

INSTYTUT SŁAWISTYKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK
TOWATOWARZYSTWO NAUKOWE WAWARSZAWSKIE

**MATERIAŁY DO BIBLIOGRAFII
DO ŁACIŃSKIEJ SERII TESTIMONIÓW
NAJDAWNIEJSZYCH DZIEJÓW
SŁOWIAN**

123

<http://rcin.org.pl>

MATERIAŁY DO BIBLIOGRAFII
DO ŁACIŃSKIEJ SERII TESTIMONIÓW
NAJDAWNIEJSZYCH DZIEJÓW SŁOWIAN

Prace Slawistyczne

123

Komitet Redakcyjny

EWA RZETELSKA-FELESZKO (przewodnicząca)
JERZY DUMA, JACEK KOLBUSZEWSKI,
VIOLETTA KOESKA-TOSZEWA,
HANNA POPOWSKA-TABORSKA,
JANUSZ SIATKOWSKI, LUCJAN SUCHANEK

INSTYTUT SŁAWISTYKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK
TOWARZYSTWO NAUKOWE WARSZAWSKIE

**MATERIAŁY DO BIBLIOGRAFII
DO ŁACIŃSKIEJ SERII TESTIMONIÓW
NAJDAWNIEJSZYCH DZIEJÓW SŁOWIAN**

UŁOŻYŁ I WSTĘPEM POPRZEDZIŁ

Ryszard Grzesik

WARSZAWA 2007

<http://rcin.org.pl>

Publikację opiniowali do druku
Andrzej Wędzki i Tomasz Jurek

Wydanie publikacji dofinansowane
przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Projekt okładki
Marek Pijet

Redakcja
Zenobia Mieczkowska

Skład i łamanie
Katarzyna Sosnowska-Gizińska

© Copyright by Ryszard Grzesik
& Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy
& Towarzystwo Naukowe Warszawskie
Printed in Poland

ISBN 978-83-89191-64-9

Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy (SOW)
Instytut Slawistyki PAN
Pałac Staszica, ul. Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa
tel./fax (0-22) 826 76 88, tel. 827 17 41
sow-ispan@wp.pl, www.ispan.waw.pl

<http://rcin.org.pl>

WSTĘP

Od trzydziestu bez mała lat trwają prace nad wydaniem serii wydawniczej *Testimonia najdawniejszych dziejów Słowian*. Od początku pomyślane one zostały jako wydawnictwo zamieszczające ekscerpty ze źródeł niesłowiańskich wzmiankujących (najczęściej mimochodem) ludy słowiańskie. Zebranie tego typu wzmianek pokazuje, w jaki sposób Słowianie postrzegani byli przez przedstawicieli świata intelektualnego ówczesnych centrów cywilizacyjnych: schyłkowego Cesarstwa Rzymskiego i jego politycznej kontynuacji, znanej w historiografii jako Cesarstwo Bizantyjskie, krajów sukcesyjnych Rzymu, imperium karolińskiego i Europy pokarolińskiej. Wzmianki te zawierają szereg informacji, niezbędnych w warsztacie historyka – nie tylko ze specjalnością slawistyczną, ale i starożytnika czy mediewisty. Można z nich wyczytać zasięg ekspansji słowiańskiej, zarówno na południe (Bałkany), jak i na zachód (dzisiejsza zachodnia część Niemiec, Połabie, wschodnia część Alp). Wiemy dzięki nim o ustroju społecznym plemion słowiańskich, śledzimy też przekształcanie się ustrojów plemiennych w państwowe i losy pierwszych państw. Zapoznajemy się dzięki nim z obyczajami Słowian, chętnie przytaczanymi przez kronikarzy, myślących zresztą nader często w antycznych stereotypowych kategoriach przeciwstawiających sobie ludy cywilizowane nieokrzesanym słowiańskim barbarzyńcom. Kroniki przynoszą wreszcie coraz liczniejsze – w miarę włączania Słowian w krąg cywilizacji – wiadomości o ich życiu politycznym, a nawet o ich języku, dzięki wymienianiu imion ich wodzów czy słowiańskich toponimów, stając się źródłem również dla językoznawców.

Już slawiści w pierwszej połowie XIX w. rozumieli znaczenie wydawania ekscerptów ze źródeł zawierających wzmianki o Słowianach. Gromadzenie na jednym miejscu wypisów ze wszystkich, a w każdym razie z ważniejszych źródeł pozwalało badaczom zaoszczędzić czas, który musieliby spędzić na kwerendach kronik czy dzieł hagiograficznych, rozproszonych po rozległym obszarze Europy. Wydania starały się z lepszym czy gorszym skutkiem zapoznać też użytkowników ze stanem badań nad poruszonymi w źródłach zagadnieniami. Nie od rzeczy były też komentarze krytyczne na temat ekscerptowanych źródeł, które miały badaczom pomóc w ich krytyce. Bo trzeba pamiętać, że ambitne wydawnictwa ekscerptów nie miały wyręczać naukowców w samodzielnej pracy badawczej, lecz dostarczać im pomocy naukowej, stanowić coś w rodzaju przeglądu badań, będącego punktem wyjścia do dalszych, twórczych poszukiwań. W tym leży do dzisiaj wartość poszczególnych wydawnictw¹.

Przeglądając wydane dotąd chrestomatie zauważamy, że ekscerpty grupowane były według dwóch koncepcji: albo podstawą był fakt źródłowy, opisywany przez poszczególnych kronikarzy w układzie chronologicznym – nazwijmy go układem przedmiotowym, albo źródło – zazwyczaj również w chronologicznej kolejności jego powstania – nazwijmy go układem źródłoznawczym. W pierwszym przypadku badacz dostawał do ręki przegląd faktów źródłowych ilustrowanych szeregiem ekscerptów z – często odległych od siebie w czasie i przestrzeni – źródeł narracyjnych. Ułatwiały one zadanie tworzenia syntezy rozmaitych przejawów życia ludów słowiańskich, a także śledzenie zmian, jakim podlegała wiedza o danym fakcie w dziejopisarstwie, nie pozwalały natomiast na prowadzenie badań źródłoznawczych nad poszczególnymi kronikami. Drugi układ – chyba naturalniejszy dla procedury badawczej historyka – dostarczał mu

¹ Omówienie poszczególnych wydawnictw: A. Brzóstkowska, W. Swoboda, *Prace nad testimoniami etnogenezy i praojczyzny Słowian*, Slavia Antiqua, t. 26, 1979, s. 93-110; R. Grzesik, *Prace nad łacińską serią Testimoniów najdawniejszych dziejów Słowian*, Slavia Antiqua, t. 39, 1998, s. 159-179; wersja niemiecka: Tegoż, *Arbeiten an den Testimonien der frühen Geschichte der Slawen*, w: *Die Geschichtsschreibung in Mitteleuropa. Projekte und Forschungsprobleme*, hg. v. J. Wenta, Toruń 1999 (Subsidia historiographica, 1), s. 73-86.

skomentowany tekst źródłowy, z którym badacz postępował tak, jak z każdym innym źródłem historycznym. W oparciu o przedstawioną literaturę i komentarz krytyczny wyciągano wnioski o wiarygodności źródła do badania danej problematyki, a następnie, sięgając do komentarza rzeczowego oraz umieszczonego tam zestawu literatury (będącego oczywiście tylko punktem wyjścia do dalszej kwerendy) rekonstruowano proces historyczny, tworząc analizę, a później też syntezę poszczególnych aspektów życia Słowian. Układ ten pozwalał też na samodzielne prowadzenie badań źródłoznawczych, utrudniał jednak śledzenie przemian opisów danych faktów w źródłach².

Śledząc poszczególne wydania ekscerptów zauważamy, że początkowo (dodatek do fundamentalnego dzieła Szafarzyka czy *Gradivo* Kosa, ale również *Regesty* Lübkego) wypisy źródłowe podawane były wyłącznie w języku oryginalnym, w oparciu o dostępne wówczas najlepsze wydania. Praktyka podawania tekstu oryginalnego jest oczywista i nie wymaga uzasadniania. Również oparcie się na możliwie najlepszej edycji jest zrozumiałe. Wydawnictwa tego typu w założeniu nie mają dostarczać nowego tekstu źródła, gdyż wymagałoby to żmudnego skolacjonowania wszystkich dostępnych rękopisów, nieraz porównania też z innymi kronikami, których autorzy *in extenso* wykorzystali interesujący nas tekst. Wymagałoby to też wydania całości źródła, nieraz tylko w drobnym fragmencie wzmiankującego Słowian. A przecież nie takie jest zadanie tego typu

² Za przykład układu przedmiotowego mogą służyć F. Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku*, t. 1-5, Ljubljana 1902-1928; G. Labuda, *Słowiańszczyzna pierwotna. Wybór tekstów*, Warszawa 1954; *Glossar zur frühmittelalterlichen Geschichte im östlichen Europa*, hsgb. v. J. Ferluga, M. Hellmann, H. Ludat, Serie A, Hf. 1 -, Wiesbaden 1973-; Ch. Lübke, *Regesten zur Geschichte der Slaven an Elbe und Oder (vom Jahr 900 an)*, t. 1-5, Berlin 1984-1988. Układ źródłoznawczy przyjęli np. P. J. Szafarzyk, *Słowiańskie starożytności*, przeł. H. N. Bońkowski, t. 1-2, Poznań 1842-1844, wyd. 2: P. J. Szafarzyk, *Słowiańskie starożytności*, Posłowiami opatrzyli T. Lewaszkiewicz i J. Strzelczyk, Poznań 2003; *Greckie i łacińskie źródła do najstarszych dziejów Słowian*, cz. 1: *do VIII wieku*, przeł. i oprac. M. Plezia, Poznań-Kraków 1952; *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 1-, *София 1958*; *Свод древнейших письменных известий о славянах*, t. 1: *К Международному конгрессу византинистов*, сост. Л. А. Гиндин, С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, Москва 1991; t. 2, сост. С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, В. К. Ронин, Москва 1995.

wydawnictw. Dlatego z konieczności ich wydawcy muszą zawierzyć edytorowi danego źródła narracyjnego przyjmując, że najlepiej poznał on wydawaną przez siebie kronikę, rocznik czy biografię nabożną i przyjął tekst możliwie bliski oryginału. Nie zwalnia to oczywiście wydawców ekscerptów od śledzenia dyskusji nad wydawanym przez nich fragmentem oraz zajęcia w niej własnego stanowiska.

Drugim sposobem postępowania z ekscerptami jest ich podawanie wyłącznie w przekładzie na język nowożytny. W ten sposób postąpili wydawcy dwóch polskich wydawnictw: *Greckich i łacińskich źródeł do najstarszych dziejów Słowian* oraz *Słowiańszczyzny pierwotnej*. Z miejsca zauważamy, że mają one charakter dydaktyczny: pomocy do prowadzenia zajęć ze studentami. Natomiast wyciąganie na ich podstawie wniosków badawczych, szczególnie natury filologicznej (konstrukcja dzieła, zapis nazw własnych) jest utrudnione.

Najwięcej jednak spotyka się ekscerptów, w których obok tekstu oryginalnego przytaczane są tłumaczenia na języki nowożytne. Jest to zgodne ze współczesną praktyką edytorską, gdzie przekład ma ułatwić korzystanie ze źródła nie tylko laikom, ale nawet i profesjonalistom, sugerując im różne możliwości interpretacji (te najczęściej w komentarzu rzeczowym z uzasadnieniem, dlaczego jedna z tych możliwości przyjęta została jako podstawa przekładu). Przydatność tłumaczenia szczególnie widoczna jest w przypadku wydawania źródeł w językach mniej znanych naszemu kręgowi cywilizacyjnemu (arabskim, hebrajskim, a nawet starogermańskim).

Przegląd wydawnictw ekscerptów pokazuje też różny stosunek do komentarza rzeczowego i filologicznego. Niekiedy może brakować komentarzy filologicznych, zaś rzeczowe ograniczać się będą do skąpych objaśnień osób, miejsc czy sytuacji występujących w ekscerpowanym fragmencie³. Jednak większość z istniejących chrestomatii zaopatrzona została nie tylko w obszerne wstępy źródłoznawcze, ale i w komentarze rzeczowe rozrastające się do rozmiaru małych rozpraw⁴.

³ Jest to przypadek wydawnictwa bułgarskiego, zawierającego niekiedy obszerne wstępy filologiczne, lecz bardzo skąpe komentarze rzeczowe.

⁴ Tak jest np. w dwutomowym wydawnictwie rosyjskim.

Ponowny przegląd antologii przekazów źródłowych poświęconych najstarszym wzmiankom o Słowianach każe na nowo przyjrzeć się realizowanemu od kilkudziesięciu lat projektowi *Testimoniów najdawniejszych dziejów Słowian*. Od samego początku wychodzić miały one w dwóch seriach: greckiej i łacińskiej, ze względu na język źródła. Podział ten jest naturalny i oczywisty, choć nie był stosowany w dotychczasowych tego typu wydawnictwach. Jak dotąd ukazały się trzy zeszyty serii greckiej⁵, trwają prace nad kolejnym zeszytem tej serii.

Przyjęto w nich najbliższy praktyce historyka układ źródłoznawczy. Każdy ekscerpt, podany w języku oryginalnym i w polskim przekładzie, opatrzony jest wyczerpującym komentarzem rzeczowym, stanowiącym głos Wydawców w dyskusji nad poszczególnymi zagadnieniami z historii Słowiańszczyzny i Bizancjum. Głos ten nie może być ignorowany przez następnych badaczy danego zagadnienia. Również uwagi godne są wstępy krytyczne do poszczególnych ekscerpowanych źródeł, mogące stanowić punkt wyjścia do krytycznych badań nad źródłem i jego autorem – **nie tylko historycznych**, ale i historyczno-literackich.

Te same założenia przyświecają łacińskiej serii *Testimoniów*. Jak na razie, trwają wciąż studia nad koncepcją zeszytów tej serii. W artykułach wydanych pod koniec lat dziewięćdziesiątych niżej podpisany sugerował całość materiału pogrupować wedle koncepcji terytorialnej. Każdy z publikowanych tomów poświęcony miał być źródłom pochodzącym z jednego obszaru geograficznego (Węgry, Bałkany, Włochy, Niemcy, Francja itd.). Taki układ miał ułatwić kwerendę biblioteczną. Planowano gromadzenie literatury z określonego terytorium podczas pobytów studyjnych w bibliotekach zagranicznych gromadzących zbiory z tego obszaru i wykorzystanie jej przy komentowaniu ekscerptów z tamże powstałych źródeł. Jednak w ciągu ostatnich lat doszło do rewolucji w wyposażeniu warszta-

⁵ *Testimonia najdawniejszych dziejów Słowian, seria grecka*, z. 2: *Pisarze z V-X wieku*, wyd. A. Brzóstkowska i W. Swoboda, Wrocław-Warszawa-Kraków 1989; z. 3: *Pisarze z VII-X wieku*, Warszawa 1995; z. 4: *Pisarze z VIII-XII wieku*, Warszawa 1997. Prace nad kolejnym zeszytem zahamowała przedwczesna śmierć doc. dr. hab. W. Swobody.

tu badawczego historyka. Pojawiła się globalna sieć komputerowa – internet, która znacznie ułatwiła zbieranie literatury do poszczególnych źródeł. W tej chwili, aby zapoznać się z zasobem najważniejszych bibliotek na świecie, nie trzeba do nich jeździć, wystarczy wejść na ich stronę internetową. Odpada zatem pierwszy z etapów kwerendy – **przeszukiwania katalogów (i księgarni) *in situ***. Pozostaje etap następny – z wykazem literatury udać się do wybranych bibliotek i tam studiować zagadnienia związane ze źródłem, jego autorem bądź jego treścią. Pozwala to zmodyfikować przedstawioną wyżej koncepcję, zbliżając ją do koncepcji większości wcześniejszych wydawnictw ekscerptów.

Nasza koncepcja z terytorialnej staje się zatem koncepcją chronologiczno-terytorialną. Wydaje się, że na serię łącińską Testimoniów najdawniejszych dziejów Słowian złożą się trzy tomy, w miarę potrzeby podzielone na zeszyty. Pierwszy tom obejmie ekscerpty ze źródeł antycznych od najstarszych wzmianek przypisywanych Słowianom (nie wnikając na razie, czy rzeczywiście odnoszą się one do Słowian, czy też nie – **ich uwzględnienia wymaga długotrwała tradycja historiograficzna**). Granicą mógłby być schyłek antyku – początek średniowiecza. W historii politycznej i kulturowej odpowiada mu upadek zachodniej części Imperium Rzymskiego, greyzacja wschodniej części Rzymu (a zatem wejście Imperium w fazę bizantyjską), pojawienie się na Zachodzie germańskich państw sukcesyjnych i ich kronikarzy. Sądzę, że dobrym zwieńczeniem tego tomu byłby gocki historyk Jordanes, tworzący w VI w., który przekazał plemienną tradycję Gotów, czerpiąc zarazem z tradycji rzymskiej. W historii Słowiańszczyzny tom ten opisywałby zatem pierwsze (rzekome lub prawdziwe) wzmianki o Słowianach.

Drugi tom grupowałby źródła powstałe w państwach sukcesyjnych z naciskiem na historiografię najważniejszego spośród nich: państwa Franków. Wiadomo, że monarchowie frankijscy z dynastii Karolingów, szczególnie Karol Wielki, podjęli ideę wskrzeszenia zachodniego Imperium Rzymskiego, rozszerzając zarazem nową, chrześcijańską, cywilizację poza dawny limes rzymski. Karol Wielki i jego następcy zetknęli się również bez wątpienia ze Słowianami,

tocząc z nimi walki i podbijając ich tereny. Drugi tom odpowiadałby zatem w historii Słowiańszczyzny pierwszym strukturom plemiennym i państwowym u Słowian. Dobrą cezurę wyznaczającą kres tego tomu stanowiłoby wygaśnięcie Karolingów w państwach sukcesyjnych oraz zanik Wielkich Moraw.

Trzeci tom obejmowałby dziejopisarstwo państw pokarolińskich: Francji, Lotaryngii, Niemiec, państw włoskich, oraz nowych organizmów politycznych, powstałych w zasięgu oddziaływania Europy karolińskiej, lecz do niej nie należących. Myślę tu o Skandynawii, Węgrzech. Z zasady nie wchodzi do Testimoniów źródła powstałe w krajach słowiańskich (ze względu na powszechną dostępność wydań kronikarzy polskich czy czeskich), lecz można się zastanowić, czy nie umieścić fragmentów o początkach rodzimych państwowości z tych kronik (np. lista dynastyczna Piastów i dzieje bajeczne u Galla i Kadłubka oraz u Kosmasa) dla porównania rodzimych przekazów o początkach własnej państwowości. Takie posunięcie uzasadnione byłoby włączeniem do trzeciego tomu dziejopisarstwa Słowian południowych – tzw. **Latopisu popa Duklanina oraz Kroniki Tomasza ze Splitu**. W tym przypadku jedna z części tomu trzeciego mogłaby być poświęcona rodzimym przekazom o początkach Słowiańszczyzny.

W tomie trzecim wróciłibyśmy do wysuniętej wcześniej terytorialnej koncepcji grupowania materiału. Byłby zatem osobny zeszyt poświęcony źródłom węgierskim – **ludu ugrofińskiego, który utworzył własne państwo z dużym odsetkiem ludności słowiańskiej i rodzimą tradycją ugrofińską – madziarską, przemieszaną jednak z tradycją słowiańską**. Osobny zeszyt – **jak wspomniano – mógłby zostać poświęcony** ekscerptom (a w przypadku źródeł południowo-słowiańskich nawet całości) z łacińskich źródeł słowiańskich; osobny źródłom niemieckim itd.

Przedstawiona wyżej koncepcja wyznacza ramy dalszych prac. Obecnie stoi przed wydawcą zadanie ustalenia listy źródeł, które podlegałyby ekscerpowaniu oraz gromadzeniu do nich bibliografii. Wskazówką służyć mogą źródła uwzględnione przez naszych poprzedników. W początkowej fazie układania tej listy wybrano przekazy narracyjne (przede wszystkim kronikarskie), które wspomniana

ne zostały przez większość autorów ekscerptów historyczno-slawistycznych. Są to dzieła autorów starożytnych, jak i średniowiecznych tworzących w późnorzymskim, karolińskim i postkarolińskim kręgu kulturowym, a także listy oraz teksty prawne. Na liście tej znalazły się następujące dzieła:

Chorografia Pomponiusza Meli (I w. n. e.), *Historia naturalna* Pliniusza Starszego († 79 w trakcie erupcji Wezuwiusza); *Germania* Tacyta (I w. n. e.), traktat geograficzny Wibiusza Sekwestera (IV/V w. z danymi z I/II w.), anonimowa mapa rzymskiej sieci drogowej, tzw. *Tabula Peutingeriana* (IV w.?, rękopis XII-XIII w.), *Historia gocka* Jordanesa (VI w.), *Kronika* hiszpańskiego biskupa Jana z Biclaram (VI/VII w.), *Kronika* Izzydora z Sewilli (VI/VII w., ale z wyłączeniem jego słynnych *Etymologii*), niektóre listy św. Grzegorza I Wielkiego (VI/VII w.), dzieło późnomerowińskiego kronikarza, tzw. Fredegara (VII w.), tzw. Kosmograf (Geograf) Raweński (ok. 700), *Historia longobardzka* Pawła Diakona (VIII w.), dwie IX-wieczne anonimowe kroniki: *Chronicon Moissiacense* oraz *Chronicon Vedastinum*, znana biografia Karola Wielkiego pióra Einharda oraz jej poetycka przeróbka dokonana przez tzw. Poetę saskiego, dwa kapitularze, czyli zbiory praw ogłoszonych przez Karola Wielkiego: kapitularz z Diedenhofen (805) i kapitularz o różnych sprawach, a także dopełniająca teksty urzędowo-normatywne o sto lat późniejsza (pocz. X w.) taryfa celna z Raffelstetten, raport późnkarolińskiego szpiega o ziemiach nie wchodzących w skład imperium, tzw. Geograf Bawarski (poł. IX w.), anonimowy żywot cesarza Ludwika spisany przez tzw. Astronoma (poł. IX w.), list cesarza bizantyjskiego Michała II do cesarza Ludwika z 824 r., twórczość (głównie filozoficzno-teologiczna) Gotzalka Sasa z Orbais (poł. IX w.), listy papieża Mikołaja I Wielkiego z najistotniejszymi responsami – odpowiedzią na zapytania władcy bułgarskiego Borysa–Michała, traktat o nawróceniu Bawarów i Karantańczyków będący apologią działalności misyjnej archidiecezji salzburskiej w obliczu zagrażającej jej działalności św. Konstantyna-Cyryla i Metodego, twórczość rzymskiego protektora braci sołtuńskich – Anastazego Bibliotekarza, łaciński żywot obu braci, tzw. *Legenda włoska* (882), glosy słowiańskie w *Ewangeliarzu z Cividale*

(VIII-X w.), *Kronika Reginona* z Prüm († 915) i jej kontynuacja przez przyszedłego pierwszego arcybiskupa magdeburskiego, Adalberta, dzieła Liudpranda z Kremony, posła cesarza Ottona I na dwór konstantynopolitański, *Dzieje Sasów* Widukinda z Korbei, *Kronika wenecka* Jana Diakona (kon. X w.), *Żywoty św. Wojciecha* oraz twórczość Brunona z Kwerfurtu⁶, *Kronika Thietmara*, biskupa merseburskiego (pocz. XI w.), *Roczniki barskie* Lupusa Protospatariusza (poł. XI w.), *Gesta cesarza Konrada II* pióra Wipona (poł. XI w.), *Gesta arcybiskupów hamburskich* Adama z Bremy (2. poł. XI w.), kronika świata Frutolfa z Michelsbergu przerobiona przez Ekkeharda z Aury (2. poł. XI – pocz. XII w.), *Chronografia* Sigeberta z Gembloux (pocz. XII w.), dzieło rocznikarskie Arnolda z Berge, tzw. *Annalista Saxo* (poł. XII w.), kronika normandzkiego zakonnika Orderyka Witalisa (XII w.), kompleks dzieł poświęconych I krucjacie, w tym przejściu krzyżowców przez Bałkany (*Historia jerozolimska* Piotra Tudebode, *Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitarum*, *Historia jerozolimska* Fulchera z Chartres, *Gesta Francorum Jherusalem expugnantium*, *Historia jerozolimska* Balderyka, biskupa Dol, *Dei gesta per Francos* Guiberta z Nogent, *Historia jerozolimska* Roberta Mnicha), *Kronika montekasyńska* (XII w.), list arcybiskupa magdeburskiego Adelgora z ok. 1100-1110, zachowany w *Dziejach Fryderyka* Ottona z Fryzyngi oraz w archiwach czeskich list Bernarda z Clairvaux wzywający do udziału w II krucjacie (1146/1147), *Żywoty św. Ottona* bamberskiego, *Kronika* Helmolda, fragment inwentarza klasztoru w Nienburgu (poł. XII w.), *Dzieje Duńczyków* Saksa Gramatyka (koniec XII w.) oraz *Historia Słowian* Arnolda z Lubeki (przełom XII/XIII w.).

⁶ W tym przypadku odchodzę od zasady nieuwzględniania tekstów powstałych w Europie słowiańskiej. Mimo że *Żywot I* powstał w Rzymie, przypuszczalnie w klasztorze awentyńskim, to jednak na podstawie informacji bezpośredniego świadka męczeństwa św. Wojciecha, jego przyrodniego brata Radzima-Gaudentego. Redakcja dłuższa *Żywotu II* została napisana przez św. Brunona z Kwerfurtu w Niemczech, zaś redakcja krótsza w Polsce. Polskiego pochodzenia jest też *Pasja z Tegernsee*, a także późniejsze legendy *Tempore illo* i *Miracula*. Stanowią one uzupełniającą się całość ilustrującą rozwój kultu pierwszego patrona Polski, nie tylko zresztą w naszym kraju. Ponieważ sztuczne byłoby rozdzielanie, co powstało w Rzymie, a co w Polsce, do *Testimoniów* powinny trafić fragmenty opisujące Słowiańszczyznę (z Węgrami) z całości hagiografii św. Wojciecha.

Przedstawiona tu lista będzie uzupełniana w toku dalszych prac nad *Testimoniami*. Przede wszystkim uzupełnią ją roczniki, niezwykle ważna dla średniowiecznej Europy kategoria źródeł narracyjnych. Ich wykorzystanie muszą jednakże poprzedzić studia nad obecnością problematyki słowiańskiej w annalistyce karolińskiej i postkarolińskiej, z czym wiąże się – badany aktualnie przynajmniej w dwóch ośrodkach – problem genezy rocznikarstwa czeskiego i polskiego⁷.

Podana wyżej lista stała się punktem wyjścia do przeprowadzenia kwerendy internetowej. Podczas niej zwrócono uwagę zarówno na istniejące wydania (bez rozstrzygnięcia na razie, które z nich zostaną przyjęte jako podstawa dokonania ekscerptów), jak i na istniejącą literaturę z naciskiem na prace ukazujące się w ostatnich latach. Nie pominięto również prac starszych, których tytuły sugerowały przydatność do dalszych prac nad *Testimoniami*. Poniższa bibliografia jest wynikiem tej kwerendy. Przeszukano katalogi internetowe Biblioteki Narodowej w Warszawie, Biblioteki UAM w Poznaniu, Zbiorczy Katalog Internetowy Bibliotek Polskich, bardzo ważny w kontekście poszukiwań źródłoznawczych katalog biblioteki Monumenta Germaniae historica w Monachium (dający dostęp nie tylko do bogatej kolekcji wydań, monografii i artykułów, ale i do tekstów udostępnionych w Internecie, łatwo dostępnych dzięki linkom ze stron Biblioteki) oraz ze zbiorczego katalogu dostępnego ze strony Biblioteki Uniwersytetu w Karlsruhe (daje dostęp do najważniejszych bibliotek Europy – łącznie z **British Library w Londynie i Biblioteką Państwową w Moskwie**; a z pozaeuropejskich – **do Biblioteki Kongresu USA w Waszyngtonie, bibliotek kanadyjskich czy Narodowej Biblioteki Australijskiej**). Ważnym uzupełnieniem okazała się testowana w dniach 1 X – 29 XI 2005 w Bibliotece UAM oraz w kilku instytutach UAM baza danych Wydawnictwa BREPOL. Oparta ona została na wydawanej w Leeds *Międzynarodowej Bibliografii Medie-*

⁷ Badania prof. Tomasza Jasińskiego z UAM oraz zapowiadane podczas konferencji nt. dziejopisarstwa średniowiecznego w Toruniu w 2003 badania prof. Jarosława Wenty.

wistycznej⁸. Uzupełniła ona w znaczącym stopniu wyniki kwerendy internetowej.

Bibliografia obok zebrania najważniejszych, XIX- czy XX-wiecznych serii wydawnictw źródłowych odnotowuje zbiory ekscerptów, omówione powyżej. Następnie przedstawiono wydania poszczególnych źródeł: najpierw łacińskie, później przekłady na poszczególne języki. Za podstawę przyjęto w tym przypadku język, a nie źródło, uzyskując w ten sposób pogląd na zainteresowania historiografii danego obszaru językowego⁹. W przypadku gdy były to wydania bilingwistyczne, opisy bibliograficzne znalazły się zarówno przy wydaniu oryginalnym, jak i jako przekład na dany język.

Ostatnim, za to najobszerniejszym, działem bibliografii jest dział literatury, podzielony znowu na literaturę ogólną oraz pozycje odnoszące się do poszczególnych źródeł. Dobierałem do niej tytuły wskazujące, że dana praca przybliży bądź sylwetkę autora, bądź dane źródło, ryzykując pominięcie ważnych prac nie zawierających kluczowego słowa w tytule. Uznałem jednak, że podane pozycje w swoim aparacie krytycznym odsyłać będą do dalszej literatury. Zebrane tytuły odnoszą się zarówno do źródeł, jak i do ich autorów, pozwalając poznać życie i twórczość znanych nam z imienia twórców kronik, jak i studiować dane źródło. Przytoczone w poniższym wykazie prace stanowić mogą punkt wyjścia do dalszej krytyki samego dzieła, jak i interesujących badacza dziejów Słowiańszczyzny fragmentów tekstu.

Bibliografię kończą skorowidze źródeł oraz autorów i wydawców nowożytnych. Nazwiska autorów zapisywanych w alfabecie cyrylicy bądź greckim przetranskrybowano na alfabet łaciński, w nawiasie podając wersję oryginalną. Gdzie było to tylko możliwe, rozwiązano też sygle imion autorów.

Bibliografia ułożona jest w układzie chronologicznym powstania źródeł. Także literatura nosi ten sam układ. Dopiero gdy z da-

⁸ *International Medieval Bibliography 1969*, directed by R. S. Hoyt, P. H. Sawyer, Leeds – Minneapolis 1969. Od 1970 wychodzi wyłącznie w Leeds, obecnie jako kwartalnik.

⁹ Wnioski z przeglądu płyną oczywiste: każda z historiografii narodowych interesowała się najbardziej źródłami rodzimymi oraz obcymi zawierającymi przekazy o rodzimych dziejach.

nego roku wciągnięto kilka pozycji, przedstawiono je w układzie alfabetycznym nazwisk autorów (ewentualnie tytułów). Ze względu na to, że poniższe zestawienie ma charakter roboczy i ma służyć historykom Słowiańszczyzny jako punkt wyjścia do dalszych badań, zrezygnowano z pełnego opisu bibliograficznego, stosowanego zazwyczaj w tego typu wydawnictwach. Zamiast tego zastosowano dobrze znany każdemu badaczowi z jego praktyki opis uproszczony ograniczający się do podania danych o autorze, tytułu, adresu wydawniczego, a w przypadku artykułów w czasopismach i wydawnictwach zbiorowych oczywiście stron. Zgodnie z obowiązującymi zasadami przy większej liczbie osób wskazanych jako współautorzy czy współwydawcy podaje się tylko jedno nazwisko z zaznaczeniem: i in. [= i inni]. Użytkowy charakter zestawienia spowodował liczne powtórzenia przytaczanych tytułów. Stało się to w momencie, gdy dana praca odwoływała się do większej ilości interesujących nas źródeł. W tym przypadku opisy powtarzane są przy każdym źródle, do którego odnosi się dana praca.

Poniższe materiały bibliograficzne zgromadzono na marginesie prac nad tematem badawczym Instytutu Slawistyki PAN: *Wczesna Słowiańszczyzna. Przewodnik po dziejach i literaturze przedmiotu* oraz *The World of the Slavs in the Early Middle Ages. The Lexicon*. Stały się one również owocem refleksji nad sposobami pracy nad serią łacińską *Testimoniów najdawniejszych dziejów Słowian*. Ponieważ zebrane opisy mogą inspirować polskich badaczy kronik średniowiecznych (niekoniecznie w kontekście slawistycznym) oraz ze względu na fakt, że przytoczone opisy stanowić będą punkt wyjścia do dalszych prac nad łacińską serią *Testimoniów do najdawniejszych dziejów Słowian*, postanowiłem opublikować zebrane materiały bibliograficzne. Oddają one zasadniczo stan z jesieni 2005 r.

Za ich przejrzenie oraz za słowa zachęty do pracy nad nimi i ich publikacji wyrażam wdzięczność prof. UAM, dr hab. Piotrowi Beringowi oraz dr Dariuszowi Sikorskiemu. Temu ostatniemu winienem wdzięczność za zwrócenie uwagi na bazę Wydawnictwa BREPOLS i zachętę do jej przejrzenia. Grecką transliterację tytułu zapisanego

w poz. 461 przejrzała dr Alina Brzóstkowska, której również za to bardzo dziękuję. Wdzięczność za uwagi i komentarze winienem również Recenzentom opiniującym niniejszą pracę do druku: prof. dr hab. Andrzejowi Wędzkiemu i prof. dr hab. Tomaszowi Jurkowi.

WYDANIA

PRZEGLĄD WYDAŃ

- 1 A. Potthast, *Wegweiser durch die Geschichtswerke des Europäischen Mittelalters bis 1500*, t. 1-2, Berlin 1896.
- 2 F. Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku*, t. 1-5, Ljubljana 1902-1928 (ekscerpty pogrupowane według faktów historycznych z charakterystyką źródeł we wstępie).
- 3 C. U. J. Chevalier, *Répertoire des sources historiques du moyen âge. Bio-bibliographie, topo-bibliographie*, t. 1-4, Paris 1877-1903, reprint New York 1959-1960.
- 4 *Repertorium fontium historiae medii aevi*, t. 1-, Roma 1962-.
- 5 *Texts and Transmissions*, ed. L. D. Reynolds, Oxford 1983.
- 6 J. M. Bak, *Medieval Narrative Sources. A Chronological Guide (with a list of major letter collections)*, New York-London 1987; 2nd ed. revised by J. M. Bak, R. Grzesik, I. Jurković, Budapest 1999.

SERIE

- 7 *Monumenta Germaniae Historica Scriptores* (dalej cyt.: MGH SS), t. 1-30, Hannover 1829-1930.
- 8 *Monumenta Germaniae Historica Auctores Antiquissimi* (dalej cyt.: MGH AA), t. 1-15, Berlin 1877-1919.

- 9 *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores rerum Germanicarum ad usum scholarum* (dalej cyt: SRG; liczne wydania i wznowienia).
- 10 *Recueil des historiens des croisades*, t. 1: *Historiens occidentaux*, cz. 1-5, Paris 1844-1895 (dalej cyt.: Recueil).
- 11 *Patrologiae cursus completus*, ed. J. P. Migne, Lusatiae Parisiensis: *Patrologia Graeca* (PG), t. 1-161, 1857-1866 (przedruk: Ateny 1987-) i *Patrologia Latina* (PL), t. 1-217 i 4 t. indeksów, 1844-1855, wersja elektroniczna na CD-ROM, Cambridge 1993-.
- 12 *Monumenta Poloniae historica*, t. 1-6, Lwów 1864-1888, Kraków 1893 (dalej cyt.: MPH); series nova, t. 1-; Kraków 1946- .
- 13 *Ausgewählte Quellen zur Geschichte des Mittelalters* (dalej cyt.: AQGM), t. 1-, Darmstadt 1956- .

W ostatnim czasie powstały liczne witryny internetowe publikujące teksty źródeł w oryginale bądź w przekładzie na języki nowożytnie (najczęściej angielski). Polecić można np.:

- 14 *Internet Medieval Source Book*, opracowaną w Fordham University Center for Medieval Studies przez P. Halsalla.

WYDANIA EKSCERPTÓW Z KRONIK DOTYCZĄCYCH SŁOWIAN

- 15 P. J. Szafarzyk, *Sławińskie starożytności*, przeł. H. N. Bońkowski, t. 1-2, Poznań 1842-1844, wyd. 2: P. J. Szafarzyk, *Słowińskie starożytności*, Posłowiami opatrzyli T. Lewaszkievicz i J. Strzelczyk, Poznań 2003.
- 16 F. Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku*, t. 1-5, Ljubljana 1902-1928.
- 17 G. Labuda, *Słowińszczyzna pierwotna. Wybór tekstów*, Warszawa 1954.
- 18 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 1-4, София 1958-1981.

- 19 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. D. Bartoňková (przekłady), L. Havlík (przekłady i komentarze) i in., t. 1-5, Brno 1966-1977.
- 20 N. Klaić, *Izvori za hrvatsku povijest do 1526 godine*, Zagreb 1972.
- 21 Ch. Lübke, *Regesten zur Geschichte der Slaven an Elbe und Oder (vom Jahr 900 an)*, t. 1-5, Berlin 1984-1988.
- 22 *Свод древнейших письменных известий о славянах*, t. 1: *К Международному конгрессу византинистов*, сост. Л. А. Гиндин, С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, Москва 1991; *Свод древнейших письменных известий о славянах*, t. 2, сост. С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, В. К. Ронин, Москва 1995.
- 23 G. Labuda, *Słowiańszczyzna starożytna i wczesnośrednio-wieczna. Antologia tekstów źródłowych*, Poznań 1999.

WYDANIA POSZCZEGÓLNYCH ŹRÓDEŁ:

WYDANIA ŁACIŃSKIE I DWUJĘZYCZNE

Pomponiusz Mela:

- 24 Pomponius Mela, *De Chorographia*, ed. C. Frick, Leipzig 1888, przedruk Stuttgart 1968.
- 25 Pomponii Melae, *De chorographia libri tres una cum indice verborum*, ed. G. Ranstrand, Göteborg 1971.
- 26 Pomponius Mela, *De chorographia libri tres*, introduzione, edizione critica e commento a cura di P. Parroni, Roma 1984 (Storia e letteratura, t. 160).
- 27 Pomponius Mela, *Chorographie*, texte établi, traduit et annoté par A. Silberman, Paris 1988.
- 28 Pomponius Mela, *Kreuzfahrt durch die alte Welt*, zweisprachige Ausgabe v. K. Brodersen, Darmstadt 1994.
- 29 Pomponius Mela, *Geography. De situ orbis A. D. 43*, ed. P. Berry, Lewiston 1997.

Pliniusz Starszy:

- 30 C. Plinii Secundi, *Naturalis historiae libri XXXVII*, ed. D. Detlefsen, t. 1-6, Berlin 1866-1882.
- 31 C. Plinii Secundi, *Naturalis historiae libri XXXVII*, ed. C. Mayhoff, t. 1-6, Lipsiae 1875-1906; przedruk w internecie: <http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?doc=Perseus%3AAtext%3A1999.02.0138> oraz http://www.ukans.edu/history/index/europe/ancient_rome/E/Roman/Texts/Pliny_the_Elder/home*.html
- 32 Pliny, *Natural History*, with an English translation by D. E. Eichholz, W. H. S. Jones, H. Rackham, t. 1-10, London 1938-1963, przedruk Cambridge (Mass.) 1962-1975.
- 33 Pline l'Ancien, *Histoire naturelle*, éd. J. Beaujeau et al., Paris 1950-1983.
- 34 C. Plinius Secundus, *Naturkunde. Lateinisch-deutsch*, hsgb. und übersetzt v. R. König u.a., t. 1-37, München-Darmstadt-Zürich 1973-1996.
- 35 C. Plinius Secundus, *Naturalis historiae libri XXXVII*, versio electronica, ed. U. Harsch, Augsburg 1999 (Bibliotheca Augustana, dostępna w internecie na stronie: <http://www.mgh-bibliothek.de/bibliothek>).

Tacyt:

- 36 Cornelii Taciti *de origine, situ, moribus a populis Germanorum liber*, ed. F. Kritzius, Berlin 1878.
- 37 Cornelii Taciti *de origine, situ, moribus a populis Germanorum liber*, rec. I. Müller, ed. altera emendata, Vindobonae-Pragae-Lipsiae 1900.
- 38 *La Germania di Cornelio Tacito nel MS latino N. 8 della biblioteca del conte G. Balleani in Jesi*, ed. diplomatica-critica a cura di C. Annibaldi, Leipzig 1910.
- 39 Tacitus, *The Germania*, ed. D. R. Stuart, New York 1916, przedruk w: *Internet Medieval Source Book*, ed. P. Halsall <http://www.fordham.edu/halsall/source/tacitus-germ-latin.html>

- 40 P. Cornelii Taciti *Libri qui supersunt*, ed. R. Much, Heidelberg 1937 (2nd ed. ib. 1960; 3rd ed. ib. 1967).
- 41 Tacite, *La Germanie*, texte établi et traduit par J. Perret, Paris 1949, wyd. 4, 1983.
- 42 C. Tacito, *Germania*, introd., testo critico e commentarii cura di V. Bongi, pref. di C. Giarratano, 6. ed., Firenze 1967.
- 43 C. Taciti *libri qui supersunt*, ed. E. Koestermann, t. 2, cz. 2: *Germania, Agricola, Dialogus de oratoribus*, rec. C. Halm, editio G. Andresen ed. E. Koestermann, Leipzig 1970.
- 44 C. Taciti *Opera minora*, rec. M. Winterbottom, R. Ogilvie, Oxford 1975.
- 45 C. Tacitus, *Germania zweisprachig*, übertragen und erläutert v. A. Mauersberger, 3. Aufl., Leipzig 1978.
- 46 P. Cornelii Taciti *Libri qui supersunt*, ed. A. Önnersfors, Stuttgart 1983.
- 47 P. Cornelii Taciti, *De origine et situ Germaniae*, ed. E. Fehrle, München 1985.
- 48 P. C. Tacitus, *Germania*, hsgb. von A. A. Lund, Heidelberg 1988.
- 49 C. Tacitus, *Agricola. Germania. Lateinisch und deutsch*, hsgb. von A. Städele, Darmstadt 1991; 2. Aufl. Zürich 2001.
- 50 Tacitus, *Germania*, ed. M. Fuhrmann, Stuttgart 1972; wersja elektroniczna: C. Tacitus, *Opera*, versio electronica, hsgb. v. U. Harsch, Augsburg 1999 (Bibliotheca Augustana, dostępna w internecie na stronie: <http://www.mgh-bibliothek.de/bibliothek>).
- 51 Tacitus, *Germany*, with an introduction, translation and commentary by H. W. Benario, Warminster 1999.
- 52 Tacitus, *Germania. Lateinisch und deutsch*, übersetzt, erl. und mit einem Nachwort [ergänzt] hsgb. von M. Fuhrmann, Stuttgart 2000, 2002.

Wibiusz Sekwester:

- 53 Vibii Sequestris, *De fluminibus, fontibus, lacubus, nemoribus, paludibus, montibus, gentilibus per litteras*, ed. A. Riese, in: *Geographi Latini minores*, Heilbronn 1878.

- 54 Vibii Sequestri *De fluminibus, fontibus, lacubus, nemoribus, paludibus, montibus, gentibus per litteras*, prefazione, edizione critica e traduzione italiana a cura di A. Marsili, con una nota sull'idrologia medica di G. del Guerra, Pisa 1960.
- 55 Vibius Sequester, *De fluminibus, fontibus, lacubus etc.*, indicem verborum omnium adiecit P. G. Parroni, Milano 1965.
- 56 Vibius Sequester, *De fluminibus, fontibus, lacubus, nemoribus, paludibus, montibus, gentibus per litteras libellus*, ed. R. Gelsomino, Lipsiae 1967.

Tabula Peutingeriana:

- 57 K. Miller, *Weltkarte des Castorius genannt die Peutingersche Tafel*, Ravensburg 1888 (wyd. 2. 1929).
- 58 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 1, София 1958 (*Извори за българската история*, t. 2), s. 9-45 (wyd. B. Тъпкова-Займова, B. Велков).
- 59 *Tabula Peutingeriana. Codex Vindobonensis 324. Vollständige Faksimile-Ausgabe im Originalformat*, ed. E. Weber, Graz 1976, wyd. 2, Graz 2002.
- 60 *Tabula Peutingeriana. Le antiche vie del mondo*, a cura di F. Prontera, Firenze 2003.

Jordanes:

- 61 *Jordanis Romana et Getica*, ed. Th. Mommsen, MGH AA, t. 5, cz. 1, Berlin 1882, s. 1-200.
- 62 *Jordanes, De origine actibusque Getarum*, testo trad. e note di passi scelti da O. Giordano, Bari 1972 (*Fonti per la storia d'Italia*, t. 117).
- 63 *Jordanes, Getica*, prefața de J. C. Drăgan, îngrijirea textului, traducere, comentarii de G. Popa-Lisseanu, Roma 1986 (*prze-druk pracy z 1939*).
- 64 *Jordanis De origine actibusque Getarum*, a cura di F. Giunta, A. Grillone, Roma 1991 (*Fonti per la storia d'Italia*, t. 117).
- 65 *Jordanes, Getica. Om Goternas ursprung och bedrifter, översättning* A. Nordin, Stockholm 1997.

- 66 Иордан, *О происхождении и деяниях гетов. Getica*, вступная статья, перевод, комментарии Е. Ч. Скржинская, Москва 1960, nowe wyd. Санкт Петербург 1997, 2001.

Jan z Biclaram:

- 67 Iohannis abbatis Biclarenis *Chronica a. DLXVII-DXC*, ed. T. Mommsen, MGH AA, t. 11, cz. 1, Berlin 1894, s. 207-223.
- 68 J. Campos, *Juan de Biclaro obispo de Gerona. Su vida y su obra*, Madrid 1960; przedruk w internetcie, wyd. Th. Gloning: <http://staff-www.uni-marburg.de/~gloning/chro-bi2.htm>.
- 69 Victoris Tunnunensis *Chronicon cum reliquiis ex Consularibus Caesaraugustanis et Iohannis Biclarensi Chronicon*, ed. C. Cardelle de Hartmann, commentaria historica ad Consularia Caesaraugustana et ad Iohannis Biclarenis Chronicon ed. R. Collins, Turnhout 2001 (Corpus Christianorum, Series Latina, t. 173 A).
- 70 João de Santarém (Biclarense), *Crónica*, ed. critica e introd. C. Cardelle de Hartmann, comentário histórico R. Collins, Lisboa 2002 (Obras classicas de literatura portuguesa, t. 106).

Izydor z Sewilli, dzieła historiograficzne:

- 71 Isidori iunioris episcopi Hispalensis *Historia Gothorum, Wandalorum, Sueborum*, ed. T. Mommsen, MGH AA, t. 11, cz. 1, Berlin 1894, s. 240-488.
- 72 Isidori Hispalensis *Chronica*, cura et studio J. C. Martin, Turnholti 2003.

Grzegorz Wielki, listy:

- 73 Sancti Gregorii Papae I, cognomento Magni, *Opera omnia*, accurante J.-P. Migne, t. 1-5, PL, t. 75-79, Paris 1849.
- 74 Gregorii I papae *Registrum epistolarum*, ed. P. Ewald, L. M. Hartmann, MGH Epistolae, t. 1-2 cz. 1-3, Berlin 1891- 1899.

- 75 F. Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku*, t. 1, Ljubljana 1902, nr 126, s. 167-168 (Ks. 9, nr 9); nr 131, s. 171 (Ks. 10, nr 15) (registry).
- 76 *Le lettere di Gregorio Magno*. Dal libro primo: *Lettere 1-50*, ed. G. Corti, Milano 1972.
- 77 Grégoire le Grand, *Registre des lettres*, introduction, texte traduction, notes et appendices par P. Minard, Paris 1991.
- 78 S. Gregorii Magni *Opera*. *Registrum epistularum*, libri I-XIV, ed. D. Norberg, Turnhout 1982 (Corpus Christianorum, Series Latina, t. 140, cz. 1, 2).
- 79 Gregorio Magno, *Lettere*, a cura di V. Recchia, t. 1-4, Roma 1996-1999 (Gregorii Magni Opera, t. 5).

Fredegar:

- 80 *Chronicarum quae dicuntur Fredegarii scholastici libri IV*, ed. B. Krusch, MGH *Scriptores rerum Merovingiarum*, t. 2, Hannover 1888 (przedruk 1984).
- 81 *Fredegarii Chronicon. Liber quartus cum continuationibus*. *The Fourth Book of the Chronicle of Fredegar with its Continuations*, transl. from the Latin with Introduction and Notes by J. M. Wallace-Hadrill, London 1960, przedruk Westport, Connect. 1981.
- 82 *Quellen zur Geschichte des 7. und 8. Jahrhunderts*, unter der Leitung von H. Wolfram neu übertragen von A. Kuster-nig und H. Haupt, Darmstadt 1982, AQGM, t. 4a.
- 83 Fredegarus Scholasticus, *Chronique des temps mérovingiens (livre 4 et continuation)*, texte latin selon l'éd. de J. M. Wal-lace-Hadrill, trad., introd. et notes par O. Devillers et J. Me-yers, Turnhout 2001.

Kosmograf Raweński:

- 84 *Ravennatis anonymi Cosmographia et Guidonis Geographica*. *Ex libris manu scriptis*, ed. M. Pinder et G. Parthey, Berolini 1860; Neudruck der Ausgabe 1860, Aachen 1962.

- 85 *Le Ravennate et son exposé cosmographique*, publié par M. J. Gravier, Rouen 1888.
- 86 J. Schnetz, *Eine Erdbeschreibung um das Jahr 700*, in: *Itinaria Romana*, t. 2, Leipzig 1940.

Paweł Diakon:

- 87 *Pauli Historia Langobardorum*, ed. L. Bethmann, G. Waitz, MGH *Scriptores rerum Langobardarum*, Hannover 1878, s. 12-187.
- 88 *Pauli Historia Longobardorum*, SRG, t. 48, Hannoverae 1878, przedruk 1987, 2005.
- 89 Paolo Diacono, *Storia dei Longobardi*, testo originale e versione italiana, introduzione di C. Leonardi, apparati critici e iconografici a cura di R. Cassanelli, trad. di M. Felisatti, Milano 1985.
- 90 Paolo Diacono, *Storia dei Longobardi*, introduzione di B. Luiselli, traduzione e note di A. Zanella, testo latino a fronte, Milano 1991; wyd. 2, 2000.
- 91 Paolo Diacono, *Storia dei Longobardi*, a cura di L. Capo, Roma-Milano 1992, 2. ed. 2003 (wersja internetowa w: Bibliotheca Augustana dostępnej ze stron Biblioteki MGH: www.mgh-bibliothek.de/bibliothek).
- 92 Paolo Diacono, *Storia dei Longobardi*, introduzione di S. Gasparri, trad. del latino e note A. Zanella, Milano 2000.

Chronicon Moissiacense:

- 93 *Chronicon Moissiacense*, ed. G. H. Pertz, MGH SS, t. 1, Hannoverae 1826, s. 280-313; t. 2, Hannoverae 1829, s. 257-259.

Chronicon Vedastinum:

- 94 *Chronicon Vedastinum*, ed. G. Waitz, MGH SS, t. 13, Hannoverae 1881, s. 674-709.

Einhard:

- 95 *Einhardi Vita Karoli*, ed. G. H. Pertz, MGH SS, t. 2, Hannoverae 1829, s. 426-463.

- 96 Einhardi *Vita Caroli Magni*, post G. H. Pertz rec. G. Waitz, ed. 6, curavit O. Holder-Egger, Hannover 1911 (SRG, t. 1); przedruk 1965.
- 97 Éginhard, *Vie de Charlemagne*, éd. et trad. par L. Halphen, t. 1-2, Paris 1923, 2e éd., Paris 1938; 3e éd., Paris 1947.
- 98 Einhardi *Vita Karoli Magni*, hsgb. v. H. Bachmann, t. 1: *Text*, t. 2: *Kommentar*, Münster 1926.
- 99 *Fontes ad historiam regni Francorum aevi Karolini illustrandum*, pars prima: *Annales regni Francorum, Einhardi Vita Karoli, Duae vitae Hludowici, Nithardi Historiae*, ed. quas paraverunt F. Kurze [et al.] textum denuo imprimendum curavit R. Rau. *Quellen zur karolingischen Reichsgeschichte, erster Teil: Die Reichsannalen, Einhard Leben Karls des Großen, zwei Leben Ludwigs, Nithard Geschichten*, Unter Benutzung der Übersetzung von O. Abel und J. Jasmund neubear. v. R. Rau, AQGM, t. 5, Berlin-Darmstadt [1956], Einhardi *Vita Karoli Magni*, s. 157-211.
- 100 Eginardo, *Vita dell'imperatore Carlo Magno*, testo con introduzione, traduzione e note di C. A. Rapisarda, Catania 1963, wyd. 2, 1970.
- 101 *Vita Karoli Magni. Das Leben Karl des Großen, lateinisch/deutsch*, Übersetzung, Anmerkungen und Nachwort v. E. Scherabon-Firchow, Stuttgart 1968, 1977, 1987.
- 102 Einhard, *Vita Karoli Magni. The Life of Charlemagne. The Latin text with a new English translation*, introd. and notes by E. Scherabon-Firchow and E. H. Zeydel, Coral Gables 1972, 2nd ed., Dudweiler 1985.
- 103 Einhard, *Vita Karoli Magni*, ed. by J. F. Collins, sine loco 1984.
- 104 Einhard, *Vita Karoli Magni. Faksimilienausgabe im Originalformat der Vita Karoli Magni aus Codex Vindobonensis 529 (Folio 1-13) der Österreichischen Nationalbibliothek*, Commentarii W. Milde, Th. Wurzel, Graz 1991.
- 105 *Einhardi operum concordantiae*, cur. C. Pérez González, Hildesheim 1998-2000, p. 1: *Vita Caroli Magni*, Hildesheim 1998.

- 106 Einhard, *Karl den Stores liv. Munken Einhards latinska text med svensk översättning* översatt av B. Bergh med inledning av B. Kurtén-Lindberg, Lund 2004.
- 107 Tekst łaciński (bez podania podstawy) w internecie: <http://www.gmu.edu/departments/fld/CLASSICS/ein.html>
- 108 Edycja w internetowej Bibliotheca Augustana dostępnej ze stron Biblioteki MGH: www.mgh-bibliothek.de/bibliothek, wyd. U. Harsch, Augsburg 1996.

Poeta Saxo:

- 109 *Poetae Saxonis Annalium de gestis Caroli magni imperatoris libri quinque*, ed. G. H. Pertz, MGH SS, t. 1, s. 227-279.
- 110 *Poetae Saxonis Annalium de gestis Caroli magni imperatoris libri quinque*, ed. P. de Winterfeld, MGH Poetae Latini medii aevi, t. 4, cz. 1, Berlin 1899, s. 1-71.

Kapitularz z Diedenhofen:

- 111 *Carolini scriptores qui in Ecclesia latina floruerunt. B. Caroli Magni imperatoris opera omnia. Juxta editiones memoratissimas Baluzii, Pertzii, Cajetani, Cennii recensita et nunc primum in unum collecta*, accurante J.-P. Migne,... Tomus primus, Continens *B. Caroli Magni capitularia et privilegia*, PL, t. 97, Paris 1851, dalsze wyd. 1862.
- 112 *Capitulare missorum in Theodonis villa datum secundum generale*, ed. A. Boretius, MGH Legum, sectio II: *Capitularia regum Francorum*, t. 1, Hannover 1883, nr 44, pkt. 7, s. 123; wyd. 2, ed. A. Boretius, V. Krause, Hannover 1897; editio nova der Ausgabe von 1883, Hannover 1960.

Capitulare de causis diversis:

- 113 *Capitulare de causis diversis*, ed. A. Boretius, MGH Legum, sectio II: *Capitularia regum Francorum*, t. 1, Hannover 1883, nr 49, s. 135-136.

Taryfa celna z Raffelstetten:

- 114 *Inquisitio de theloneis Raffelstettensis*, ed. A. Boretius, V. Krause, MGH Legum, sectio II: *Capitularia regum Francorum*, t. 2, Hannover 1897, nr 253, s. 249-252.

Geograf Bawarski:

- 115 P. J. Szafarzyk, *Sławińskie starożytności*, przeł. H. N. Bońkowski, t. 2, Poznań 1844, dodatek, s. 12-16, wyd. 2: P. J. Szafarzyk, *Słowińskie starożytności*, Posłowiami opatrzyli T. Lewaszkiwicz i J. Strzelczyk, Poznań 2003, s. 753-756.
- 116 S. Zakrzewski, *Opis grodów i terytoriów z północnej strony Dunaju czyli tzw. Geograf Bawarski*, Lwów 1917.
- 117 *Descriptio civitatum ad septentrionalem plagam Danubii* (tzw. *Bavorský Geograf*), ed. B. Horák, D. Trávníček, Praha 1956.
- 118 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 3, Brno 1969, s. 285-291.
- 119 Tekst łaciński w internecie: http://pl.efactory.pl/Geograf_Bawarski (z bibliografią) oraz: http://wikisource.org/wiki/Geograf_Bawarski Zob. też literatura.

Anonimowy Żywot cesarza Ludwika

(tzw. Astronoma):

- 120 *Vita Hludowici imperatoris*, ed. G. H. Pertz, MGH SS, t. 2, s. 607-648.
- 121 *Fontes ad historiam regni Francorum aevi Karolini illustrandum*, pars prima: *Annales regni Francorum, Einhardi Vita Karoli, Duae vitae Hludowici, Nithardi Historiae*, ed. quas paraverunt F. Kurze [et al.] textum denuo imprimendum curavit R. Rau. *Quellen zur karolingischen Reichsgeschichte, erster Teil: Die Reichsannalen, Einhard Leben Karls des Großen, zwei Leben Ludwigs, Nithard Geschichten*, Unter Benutzung der Übersetzung von O. Abel und J. Jasmund neubear. v. R. Rau, AQGM, t. 5, Berlin-Darmstadt [1956], *Anonymi Vita Hludowici imperatoris*, s. 258-381.

- 122 *Die Vita Hludowici Pii auctore Astronomo*, Einleitung und Edition von W. Tenberken, Rottweil 1982.
- 123 *Die Taten Kaiser Ludwigs*. Thegan, *Das Leben Kaiser Ludwigs; Astronomus*, hsgb. und übersetzt von E. Tresp, Hannover 1995 (SRG, t. 64).

List cesarza bizantyjskiego Michała II do cesarza frankijskiego Ludwika Pobożnego:

- 124 *Michaelis et Theophili imperatorum Constantinopolitanorum epistola ad Hludovicum imperatorem directa*. 824. April 10, ed. A. Werminghoff, MGH Legum, sectio III: *Concilia*, t. 2: *Concilia aevi Carolini I*, cz. 2, Hannoverae-Lipsiae 1908, s. 475-480.
- 125 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 25-27 (wyd. М. Войнов).

Gotschalk Sas:

- 126 *Anno Domini 868 : Gotteschalci (Orbacensis) monachi confessio post haeresim damnatam; Confessio prolisior; Fragmenta omnia quae exstant litelli per Gotteschalcum Rabana archiepiscopo Moguntino in Moguntiae oblata anno 848; Epistola ad Ratromnum, Godeschalkus monarcus Orbacensis*, accurante J.-P. Migne, PL, t. 121, 1852, s. 347-372.
- 127 C. Lambot, *Oeuvres théologiques et grammaticales de Godescalc d'Orbais*, Louvain 1945 (Spicilegium sacrum Lovaniense, t. 20) (dzieło: *De trina deitate*).

Papież Mikołaj I:

- 128 *Nicolai I, Pontificis Romani epistolae et decreta ad praestantissimam editionem conciliorum mansi accuratissime expressa et juxta temporum seriem digesta. Praecedunt B. Servatii Lupi abbatis Ferrariensis, Flori Diaconi Lugdunensis, Rudolphi Bituricensis, Walteri Aurelianensis, Rothadi II Suessionensis Opera omnia*, accurante J.-P. Migne, PL, t. 119, Paris 1852, 1880, przedruk Turnholti 1970.

- 129 Nicolai I. papae *Epistolae*, ed. E. Perels, MGH *Epistolae*, t. 6: *Karolini aevi*, t. 4, Berlin 1912, *Nicolaus capitulis 106 ad Bulgarorum consulta respondet*, s. 568-600.
- 130 *Responsa Nicolai I papae ad consulta Bulgarorum (anno 866)*, ed. D. Dečev, Serdica 1922, wyd. 2., ib. 1940.
- 131 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 60-125 (pełne wyd. *Responsów* i ekscerpt listu do cesarza Ludwika Niemca z 864 r., wyd. А. Милев, Д. Дечев).
- 132 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 4, Brno 1971, s. 38-107 (*Responsa*).

De conversione Bagoariorum et Carantanorum:

- 133 *De conversione Bagoariorum et Carantanorum libellus*, ed. W. Wattenbach, MGH SS, t. 11, Hannoverae 1854, s. 1-15.
- 134 *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, ed. M. Kos, *Razprave Znanstvenega društva v Ljubljani*, t. 11, Historični odsek, 1936.
- 135 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 3, Brno 1969, s. 292-322 (na podstawie wyd. M. Kosa).
- 136 H. Wolfram, *Conversio Bagoariorum et Carantanorum. Das Weissbuch der Salzburger Kirche über die erfolgreiche Mission in Karantanien und Pannonien*, Wien-Köln-Graz 1979.

Dzieła Anastazego Bibliotekarza:

- 137 *Anastasii abbatis, sanctae Romanae ecclesiae presbyteri et bibliothecarii Opera omnia...*, t. 1, ed. J. P. Migne, PL, t. 127, 1852; t. 2, PL, t. 128, 1852; t. 3, PL, t. 129, 1853: *Accedunt Stephani V Formosi, Stephani VI Romani, ... Erchemberti... scripta vel scriptorum fragmenta quae exstant* : tomum claudit Appendix ad saeculum IX.

Chronographia tripartita:

- 138 *Του εν 'αγιος πατρος ημων Θεοφανους Ήγουμενου του Αγρου και Όμολογητου Χρονογραφία. Theophanis abbatis Agri*

et confessoris Chronographia. Cui accedunt Leonis Grammaticus, auctoris incertum, Anastasii Bibliothecarii historiarum sui temporis quae supersunt. Coronidis vice ponitur Godefridi Henschenii Dissertatio de Chronographia S. Theophanis, in qua emendantur chronologica sphalmata non pauca Theophani per librariorum socordiam aspersa, accuranta et denovo recognoscente J. P. Migne, PG, t. 108, 1861, przedruk Turnholti 1965, 1975, 1996.

- 139 *Anastasii Bibliothecarii Chronographia tripartita*, ed. C. de Boor, in: C. de Boor, *Theophanis Chronographia*, Lipsiae 1885, t. 2, przedruk Hildesheim 1963, 1980.

- 140 **Komentarze do Teologii mistycznej Dionizego Areopagity:** *A Thirteenth-Century Textbook of Mystical Theology at the University of Paris. The Mystical Theology of Dionysius the Areopagite in Eriugena's Latin Translation, with the Scholia Translated by Anastasius the Librarian, and Excerpts from Eriugena's Periphyseon*, ed., transl. and introd. by L. M. Harrington, Paris 2004.

Listy:

- 141 *Anastasii Bibliothecarii Epistolae*, ed. E. Perels, G. Laehr, MGH Epistolae, t. 7: *Karolini aevi*, t. 5, Berlin 1928.

List do Gauderyka:

- 142 В. Ягич, *Вновь найденное свидетельство о деятельности Константина Философа, первоучителя славян, Св. Кирилла*, Сборник Отделения Русского Языка и Словесности Императорской Академии Наук, t. 54, Санкт-Петербург 1893.
- 143 G. Friedrich, *Ein Brief des Anastasius Bibliothecarius an den Bischof Gaudericus von Velletri über die Abfassung der "Vita cum translatione Clementis Papae". Eine Quelle zur Cyrills- und Methodius-Frage*, München 1892 (Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Philologische und Historische Klasse, t. 3).

- Mowa Teodora Studyty:**
- 144 U. Westerbergh, *Anastasius Bibliothecarius Sermo Theodori Studitae de Sancto Bartholomeo Apostolo. With the Greek text and the Latin translation attributed to Anastasius and Bertarius*, Stockholm 1963 (Studia Latina Stockholmiensia, t. 9).
- Pasja św. Dymitra:**
- 145 Anastasii Bibliothecarii *Passio sancti Demetri martyris*, ed. J. P. Migne, PL, t. 129, 1853.
- Rocznik św. Nikifora**
(znane z bułgarskiego przekładu *Istoriki*):
- 146 Anastasii Bibliothecarii, *Chronologia sancti Nicephori*, ed. J.-P. Migne, PL, t. 129, 1853.
- Sprawozdanie z VIII Soboru Powszechnego:**
- 147 Anastasius Bibliothecarius, *Sancta synodus octava generalis*, in: D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, t. 16, Florentiae 1759-1798.
- Vitae Romanorum pontificum:**
- 148 Anastasii Bibliothecarii *Historiae de vitis Romanorum pontificum*, ed. L. Duchesne, Paris 1886.
- Żywoty św. Jana Kalibity:**
- 149 *Vitae S. Iohannis Calybitae, interpretatio Latina auctore Anastasii Bibliothecarii*, Analecta Bollandiana, t. 15, 1896, s. 257-267.
- Żywot św. Maksyma wyznawcy:**
- 150 *Scripta saeculi VII vitam Maximi Confessoris illustrantia. Una cum Latina interpretatione Anastasii Bibliothecarii iuxta posita*, ed. P. Allen et B. Neil, Turnhout 1999 (Corpus Christianorum, Series Graeca, t. 39).

Żywot św. Piotra Aleksandryjskiego:

- 151 *Acta sincera S. Petri, Episcopi Alexandrini et Martyris, Anastasio Bibliothecario interprete...*, ed. J. P. Migne, PG, t. 18, 1857.

Żywot Pseudo-Dionizego:

- 152 *Passio S. Dionysii Areopagitae Rustici et Eleutherii, uitgegeven naar het Leidse handschrift Vulcanianus 52*, door J. C. Westerbrink, Alphen an der Rijn 1937.

Legenda włoska:

- 153 *Translatio S. Clementis auctore Leone Ostiensi*, in: P. Meyvaert, P. Devos, *Trois énigmes cyrillo-méthodiennes de la "Légende Italique"*, résolues grâce à un document inédit, *Analecta Bollandiana*, t. 73, 1955, z. 3-4, s. 375-461.
- 154 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (*Извори за българската история*, t. 7), s. 294-302 (wyd. С. Лишев).
- 155 *Vita Constantini-Cyrilli cum translatione S. Clementis. Italská Legenda*, w: *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 2, Brno 1967, s. 120-132.

Ewangeliarz z Cividale:

- 156 C. L. Bethmann, *Die Evangelienhandschrift zu Cividale*, *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichte*, t. 2, 1877, s. 111-128.
- 156a F. Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku*, t. 2, Ljubljana 1906, nr 328, s. 248-256.

Regino z Prüm:

- 157 *Reginonis Chronicon*, ed. G. H. Pertz, MGH SS, t. 1, Hannoverae 1826, s. 537-612.
- 158 *Reginonis Prumiensis abbatis, Hucbaldi monachi Elnonensis Opera omnia, accedunt Joannis X, Leonis VI, Stephani VI, Le-*

onis VII, Stephani VIII, pontificorum Romanorum epistolae et privilegia, intermiscetur Roberti Metensis ... scripta vel scriptorum fragmenta quae exstant accurante J. P. Migne, PL, t. 132, Paris 1853.

- 159 *Reginonis abbatis Prumiensis Chronicon cum Continuatione Treverensi*, recogn. F. Kurze, Hannoverae 1890, SRG, t. 50; przedruk Hannover 1989.
- 160 *Fontes ad historiam regni Francorum aevi Karolini illustrandum*, editionum quas paraverunt F. Kurze [et al.] denuo imprimendum curavit R. Rau, AQGM, t. 7, cz. 3: *Annales Fuldenses, Reginonis Chronica, Notkeri gesta Karoli. Jahrbücher von Fulda, Regino Chronik, Notker Taten Karls*, Berlin-Darmstadt 1960, s. 179-319.

Adalbert z Trewiru

(Kontynuator Kroniki Reginona z Prüm):

- 161 *Continuator Reginonis*, ed. G. H. Pertz, MGH SS, t. 1, Hannoverae 1826, s. 614-629.
- 162 *Reginonis abbatis Prumiensis Chronicon cum Continuatione Treverensi*, recogn. F. Kurze, Hannoverae 1890, SRG, t. 50; przedruk Hannover 1989.
- 163 *Fontes ad historiam aevi Saxonici illustrandum. Widukindi res gestas Saxonicae, Adalberti continuatio Reginonis, Liudprandi Opera. Quellen zur Geschichte der sächsischen Kaiserzeit. Widukinds Sachsengeschichte, Adalberts Fortsetzung der Chronik Reginos, Liudprands Werke*, editionum quas paraverunt F. Kurze [et al.] denuo imprimendum curaverunt A. Bauer, R. Rau, übersetzt von P. Hirsch, M. Büdinger, W. Wattenbach, AQGM, t. 8, Darmstadt 1971; 2. durchgesehene und berichtigte Aufl., Darmstadt 1977; 5. erweiterte Aufl. mit einem Nachtrag von B. Freudenberg, Darmstadt 2002.

Liudprand z Kremony:

- 164 *Liudprandi Opera*, ed. G. H. Pertz, MGH SS, t. 3, Hannoverae 1839, s. 264-363; *Antapodosis*, s. 264-339; *Relatio de legatione Constantinopolitana*, s. 347-363.

- 165 *Ratherii Veronensis episcopi Opera omnia juxta editionem Veronensem, anno 1765. Accedunt Liutprandi Cremonensis necnon Folquini S. Bertini monachi, ... scripta vel scriptorum quae exstant*, accurante J. P. Migne, PL, t. 136, 1853, 1881.
- 166 *Liudprandi episcopi Cremonensis Opera omnia*, rec. E. Dümmler, SRG, t. 41, Hannoverae 1877.
- 167 *Die Werke Liudprands von Cremona*, hsgb. von J. Becker, 3. Aufl., Hannover 1915 (SRG, t. 41), wydanie dostępne w wersji elektronicznej w internecie na stronach biblioteki MGH: <http://www.mgh-bibliothek.de/bibliothek>; przedruk Hannover 1977.
- 168 *Fontes ad historiam aevi Saxonici illustrandum. Widukindi res gestas Saxonicae, Adalberti continuatio Reginonis, Liudprandi Opera. Quellen zur Geschichte der sächsischen Kaiserzeit. Widukinds Sachsengeschichte, Adalberts Fortsetzung der Chronik Reginos, Liudprands Werke*, editionum quas paraverunt F. Kurze [et al.] denuo imprimendum curaverunt A. Bauer, R. Rau, übersetzt von P. Hirsch, M. Büdinger, W. Wattenbach, AQGM, t. 8, Darmstadt 1971; 2. durchgesehene und berichtigte Aufl., Darmstadt 1977; 5. erweiterte Aufl. mit einem Nachtrag von B. Freudenberg, Darmstadt 2002.
- 169 *Liutprando de Cremona, Informe de la embajada a Constantinopla, Edición bilingüe con introd. y notas por el Equipo de traducción y comentario de textos latinos medievales*, Buenos Aires 1994.
- 170 *Liutprando di Cremona e il codice di Frisinga Clm 6388*, cura et studio P. Chiesa, Turnholti 1994 (Corpus Christianorum, Autographa Medii Aevi, t. 1).
- 171 *Liudprandi Cremonensis Opera omnia. Antapodosis, Homelia paschalis, Historia Ottonis, Relatio de legatione Constanti-nopolitana*, cura et studio P. Chiesa, Turnholti 1998.
- 172 *Liudprandi Cremonensis Opera omnia*, cura et studio P. Chiesa, Turnhout 2001.

Widukind:

- 173 Widukindi *Rerum gestarum Saxonicarum libri tres*, ed. 3, denuo recogn. G. Waitz, Hannoverae 1882 (Scriptores rerum Germanicarum recusi, t. 4); ed. 4, post G. Waitz recogn. K. A. Kehr, Hannoverae 1904.
- 174 Widukindi monachi Corbeiensis *Rerum gestarum Saxonicarum libri tres*, ed. H. Engelbrecht, Münster 1931.
- 175 Widukindi, monachi Corbeiensis *Rerum gestarum Saxonicarum libri tres*, ed. P. Hirsch, SRG, t. 60, Hannover 1935. Edycja w internetowej Bibliotheca Augustana dostępnej ze stron Biblioteki MGH: www.mgh-bibliothek.de/bibliothek, wyd. U. Harsch, Augsburg 2003.
- 176 *Chroniken des Mittelalters. Widukind, Otto von Freising, Helmholtz*, aus dem Lateinischen übertragen von E. Metelmann, mit einer Einführung von A. Ritthaler und einem Nachwort des Übersetzers, München 1964.
- 177 *Fontes ad historiam aevi Saxonici illustrandum. Widukindi res gestas Saxonicae, Adalberti continuatio Reginonis, Liudprandi Opera. Quellen zur Geschichte der sächsischen Kaiserzeit. Widukinds Sachsengeschichte, Adalberts Fortsetzung der Chronik Reginos, Liudprands Werke*, editionum quas paraverunt F. Kurze [et al.] denuo imprimendum curaverunt A. Bauer, R. Rau, übersetzt von P. Hirsch, M. Büdinger, W. Wattenbach, AQGM, t. 8, Darmstadt 1971; 2. durchgesehene und berichtigte Aufl., Darmstadt 1977; 5. erweiterte Aufl. mit einem Nachtrag von B. Freudenberg, Darmstadt 2002.
- 178 Widukind von Corvey, *Res gestae Saxonicae. Die Sachsengeschichte. Latein / deutsch*, übersetzt und hsgb. v. E. Rotter und B. Schneidmüller, Stuttgart 1981.
- 179 Wydanie internetowe na stronie: www.domus-ecclesiae.de/historica/widukindus-corbejus/widukindus.vita.html, ed. R. Ketelhohn (bez podania podstawy).

Jan Diakon:

- 180 Johannes diaconus, *Chronicon Venetum. Chronicon Gradense...* accurate J.-P. Migne, PL, t. 139, Paris 1853, 1880.
- 181 Johannis Diaconi *Chronicon Venetum et Gradense*, ed. G. H. Pertz, MGH SS, t. 7, Hannoverae 1846, s. 1-47.
- 182 *Cronache veneziane antichissime*, pubblicate a cura di G. Monticolo, Roma 1890 (Fonti per la storia d'Italia, t. 1).
- 183 *Origo civitatum Italie seu Venetianum (Chronicon Altinate et Chronicon Gradense)*, a cura di R. Cessi, Roma 1933 (Fonti per la storia d'Italia, t. 73).
- 184 Giovanni Diacono, *Istoria Veneticorum*, ed. e trad. di L. A. Berto, Bologna 1999 (Fonti per la storia dell'Italia medievale, t. 2).
- 185 *Cronache*, a cura di G. Fedalto, L. A. Berto, Roma 2003 (Scrittori della chiesa di Aquileia, t. 12, cz. 2; Concili e cronache, t. 2).

Żywoty św. Wojciecha i twórczość

Brunona z Kwerfurtu (wybór):

- 186 *Heiligen-Leben zur ostdeutsch-slawischen Geschichte: Adalbert von Prag und Otto von Bamberg*, hsgb. von L. Weinrich, W. Schich, AQGM, t. 23, Darmstadt bdw.

Vita I:

- 187 *Vita antiquior Iohanne Canapario*, ed. G. H. Pertz, MGH SS, t. 4, Hannoverae 1841, s. 581-595.
- 188 *Jana Kanapařa život sv. Vojtěcha*, přel. J. Truhlár, *Fontes rerum Bohemicarum*, t. 1, Pragae 1873, s. 235-265.
- 189 *Św. Wojciecha, biskupa i męczennika Żywot pierwszy*, wyd. J. Karwasińska, MPH series nova, t. 4, cz. 1, Warszawa 1962.

Vita II:

- 190 *Vita secunda auctore Brunone archiepiscopo*, ed. G. H. Pertz, MGH SS, t. 4, Hannoverae 1841, s. 596-612.

- 191 *Brunův život sv. Vojtěcha*, přel. J. Truhlár, *Fontes rerum Bohemicarum*, t. 1, Pragae 1873, s. 266-304.
- 192 *Św. Wojciecha, biskupa i męczennika, Żywot drugi, napisany przez Brunona z Kwerfurtu*, wyd. J. Karwasińska, MPH series nova, t. 4, cz. 2, Warszawa 1969.

Żywot Pięciu Braci Męczenników:

- 193 *Żywot Pięciu Braci Pustelników [albo] Żywot i Męczeństwo Benedykta, Jana i ich towarzyszy napisany przez Brunona z Kwerfurtu; List Brunona do króla Henryka*, wyd. J. Karwasińska, MPH series nova, t. 4, cz. 3, Warszawa 1973.

Pasja św. Wojciecha (Pasja z Tegernsee):

- 194 *Passio s. Adalberti*, ed. M. Töppen, *Scriptores rerum Prusicarum*, hsgb. von Th. Hirsch, M. Töppen, E. Strehlke, t. 1, Leipzig 1861.
- 195 *Męczeństwo św. Wojciecha*, wyd. A. Bielowski, MPH, t. 1, Lwów 1864, s. 153-156.
- 196 *Passio sancti Adalberti martyris*, hsgb. von A. Kolberg, *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands*, t. 7, 1879-1881, s. 502-515.
- 197 *Passio Adalberti episcopi Pragensis*, ed. G. Waitz, MGH SS, t. 15, cz. 2, Hannoverae 1888, s. 705-708.
- 198 A. Rutkowska-Płachcińska, *Pasje świętych Wojciecha i Brunona z tzw. kodeksu z Tegernsee*, *Studia Źródłoznawcze*, t. 40, 2002, s. 19-41, tekst *Pasji* s. 37-40.

Quatuor immensi:

- 199 *Verše o utrpení sv. Vojtěcha, biskupa a mučedníka*, wyd. J. Em-ler, *Fontes rerum Bohemicarum*, t. 1, Pragae 1873, s. 313-334.
- 200 A. Kolberg, *Das Lobgedicht auf den hl. Adalbert*, *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands*, t. 7, 1879-1881, s. 77-112, 372-598.

Tempore illo:

- 201 *De sancto Adalberto episcopo Pragensi*, ed. W. Kętrzyński, MPH, t. 4, Lwów 1884, s. 206-221.
- 202 *De sancto Adalberto episcopo Pragensi*, ed. M. Perlbach, MGH SS, t. 15, cz. 2, Hannoverae 1888, s. 1177-1184.

Cuda:

- 203 *Miracula sancti Adalberti martiris*, ed. G. H. Pertz, w: MGH SS, t. 4, Hannoverae 1841, s. 613-616.
- 204 *Miracula sancti Adalberti martiris*, ed. M. Töppen, *Scriptores rerum Prussicarum*, t. 2, Leipzig 1863, s. 413-420.
- 205 *Zázraky sv. Vojtěcha mučedníka*, *Fontes rerum Bohemicarum*, t. 2, Pragae 1873, s. 305-312.
- 206 *Miracula sancti Adalberti martiris*, ed. W. Kętrzyński, MPH, t. 4, Lwów 1884, s. 221-238.

Thietmar z Merseburga:

- 207 *Silvestri II pontificis Romani, Aimoini Floriacensis Monachi, Sancti Abbonis Abbatis Floriacensis, Thietmari Merseburgensis episcopi Opera omnia Accedunt Joannis XVIII, Sergii IV, Benedicti VIII ... epistolae et diplomata; intermiscuntur Arnulfi Remensis ... scripta quae exstant; accurante J.-P. Migne, PL*, t. 139, Paris 1853, 1880.
- 208 *Die Dresdner Handschrift der Chronik des Bischofs Thietmar von Merseburg*, hsgb. von L. Schmidt, Dresden 1905.
- 209 *Die Chronik des Bischofs Thietmar von Merseburg und ihre Korveier Überarbeitung*, ed. R. Holtzmann, MGH SS, series nova, t. 9, Berlin 1935; przedruk München 1980.
- 210 *Kronika Thietmara*, wyd. M. Z. Jedlicki, Poznań 1953.
- 211 *Thietmar von Merseburg, Chronik*. Thietmari Merseburgensis episcopi *Chronicon*, editionis quam paraverat R. Holtzmann textum denuo imprimendum curavit W. Trillmich, neu übertragen und erläutert von W. Trillmich, Darmstadt 1957, AQGM, t. 9.

- 212 *Digitale Edition der Chronik des Thietmar von Merseburg*, bearb. von A. Mentzel-Reuter und G. Schmitz, München 2002, dostępna na stronach Biblioteki MGH: <http://www.mgh-bibliothek.de/bibliothek>; oparta na wydaniu Holtzmanna z 1935 oraz na faksymile Rękopisu drezdeńskiego z 1905.

Lupus Protospatarius:

- 213 *Lupus Protospatarius*, ed. G. H. Pertz, MGH SS, t. 5, Hannoverae 1844, s. 52-63.
- 214 *Godefridi Bulloni Lotharingiae Ducis postmodum Hierosolymorum regis primi Epistolae et diplomata. Accedunt appendices amplissimae, monumenta per plurima de bello sacro complectentes; sequuntur Adulphi Ardentis Homiliae ... ; intermiscentur Lupi Protospatarii Chronicon, necnon Anselmi Mediolanensis, Bernardi Toletani... opuscula, diplomata, epistolae*, accurante J.-P. Migne, PL, t. 155, Paris 1854, 1880.
- 215 *Antiche cronache di terra di Bari*, ed. G. Cioffari, R. Lupoli Tateo, Bari 1991, s. 37-50.

Wipo:

- 216 *Wiponis Gesta Chuonradi imperatoris*, ed. G. H. Pertz, MGH SS, t. 11, Hannoverae 1854, s. 254-275.
- 217 *Wiponis Opera*, ed. H. Bresslau, Leipzig 1915, SRG, t. 61; przedruk 1977, 1993.
- 218 *Wiponis gesta Chuonradi II. imperatoris. Wipo Taten Kaiser Konrads II.*, w: *Fontes saeculorum noni et undecimi historiam ecclesiae Hammaburgensis necnon imperii illustrantes. Quellen des 9. und 11. Jahrhunderts zur Geschichte der hamburgischen Kirche und des Reiches*, editionem quas paraverunt G. Waitz, B. Schmeidler, H. Bresslau, G. Pertz textum denuo imprimendum curaverunt W. Trillmich et R. Buchner, Darmstadt 1961, AQGM, t. 11; 5. durchgesehene Aufl., 1978; 7. Aufl., 2000.
- 219 Edycja w internetowej Bibliotheca Augustana dostępnej ze stron Biblioteki MGH: www.mgh-bibliothek.de/bibliothek,

wyd. U. Harsch, Augsburg 2002 na podstawie wydania z 1878/1915.

- 220 Wipon, *Chwalebne czyny cesarza Konrada II. Gesta Chuonradi II imperatoris*, wst. J. Sochacki, tłum. E. Milkamanowicz, Kraków 2005 (tekst oparty na wyd. z 1915).

Adam Bremeński:

- 221 *Magistri Adami Gesta Hammenburgensis ecclesiae pontificum*, ed. I. M. Lappenberg, MGH SS, t. 7, Hannoverae 1846, s. 267-389, ed. altera, Hannoverae 1876; wydanie elektroniczne Wikipedia 2004: <http://la.wikipedia.org>.
- 222 *Othloni monachii S. Emmerami Opera omnia ad fidem editionum... emendata, accedunt Adami canonici Bremensis, Gundechari Eischtettensis Episcopi, Lamberti Hersfeldensis, Petri Malleacensis annales et chronica; intermiscuntur Alexandrii II papae, S. Joannis Gualberti... opuscula, diplomata, epistolae*, accurante J.-P. Migne, PL, t. 146, Paris 1853, 1884.
- 223 *Magistri Adami Gesta Hammenburgensis ecclesiae pontificum*, ed. B. Schmeidler, 3. ed., Hamburg-Leipzig 1917, Nachdruck Hannover 1977, SRG, t. 2.
- 224 *Adami Bremensis Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum, Codex Havniensis*, published in photolithography with preface by C. A. Christensen, Copenhagen 1948.
- 225 *Fontes saeculorum noni et undecimi historiam ecclesiae Hammaburgensis necnon imperii illustrantes. Quellen des 9. und 11. Jahrhunderts zur Geschichte der hamburgischen Kirche und des Reiches*, editionem quas paraverunt G. Waitz, B. Schmeidler, H. Bresslau, G. Pertz textum denuo imprimendum curaverunt W. Trillmich et R. Buchner, Darmstadt 1961, AQGM, t. 11; 5. durchgesehene Aufl., 1978; 7. Aufl., 2000.
- 226 Adam di Brema, *Storia degli arcivescovi della chiesa di Amburgo*, a cura di I. Pagni, Torino 1996.
- 227 Adam de Brême, *Histoire des archevêques de Hambourg, avec une description des Îles du Nord*, trad. du latin, présenté et annoté par J.-B. Brunet-Jailly, Paris 1998.

Kronika Frutolfa z Michelsbergu
(przerobiona przez Ekkeharda von Aura):

- 228 Ekkehardi Uraugiensis *Chronica*, ed. G. Waitz, MGH SS, t. 6, Hannoverae 1844, s. 1-267.
- 229 *Hugonis, abbatis Flaviniacensis, Ekkehardi Uraugiensis Chronica Prodeunt ex collectione... [G.H.] Pertzii fideliter expressa; accedunt B. Wolphelmi Abbatis Brunswillerensis opuscula duo; tomum claudunt Gesta Episcoporum Trevirensium et Andaginensis Monasterii Chronicon auctoribus anonymis; accurante J.-P. Migne, PL, t. 154, Paris 1853, 1881, przedruk 1997.*
- 230 *Frutolfi et Ekkehardi chronica necnon anonymi Chronica imperatorum. Frutolfus, Ekkehardus*, übersetzt von F.-J. Schmale, I. Schmale-Ott, Darmstadt 1972; 2. Aufl., 2002, AQGM, t. 15.

Sigebert z Gembloux, Chronographia:

- 231 *Sigeberti Gemblacensis Chronographia*, ed. L. C. Bethmann, MGH SS, t. 6, Hannover 1844, s. 268-374.
- 232 *Sigeberti Gemblacensis monachi Opera omnia. Accedit Chronicon Polonorum auctore anonymo [edentibus J. Szlachtowski et R. Koepke]. Intermiscentur Beati Odoni Cameracensis, Walteri Cabilonensis, Joannis Marsicani, episcoporum, Berengosi, abbatis S. Maximi Trevirensis, Radulfi Tortarii Floriacensis monachi scripta..... accurante J.-P. Migne, PL, t. 160, Paris 1854, 1880.*
- 233 *Thesaurus Sigeberti Gemblacensis. Lemmata et formae, lemmata communia, lemmata a tergo ordinata, tabulae frequentiarum*, sous la direction de P. Tombeur, Turnhout 2003.

Annalista Saxo (Arnold z Berge / Nienburga):

- 234 *Annalista Saxo*, ed. G. Waitz, MGH SS, t. 6, Hannoverae 1844, s. 542-777.

Orderyk Witalis:

- 235 *Orderici Vitalis Angligenae coenobii Uticensis monachi historia ecclesiastica. Accedunt Anastasii IV, Adriani IV Romanorum pontificum epistolae et privilegia. Necnon Theobaldi Cantuariensis archiepiscopi, Attonis pistoriensis, B. Amedei Lausannensis, Anselmi Havelbergensis [et al.] opuscula, diplomata, epistolae*, accurante J.-P. Migne, PL, t. 188, 1855, 1891.
- 236 *Orderici Vitali Angligenae, coenobii Uticensis monachi, Historiae ecclesiasticae libri tredecim*, Ex veteris codicis Uticensis collatione emendavit et suas animadversiones adjecit A. Le Prevost, t. 1-5, Parisiis 1838-1855; przedruk New York 1965.
- 237 *Orderici Vitalis Historia ecclesiastica*, ed. G. H. Pertz, MGH SS, t. 20, Hannoverae 1868, s. 50-82.
- 238 *Orderici Vitalis Angligenae coenobii Uticensis monachi Historiae ecclesiasticae libri 7 et 8 e codice Vaticano Reg. 703 A*, Lutetiae Parisiorum 1902.
- 239 *Orderici Vitalis Historia ecclesiastica. The Ecclesiastical History of Orderic Vitalis*, ed. M. Chibnall, t. 1-6, Oxford 1969-1980 (Oxford Medieval Texts), reprint Oxford – New York 1990, t. 1-2.

Piotr Tudebode:

- 240 *Godefridi Bulloni Lotharingiae Ducis postmodum Hierosolymorum regis primi Epistolae et diplomata. Accedunt appendices amplissimae, monumenta perplurima de bello sacro complectentes; sequuntur Adulphi Ardentis Homiliae...; intermiscetur Lupi Protospatarii Chronicon, necnon Anselmi Mediolanensis, Bernardi Toletani... opuscula, diplomata, epistolae*, accurante J.-P. Migne, PL, t. 155, Paris 1854, 1880, ssp. 763-823. Por. nr 214.
- 241 *Petri Tudebodi seu Tudebovis, sacerdotis Sivracensis Historia de Hierosolymitano itinere*, w: Recueil, t. 1, cz. 3, Paris 1866, s. 1-117.

- 242 Peter Tudebode, *Historia de Hierosolymitano itinere*, transl. by J. H. Hill, L. L. Hill, Memoires of the American Philosophical Society, t. 101, Philadelphia 1974.
- 243 Petrus Tudebodus, *Historia de Hierosolymitano itinere*, ed. J. H. Hill, L. L. Hill, texte et notes revus par J. Richard, Paris 1977.

Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum:

- 244 Anonymi *Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum*, ed. H. Hagenmeyer, Heidelberg 1890.
- 245 *Histoire anonyme de la Première croisade*, éd. L. Bréhier, Paris 1924, 2. éd., 1964.
- 246 *Gesta Francorum et aliorum Hierosolimitanum. The Deeds of the Franks and the Other Pilgrims to Jerusalem*, ed. R. Hill, London 1962, przedruk Oxford 1972, 1979, 1998 (Oxford Medieval Texts).
- 247 *Le Gesta dei Franchi e degli altri pellegrini gerosolimitani*, a cura di L. Russo, Alessandria 2003.

Fulcher z Chartres:

- 248 *Godefridi Bulloni Lotharingiae Ducis postmodum Hierosolymorum regis primi Epistolae et diplomata. Accedunt appendices amplissimae, monumenta perplurima de bello sacro complectentes; sequuntur Adulphi Ardentis Homiliae...; intermiscentur Lupi Protospatarii Chronicon, necnon Anselmi Mediolanensis, Bernardi Toletani... opuscula, diplomata, epistolae*, accurante J.-P. Migne, PL, t. 155, Paris 1854, 1880, szp. 823 nn.
- 249 *Venerabili Godefridi abbatis Admontensis Opera omnia, ex mss. codd. Admontensibus edidit Bernardus Pezsius. Accessere Hariulfi Aldenburgensis, Lisiardi Turonensis scripta quae supersunt, ex codd. Admontensibus* ed. B. Pez, PL, t. 174, Paris 1854 (Lisiard z Tours).
- 250 *Fulcherii Carnotensis Historia Hierosolymitana (1095-1127)*, mit Erläuterungen und einem Anhang, hsgb. von H. Hagenmayer, Heidelberg 1913.

- 251 Fulcher of Chartres, *Historia Hierosolymitana*, ed. F. R. Ryan, H. S. Fink, Knoxville TN 1969, repr. New York 1972.

Gesta Francorum Jherusalem expugnantium:

- 252 *Gesta Francorum Jherusalem expugnantium*, Recueil, t. 1, cz. 3, Paris 1866, s. 490-542.

Balderyk, biskup Dol, Historia jerozolimska:

- 253 *Baldrici Dolensis Archiepiscopi Opera omnia. Accedunt Honorii II Romani Pontificis Epistolae et Diplomata; necnon Cosmae Pragensis, Alberici Aquensis Chronica; intermiscuntur Drogonis Cardinalis ... [et al.] opuscula, Diplomata, Epistolae*, accurante J.-P. Migne, PL, t. 166, Paris 1854.
- 254 *Baldrici, episcopi Dolensis Historia Ierosolymitana*, Recueil, t. 1, cz. 4, Paris 1879, s. III-XV, 1-89.

Guibert de Nogent:

- 255 *Venerabili Guiberti Abbatis S. Mariae de Novigento Opera omnia juxta ed. domni Lucae D'Acbery ad prelum revocata et cura qua parerat emendata* accurante J.-P. Migne, PL, t. 156, Paris 1853, 1880.
- 256 *Historia quae dicitur Gesta Dei per Francos edita a venerabili domino Guiberto*, Recueil, t. 1, cz. 4, Paris 1879, s. XV-XX, 112-263.
- 257 Guibert de Nogent, *Dei gesta per Francos et cinq autres textes*, éd. critique par R. B. C. Huygens, Turnholti 1996 (Corpus Christianorum. Continuatio Medievalis, t. 127 A).
- 258 Guibertus abbas Sanctae Mariae Novigenti, *Dei gesta per Francos*, cura et studio R. B. C. Huygens, Turnhout 2002 (Instrumenta lexicologica Latina, t. 97).

Robert Mnich (Robert z Reims):

- 259 *Roberti monachi Historia Iherosolimitana*, Recueil, t. 1, cz. 3, Paris 1866, s. 744-817.

Kronika montekasyńska:

- 260 Leonis Marsicani et Petri Diaconi *Chronica monasterii Casinensis*, ed. W. Wattenbach, MGH SS, t. 7, Hannoverae 1846, s. 551-844.
- 261 *Leonis Marsicani et Petri Diaconi Cassinensium monachorum Chronicon monasterii Casinensis et opuscula. Accedunt Rudulfi Abbatis S. Trudonis... chronica; intermiscentur Sancti Ottonis Bambergensis episcopi ... opuscula, diplomata, epistolae*, accurante J.-P. Migne, PL, t. 173, Paris 1854.
- 262 *Die Chronik von Montecassino. Chronica monasterii Cassinensis*, hsgb. von H. Hoffmann, Hannover 1980.
- 263 Leone Marsicano, *Cronaca di Montecassino*, a cura di F. Aceito e V. Lucherini, Milano 2001.

List arcybiskupa Adelgora:

- 264 *Adelgorii (sive Adelgoti) archiepiscopi Magdeburgensis et aliorum epistola ad episcopos Saxoniae, Franciae, Lotharingiae, et omnes Christi fideles: intra annum 1100-1110*, w: *Gottfridi abbatis Vindocinensis Opera omnia, accedunt Hugonis Lugdunensis, Adelgorii Magdeburgensis archiepiscoporum... opuscula, diplomata, epistolae*, accurante J.-P. Migne, PL, t. 157, Paris 1854.
- 265 *Urkundenbuch des Erzstifts Magdeburg*, ed. F. Israëel, W. Möhlenberg, t. 1 (937-1192), Magdeburg 1937, nr 193, s. 251.

Manifest Bernarda z Clairvaux z przełomu 1146/1147 r.

Sermo mihi est ad vos de negotio Christi
w *Dziejach Fryderyka I Ottona* z Fryzyngi:

- 266 *Sancti Bernardi Opera*, ad fidem codicum recensuerunt J. Leclercq, C. H. Talbot, H. M. Rochais, Romae 1957-1977: t. 8: *Epistolae. Corpus epistolarum 181-340. Epistolae extra Corpus 311-547*, ad fidem codicum recensuerunt J. Leclercq, H. Rochais, Romae 1977.
- 267 *Opere di San Bernardo*, a cura di F. Gastaldelli, t. 6: San Bernardo, *Lettere*, cz. 2, nr 211-548, Milano 1987.

- 268 Bernhard von Clairvaux, *Sämtliche Werke lateinisch / deutsch*, t. 3, hsgb. von G. B. Winkler mit Verbindung mit A. Altermatt, D. Farkasfalvy, P. Zakar, Innsbruck 1992 (listy od 181 do 551).
- 269 Bernard de Clairvaux, *Œuvres complètes, Lettres*, éd. M. Duchet-Suchaux, t. 2, Paris 2001.

List nr 457:

- 270 *S. Bernardi Clarae-Vallensis abbatis primi opera omnia : sex tomis in quadruplici tumine comprehensa, post Horstium ... tertiis curis Joannis Mabillon*, accurate et denuo recognoscente J.-P. Migne, t. 1: *S. Bernardi operum duos priores tomos complectens*, PL 182, 1854, szp. 651-652.
- 271 *Gesta Friderici I. imperatoris auctoribus Ottone episcopo et Ragewino praeposito Frisingensibus*, ed. R. Wilmans, MGH SS, t. 20, Hannoverae 1868, I 41, s. 373-374.
- 272 *Ottonis et Rahewini Gesta Friderici I. imperatoris*, ed. 3, rec. G. Waitz, curavit B. de Simson, Hannoverae 1912, przedruk 1997 (SRG, t. 59); wersja elektroniczna, ed. R. Ketelhohn na stronie <http://www.domus-ecclesiae.de/historica/otto-frisingensis/otto-frisingensis.gesta.01.html>.
- 273 *Ottonis Episcopi Frisingensis e Rahewini Gesta Frederici seu rectius Cronica. Die Taten Friedrichs oder richtiger Cronica. Bischof Otto von Freising und Rahewin*, übersetzt von A. Schmidt, hsgb. von F.-J. Schmale, Darmstadt 1965, AQGM, t. 17; 2. korr. Aufl., 1974; 5. Aufl., 2000.

List nr 458

(wersja wysłana do księcia czeskiego Władysława):

- 274 *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae*, ed. G. Friedrich, t. 1, Pragae 1904-1907, nr 150, s. 151-153.

Żywoty św. Ottona biskupa bamberskiego:

- 275 *Leonis Marsicani et Petri Diaconi Cassinensium monachorum Chronicon monasterii Casinensis et opuscula. Accedunt*

- Rodulfi Abbatis S. Trudonis... chronica; intermiscentur Sancti Ottonis Bambergensis episcopi ... opuscula, diplomata, epistolae*, accurante J.-P. Migne, PL, t. 173, Paris 1854.
- 276 *Heiligen-Leben zur ostdeutsch-slawischen Geschichte: Adalbert von Prag und Otto von Bamberg*, hsgb. von L. Weinrich, W. Schich, AQGM, t. 23, Darmstadt bdw.

Żywot z Prüfening:

- 277 *Monachi Prieflingensis Vita Ottonis episcopi Babenbergensis*, ed. R. Köpke, MGH SS, t. 12, 1856, s. 883-903.
- 278 *Wolfger von Prüfening, Vita sancti Ottonis. Die Prüfening-ger Vita des Bischofs Otto von Bamberg*, hsgb. von A. Hofmeister, Greifswald 1924 (Denkmäler der Pommerschen Geschichte, t. 1).
- 279 *Św. Ottona biskupa bamberskiego Żywot z Prüfening*, ed. J. Wikarjak, K. Liman, MPH series nova, t. 7, cz. 1, Warszawa 1966.
- 280 *Die Prüfening-ger Vita Bischof Ottos I. von Bamberg nach der Fassung des Grossen Österreichischen Legendars*, hsgb. von J. Petersohn, Hannover 1999 (SRG, t. 71).

Ebo:

- 281 Ebo, *Vita Ottonis*, ed. R. Köpke, MGH SS, t. 12, 1856, s. 822-883.
- 282 Ebo, *Żywot św. Ottona biskupa bamberskiego*, ed. J. Wikarjak, K. Liman, MPH series nova, t. 7, cz. 2, Warszawa 1969.

Herbord:

- 283 Herbordi, *Dialogus de vita Ottonis episcopi Babenbergensis*, ed. R. Köpke, MGH SS, t. 20, s. 697-769.
- 284 Ph. Jaffé, *Herbordi Dialogus de Ottone episcopo Bambergensi*, w: *Monumenta Bambergensia*, Berolini 1869, s. 693-835.
- 285 Herbord, *Dialog o życiu św. Ottona biskupa bamberskiego*, ed. J. Wikarjak, K. Liman, MPH series nova, t. 7, cz. 3, Warszawa 1974.

Helmold:

- 286 Helmoldi presbyteri *Chronica Slavorum* ex schedis J. M. Lappenberga, MGH, t. 21, 1869, s. 1-99.
- 287 Helmoldi, presbyteri Bozoviensis, *Chronica Slavorum*, ex recensione I. M. Lappenberga ed. G. H. Pertz, Hannoverae 1868, SRG, t. 32, cz. 1; wyd. 2, recogn. B. Schmeidler, Hannoverae et Lipsiae 1909; wyd. 3, Hannoverae 1937.
- 288 Helmold von Bosau, *Slawenchronik*. Helmoldi Presbyteri Bosoviensis *Chronica Slavorum*, editionem quam paraverat B. Schmeidler textum denuo comprimendum curavit H. Stoob, Darmstadt 1963, AQGM, t. 19; 2. verbes. Aufl., 1973.

Fragment nienburski:

- 289 *Codex diplomaticus Anhaltinus*, ed. O. Heinemann, t. 5, Dessau 1881, s. 353-354.
- 290 G. Labuda, *Słowiańszczyzna starożytna i wczesnośredniowieczna. Antologia tekstów źródłowych*, Poznań 1999, nr 57, s. 131-134.

Saxo Gramatyk:

- 291 Saxonis Grammatici *Gesta Danorum*, ed. A. Holder, Strassburg 1886.
- 292 *Ex Saxonis Gestis Danorum*, MGH SS, t. 29, Hannoverae 1892, s. 37-161.
- 293 Saxonis *Gesta Danorum*, t. 1: *Textum* continens primum a C. Knabe et P. Herrmann recensita, recognoverunt et ediderunt J. Olrik et H. Ræder, Hauniae 1931; t. 2 *Indicem verborum*, confecit F. Blatt, Hauniae 1935-1957; wyd. internetowe: <http://www.kb.dk/elib/lit/dan/old/authors/saxo/lat/or.dsr>; internetowa Bibliotheca Augustana dostępna ze stron Biblioteki MGH: www.mgh-bibliothek.de/bibliothek, wyd. I. Boserup na podstawie wydania z 1931.

Arnold z Lubeki:

- 294 *Arnoldi Chronica Slavorum*, ex rec. Lappenbergii ed. G. H. Pertz, Hannoverae 1868 (SRG, t. 14); przedruki m. in. 1978, 1995, wersja elektroniczna dostępna na stronie Biblioteki MGH: <http://www.mgh-bibliothek.de/bibliothek>.
- 295 *Arnoldi abbatis Lubecensis chronica*, rec. J. M. Lappenberg, MGH SS, t. 21, 1869, s. 101-250.

PRZEKŁADY NA POSZCZEGÓLNE JĘZYKI (W TYM WYDAWNICTWA DWUJĘZYCZNE)

JĘZYK ANGIELSKI

Pomponiusz Mela:

- 296 Pomponius Mela, *Geography. De situ orbis* A. D. 43, ed. P. Berry, Lewiston 1997.
- 297 F. E. Romer, *Pomponius Mela's Description of the World*, Ann Arbor 1998.

Pliniusz Starszy:

- 298 *The Natural History of Pliny*, t. 1, by J. Bostock and H. T. Riley, [sine loco] 1855; przedruk w internecie: <http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?doc=Perseus:text:1999.02.0137:book=preface:chapter=1>.
- 299 *The Elder Pliny's chapters on the history of art*, transl. by K. Jex-Blake with commentary and historical introduction by E. Sellers and additional notes contributed by H. L. Ulrichs, London 1896.
- 300 Pliny, *Natural History*, with an English translation by D. E. Eichholz, W. H. S. Jones, H. Rackham, t. 1-10, London 1938-1963, przedruk Cambridge (Mass.) 1962-1975.

Tacyt:

- 301 Tacitus, *The Agricola and Germania*, ed. A. J. Church, W. J. Brodribb, London 1877, opublikowany częściowo w *Internet Medieval Source Book*, ed. P. Halsall <http://www.fordham.edu/halsall/source/tacitus1.html>.
- 302 *Voyages and Travels. Ancient and Modern*, with Introduction, Notes and Illustrations, transl. by Th. Gordon, New York [ca. 1910], (The Harvard Classics, ed. by C. W. Elliot, t. 33), przedruk w: *Internet Medieval Source Book*, ed. P. Halsall <http://www.fordham.edu/halsall/basis/tacitus-germanygord.html>.
- 303 *Tacitus in five volumes*, t. 1: *Agricola, Germania, Dialogus*, Cambridge (Mass.) 1914, przedruk 2000.
- 304 Tacitus, *Germany*, with an introduction, translation and commentary by H. W. Benario, Warminster 1999.
- 305 Tacitus, *Germania*, transl. by J. B. Rives, Oxford 2002.
- 306 C. Tacitus, *The Agricola and The Germania*, translated with introduction by H. Mattingly, translation revised by S. A. Handford, London 2003.

Jordanes:

- 307 Jordanes, *The Origin and Deeds of the Goths*, in English version, by Ch. C. Mierow, Princeton 1915 i późniejsze wyd., np. Cambridge - New York 1966 dostępny w internecie pod adresem: <http://www.acs.ualgary.ca/~vandersp/Courses/texts/jordgeti.html> oraz <http://www.lawyernet.com/members/jimfesq/wca/1997/32/deep.html>.

Izydor z Sewilli, dzieła historiograficzne:

- 308 Isidore of Seville's *History of the Goths, Vandals and Suevi*, transl. from the Latin with an introduction by G. Donini and G. B. Ford, 2nd rev. ed., Leiden 1970.

Grzegorz Wielki, listy:

- 309 *The Letters of Gregory the Great*, transl. with introd. and notes by J. R. C. Martyn, Toronto, Ont., 2004 (Mediaeval Sources in Translation, t. 40).

Fredegar:

- 310 *Fredegarii Chronicon. Liber quartus cum continuationibus. The Fourth Book of the Chronicle of Fredegar with its Continuations*, transl. from the Latin with Introduction and Notes by J. M. Wallace-Hadrill, London 1960, przedruk Westport, Connect. 1981.

Paweł Diakon:

- 311 Paul the Deacon, *History of the Lombards*, transl. by W. Dudley Foulke, Philadelphia 1907.
- 312 Paul the Deacon, *History of the Lombards*, transl. by W. Dudley Foulke, ed. with introduction by E. Peters, Philadelphia 1974, 2003.

Einhard:

- 313 Einhard, *The Life of Charlemagne*, transl. by S. Epes Turner, New York 1880, przedruk w: *Internet Medieval Source Book*, ed. P. Halsall: <http://www.fordham.edu/halsall/basis/einhard.html>.
- 314 *Two Lives of Charlemagne. Einhard and Notker the Stammerer*, transl. with an introd. by L. Thorpe, Harmondsworth 1969, 1981, London 2003.
- 315 Einhard, *Vita Karoli Magni. The Life of Charlemagne. The Latin text with a new English translation*, introd. and notes by E. Scherabon-Firchow and H. E. Zeydel, Coral Gables 1972, 2nd ed., Dudweiler 1985.
- 316 Einhard, *Vita Karoli Magni*, ed. by J. F. Collins, sine loco 1984.
- 317 *Charlemagne's Courtier. The Complete Einhard*, ed. and transl. by P. E. Dutton, Peterborough, Ont., 1998. Rec.: C. M. Boo-

ker, *Charlemagne's Courtier. The Complete Einhard. A review article*, Comitatus, t. 30, 1999, s. 179-187.

Poeta Saxo:

- 318 The Saxon Poet's *Life of Charles the Great*, transl. by M. E. McKinney, New York 1956.

Kapitularz z Diedenhofen:

- 319 R. C. Cave, H. H. Coulson, *A Source Book for Medieval Economic History*, Milwaukee 1936, nowe wyd. New York 1965, s. 150-151 (na podstawie PL, t. 97, zob. poz. 111), Przekład pktu 7 w: *Internet Medieval Source Book*, ed. P. Halsall <http://www.fordham.edu/halsall/source/809charl-merchants.html> modernizacja przekładu dla wydania internetowego J. S. Arkenberg, 1998.

**Anonimowy Żywot cesarza Ludwika
(tzw. Astronoma):**

- 320 *Son of Charlemagne. A Contemporary Life of Louis the Pious*, transl. with introd. and notes by A. Cabaniss, Syracuse – New York 1961.

Papież Mikołaj I:

- 321 *The Responses of Pope Nicholas I to the Questions of the Bulgars A. D. 866 (Letter 99)*, transl. by W. L. North from the edition of E. Perels, MGH Epistolae, t. 6, Berlin 1925, p. 568-600 (zob. poz. 129); wersja internetowa w: *Internet Medieval Source Book*, ed. P. Halsall, 1998, pod adresem: <http://www.fordham.edu/halsall/basis/866nicholas-bulgar.html>.

Dzieła Anastazego Bibliotekarza:

Komentarze do Teologii mistycznej Dionizego Areopagity:

- 322 *A Thirteenth-Century Textbook of Mystical Theology at the University of Paris. The Mystical Theology of Dionysius the Areopagite in Eriugena's Latin Translation*, with the Scholia Translated by Anastasius the Librarian, and Excerpts from Eriugena's Periphyseon, ed., transl. and introd. by L. M. Harrington, Paris 2004.

Liudprand z Kremony:

- 323 E. F. Henderson, *Select Historical Documents of the Middle Ages*, London 1910 (wyd. 1, London 1892), s. 440-477, wersja internetowa w: *Internet Medieval Source Book*, ed. P. Halsall <http://www.fordham.edu/halsall/source/liutprand.html> (*Relatio*).
- 324 *The Works of Liudprand of Cremona: Antapodosis, Liber de rebus gestis Ottonis, Relatio de legatione Constantinopolitana*, transl. for the first time into English, with an introduction by F. A. Wright, London 1930.
- 325 Liudprand of Cremona, *Mission to Constantinople 968 A.D.*, introd. by L. H. Nelson, explanatory notes by M. Veenboer Shirk, Lawrence, Kansas 1972.
- 326 Liudprand of Cremona, *Relatio de Legatione Constantinopolitana*, ed. and transl. with introd. and commentary by B. Scott, London 1993.
- 327 Liudprandus of Cremona, *The Embassy to Constantinople and other writings*, transl. by F. A. Wright, ed. by J. J. Norwich, London 1993 (nowe wyd. edycji z 1930 r.; zob. poz. 324).
- 328 Liudprand of Cremona, *Report of His Mission to Constantinople*, transl. by E. F. Henderson, Armidale, N. S. W. 1999 (w oparciu o wydanie z 1892; zob. poz. 323).

Widukind:

- 329 B. H. Hill, *Medieval Monarchy in Action*, London 1972 (eksczerpty).
- 330 Widukind of Corvey, *Res gestae Saxonicae*, ed. H. Mayr-Harting, sine loco [Oxford] 1995 (maszynopis powielany z 1962).

Thietmar z Merseburga:

- 331 *Ottonian Germany. The Chronicon of Thietmar of Merseburg*, transl. and annot. by D. A. Warner, Manchester 2001.

Wipo:

- 332 Wipo Presbyter, *The Deeds of Conrad II*, w: *Imperial lives and letters of the eleventh century*, ed. by Th. E. Mommsen and K. F. Morrison, New York 1962, 2nd ed., New York 2000.

Adam Bremeński:

- 333 Adam of Bremen, *History of the archbishops of Hamburg-Bremen*, transl. with an introd. and notes by F. J. Tschan, New York 1959; 2nd ed. with a new introd. and selected bibliogr. by T. Reuter, New York 2002.

Orderyk Witalis:

- 334 Orderici Vitalis *Historia ecclesiastica. The Ecclesiastical History of Orderic Vitalis*, ed. M. Chibnall, t. 1-6, Oxford 1969-1980 (Oxford Medieval Texts), przedruk Oxford – New York 1990, t. 1-2.

Piotr Tudebode:

- 335 Peter Tudebode, *Historia de Hierosolymitano itinere*, transl. by J. H. Hill, L. L. Hill, Memoires of the American Philo-sophical Society, t. 101, Philadelphia 1974.

Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum:

- 336 Anonymi *Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum*, ed. by B. A. Lees, Oxford 1924.
- 337 *The First Crusade. The deeds of the Franks and other Jerusalemites. Gesta Francorum et aliorum Hierosolimitanorum*, transl. into English for the first time by S. de Chair, London 1945.
- 338 *Gesta Francorum et aliorum Hierosolimitanum. The Deeds of the Franks and the Other Pilgrims to Jerusalem*, ed. R. Hill, London 1962, przedruk Oxford 1972, 1979, 1998 (Oxford Medieval Texts).

Fulcher z Chartres:

- 339 Fulcher of Chartres, *Chronicle of the First Crusade*, transl. by M. E. McGinty, Philadelphia 1941.
- 340 Fulcher of Chartres, *A History of the expedition to Jerusalem 1095-1127*, transl. by F. R. Ryan, ed. with an introd. by H. S. Fink, Knoxville 1969 (maszynopis z 1916).
- 341 *The First Crusade. The Chronicle of Fulcher of Chartres and other source materials*, ed. by E. Peters, Philadelphia 1971, 2nd ed., 1998 (na podstawie wyd. z 1941; zob. poz. 339).

Guibert de Nogent:

- 342 *The Deeds of God through the Franks. A translation of Guibert de Nogent's Gesta Dei per Francos*, ed. R. Levine, Woodbridge 1997.

Robert Mnich (Robert z Reims):

- 343 *Robert the Monk's History of the First Crusade. Historia Iherosolimitana*, transl. by C. Sweetenham, Aldershot 2004, 2005 (Crusade texts in translation, t. 11).

Manifest Bernarda z Clairvaux z przełomu 1146/1147 r.

Sermo mihi est ad vos de negotio Christi

w *Dziejach Fryderyka I Ottona* z Fryzyngi:

- 344 *The Deeds of Frederick Barbarossa by Otto of Freising and his continuator, Rahewin*, transl. and annot. with an introd. by Ch. Ch. Mierow with the collaboration of R. Emery, New York 1953; przedruk Toronto 1994, New York 2004.
- 345 *The Letters of St. Bernard of Clairvaux*, transl. by B. S. James, introd. by B. Mayne Kienzle, Washbourne 1953, 2nd ed., Stro-ud, Glos., 1998

Żywoty św. Ottona biskupa bamberskiego:

- 346 *The Life of Otto, Apostle of Pomerania 1060-1139 by Ebo, and extracts from that by Herbordus*, transl. and ed. by Ch. H. Robinson, London 1920 (Translations of Christian Literature, series 2).

Helmold:

- 347 Helmold, priest of Bosau, *The Chronicle of the Slavs*, transl. with introd. and notes by F. J. Tschan, New York 1935, przedruk 1966 (Records of Civilization, Sources and Studies, t. 21).

Saxo Gramatyk:

- 348 *The first nine books of the Danish history of Saxo Grammaticus*, transl. by O. Elton, with some considerations on Saxo's sources, historical methods and folklore by F. York Powell, London 1897; przedruk Nendeln 1967.
- 349 Saxo Grammaticus, *The History of the Danes*, t. 1: *Text of the book I-IX*, transl. by P. Fischer, ed. by H. E. Davidson, Cambridge 1979; t. 2, *Commentary*, ed. by H. E. Davidson, P. Fisher, Cambridge 1980; przedruk Woodbridge 1996, 1998, 2002.
- 350 Saxo Grammaticus, *Danorum regum heroumque historia. Books X-XVI*, The text of the first edition with translation and commentary, ed. E. Christiansen, t. 1-3, Oxford 1980-1981.

Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum:

- 351 *A'mal al-Firingħah wa-huġġaġ Bajt al-Maqdis*, tarġamahu wa-qaddama lahu wa 'allaqa 'alajh H. Ħabaši, al-Q`ahirah 1958
المقدس / ترخمه وفدمه و علق عليه حسن حبشي . القاهرة ، دار الفكر العربي ، 1958
أعمال الفرنجة وحجاج بيت

Tabula Peutingeriana:

- 352 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев
i in., t. 1, София 1958 (Извори за българската история,
t. 2), s. 9-45 (wyd. В. Тъпкова-Заимова, В. Велков).

Jordanes:

- 353 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев
i in., t. 1, София 1958 (Извори за българската история,
t. 2), s. 326-367 (ekscerpty, wyd. В. Бешевлиев, Г. Цанкова-
Петкова).

Jan z Biclaram:

- 354 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев
i in., t. 1, София 1958 (Извори за българската история,
t. 2), s. 372-373 (ekscerpty, wyd. М. Войнов).

Izydor z Sewilli, dzieła historiograficzne:

- 355 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев
i in., t. 1, София 1958 (Извори за българската история,
t. 2), s. 379-385 (ekscerpty, wyd. М. Войнов).

Grzegorz Wielki, listy:

- 356 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 1, София 1958 (Извори за българската история, t. 2), s. 374-378 (ekscerpty, wyd. В. Тъпкова-Заимова).

Fredegar:

- 357 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 1, София 1958 (Извори за българската история, t. 2), s. 386-389 (ekscerpty, wyd. С. Лишев).

Kosmograf Raweński:

- 358 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 1, София 1958 (Извори за българската история, t. 2), s. 390-400 (ekscerpty, wyd. В. Тъпкова-Заимова).

Paweł Diakon:

- 359 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 1, София 1958 (Извори за българската история, t. 2), s. 404-417 (ekscerpty, wyd. М. Войнов, С. Лишев).

Chronicon Moissiacense:

- 360 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 24 (ekscerpt, wyd. С. Лишев).

Chronicon Vedastinum:

- 361 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 53-55 (ekscerpty, wyd. С. Лишев).

Einhard:

- 362 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 29-39 (ekscerpty, wyd. С. Лишев).

**Anonimowy Żywot cesarza Ludwika
(tzw. Astronoma):**

- 363 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 50-52 (ekscerpty, wyd. С. Лишев).

**List cesarza bizantyjskiego Michała II do cesarza
frankijskiego Ludwika Pobożnego:**

- 364 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 25-27 (wyd. М. Войнов).

Papież Mikołaj I:

- 365 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 60-125 (*Responsa* i ekscerpt listu do cesarza Ludwika Niemca z 864 r., wyd. А. Милев, Д. Дечев).
- 366 *Посланието на царградския патриарх Фотий до българския княз Борис. Окръжното послание на патриарх Фотий до източните патриарси от 867 год. Отговорите на папа Николай I. по допитванията на българите*, превод на варненски и преславски митрополит Симеон, Д. Дечев, предговор, обяснителни бележки, съставител, редактор К. Янакиев и др., София 1994.

De conversione Vagoariorum et Carantanorum:

- 367 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 132-135 (ekscerpty, wyd. Г. Цанкова-Петкова).

Legenda włoska:

- 368 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 294-302 (wyd. С. Лишев).

Regino z Prüm:

- 369 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 305-308 (ekscerpty, wyd. С. Лишев).

Liudprand z Kremony:

- 370 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 318-327 (ekscerpty, wyd. С. Лишев).

Jan Diakon:

- 371 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 344 (ekscerpty, wyd. С. Лишев).

Thietmar z Merseburga:

- 372 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 351-352 (ekscerpty, wyd. С. Лишев).

Lupus Protospatarius:

- 373 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 385 (ekscerpty, wyd. С. Лишев).

Adam Bremeński:

- 374 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 2, София 1960 (Извори за българската история, t. 7), s. 376-377 (ekscerpty, wyd. Г. Цанкова-Петкова).

Kronika Frutolfa z Michelsbergu (przerobiona przez Ekkeharda von Aura):

- 375 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 3, София 1965 (Извори за българската история, t. 12), s. 32-39 (ekscerpty, wyd. М. Войнов).

Sigebert z Gembloux, Chronographia:

- 376 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 3, София 1965 (Извори за българската история, t. 12), s. 40-49 (ekscerpty, wyd. М. Войнов).

Annalista Saxo (Arnold z Berge / Nienburga):

- 377 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 3, София 1965 (Извори за българската история, t. 12), s. 140-144 (ekscerpty, wyd. М. Войнов).

Orderyk Witalis:

- 378 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 3, София 1965 (Извори за българската история, t. 12), s. 59-63 (ekscerpty, wyd. С. Лишев).

Piotr Tudebode:

- 379 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 3, София 1965 (Извори за българската история, t. 12), s. 12-21 (ekscerpty, wyd. Б. Примов).

Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum:

- 380 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 3, София 1965 (Извори за българската история, t. 12), s. 22-29 (ekscerpty, wyd. Б. Примов).

Fulcher z Chartres:

- 381 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 3, София 1965 (Извори за българската история, t. 12), s. 71-77, 82-83 (ekscerpty, wyd. Б. Примов, С. Лишев).

Gesta Francorum Jherusalem expugnantium:

- 382 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 3, София 1965 (Извори за българската история, t. 12), s. 78-81 (ekscerpty, wyd. С. Лишев).

Balderyk, biskup Dol, Historia jerozolimska:

- 383 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 3, София 1965 (Извори за българската история, t. 12), s. 84-89 (ekscerpty, wyd. М. Войнов).

Guibert de Nogent:

- 384 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 3, София 1965 (Извори за българската история, t. 12), s. 90-93 (ekscerpty, wyd. М. Войнов).

Robert Mnich (Robert z Reims):

- 385 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 3, София 1965 (Извори за българската история, t. 12), s. 94-97 (ekscerpty, wyd. Г. Цанкова-Петкова).

Kronika montekasyńska:

- 386 *Латински извори за българската история*, red. И. Дуйчев i in., t. 3, София 1965 (Извори за българската история, t. 12), s. 98-99 (ekscerpty, wyd. Г. Цанкова-Петкова).

JĘZYK CHORWACKI

Grzegorz Wielki, listy:

- 387 N. Klaić, *Izvori za hrvatsku povijest do 1526. godine*, Zagreb 1972, s. 1, nr 1 (ekscerpty).

JĘZYK CZESKI

Pliniusz Starszy:

- 388 Pliniusz Starší, *Kapitoly o přírodě. Naturalis historiae libri 27*, vybral, přel. F. Němeček, Praha 1974.

Tacyt:

- 389 P. Cornelia Tacita Agricola, *Germania a Historie ve výboru*, vyd. a úvodem opatřil R. Neuhöfer, Praha 1928.
- 390 Cornelius Tacitus, *Germania*, přel. V. Prach, Praha 1945 (Biblioteka klasiků řeckých a římských, t. 39).

Fredegar:

- 391 *Magnae Moraviae fontes historici*, vyd. L. Havlík i in., t. 1, Brno 1966, s. 19-27 (ekscerpty).

Kosmograf Raweński:

- 392 *Magnae Moraviae fontes historici*, vyd. L. Havlík i in., t. 3, Brno 1969, s. 281-284 (ekscerpty).

Chronicon Moissiacense:

- 393 *Magnae Moraviae fontes historici*, vyd. L. Havlík i in., t. 1, Brno 1966, s. 60-61 (ekscerpt).

Chronicon Vedastinum:

- 394 *Magnae Moraviae fontes historici*, vyd. L. Havlík i in., t. 1, Brno 1966, s. 177-178 (ekscerpty).

Einhard:

- 395 *Magnae Moraviae fontes historici*, vyd. L. Havlík i in., t. 2, Brno 1967, s. 20-23 (ekscerpty).
- 396 Einhardus, ... *a neuniknout budoucímu věku. Život a doba Karla Velkého*, překlad a úvod o době Karla Velkého P. Daniš, Praha 1999.

Poeta Saxo:

- 397 *Magnae Moraviae fontes historici*, vyd. L. Havlík i in., t. 2, Brno 1967, s. 34-37 (ekscerpty).

Capitulare de causis diversis:

- 398 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 4, Brno 1971, s. 25 (ekscerpty).

Taryfa celna z Raffelstetten:

- 399 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 4, Brno 1971, s. 114-119 (ekscerpty).

Geograf Bawarski:

- 400 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 3, Brno 1969, s. 285-291.

Anonimowy Żywot cesarza Ludwika (tzw. Astronoma):

- 401 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 2, Brno 1967, s. 26-33 (ekscerpty).

Papież Mikołaj I:

- 402 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 4, Brno 1971, s. 38-107 (*Responsa*).

De conversione Bagoariorum et Carantanorum:

- 403 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 3, Brno 1969, s. 292-322.

Legenda włoska:

- 404 *Vita Constantini-Cyrilli cum translatione S. Clementis. Italská Legenda*, w: *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 2, Brno 1967, s. 120-133.

Ewangeliarz z Cividale:

- 405 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 3, Brno 1969, s. 330-334 (ekscerpty).

Regino z Prüm:

- 406 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 1, Brno 1966, s. 132-140; t. 4, 1971, s. 384-385 (ekscerpty).

Liudprand z Kremony:

- 407 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 1, Brno 1966, s. 145-147 (ekscerpty).

Widukind:

- 408 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 1, Brno 1966, s. 148-149; t. 4, Brno 1971, s. 388-389 (ekscerpty).

Żywoty św. Wojciecha i twórczość

Brunona z Kwerfurtu (wybór):

- 409 *Fontes rerum Bohemicarum*, t. 1-2, Pragae 1873 (przekład wszystkich dzieł o św. Wojciechu).
- 410 *Slavníkovci ve středověkém písemnictví*, wyd. R. Nový, J. Sláma, tłum. J. Zachová, Praha 1987 (przekład wszystkich dzieł o św. Wojciechu).

Thietmar z Merseburga:

- 411 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 1, Brno 1966, s. 155-157; t. 4, 1971, s. 391 (ekscerpty).

Adam Bremeński:

- 412 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 1, Brno 1966, s. 171-172 (ekscerpty).
- 413 *Osobnost a moc v 11. století. Adam Bremenský o životě arcibiskupa Adalberta*, úvodní studii napsala L. Hrabová, na překlade spoluprac. M. Čermaková i in., Olomouc 2001.

Kronika Frutolfa z Michelsbergu

(przerobiona przez Ekkeharda von Aura):

- 414 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 1, Brno 1966, s. 204-206 (ekscerpty).

Sigebert z Gembloux, Chronographia:

- 415 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 1, Brno 1966, s. 186-188 (ekscerpty).

Annalista Saxo (Arnold z Berge / Nienburga):

- 416 *Magnae Moraviae fontes historici*, wyd. L. Havlík i in., t. 1, Brno 1966, s. 246-251; t. 4, Brno 1971, s. 400 (ekscerpty).

Helmold:

- 417 *Vyhubení Slovanů pobaltských. Slovanská kronika bošovského kňeze Helmholda*, z latinčtiny přel., úvodem a poznámkami opatřil P. Papáček, Praha 1925.
- 418 *Slovanská kronika Helmolda, kneze Bozovského*, přel. z lat. předlohy a úvodní slovo a pozn. napsal K. Vrátný, Praha 1947.

JĘZYK DUŃSKI

Paweł Diakon:

- 419 Paulus Warnefridi Diaconus, *Langobardernes Historie*, oversat af G. Bang, København 1897.

Einhard:

- 420 Ejnhart, *Kejser Karl den Stores liv og levnel*, i oversættelse af P. Kierkegaard, udgivet ved H. H. Lefolii, København 1878.

Widukind:

- 421 Widukinds *Sachserkrønike*, paa dansk ved I. P. Jacobsen, København 1909-1910.

Adam Bremeński:

- 422 Adam af Bremen, *De hamburgske ærkebispers historie og Nordens beskrivelse*, oversat af C. L. Henrichsen, København 1930, 1968.

- 423 Adam af Bremens *Krønike*, oversat og kommenteret af A. A. Lund, Højbjerg 2000.

Orderyk Witalis:

- 424 *Historiske Beretninger om Normanner og Angelsaxer fra Orderik Vitals kirkehistorie*, i oversættelse ved P. Kierkegaard, udg. ved H. H. Lefolii, t. 1-3, København 1889-1896.

Manifest Bernarda z Clairvaux z przełomu 1146/1147 r.

Sermo mihi est ad vos de negotio Christi
w *Dziejach Fryderyka I Ottona z Fryzycji*:

- 425 Otto af Freising, *Kejser Frederik Barbarossas Historie*, oversat af K. Olsen, København 1943.

Helmold:

- 426 Præsten Helmolds *Slavenkrønike*, i oversættelse af P. Kierkegaard, Kjøbenhavn 1881.

Saxo Gramatyk:

- 427 Saxo Grammaticus, *Danmarks riges krønike*, t. 1-13, fordansket ved N. F. S. Grundtvig, København 1985-1986 (faksymile wyd. z 1855).
- 428 Saxo Grammaticus, *Danmarks rigs krønike*, t. 1-3, tr. af S. Vasegaard, oversat af J. Olrik, København 1979.
- 429 Saxo Grammaticus, *Danmarks riges krønike. Danernes bedrifter fra den ældste tid og frem til omkring år 1200*, wyd. F. Winkel Horn, M. Boisen, t. 1-3, København 1985.
- 430 Saxo Grammaticus, *Danmarks krønike*, oversat af F. Winkel Horn, t. 1-2, København 1994.
- 431 Saxos *Danmarks historie*, oversat af P. Zeeberg, København 2000.

Arnold z Lubeki:

- 432 Arnold af Lybecks *Slavekrønike*, overs. af P. Kierkegaard, udg. ved H. H. Lefolii, Kjøbenhavn 1882-1885.

Pomponiusz Mela:

- 433 Pomponius Mela, *Chorographie*, texte établi, traduit et annoté par A. Silberman, Paris 1988.

Pliniusz Starszy:

- 434 Pline l'Ancien, *Histoire naturelle*, éd. J. Beaujeau et al., Paris 1950-1983.

Tacyt:

- 435 Tacite, *La Germanie*, texte établi et traduit par J. Perret, Paris 1949, wyd. 4, 1983.

Wibiusz Sekwester:

- 436 Vibius Sequester, *Oeuvre*, éd. R. Gelsomino, Lipsiae 1967.

Jordanes:

- 437 Jordanes, *Histoire des Goths*, intr., trad. et notes par O. Devillers, 2e éd., Paris 2000.

Grzegorz Wielki, listy:

- 438 Grégoire le Grand, *Registre des letters*, introduction, texte traduction, notes et appendices par P. Minard, Paris 1991.

Fredegar:

- 439 Fredegarius Scholasticus, *Chronique des temps mérovingiens (livre 4 et continuation)*, texte latin selon l'éd. de J. M. Wallace-Hadrill, trad., introd. et notes par O. Devillers et J. Meyers, Turnhout 2001.
- 440 *Chroniques du temps du Roi Dagobert*, trad. du latin par F. Guizot et R. Fougère, Clermond-Ferrand 2001, wyd. 2, Clermond-Ferrand 2003.

Paweł Diakon:

- 441 Paul Diaque, *Histoire des Lombards*, texte trad. par F. Bougard, Turnhout 1994.

Einhard:

- 442 Éginhard, *Vie de Charlemagne*, éd. et trad. par L. Halphen, t. 1-2, Paris 1923, 2e éd., Paris 1938; 3e éd., Paris 1947.

**Anonimowy Żywot cesarza Ludwika
(tzw. Astronoma):**

- 443 *La Succession de Charlemagne. Vie de Louis le Pieux par Ermold le Noir, et l'Anonyme dit l'Astronome*, trad. du latin par M. Guizot et R. Fougère, Clermont-Ferrand 2001.

Liudprand z Kremony:

- 444 *L'an mille. Oeuvres de Liutprand, Raoul Glaber, Adémar de Chabannes, Adalberon, Helgaud*, réunis, trad. et présentées par E. Pognon, 6e éd., Paris 1947.
- 445 *La naissance du Saint-Empire. Texte de Otton Ier, Widukind de Corvey, Flodoard, Liutprand de Crémone, Gebert, Thietmar de Mersebourg, Wipon*, par R. Folz, Paris 1967 (Le mémorial des siècles. Les événements, 10e siècle) (ekscerpty).
- 446 Liutprand de Crémone, *Ambassades à Byzance*, trad. du latin par J. Schnapp, prés. et annot. par S. Lerou, Toulouse 2005.

Widukind:

- 447 *La naissance du Saint-Empire. Texte de Otton Ier, Widukind de Corvey, Flodoard, Liutprand de Crémone, Gebert, Thietmar de Mersebourg, Wipon*, par R. Folz, Paris 1967 (Le mémorial des siècles. Les événements, 10e siècle) (ekscerpty).

Thietmar z Merseburga:

- 448 *La naissance du Saint-Empire. Texte de Otton Ier, Widukind de Corvey, Flodoard, Liutprand de Crémone, Gebert, Thietmar*

de Mersebourg, Wipon, par R. Folz, Paris 1967 (Le mémorial des siècles. Les événements, 10e siècle) (ekscerpty).

Wipo:

- 449 *La naissance du Saint-Empire. Texte de Otton Ier, Widukind de Corvey, Flodoard, Liutprand de Crémone, Gebert, Thietmar de Mersebourg, Wipon*, par R. Folz, Paris 1967 (Le mémorial des siècles. Les événements, 10e siècle) (ekscerpty).

Adam Bremeński:

- 450 Adam de Brême, *Histoire des archevêques de Hambourg, avec une description des Îles du Nord*, trad. du latin, présenté et annoté par J.-B. Brunet-Jailly, Paris 1998.

Piotr Tudebode:

- 451 *Mémoires de l'historien Pierre Tudebode (ou Tudebœuf) sur son pèlerinage à Jerusalem*, trad. du latin par S. de Goy, Quimper 1877.

Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum:

- 452 *Histoire anonyme de la Première croisade*, éd. L. Bréhier, Paris 1924, 2e éd., 1964.
- 453 *La geste des Franks. Chronique anonyme de la première Croisade*, trad. du latin par A. Matignon, Paris 1992.
- 454 *Chronique anonyme de la première Croisade*, trad. du latin par A. Matignon, Paris 1998.

Foulcher z Chartres:

- 455 Fulcher de Chartres, *Histoire de la Croisade. Le récit d'un témoin de la première Croisade 1095-1106*, Paris 2001.

Guibert de Nogent:

- 456 Guibert de Nogent, *Histoire des croisades*, w: *Collection des mémoires relatifs à l'histoire de France*, éd. F. Guizot, t. 9, Paris 1825.

- 457 Guibert de Nogent, *Geste de Dieu par les Francs. Histoire de la première croisade*, introd., trad. et notes par M. C. Garand, Turnhout 1998.

Manifest Bernarda z Clairvaux z przełomu 1146/1147 r.

Sermo mihi est ad vos de negotio Christi

w *Dziejach Fryderyka I Ottona z Fryzycji*:

- 458 Bernard de Clairvaux, *Œuvres complètes: Éloge de la nouvelle chevalerie, Vie de Saint Malachie, Épitaphie, Hymne, Lettres*, introd., trad., notes et index par P.-Y. Emery, Paris 1990.
- 459 Bernard de Clairvaux, *Œuvres complètes, Lettres*, éd. M. Duchet-Suchaux, t. 2, Paris 2001.

Saxo Gramatyk:

- 460 Saxo Grammaticus, *La geste des Danois*, trad. du latin par J. -P. Troadec, présenté par F.-X. Dillman, t. 1-2, Paris 1995

JĘZYK GRECKI

Liudprand z Kremony:

- 461 Liutprandos tes Kremonas, *Presbeia sten Konstantinupole tu Nikephoru Phoka*, eisagoge, metaphrase, scholia D. Deleolanes, Athena 1998 (Λιουτπρανδος τής Κρεμονας, Πρέσβεια στήν Κονσταντινούπολη του Νικηφόρου Φωκά, εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια Δ. Δεληολανης, Αθηνά 1998).

JĘZYK HISZPAŃSKI

Pomponiusz Mela:

- 462 *La traduction espagnole du De situ orbis de Pomponius Mela par maître Joan Faras et les notes marginales de Duarte Pacheco Pereira*, éd. par J. Barradas de Carvalho, Lisboa 1974.
- 463 Pomponio Mela, *Corografia*, trad. y notas de C. Guzmán Arias, Murcia 1989.

Pliniusz Starszy:

- 464 Plinio el Viejo, *Historia natural*, introducción general G. Serbat, traducción y notas de A. Fontán i in., t. 1-, Madrid 1995-.

Einhard:

- 465 *Einhardi operum concordantiae*, cur. C. Pérez González, Hildesheim 1998-2000; t. 1: *Vita Caroli Magni*, Hildesheim 1998.

Liudprand z Kremony:

- 466 Liutprando de Cremona, *Informe de la embajada a Constantinopla*, Edición bilingüe con introd. y notas por el Equipo de traducción y comentario de textos latinos medievales, Buenos Aires 1994.

Saxo Gramatyk:

- 467 Saxo Gramático, *Historia danesa*, t. 1-2, traducción, introducción y notas de S. Ibáñez Lluch, Valencia 1999.

JĘZYK NIDERLANDZKI

Pliniusz Starszy:

- 468 Plinius, *De wereld*, vert. [uit het Latijn] door J. van Gelder, M. Nieuwenhuis, T. Peters, Amsterdam 2004.

Jordanes:

- 469 *Gotengeschiedenis. Met een kaart van het Donaugebied zoals beschreven door Jordanes*, bew. door B. Procee, Vlaardingen 2003.

Izydor z Sewilli, dzieła historiograficzne:

- 470 Isidorus van Sevilla, *De koningen van de Goten, Vandalen en Sueven*, vert. uit het Latijn door B. Procee, Vlaardingen 2004.

Paweł Diakon:

- 471 Paulus Diaconus, *Geschiedenis van de Langobarden*, vert. uit het Latijn en toegel. door T. Meijer en F. Meijer, Amsterdam 1999.

Einhard:

- 472 Einhard, *Het leven Karel de Groot*e, vert. [uit het Latijn] en toegel. door P. de Rynck, Amsterdam 1999.

Dzieła Anastazego Bibliotekarza:

- 473 *Passio S. Dionysii Areopagitae Rustici et Eleutherii*, uitgegeven naar het Leidse handschrift Vulcanianus 52, door J. C. Westerbrink, Alphen an der Rijn 1937 (*Żywot Pseudo-Dionizego*).

JĘZYK NIEMIECKI

Pomponiusz Mela:

- 474 Pomponius Mela, *Geographie des Erdkreises*, aus dem Lateinischen übersetzt und erläutert v. H. Philipp, t. 1-2, Leipzig 1912.
- 475 Pomponius Mela, *Kreuzfahrt durch die alte Welt*, zweisprachige Ausgabe v. K. Brodersen, Darmstadt 1994.

Pliniusz Starszy:

- 476 C. Plinius Secundus, *Naturkunde. Lateinisch-deutsch*, hsgb. und übersetzt v. R. König u.a., t. 1-37, München-Darmstadt-Zürich 1973-1996.

Tacyt:

- 477 Tacitus, *Germanische Alterthümer*, übersetzt v. A. Holtzmann, hsgb. v. A. Holder, Leipzig 1873.
- 478 C. Tacitus, *Germania zweisprachig*, übertragen und erläutert v. A. Mauersberger, 3. Aufl., Leipzig 1978.

- 479 P. C. Tacitus, *Germania*, hg. v. A. A. Lund, Heidelberg 1988.
- 480 C. Tacitus, *Agricola. Germania. Lateinisch und deutsch*, hg. von A. Städele, Darmstadt 1991; 2. Aufl. Zürich 2001.
- 481 Tacitus, *Germania. Lateinisch und deutsch*, übersetzt, erl. und mit einem Nachwort [ergänzt] hg. von M. Fuhrmann, Stuttgart 2000, 2002.

Jordanes:

- 482 Jordanes, *Gotengeschichte, nebst Auszügen aus seiner Römischen Geschichte*, übersetzt v. W. Martens, Leipzig 1884 (Geschichtsschreiber der deutschen Vorzeit, t. 2, cz. 1), nowe wyd. hg. v. A. Heine, 2. verb. Aufl., Essen 1985, 1986.

Izydor z Sewilli, dzieła historiograficzne:

- 483 *Isidors Geschichte der Goten, Vandalen, Sueven nebst Auszügen aus der Kirchengeschichte des Beda Venerabilis*, hg. von D. Coste, Leipzig 1887, wyd. 2, Leipzig 1940 (Geschichtsschreiber der deutschen Vorzeit, t. 10).

Grzegorz Wielki, listy:

- 484 *Des Heiligen Pabstes und Kirchenlehrers Gregorius des Großen sämtliche Briefe*, übers. v. M. Feyerabend, t. 1-6, Kempten 1807-1809.

Fredegar:

- 485 *Die Chronik Fredegars und der Frankenkönige, und die Lebensbeschreibungen des Abtes Columban, der Bischöfe Arnulf, Leodegar und Eligius, der Königin Balthilde*, übersetzt v. O. Abel, Berlin 1849, 2. verb. Aufl., hg. v. A. Heine, Essen 1968.
- 486 *Quellen zur Geschichte des 7. und 8. Jahrhunderts*, unter der Leitung von H. Wolfram neu übertragen von A. Kusternig und H. Haupt, Darmstadt 1982, AQGM, t. 4a.

Paweł Diakon:

- 487 *Paulus Diakonus und die übrigen Geschichtsschreiber der Langobarden*, übersetzt von O. Abel, 5. Aufl., Leipzig 1939 (wyd. 1, sine loco, 1849); neu hsgb. v. A. Heine, 2. Aufl., Essen 1992.

Einhard:

- 488 Einhard, *Kaiser Karls Leben*, übersetzt von O. Abel, Berlin 1847 (Die Geschichtsschreiber der deutschen Vorzeit, t. 16), 4. Aufl., hsgb. v. M. Tangl, O. Abel, Leipzig 1920.
- 489 *Fontes ad historiam regni Francorum aevi Karolini illustrandum, pars prima: Annales regni Francorum, Einhardi Vita Karoli, Duae vitae Hludowici, Nithardi Historiae*, ed. quas paraverunt F. Kurze [et al.] textum denuo imprimendum curavit R. Rau. *Quellen zur karolingischen Reichsgeschichte, erster Teil: Die Reichsannalen, Einhard Leben Karls des Großen, zwei Leben Ludwigs, Nithard Geschichten*, Unter Benutzung der Übersetzung von O. Abel und J. Jasmund neubear. v. R. Rau, AQGM, t. 5, Berlin-Darmstadt 1956, *Einhardi Vita Karoli Magni*, s. 157-211.
- 490 *Vita Karoli Magni. Das Leben Karl des Großen, lateinisch/deutsch*, Übersetzung, Anmerkungen und Nachwort v. E. Scherabon-Firchow, Stuttgart 1968, 1977, 1987.
- 491 Einhard, *Das Leben Karls des Grossen nebst Auszügen aus: Der Mönch von St. Gallen über die Taten Karls des Grossen*, nach der Übersetzung von W. Wattenbach neu hsgb. v. A. Heine, Essen 1996.

Taryfa celna z Raffelstetten:

- 492 *Die Zollordnung von Raffelstetten (903/905)*, hsgb. v. K. Wimmer, Linz 1961.

**Anonimowy Żywot cesarza Ludwika
(tzw. Astronoma):**

- 493 *Das große Leben Kaiser Ludwigs des Frommen*, übersetzt von J. von Jasmund, Berlin 1850, 3. unveränderte Aufl., Leipzig 1941.
- 494 *Fontes ad historiam regni Francorum aevi Karolini illustrandum, pars prima: Annales regni Francorum, Einhardi Vita Karoli, Duae vitae Hludowici, Nithardi Historiae*, ed. quas paraverunt F. Kurze [et al.] textum denuo imprimendum curavit R. Rau. *Quellen zur karolingischen Reichsgeschichte, erster Teil: Die Reichsannalen, Einhard Leben Karls des Großen, zwei Leben Ludwigs, Nithard Geschichten*, Unter Benutzung der Übersetzung von O. Abel und J. Jasmund Neubearb. v. R. Rau, AQGM, t. 5, Berlin-Darmstadt 1956, *Anonymi Vita Hludowici imperatoris*, s. 258-381.
- 495 *Die Taten Kaiser Ludwigs. Thegan, Das Leben Kaiser Ludwigs; Astronomus*, hsgb. und übersetzt von E. Tremp, Hannover 1995 (SRG, t. 64).

Regino z Prüm:

- 496 *Die Chronik des Abtes Regino von Prüm*, nach der Ausgabe der Monumenta Germaniae übersetzt von E. L. Dümmler, Berlin 1857 (Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit, Jh. 9, t. 14, z. 30 = 27); wyd. 2, hsgb. von W. Wattenbach, Leipzig 1890.
- 497 *Fontes ad historiam regni Francorum aevi Karolini illustrandum*, editionum quas paraverunt F. Kurze [et al.] denuo imprimendum curavit R. Rau, AQGM, t. 7, cz. 3: *Annales Fuldenses, Reginonis Chronica, Notkeri gesta Karoli. Jahrbücher von Fulda, Regino Chronik, Notker Taten Karls*, Berlin-Darmstadt 1960, s. 179-319.

Adalbert z Trewiru

(Kontynuator Kroniki Reginona z Prüm):

- 498 *Die Fortsetzung des Regino*, nach der Ausgabe der Monumenta Germaniae übersetzt von M. Büdinger, Berlin 1857 (Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit, Jh. 10, t. 1 = 28); 2. neubearb. Aufl., übersetzt von W. Wattenbach, Leipzig 1890.
- 499 *Fontes ad historiam aevi Saxonici illustrandum. Widukindi res gestas Saxonicae, Adalberti continuatio Reginonis, Liudprandi Opera. Quellen zur Geschichte der sächsischen Kaiserzeit. Widukinds Sachsengeschichte, Adalberts Fortsetzung der Chronik Reginos, Liudprands Werke*, editionum quas paraverunt F. Kurze [et al.] denuo imprimendum curaverunt A. Bauer, R. Rau, übersetzt von P. Hirsch, M. Büdinger, W. Wattenbach, AQGM, t. 8, Darmstadt 1971; 2. durchgesehene und berichtigte Aufl., Darmstadt 1977; 5. erweiterte Aufl. mit einem Nachtrag von B. Freudenberg, Darmstadt 2002.

Liudprand z Kremony:

- 500 *Aus Liudprand's Werken*, übersetzt von K. von der Ostensacken, 2. Gesamtausgabe, Berlin 1853 (Die Geschichtschreiber der Deutschen Vorzeit, Jh. 10, t. 29); 2. Aufl., hsgb. von W. Wattenbach, Leipzig 1890, 5. unveränderte Aufl., Leipzig 1940.
- 501 *Fontes ad historiam aevi Saxonici illustrandum. Widukindi res gestas Saxonicae, Adalberti continuatio Reginonis, Liudprandi Opera. Quellen zur Geschichte der sächsischen Kaiserzeit. Widukinds Sachsengeschichte, Adalberts Fortsetzung der Chronik Reginos, Liudprands Werke*, editionum quas paraverunt F. Kurze [et al.] denuo imprimendum curaverunt A. Bauer, R. Rau, übersetzt von P. Hirsch, M. Büdinger, W. Wattenbach, AQGM, t. 8, Darmstadt 1971; 2. durchgesehene und berichtigte Aufl., Darmstadt 1977; 5. erweiterte Aufl. mit einem Nachtrag von B. Freudenberg, Darmstadt 2002.

Widukind:

- 502 Widukinds *Sächsische Geschichten*, hsgb. von R. Schottin, 2. Gesamtausgabe, Berlin 1852; 2. Aufl., neu bearb. von W. Wattenbach, Leipzig 1882 (Die Geschichtschreiber der Deutschen Vorzeit, Jh. 10., t. 6 = 18).
- 503 *Fontes ad historiam aevi Saxonici illustrandum. Widukindi res gestas Saxonicae, Adalberti continuatio Reginonis, Liudprandi Opera. Quellen zur Geschichte der sächsischen Kaiserzeit. Widukinds Sachsengeschichte, Adalberts Fortsetzung der Chronik Reginos, Liudprands Werke*, editionum quas paraverunt F. Kurze [et al.] denuo imprimendum curaverunt A. Bauer, R. Rau, übersetzt von P. Hirsch, M. Büdinger, W. Wattenbach, AQGM, t. 8, Darmstadt 1971; 2. durchgesehene und berichtigte Aufl., Darmstadt 1977; 5. erweiterte Aufl. mit einem Nachtrag von B. Freudenberg, Darmstadt 2002.
- 504 Widukind von Corvey, *Res gestae Saxonicae. Die Sachsengeschichte. Latein/deutsch*, übersetzt und hsgb. v. E. Rotter und B. Schneidmüller, Stuttgart 1981.

Żywoty św. Wojciecha i twórczość

Brunona z Kwerfurtu (wybór):

- 505 *Heiligen-Leben zur ostdeutsch-slawischen Geschichte: Adalbert von Prag und Otto von Bamberg*, hsgb. von L. Weinrich, W. Schich, AQGM, t. 23, Darmstadt bdw.

Vita I:

- 506 *Das Leben des Bischofs Adalbert von Prag*, nach der Ausgabe der Monumenta Germaniae übersetzt von H. Hüffer, Berlin 1857 (Die Geschichtschreiber der Deutschen Vorzeit, Jh. 10, t. 7); 2. Aufl. neu bearb. und durch die Leidengeschichte vermehrt von W. Wattenbach, Leipzig 1891, przedruk New York – London 1970.

Vita II:

- 507 H. G. Voigt, *Brun von Querfurt. Mönch, Eremit, Erzbischof der Heiden und Märtyrer. Lebenslauf. Anschauungen und Schriften eines deutschen Missionars und Märtyrers um die Wende des 10. und 11. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Geschichte Deutschland und Italiens im Zeitalter Ottos III. zur ältesten Kirchengeschichte Ungarns, Russlands, Polens, Schwedens und Preussens*, Stuttgart 1907, s. 333-386.

Pasja z Tegernsee:

- 508 *Passio sancti Adalberti martyris*, hsgb. von A. Kolberg, Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands, t. 7, 1879-1881, s. 502-515.

Quattuor immensi:

- 509 A. Kolberg, *Das Lobgedicht auf den hl. Adalbert*, Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands, t. 7, 1879-1881, s. 77-112, 372-598.

Thietmar z Merseburga:

- 510 *Die Chronik des Thietmar von Merseburg*, übersetzt von M. Laurent, Berlin 1848; 2. Aufl. von J. Strebitzki, W. Wattenbach, Leipzig 1892; 4. Aufl., Leipzig 1939 (Die Geschichtsschreiber des deutschen Vorzeit, t. 39).
- 511 Thietmar von Merseburg, *Chronik. Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon*, editionis quam paraverat R. Holtzmann textum denuo imprimendum curavit W. Trillmich, neu übertragen und erläutert von W. Trillmich, Darmstadt 1957, AQGM, t. 9.
- 512 Thietmar von Merseburg, *Chronik*, in neu bearbeiteter Übertragung eingeleitet und hsgb. von F. Huf, t. 1-2, Kettwig 1990.

Wipo:

- 513 Wipo, *Das Leben Kaiser Konrad II., nebst Auszügen aus der Jahrbücher von Sankt Gallen und der Schwäbischen Weltchronik*, hsgb. von W. Pflüger, Berlin 1877; 2. Aufl., neu bearb. v. W. Wattenbach, Leipzig 1892, 5. Aufl., Leipzig 1941 (Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit, t. 41).
- 514 *Wiponis gesta Chuonradi II. imperatoris. Wipo Taten Kaiser Konrads II.*, w: *Fontes saeculorum noni et undecimi historiam ecclesiae Hammaburgensis necnon imperii illustrantes. Quellen des 9. und 11. Jahrhunderts zur Geschichte der hamburgischen Kirche und des Reiches*, editionem quas paraverunt G. Waitz, B. Schmeidler, H. Bresslau, G. Pertz textum denuo imprimendum curaverunt W. Trillmich et R. Buchner, Darmstadt 1961, AQGM, t. 11; 5. durchgesehene Aufl., 1978; 7. Aufl., 2000.

Adam Bremeński:

- 515 Adam's von Bremen *Hamburgische Kirchengeschichte*, nach der Ausgabe der Monumenta Germaniae übersetzt von J. C. M. Laurent mit einem Vorwort von J. M. Lappenberg, Berlin 1850; 2. Aufl. neu bearb. von W. Wattenbach, Leipzig 1893 (Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit, 11. Jh., t. 6 = 44); przedruk Essen 1986; 3. Aufl. unter Mitarbeit von B. Schmeidler neubearb. von S. Steinberg, Leipzig 1917, 1926, 1993.
- 516 *Fontes saeculorum noni et undecimi historiam ecclesiae Hammaburgensis necnon imperii illustrantes. Quellen des 9. und 11. Jahrhunderts zur Geschichte der hamburgischen Kirche und des Reiches*, editionem quas paraverunt G. Waitz, B. Schmeidler, H. Bresslau, G. Pertz textum denuo imprimendum curaverunt W. Trillmich et R. Buchner, Darmstadt 1961, AQGM, t. 11; 5. durchgesehene Aufl., 1978; 7. Aufl., 2000.

Kronika Frutolfa z Michelsbergu
(przerobiona przez Ekkeharda von Aura):

- 517 *Die Chronik des Ekkehard von Aura*. Nach der Ausgabe der Monumenta Germaniae übers. von W. Pflüger, 2. Aufl., hsgb. von W. Wattenbach, Leipzig 1879, 2. Ausg. 1893 (Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit, 12. Jh, t. 3 = 51).
- 518 *Frutolfi et Ekkehardi chronica necnon anonymi Chronica imperatorum. Frutolfus, Ekkehardus*, übersetzt von F.-J. Schmale, I. Schmale-Ott, Darmstadt 1972; 2. Aufl., 2002, AQGM, t. 15.

Annalista Saxo (Arnold z Berge / Nienburga):

- 519 *Der sächsische Annalist*, nach der Ausgabe der Monumenta Germaniae übersetzt von E. Winkelmann, Berlin 1864; 2. Aufl. neu bearb. von W. Wattenbach, Leipzig 1894 (Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit, t. 54).

Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum:

- 520 *Anonymi Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum*, ed. H. Hagenmeyer, Heidelberg 1890.

Robert Mnich (Robert z Reims):

- 521 *Historia Hierosolymitana von Robert Monachus in deutscher Übersetzung*, hsgb. von B. Haupt, Wiesbaden 1972 (Beiträge zur Literatur des XV. bis XVIII. Jhs., t. 3). Przekład w Mittelhochdeutsch.

Manifest Bernarda z Clairvaux z przełomu 1146/1147 r.

Sermo mihi est ad vos de negotio Christi
w *Dziejach Fryderyka I Ottona z Fryzyny*:

- 522 Otto von Freising, *Thaten Friedrichs*, übersetzt von H. Kohl, Leipzig 1883 (Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit, 12. Jh., t. 9a = 11).

- 523 Bernhard von Clairvaux, *Sämtliche Werke lateinisch/deutsch*, t. 3, hsgb. von G. B. Winkler mit Verbindung mit A. Altermatt, D. Farkasfalvy, P. Zakar, Innsbruck 1992 (listy 181 - 551).
- 524 *Otonis Episcopi Frisingensis e Rahewini Gesta Frederici seu rectius Cronica. Die Taten Friedrichs oder richtiger Cronica. Bischof Otto von Freising und Rahewin*, übersetzt von A. Schmidt, hsgb. von F.-J. Schmale, Darmstadt 1965, AQGM, t. 17; 2. korr. Aufl., 1974; 5. Aufl., 2000.

Żywoty św. Ottona biskupa bamberskiego:

- 525 *Herbord's Leben des Bischof's Otto von Bamberg...*, übersetzt von H. Prutz, sine loco 1869 (Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit, XII. Jh., t. 6).
- 526 *Das Leben des Bischofs Otto von Bamberg von einem Prüfeningener Mönch*, übersetzt und eingeleitet von A. Hofmeister, Leipzig 1928 (Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit, t. 96), przedruk: New York 1965.
- 527 *Heiligen-Leben zur ostdeutsch-slawischen Geschichte: Adalbert von Prag und Otto von Bamberg*, hsgb. von L. Weinrich, W. Schich, AQGM, t. 23, Darmstadt bdw.

Helmold:

- 528 Helmolds *Chronik der Slaven*, nach der Ausgabe in den Monumenta Germaniae übersetzt von J. C. M. Laurent, mit einem Vorwort von J. M. Lappenberg, Berlin 1852 (Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit, 12. Jh., t. 7 = 56); 2. Aufl., neubearb. von W. Wattenbach, Leipzig 1894, przedruk, hsgb. von A. Heine, Essen 1986; 3. neubearb. Aufl. von B. Schmeidler, Leipzig 1910.
- 529 Helmold von Bosau, *Slawenchronik. Helmoldi Presbyteri Bosoviensis Chronica Slavorum*, editionem quam paraverat B. Schmeidler textum denuo comprimendum curavit H. Stoob, Darmstadt 1963, AQGM, t. 19; 2. verbes. Aufl., 1973.

- 530 *Chroniken des Mittelalters. Widukind, Otto von Freising, Helmold*, aus dem Lateinischen übertragen von E. Metelmann, mit einer Einführung von A. Ritthaler und einem Nachwort des Übersetzers, München 1964.

Saxo Gramatyk:

- 531 Saxo, *Die ersten neun Bücher der dänischen Geschichte*, übersetzt und erläutert von H. Jantzen, Berlin 1900.
- 532 P. Herrmann, *Erläuterungen zu den ersten neun Büchern der dänischen Geschichte des Saxo Grammaticus*, Leipzig, t. 1: *Übersetzung*, 1901; t. 2: *Kommentar. Die Heldensagen des Saxo Grammaticus*, 1922.
- 533 *Dänische Heldensagen nach Saxo Grammaticus*, hsgb. von P. Herrmann, Jena 1925.

Arnold z Lubeki:

- 534 *Die Chronik Arnolds von Lübeck*, Nach der Ausgabe in den Monumenta Germaniae übersetzt von J. C. M. Laurent, Berlin 1853 (Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit, 13. Jh., t. 3 = 71); 2. Aufl. neu bearb. von W. Wattenbach, Leipzig 1896.

JĘZYK NORWESKI

Tacyt:

- 535 C. Tacitus, *Folk og seder i Germania*, frå latin ved H. Koht, Oslo 1923, wyd. 2, 1928.
- 536 P. C. Tacitus, *Agricola og Germania*, til norsk ved T. Width, Oslo 1968.

Jordanes:

- 537 *Jordanis Gotesoga*, umsett frå latin ved S. Skard, Oslo 1932.

Paweł Diakon:

- 538 Paulus Diaconus, *Langobardenes historie*, oversatt frå latin, med forord, noter og register av A. K. Frihagen og B. Tosterud, med innledning av E. Mikkelsen, Oslo 2003.

Einhard:

- 539 *Karl den store av Einhard og Notker den stame*, umsett frå latin ved S. Skard, Oslo 1929.

Adam Bremeński:

- 540 *Den eldste Noregs-historia*, umsett frå latin ved H. Koht, med tillegg: Meldringane frå Noreg hjå Adam av Bremen, Soga um Bjørn Hitdølakappe, frå gamalnorsk ved S. Frich, Soga um Håkon Håkonsson, ett er Sturla Tordarson, umsett av K. Audne, Oslo 1921-1928.
- 541 Adam av Bremen, *Beretningen om Hamburg stift*, erkebiskopenes bedrifter og øyrikene i Norden, frå latin, med innledning, noter og register ved B. Tosterud Danielsen og A. K. Frihagen, Oslo 1993.

JĘZYK POLSKI

Tacyt:

- 542 Tacyt, *Dziela*, przeł. S. Hammer, t. 1-2, Warszawa 1957, wyd. 2., 2004.

Jordanes:

- 543 E. Zwolski, *Kasjodor i Jordanes. Historia gocka czyli scytyjska*, Lublin 1984.

Grzegorz Wielki, listy:

- 544 Grzegorz Wielki, *Listy*, wst. i koment. opatrz. J. Czuj, t. 1-4, Warszawa 1954-1955.

Paweł Diakon:

- 545 **Paweł Diakon**, *Historia rzymska. Historia Longobardów*, przeł., wst. i koment. opatrzył I. Lewandowski, Warszawa 1995.

Einhard:

- 546 **Einhard**, *Życie Karola Wielkiego*, przeł. J. Parandowski, Warszawa 1935.
- 547 **Einhard**, *Życie Karola Wielkiego*, przeł. J. Parandowski, wst. i objaśn. opatrzył A. Gieysztor, Wrocław 1950.

Żywoty św. Wojciecha i twórczość

Brunona z Kwerfurtu (wybór):

- 548 *Piśmiennictwo czasów Bolesława Chrobrego*, przeł. K. Abgarowicz, wst. i koment. J. Karwasińska, Warszawa 1966 (przekład polski *Vitae I, II, Żywotu Pięci Braci*).
- 549 *Średniowieczne żywoty i cuda patronów Polski*, przeł. J. Pleziowa, wst. i koment. M. Plezia, Warszawa 1987 (przekład *Pasji z Tegernsee*).
- 550 *W kręgu żywotów świętego Wojciecha*, red. J. A. Spież OP, Kraków 1997 (nowy przekład polski podstawowych żywotów, z wyjątkiem *Quattuor immensi*).

Thietmar z Merseburga:

- 551 *Kronika Thietmara*, wyd. M. Z. Jedlicki, Poznań 1953.
- 552 *Kronika Thietmara*, przeł., wst. i przyp. M. Z. Jedlicki, posłowie K. Ożóg, Kraków 2002.

Wipo:

- 553 **Wipon**, *Chwalebne czyny cesarza Konrada II. Gesta Chuonradi II imperatoris*, wst. J. Sochacki, tłum. E. Milkamanowicz, Kraków 2005 (obszerna bibliografia).

Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum:

- 554 *Anonima dzieje pierwszej krucjaty albo czyny Franków i pielgrzymów jerozolimskich*, przetł., wst. i objaśnieniami opatrzył K. Estreicher, Warszawa 1984.

Żywoty św. Ottona biskupa bamberskiego:

- 555 *Pomorze Zachodnie w żywotach Ottona*, wyd. J. Wikarjak, Warszawa 1979 (*Żywot z Prüfening* i fragmenty pozostałych żywotów).

Helmold:

- 556 *Helmolda Kronika Słowian*, z łac. tłum. J. Matuszewski, wst. i koment. J. Strzelczyk, Warszawa 1974.

Fragment nienburski:

- 557 G. Labuda, *Słowiańszczyzna starożytna i wczesnośrednio-wieczna. Antologia tekstów źródłowych*, Poznań 1999, nr 57, s. 131-134.

JĘZYK PORTUGALSKI

Jan z Biclaram:

- 558 João de Santarém (Biclarense), *Crónica*, ed. critica e introd. C. Cardelle de Hartmann, comentário histórico R. Collins, Lisboa 2002 (*Obras classicas de literatura portuguesa*, t. 106).

JĘZYK ROSYJSKI

Pliniusz Starszy:

- 559 *Свод древнейших письменных известий о славянах*, t. 1: *К Международному конгрессу византинистов*, сост.

Л. А. Гиндин, С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, Москва 1991, s. 18-36 (ekscerpty).

Тасуѣ:

- 560 *Свод древнейших письменных известий о славянах*, т. 1: *К Международному конгрессу византинистов*, сост. Л. А. Гиндин, С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, Москва 1991, s. 37-45 (ekscerpty).

Jordanes:

- 561 *Иордан, О происхождении и деяниях гот. Getica*, вступная статья, перевод, комментарии Е. Ч. Скржинская, Москва 1960, nowe wyd. Санкт Петербург 1997, 2001.
- 562 *Свод древнейших письменных известий о славянах*, т. 1: *К Международному конгрессу византинистов*, сост. Л. А. Гиндин, С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, Москва 1991, s. 98-169 (ekscerpty).

Jan z Biclarum:

- 563 *Свод древнейших письменных известий о славянах*, т. 1: *К Международному конгрессу византинистов*, сост. Л. А. Гиндин, С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, Москва 1991, s. 394-399 (ekscerpty).

Izydor z Sewilli, dzieła historiograficzne:

- 564 *Свод древнейших письменных известий о славянах*, т. 2, сост. С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, В. К. Ронин, Москва 1995, s. 353-358 (ekscerpty).

Grzegorz Wielki, listy:

- 565 *Свод древнейших письменных известий о славянах*, т. 2, сост. С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, В. К. Ронин, Москва 1995, s. 350-352 (ekscerpty).

Fredegar:

- 566 *Свод древнейших письменных известий о славянах*, t. 2, сост. С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, В. К. Ронин, Москва 1995, s. 359-397 (ekscerpty).

Kosmograf Raweński:

- 567 *Свод древнейших письменных известий о славянах*, t. 2, сост. С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, В. К. Ронин, Москва 1995, s. 401-405 (ekscerpty).

Paweł Diakon:

- 568 *Свод древнейших письменных известий о славянах*, t. 2, сост. С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, В. К. Ронин, Москва 1995, s. 480-501 (ekscerpty).

Dzieła Anastazego Bibliotekarza:

- 569 В. Ягич, *Вновь найденное свидетельство о деятельности Константина Философа, первоучителя славян, Св. Кирилла*, Сборник Отделения Русского Языка и Словесности Императорской Академии Наук, t. 54, Санкт-Петербург 1893 (List do Gauderyka).

Widukind:

- 570 Видукинд Корвейский, *Деяния саксов*, вступительная статья, перевод и комментарии Г. Е. Санчук, ответ. ред. В. Д. Королюк, Москва 1975.

Helmold:

- 571 *Славянская хроника Гельмольда*, предисловие, перевод и примечания Л. В. Разумовская, ответ. ред. В. Д. Королюк, Москва 1963.

JEZYK RUMUŃSKI

Jordanes:

- 572 Jordanes, *Getica*, prefața de J. C. Drăgan, îngrijirea textului, traducere, comentarii de G. Popa-Lisseanu, Roma 1986 (prez-druk pracy z 1939);

JEZYK SŁOWACKI

Tacyt:

- 573 Publius Cornelius Tacitus, *Agricola. Anály. Germánia. Histórie*, z lat. orig. prel. J. Žigo, M. Paulinyová a J. Rovenská, úvod J. Žigo, Bratislava 1980 (Zlatý fond svetovej literatúry).

JEZYK SZWEDZKI

Jordanes:

- 574 Jordanes, *Getica. Om Goternas ursprung och bedrifter*, översättning A. Nordin, Stockholm 1997.

Paweł Diakon:

- 575 Paulus Diaconus, *Langobardernas historia*, inledning och kommentar av A. Erikson, övers. av H. Weimarck, Stockholm 1971, 1975.

Einhard:

- 576 Einhard, *Karl den Stores liv. Munken Einhards latinska text med svensk översättning* översatt av B. Bergh med inledning av B. Kurtén-Lindberg, Lund 2004.

Adam Bremeński:

- 577 Adam av Bremen, *Historien om Hamburgstiftet och dess biskopar*, översat av E. Svenberg, kommenterad av C. F. Hallencreutz, i in., Stockholm 1984. Rec.: T. Nyberg, *Adam av Bremen och terminologi*, Fornvännen, t. 82, 1987, z. 2-3, s. 115-126; P. Stille, *Adams av Bremen användande av termen goter*, Fornvännen, t. 83, 1988, z. 2, s. 104-107.

JĘZYK WĘGIERSKI

Pliniusz Starszy:

- 578 C. Plinius Secundus, *A természet históriája*, ford. S. Tóth, Budapest 1987.
- 579 C. Plinius Secundus, *Természettudományának 37. könyve*, fordítás és feldolgozás C. Gábli, Szeged 2004.

Tacyt:

- 580 P. C. Tacitus *Összes művei*, ford. I. Borzsák, jegyz. A. Zsolt, Budapest 1970; 1980; 1998.

Jordanes:

- 581 Jordanes, *A gótok eredete és tettei*, ford. J. Bokor, Brassó 1904 (Középkori krónikások, t. 3).
- 582 Jordanes, *Getica. A gótok eredete és tettei*, közread. M. Kiss, 3. kiad., Budapest 2004.

Paweł Diakon:

- 583 Paulus Diaconus, *A lombardok története*, ford., életrajzzal és magyarázó jegyzetekkel ellátta A. F. Gombos, Brassó 1901.

De conversione Bagoariorum et Carantanorum:

- 584 T. Nótári, *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, Aetas, t. 3, 2000, s. 93-111.

Liudprand z Kremony:

- 585 *Liudprand történeti munkái*, fordították E. Jurkovich, A. F. Gombos, L. Gaál, bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta A. F. Gombos, Budapest 1908.

Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum:

- 586 *A frankok és a többi jeruzsálemi zárandok tettei*, w: *Az első és második keresztes háború korának forrásai*, vál., ford., a jegyzeteket és az utószót írta L. Veszprémy, Budapest 1999 (Középkori keresztény írók, t. 1).

JĘZYK WŁOSKI

Pliniusz Starszy:

- 587 *Plinio, Storia naturale*, t. 1-5, Pisa 1984-1987.
588 *Gaio Plinio Secondo, Storia naturale*, ed. G. B. Conte, t. 1-5, Torino 1998-2000.

Wibiusz Sekwester:

- 589 *Vibii Sequestri De fluminibus, fontibus, lacubus, nemoribus, paludibus, montibus, gentibus per litteras*, prefazione, edizione critica e traduzione italiana a cura di A. Marsili, con una nota sull'idrologia medica di G. del Guerra, Pisa 1960.

Jordanes:

- 590 *Jordanes, De origine actibusque Getarum*, testo trad. e note di passi scelti da O. Giordano, Bari 1972 (Fonti per la storia d'Italia, t. 117).
591 *Jordanes, Storia dei Goti*, a cura di E. Bartolini, Milano 1991.

Grzegorz Wielki, listy:

- 592 *Le lettere di Gregorio Magno. Dal libro primo: Lettere 1-50*, ed. G. Corti, Milano 1972.

- 593 Gregorio Magno, *Lettere*, a cura di V. Recchia, t. 1-4, Roma 1996-1999 (Gregorii Magni Opera, t. 5).

Paweł Diakon:

- 594 Paolo Diacono, *Storia dei Longobardi*, testo originale e versione italiana, introduzione di C. Leonardi, apparati critici e iconografici a cura di R. Cassanelli, trad. di M. Felisatti, Milano 1985.
- 595 *I Longobardi in Italia. Quadro generale di G. Barni. Testi, Storia dei Longobardi di Paolo Diacono. I vescovadi italiani durante l'invasione longobarda di Mons. Duchesne*, ed. di Rotari, Novara 1987.
- 596 Paolo Diacono, *Storia dei Longobardi*, introduzione di B. Luiselli, traduzione e note di A. Zanella, testo latino a fronte, Milano 1991; wyd. 2, 2000.
- 597 Paolo Diacono, *Storia dei Longobardi*, a cura di L. Capo, Roma-Milano 1992, 2. ed. 2003.
- 598 Paolo Diacono, *Storia dei Longobardi*, introduzione di S. Gasparri, trad. del latino e note A. Zanella, Milano 2000.

Einhard:

- 599 Eginardo, *Vita dell'imperatore Carlo Magno*, testo con introduzione, traduzione e note di C. A. Rapisarda, Catania 1963.
- 600 Eginardo, *Vita di Carlo Magno*, a cura di G. Bianchi, Roma 1980.

Poeta Saxo:

- 601 Poeta Sassone, *Le gesta dell'imperatore Carlo Magno. Annali*, introd., traduz. e note a cura di A. Isola, Milano 1987.

Liudprand z Kremony:

- 602 Liutprando di Cremona, *Tutte le Opere. La Restituzione, Le Gesta di Ottone I, La Relazione di un'Ambascieria a Costantinopoli 891-969*, a cura di A. Cutolo, Milano 1945.

- 603 Liutprando di Cremona, *Italia e Oriente alle soglie dell'anno mille*, a cura di M. Oldoni, P. Ariatta, 1. ed. italiana, Novara 1987; przedruk 1998.

Jan Diakon:

- 604 *La cronaca veneziana di Giovanni Diacono*, a cura di M. de Biasi, Venezia 1989.
- 605 Giovanni Diacono, *Istoria Veneticorum*, ed. e trad. di L. A. Berto, Bologna 1999 (Fonti per la storia dell'Italia medievale, t. 2).
- 606 *Cronache*, a cura di G. Fedalto, L. A. Berto, Roma 2003 (Scrittori della chiesa di Aquileia, t. 12, cz. 2; Concili e cronache, t. 2).

Adam Bremeński:

- 607 Adam di Brema, *Storia degli arcivescovi della chiesa di Amburgo*, a cura di I. Pagni, Torino 1996.

Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum:

- 608 *Le Gesta dei Franchi e degli altri pellegrini gerosolimitani*, a cura di L. Russo, Alessandria 2003.

Kronika montekasyńska:

- 609 Leone Marsicano, *Cronaca di Montecassino*, a cura di F. Ace-
to, V. Lucherini, Milano 2001.

Manifest Bernarda z Clairvaux z przełomu 1146/1147 r.

Sermo mihi est ad vos de negotio Christi
w *Dziejach Fryderyka I Ottona* z Fryzyngi:

- 610 *Opere di San Bernardo*, a cura di F. Gastaldelli, t. 6: San Ber-
nardo, *Lettere*, cz. 2, nr 211-548, Milano 1987.

Saxo Gramatyk:

- 611 Sassone Grammatico, *Gesta dei re et degli eroi danesi*, a cura
di L. Koch, M. A. Cipolla, Torino 1993.

LITERATURA

DZIEŁA OGÓLNE

- 612 *Catholic Encyclopedia*, wyd. Ch. G. Herbermann, t. 1-16, New York 1907-1914, dostępna w internecie pod adresem: <http://www.newadvent.org>
- 613 Manitius, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters*, t. 1-2, München 1911-1923.
- 614 W. Wattenbach, W. Levison, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Vorzeit und Karolinger*, ed. H. Löwe et al., t. 1- 6, Weimar 1936-1976.
- 615 W. Wattenbach, R. Holtzmann, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier*, ed. F.-J. Schmale, t. 1-3, Darmstadt 1967-1971.
- 616 W. Wattenbach, F.-J. Schmale, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Von Heinrichs V. Tod bis zur Mitte des 13. Jhs.*, t. 1-, Darmstadt 1976 - .
- 617 C. A. Macartney, *The Medieval Hungarian Historians. A Critical and Analytical Guide*, Cambridge 1953.
- 618 A.-D. von den Brincken, *Studien zur lateinischen Weltchronistik bis in das Zeitalter Ottos von Freising*, Düsseldorf 1957.
- 619 G. Labuda, *Fragmenty dziejów Słowiańszczyzny Zachodniej*, t. 1, Poznań 1960; przedruk Poznań 2002.
- 620 *Słownik starożytności słowiańskich*, t. 1-8, Wrocław-Warszawa-Kraków 1961-1996.

- 621 J. Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo polskie (do 1480 r.)*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1964.
- 622 K. H. Krüger, *Die Universalchroniken*, Turnhout 1976 (tu literatura nt. kronikarstwa).
- 623 *Lexikon des Mittelalters*, t. 1-10, Zürich-München 1979-1999, w tym: *Chronik*, *ibid.*, t. 2, Lief. 9-10, Zürich - München 1983, kol. 1954-2027.
- 624 H. Łowmiański, *Początki Polski*, t. 1-6, Warszawa 1962-1985 (według indeksu, t. 6).
- 625 *Studia nad etnogenezą Słowian i kulturą Europy wczesnośredniowiecznej*, red. G. Labuda, S. Tabaczyński, t. 1-2, Wrocław-Warszawa-Kraków 1987-1988.
- 626 G. Labuda, *Studia nad początkami państwa polskiego*, t. 1, wyd. 2. poszerzone i uzupełnione, Poznań 1987 (pierwodruk: Poznań 1946); t. 2, Poznań 1988.
- 627 W. Goffart, *The Narrators of Barbarian History (A.D. 550-880): Jordanes, Gregory of Tours, Bede and Paul the Deacon*, Princeton, N. J., 1988.
- 628 *Biographisch - Bibliographisches Kirchenlexikon*, hsgb. v. F. W. Bautz, fortgeführt v. T. Bautz t. 1-24, Herzberg 1990-2005, wersja internetowa (stale uzupełniana) pod adresem <http://www.bautz.de/bbkl> oraz z odpowiednich stron biblioteki MGH (<http://www.mgh-bibliothek.de/bibliothek>).
- 629 L. A. Tyszkiewicz, *Słowianie w historiografii antycznej do połowy VI wieku*, Wrocław 1990.
- 630 L. A. Tyszkiewicz, *Słowianie w historiografii wczesnego średniowiecza od połowy VI do połowy VII wieku*, Wrocław 1994 (indeks do obu prac).
- 631 M. Bláhová, *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila v kontextu středověké historiografie latinského okruhu a její pramenná hodnota. Historický komentář*, Praha 1995.
- 632 N. Kersken, *Geschichtsschreibung im Europa der „nationes“*. *Nationalgeschichtliche Gesamtdarstellungen im Mittelalter*, Köln-Weimar-Wien 1995.

- 633 P. M. Dolukhanov, *The Early Slavs. Eastern Europe from the Initial Settlement to the Kievan Rus*, London - New York 1996, według indeksu s. v. *Jordan, Pliny the Elder, Tacitus*.
- 634 *Słowiańszczyzna w Europie średniowiecznej*, red. Z. Kurnatowska, t. 1, Wrocław 1996.
- 635 *Central Europe in 8th-10th Centuries. Mitteleuropa im 8.-10. Jahrhundert. International Scientific Conference, Bratislava October 2-4, 1995. Internationale Wissenschaftliche Konferenz, Bratislava 2.-4. Oktober 1995*, red. D. Čaplović, J. Doruľa, Bratislava 1997.
- 636 *Kraje słowiańskie w wiekach średnich. Profanum i sacrum*, red. H. Kóčka-Krenz, W. Łosiński, Poznań 1998.
- 637 *Die Geschichtsschreibung in Mitteleuropa. Projekte und Forschungsprobleme*, ed. J. Wenta, Toruń 1999.
- 638 *The Medieval Chronicle. Proceedings of the 1st International Conference on the Medieval Chronicle Driebergen/Utrecht 13-16 July 1996*, ed. by E. Kooper, Amsterdam – Atlanta GA 1999 (liczne studia teoretyczne o kronikarstwie). Wydawnictwo przekształciło się w periodyk wydawany co 18 miesięcy: t. 2, 2002; t. 3, 2005.
- 639 K. Modzelewski, *Barbarzyńska Europa*, Warszawa 2004.

MONOGRAFIE SZCZEGÓŁOWE

Pomponiusz Mela:

- 640 G. Ranstrand, *Textkritische Beiträge zu Pomponius Mela*, Stockholm 1971.
- 641 M. E. Milham, *A Ms. Inventory of Pomponius Mela*, *Scriptorium*, t. 35, 1981, z. 2, s. 319-321.
- 642 R. H. Rouse, C. M. Gormley, M. A. Rouse, *The Medieval Circulation of the De chorographia of Pomponius Mela*, *Mediaeval Studies*, t. 46, 1984, s. 266-320.

- 643 *Concordantia in libros Pomponii Melae De chorographia*, ed. C. Guzman, M. E. Perez con la colaboracion tecnica de T. Jimenez y A. Salmas, Hildesheim 1989.
- 644 P. Gautier Dalché, *La géographie descriptive à Saint-Germain d'Auxerre (milieu IXe - début Xe siècle)*, w: *Saint-Germain d'Auxerre. Intellectuels et artistes dans l'Europe carolingienne, IXe-XIe siècles*, Auxerre 1990; przedruk w: P. Gautier Dalché, *Géographie et culture. La représentation de l'espace du VIe au XIIe siècle*, Aldershot 1997, esej 5, s. 270-276.
- 645 Anna-Dorothee von den Brincken, *Terrae incognitae. Zur Umschreibung empirisch noch unerschlossener Räume in lateinischen Quellen des Mittelalters bis in die Entdeckungszeit*, w: *Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, wyd. J. A. Aertsen, A. Speer, Berlin 1997 (*Miscellanea Mediaevalia*, t. 25), s. 557-572.
- 646 P. Gautier Dalché, *L'oeuvre géographique du Cardinal Fillastre (d. 1428). Représentation du monde et perception de la carte à l'aube des découvertes*, w: *Humanisme et culture géographique à l'époque du Concile de Constance autour de Guillaume Fillastre. Actes du Colloque de l'Université de Reims, 18-19 novembre 1999*, wyd. D. Marcotte, Turnhout 2002 (*Ter rarum Orbis, Histoire des représentations de l'espace. Textes, images*), s. 293-355.

Pliniusz Starszy:

- 647 J. Oroz Reta, *Présence de Pline dans les Etymologies de saint Isidore de Seville*, w: *Pline l'Ancien. Témoin de son temps*, wyd. J. Pigeaud, J. Oroz, Salamanca 1987, s. 611-622.
- 648 L. Benassai, *Intertestualità tra fonti e testo. Alcuni problemi di ricezione del testo di Plinio, Naturalis historia, nelle mediolatine Curae ex animalibus*, w: *La critica del testo mediolatino. Atti del convegno (Firenze, 6-8 dicembre 1990)*, wyd. C. Leonardi, Spoleto 1994 (*Biblioteca di Medioevo Latino*, t. 5), s. 301-312.

- 649 A. Borst, *Das Buch der Naturgeschichte. Plinius und seine Leser im Zeitalter des Pergaments*, Heidelberg 1994.
- 650 M. Smyth, *The Earliest Written Evidence for an Irish View of the World, w: Cultural Identity and Cultural Integration. Ireland and Europe in the Early Middle Ages*, wyd. D. Edel, Dublin 1995, s. 23-44.
- 651 *Concordantia in C. Plinii Secundi Naturalem historiam*, curantibus P. Rosumek, D. Najock, Hildesheim 1996.
- 652 H. Walter, *La tradizione manoscritta della Storia naturale di Plinio il Vecchio in età umanistica. Il caso del "Codex Chifletianus"*, Studi umanistici Piceni, t. 16, 1996, s. 175-197.
- 653 Z. Aleksidzé, J.-P. Mahé, *Découverte d'un texte albanien. Une langue ancienne du Caucase retrouvée*, Académie des inscriptions et belles-lettres. Comptes-rendus des séances, t. 2, 1997, s. 517-532.
- 654 G. Austin, *Marvellous People or Marvellous Races? Race and the Anglo-Saxon Wonders of the East*, w: *Marvels, Monsters, and Miracles. Studies in the Medieval and Early Modern Imaginations*, wyd. T. S. Jones, D. A. Sprunger, Kalamazoo, Mich. 2002, s. 25-51.
- 655 J. T. Lionarons, *From Monster to Martyr. The Old English Legend of Saint Christopher*, w: *Marvels, Monsters, and Miracles. Studies in the Medieval and Early Modern Imaginations*, wyd. T. S. Jones, D. A. Sprunger, Kalamazoo, Mich. 2002, s. 167-182.
- 656 P. Gautier Dalché, *Principes et modes de la représentation de l'espace géographique durant le haut Moyen Âge*, w: *Uomo e spazio nell'Alto Medioevo. Settimane di Studi del Centro italiano di Studi sull'alto medioevo*, Spoleto 2003, s. 117-150.
- 657 T. M. Murphy, *Pliny the Elder's Natural History. The Empire in the Encyclopedia*, Oxford 2004.

Tacyt:

- 658 I. Katzburg, *Tacitus és a barbár világ*, Budapest 1936.
- 659 I. Borzsák, *Tacitus*, Budapest 1956.

- 660 I. Borzsák, *Tacitus*, Berlin 1958.
- 661 J. von Stackelberg, *Tacitus in der Romania. Studien zur literarischen Rezeption des Tacitus in Italien und Frankreich*, Tübingen 1960.
- 662 H. Jankuhn, *Archäologische Bemerkungen zur Glaubwürdigkeit des Tacitus in der Germania*, Göttingen 1966.
- 663 K. Wellesley, *Was the Leiden MS. of Tacitus Copied from the Editio Princeps?*, *American Journal of Philology*, t. 89, 1968, s. 302-320.
- 664 W. Allen Jr., *The Leyden MS. of Tacitus Major Works*, *Proceedings of the American Philological Association*, t. 101, 1970, s. 1-28.
- 665 F. Brunhölzl, *Zum Problem der Cassinenser Klassiküberlieferung*, Marburg 1971 (*Abhandlungen der Marburger Gelehrtenengesellschaft*, t. 3).
- 666 R. A. Fowkes, „*Tacitus*” *lingua Britannicae Propior (Germania 45)*, *Studia Celtica*, t. 7, 1972, s. 167-173.
- 667 E. Kraggerud, *Der Namensatz der taciteischen Germania. Eine philologische Analyse*, Oslo 1981.
- 668 R. H. Martin, *Some Classical Cases of Identity and Identification*, *University of Leeds Review*, t. 24, 1981, s. 153-172.
- 669 *Beiträge zum Verständnis der Germania des Tacitus*, red. H. Jankuhn i in., t. 1-2, Göttingen 1989-1992.
- 670 P. Buchholz, *Religious Foundations of Group Identity in Pre-historic Europe. The Germanic Peoples, w: The Problem of Ritual. Based on Papers Read at the Symposium on Religious Rites held at Åbo, Finland, on the 13th -16th of August 1991*, wyd. T. Ahlbäck, Åbo 1993 (*Scripta Instituti Donneriani Aboensis*, t. 15), s. 321-333.
- 671 F. Stok, *Tacito (e Suetonio) in Bonifacio?*, *Giornale italiano di filologia*, t. 45, 1993, s. 47-65.
- 672 J. Alvarado Planas, *Valor jurídico de las ceremonias entre Celtas y Germanos. Suovetaurilia y muertes triples*, *Revue internationale des droits de l'antiquité*, ser. 3, t. 41, 1994, s. 3- 53.

- 673 N. Wagner, *Lateinisch-germanisch Mannus. Zu Tacitus, Germania c. 2*, *Historische Sprachforschung*, t. 107, 1994, s. 143-146.
- 674 B. M. Olsen, *La diffusion et l'étude des historiens antiques au XIIe siècle*, w: *Mediaeval Antiquity*, wyd. A. Welkenhuysen, H. Braet, W. Verbeke, Leuven 1995 (*Mediaevalia Lovaniensia Series I, Studia*, t. 24), s. 21-43.
- 675 D. Timpe, *Romano-Germanica. Gesammelte Studien zur Germania des Tacitus*, Stuttgart 1995.
- 676 W. Pohl, *Telling the Difference. Signs of Ethnic Identity, w: Strategies of Distinction. The Construction of Ethnic Communities, 300-800*, wyd. W. Pohl, H. Reimitz, Leiden 1998 (*The Transformation of the Roman World*, t. 2), s. 17-69.
- 677 S. Reynolds, *Our Forefathers? Tribes, Peoples and Nations in the Historiography of the Age of Migrations*, w: *After Rome's Fall. Narrators and Sources of Early Medieval History*, wyd. A. C. Murray, Toronto 1998, s. 17-36.
- 678 K. Milan, *Fennen und Finnen. Tacitus' Fennenschilderung im Vergleich mit Lappenschilderung späterer Zeiten*, Jyväskylä 2001.
- 679 R. Schumann, *Oser oder Boier? Zu Tacitus Germania, c. 28, 3 und dem Namen der Bayern*, *Beiträge zur Namenforschung*, n. s., t. 36, 2001, z. 3-4, s. 249-252.
- 680 G. Althoff, *Royal Favor. A Central Concept in Early Medieval Hierarchical Relations*, w: *Ordering Medieval Society. Perspectives on Intellectual and Practical Modes of Shaping Social Relations*, wyd. B. Jussen, Philadelphia 2001, s. 234-269.
- 681 K. Modzelewski, *Wielki krewniak, wielki wojownik, wielki sąsiad. Król w oczach współplemieńców*, w: *Monarchia w średniowieczu władza nad ludźmi, władza nad terytorium. Studia ofiarowane Profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi*, wyd. J. Pysiak, A. Pieniądz-Skrzypczak, M. R. Pauk, Warszawa 2002, s. 47-71.
- 682 A. Gillett, *Introduction. Ethnicity, History, and Methodology*, w: *On Barbarian Identity. Critical Approaches to Ethnicity in*

- the Early Middle Ages*, wyd. A. Gillett, Turnhout 2002 (Studies in the Early Middle Ages, t. 4), s. 1-18.
- 683 W. Goffart, *Does the Distant Past Impinge on the Invasion Age Germans?*, w: *On Barbarian Identity. Critical Approaches to Ethnicity in the Early Middle Ages*, wyd. A. Gillett, Turnhout 2002 (Studies in the Early Middle Ages, t. 4), s. 21-37.
- 684 H. Wolfram, *Auf der Suche nach den Ursprüngen*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 11-22.
- 685 J. Jarnut, *Germanisch. Plädoyer für die Abschaffung eines obsoleten Zentralbegriffes der Frühmittelalterforschung*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 107-113.
- 686 G. Viansino, *Cornelio Tacito e Ammiano Marcellino*, *Aevum*, t. 78, 2004, z. 1, s. 109-135.

Tabula Peutingeriana:

- 687 K. Miller, *Itineraria Romana. Römische Reisewege an der Hand der Tabula Peutingeriana*, Stuttgart 1916, przedruk Bregenz 1988.
- 688 L. Bosio, *La Venetia Orientale nella descrizione della Tabula Peutingeriana*, *Aquileia Nostra*, t. 44, 1973, s. 37-84.
- 689 H. Lieb, *Zur Herkunft der Tabula Peutingeriana*, w: *Die Abtei Reichenau. Neue Beiträge zur Geschichte und Kultur des Inselklosters*, wyd. H. Maurer, Sigmaringen 1974 (Bodensee Bibliothek, t. 20), s. 31-33.
- 690 H. Gross, *Zur Entstehungs-Geschichte der Tabula Peutingeriana*, sine loco 1913, przedruk Amsterdam 1980.

- 691 L. Bosio, *La Tabula Peutingeriana, una descrizione pittorica del mondo antico*, Rimini 1983 (I Monumenti dell'arte classica, t. 2).
- 692 O. Mazal, *Weltkarte (Tabula Peutingeriana)*, w: *Bibliotheca Eugeniana. Die Sammlungen des Prinzen Eugen von Savoyen. Ausstellung der Österreichischen Nationalbibliothek und der Graphischen Sammlung Albertina. Prunksaal, 15. Mai - 31. Okt. 1986*, wyd. O. Mazal, Wien 1986, s. 186-190.
- 693 E. Weber, *Die Strassen der Römerzeit in Österreich und die Tabula Peutingeriana*, w: *Verkehrswege und Eisenbahnen. Beiträge zur Verkehrsgeschichte Österreichs aus Anlass des Jubiläums „150 Jahre Dampfeisenbahn in Österreich“*, hsgb. v. K. Gutkas, E. Bruckmüller, redigiert v. H. Möcker, Register erstellt v. B. Zimmermann, Wien 1989.
- 694 P. Arnaud, *L'origine, la date de rédaction et la diffusion de l'archétype de la table de Peutinger*, *Bulletin de la Société nationale des antiquaires de France*, R. 1988, wyd. 1990, s. 302-321.
- 695 *Свод древнейших письменных известий о славянах*, t. 1: *К Международному конгрессу византинистов*, сост. Л. А. Гиндин, С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин, Москва 1991, s. 63-80.
- 696 E. Weber, *Tabula Peutingeriana*, przeł. L. Olszewski, Poznań 1998 (*Xenia Posnaniensia*, series altera, wykład 4).
- 697 G. Gross, *Verschollen – entdeckt – verschollen. Befand sich ein verlorener Teil der Tabula Peutingeriana in Trier?*, *Kurtrierisches Jahrbuch*, t. 39, 1999, s. 89-96.
- 698 J. P. M. Kreijns, *Het Traiectum van Antonini en de Peutingerkaart*, Maastricht 2000.
- 699 E. Gozalbes Cravioto, *La representación de las fronteras en la Tabula Peutingeriana (Codex Vindobonensis 324)*, w: *IV Estudios de Frontera. Historia, tradiciones y leyendas en la frontera. Congreso celebrado en Alcalá la Real en noviembre de 2001*, wyd. F. Toro Ceballos, J. Rodriguez Molina, Jaén 2002, s. 267-285.

- 700 K. Brodersen, *Die Tabula Peutingeriana. Gehalt und Gestalt einer „alten Karte“ und ihrer antiken Vorlage*, w: *Geschichtsdeutung auf alten Karten. Archäologie und Geschichte*, hsgb. v. D. Unverhau, Wiesbaden 2003, s. 289-297.
- 701 R. A. Staccioli, *The Road of the Romans*, Los Angeles 2003.
- 702 L. Smart, *Maps that Made History. The Influential, the Eccentric and the Sublime*, Kew, Surrey, 2004 (rozdział *The Peutinger Table. All Roads Lead to Rome*, s. 26-31).

Jordanes:

- 703 I. Cazzaniga, *Dispense relative alla lettura del testo di Iordanes*, Historia Getarum, Milano 1963.
- 704 J. Svennung, *Goternas utvandring och Vagi Fluvius hos Jordanes*, Historisk Tidskrift, t. 87, 1967, s. 78-92.
- 705 J. Svennung, *Jordanes und Skandia. Kritisch-exegetische Studien*, Uppsala 1967 (Skrifter utgivna av Kungl. Humanistiska Vetenskapssamfundet i Uppsala, t. 44, cz. 2A). Rec.: N. Wagner, *Göttingische gelehrte Anzeigen*, t. 222, 1970, z. 1/2, s. 94-109; V. Skånland, *Maal og Minne*, z. 1-2, 1970, s. 74-86.
- 706 T. Nagy, *Reoccupation of Pannonia from the Huns in 427 (Did Jordanes use the Chronicon of Marcellinus comes at the writing of the Getica?)*, *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae*, t. 15, 1967, s. 159-186.
- 707 N. Wagner, *Untersuchungen zum Leben des Jordanes und zur frühen Geschichte der Goten*, Berlin 1967 (Quellen und Forschungen zur Sprach- und Kulturgeschichte der germanischen Völker, N. F., t. 22 (146)).
- 708 J. Svennung, *Zu Cassiodor und Jordanes*, *Eranos. Acta Philologica Suecana*, t. 67, 1969, z. 1-3, s. 71-80.
- 709 R. Wagner, *Germanische Namengebung und kirchliches Recht in der Amalerstammtafel*, *Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur*, mit Anzeiger für deutsches Altertum und deutsche Literatur, t. 99, 1970, z. 1, s. 1-16.
- 710 J. Svennung, *Jordanes und die gotische Stammsage*, w: *Studia Gotica. Die eisenzeitlichen Verbindungen zwischen Schwe-*

- den und Südosteuropa. Vorträge beim Gotensymposium im Statens Historiska Museum, wyd. U. E. Hagberg, Stockholm 1970 (Antikvariska serien, t. 25), s. 20-56.
- 711 V. Iliescu, *Germanorum terras quas nunc Franci optinent? Zu Jordanes, Getica 67*, Philologus, t. 115, 1971, z. 1-4, s. 137-139.
- 712 L. Marin, G. Dagron, *Discours utopique et récit des origines. Une lecture de Cassiodore-Jordanes. Les Goths de Scandza à Ravenne*, Annales ESC. Économies, Sociétés, Civilisations, t. 26, 1971, z. 2, 290-305.
- 713 O. Giordano, *Jordanes e la storiografia nel VI secolo*, Bari 1973.
- 714 G. Schramm, *Die nordöstlichen Eroberungen der Rußlandgoten (Merens, Mordens und andere Völkernamen bei Jordanes, Getica XXIII 116)*, Frühmittelalterliche Studien, t. 8, 1974, s. 1-14.
- 715 N. Wagner, *Die Wolfsinseln bei Jordanes. Eine Station auf einer Pelzhandelsroute des frühen 6. Jahrhunderts*, Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur, mit Anzeiger für deutsches Altertum und deutsche Literatur, t. 103, 1974, z. 2, s. 73-80.
- 716 I. Korkkanen, *The Peoples of Hermanric. Jordanes, Getica, 116*, Helsinki 1975.
- 717 J. Strzelczyk, *Nowa hipoteza o pochodzeniu Gotów*, Studia Historica Slavo-Germanica, t. 7, 1978, s. 3-41.
- 718 B. Baldwin, *The purpose of the Getica*, Hermes, t. 107, 1979, z. 4, s. 489-492.
- 719 O. Gschwantler, *Ermanrich, sein Selbstmord und die Hamdirsage. Zur Darstellung von Ermanrichs Ende in Getica 24, 129 f., w: Die Völker an der mittleren und unteren Donau im fünften und sechsten Jahrhundert. Berichte des Symposiums der Kommission für Frühmittelalterforschung, 24. bis 27. Oktober 1978, Stift Zwettl, Niederösterreich*, wyd. H. Wolfram, F. Daim, Wien 1980 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philologisch-historische Klasse, Denkschriften, t. 145), s. 187-204.

- 720 B. Baldwin, *Sources for the Getica of Jordanes*, Revue belge de philologie et d'histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, t. 59, 1981, z. 1, s. 141-145.
- 721 J. J. O'Donnell, *The Aims of Jordanes*, Historia, t. 31, 1982, s. 223-240; przedruk (z uzupełnieniami do 1994) w Internecie: <http://ccat.sas.upenn.edu/~jod/texts/jordanes.html>.
- 722 I. Whitaker, *Late classical and early medieval accounts of the Lapps (Sami)*, Classica et mediaevalia. Revue danoise de philologie et d'histoire, t. 34, 1983, s. 283-303.
- 723 R. Salmeri, *Problem źródeł w dziele Jordanesa De origine actibusque getarum*, Studia Historyczne, t. 26, 1983, z. 2, s. 179-196.
- 724 J. Kolendo, *Opisy wschodnich Bałkanów w Getica Jordanesa i ich źródło – Historia gocka Kasjodora*, Balcanica Posnaniensia, t. 1, 1984, s. 125-132.
- 725 M. G. Arcamone, *Paolo Diacono H. L. VI. 24 Avgait ab arga nomen deductum e Giordane Getica VI, 91 Argaitus*, w: *Studi linguistici e filologici per Carlo Alberto Mastrelli*, Pisa 1985, s. 31-59.
- 726 J.-M. Alonso-Núñez, *Jordanes and Procopius on Northern Europe*, Nottingham Medieval Studies, t. 31, 1987, s. 1-16.
- 727 F. Giunta, *In margine alla nuova edizione dei Getica di Jordanes*, Faventia, t. 10, 1988, z. 1-2, s. 77-79. Por. wyżej, poz. 64.
- 728 W. Goffart, *The Narrators of Barbarian History (A.D. 550-880): Jordanes, Gregory of Tours, Bede and Paul the Deacon*, Princeton, N. J., 1988.
- 729 B. Tönnies, *Die Amalertradition in den Quellen zur Geschichte der Ostgoten. Untersuchungen zu Cassiodor, Jordanes, Ennodius und den Excerpta Valesiana*, Hildesheim-Zürich-New York 1989 (Beiträge zur Altertumswissenschaft, t. 8).
- 730 F. Lošek, *Ethnische und politische Terminologie bei Iordanes und Einhard*, w: *Typen der Ethnogenese unter besonderer Berücksichtigung der Bayern*, cz. 1.: *Berichte des Symposions für Frühmittelalterforschung, 27. bis 30. Oktober 1986*, Stift Zwettl, Niederösterreich, wyd. H. Wolfram, W. Pohl, Wien

- 1990 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 201; Veröffentlichungen der Kommission für Frühmittelalterforschung, t. 12), s. 147-152.
- 731 H. Löwe, *Vermeintlich gotische Überlieferungsreste bei Cassiodor und Jordanes*, w: *Ex ipsis rerum documentis. Beiträge zur Mediävistik. Festschrift für Harald Zimmermann zum 65. Geburtstag*, wyd. K. Herbers, H. H. Kortüm, C. Servatius, Sigmaringen 1991, s. 17-30.
- 732 M. Görman, *Influences from the Huns on Scandinavian sacrificial customs during 300-500 AD.*, w: *The Problem of Ritual. Based on Papers Read at the Symposium on Religious Rites held at Åbo, Finland, on the 13th-16th of August 1991*, wyd. T. Ahlbäck, Åbo 1993 (Scripta Instituti Donneriani Aboensis, t. 15), s. 275-298.
- 733 J. Weißensteiner, *Cassiodor/Jordanes als Geschichtsschreiber*, w: *Historiographie im frühen Mittelalter*, hsgb. v. A. Scharer u. a., Wien 1994, s. 308-325.
- 734 D. R. Bradley, *Manuscript evidence for the text of the Getica of Jordanes (I)*, *Hermes*, t. 123, 1995, z. 3, s. 346-362.
- 735 В. П. Буданова, "Ойум" в судьбе германских племенных элит, w: *Элита и этнос средневековья*, wyd. А. А. Сванидзе, Москва 1995, s. 19-29.
- 736 В. П. Буданова, *Новые подходы к исследованию Гетики Йордана*, w: *Традиции и новации в изучении западноевропейского феодализма. Памяти Дмитрия Петрушевского и Александра Неусыхина*, wyd. Е. Гутнова, Л. Мильская, Москва 1995, s. 119-128.
- 737 O. Grønvik, *Über die Herkunft der Krimgoten und der Goten der Völkerwanderungszeit. Eine sprachlich-kritische Beurteilung der Gotenfrage*, w: *Drei Studien zum Germanischen in alter und neuer Zeit*, wyd. J. O. Askedal, H. Bjorvand, Odense 1995 (NOWELE: North-Western European Language Evolution, Supplement, t. 13), s. 69-93.

- 738 G. Schramm, *Venedi, Antes, Sclaveni, Sclavi. Frühe Sammelbezeichnungen für slawische Stämme und ihr geschichtlicher Hintergrund*, Jahrbücher für Geschichte Osteuropas, N.F., t. 43, 1995, z. 2, s. 161-200.
- 739 A. Madgearu, *About Lacus Mursianus (Jordanes, Getica, 30 and 35)*, Byzantinoslavica, t. 58, 1997, z. 1, s. 87-89.
- 740 E. Lung, *L'image de l'espace dans l'Antiquité tardive*, Analele Universității București – Istorie, t. 46, 1997, s. 3-12.
- 741 V. Baran, *The Veneti, Sclaveni and Antae in the light of archaeology*, Ukrainian Review, t. 45, 1998, z. 1, s. 49-63.
- 742 H. F. E. Dequin, *Das vesegotisch-burgundische Königshaus der Nibelunge und die Ynglingasaga*, Studi medievali, ser. 3, t. 38, 1997, z. 1, wyd. 1998, s. 67-87.
- 743 M. Kazanski, *Le royaume de Vinitharius. Le récit de Jordanès et les données archéologiques*, w: *Strategies of Distinction. The Construction of the Ethnic Communities, 300-800*, wyd. W. Pohl, H. Reimitz, Leiden 1998, s. 221-240.
- 744 S. Kiss, *Cohérence, rupture de continuité et structure textuelle dans les chroniques latines du haut Moyen-Âge*, w: *Latin vulgaire, Latin tardif, t. 4: Actes du 4e colloque international sur le Latin vulgaire et tardif, Caen, 2-5 septembre 1994*, wyd. L. Callebat, wyd. 2., Hildesheim 1998, s. 505-511.
- 745 N. Wagner, *Der Name des Amalers Hulmul*, Beiträge zur Namenforschung, N. F., t. 33, 1998, z. 4, s. 403-408.
- 746 N. Wagner, *Flutausis, „die Aluta“*, Beiträge zur Namenforschung, N. F., t. 33, 1998, z. 4, s. 409-413.
- 747 C. A. Macartney, *The End of the Huns*, w: C. A. Macartney, *Studies on Early Hungarian and Pontic History*, wyd. L. Czigány, L. Péter, Aldershot 1999 (Variorum Collected Studies Series, t. 588), s. 1-9. Pierwodruk: *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher*, t. 10, 1934, s. 107-114.
- 748 F. Curta, *Hiding behind a piece of tapestry. Jordanes and the Slavic Venethi*, Jahrbücher für Geschichte Osteuropas, N. F., t. 47, 1999, z. 3, s. 321-340.

- 749 L. Hedeager, *Migration period Europe. The formation of a political mentality*, w: *Rituals of Power. From Late Antiquity to the Early Middle Ages*, wyd. F. Theuws, J. L. Nelson, Leiden 2000 (*The Transformation of the Roman World*, t. 8), s. 15-57.
- 750 E. H. Jacobs, *Accidental Migrations. An Archaeology of Gothic Discourse*, Lewisburg, PA, 2000.
- 751 T. Schäfer, *A hun birodalom felbomlása*, w: *Nomád népvándorlások, magyar honfoglalás*, wyd. Sz. Felföldi, B. Sinkovics, Budapest 2001 (*Magyar Östörténeti Könyvtár*, t. 15), s. 25-35.
- 752 A. Amici, *Iordanes e la storia gotica*, Spoleto 2002.
- 753 A. S. Christensen, *Cassiodorus, Jordanes and the History of the Goths. Studies in a Migration Myth*, transl. by. H. Flegel, Kopenhagen 2002.
- 754 A. Grillone, *Rivalutazione di vecchi contributi al testo dei Getica di Giordanes*, Atti della Accademia nazionale dei Lincei. Memorie – Classe di scienze morali, storiche e filologiche, ser. 9, t. 13, 2002, z. 4, s. 753-766.
- 755 P. Urbańczyk, *Foreign leaders in early Slavic societies*, w: *Integration und Herrschaft. Ethnische Identitäten und soziale Organisation im Frühmittelalter*, wyd. W. Pohl, M. Diesenberger, Wien 2002 (*Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften*, t. 301; *Forschungen zur Geschichte des Mittelalters*, t. 3), s. 257-267; bibliografia s. 313-354.
- 756 A. Grillone, *Congetture del Mommsen nell'apparato dei suoi Getica di Giordanes*, Hermes, t. 131, 2003, z. 1, s. 114-128.
- 757 H. Wolfram, *Auf der Suche nach den Ursprüngen*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (*Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften*, t. 322; *Forschungen zur Geschichte des Mittelalters*, t. 8), s. 11-22.

- 758 W. Goffart, *Jordanes's Getica and the disputed authenticity of Gothic origins from Scandinavia*, *Speculum*, t. 80, 2005, z. 2, s. 379-398.
- 759 A. H. Merrills, *History and Geography in Late Antiquity*, New York 2005.

Jan z Biclaram:

- 760 M. C. Diaz y Diaz, *La transmisión textual del Biclarense*, *Analecta Sacra Tarraconensia* (ed. Barcelona), t. 35, 1962, s. 57-76; przedruk w: tegoż, *De Isidoro al siglo XI. Ocho estudios sobre la vida literaria peninsular*, Barcelona 1976, s. 117-140.
- 761 S. Grabowski, *Jan Biclari i jego kronika*, *Meander*, R. 35, 1980, s. 63-73.
- 762 A. Ferreiro, *The Sueves in the Chronica of John of Biclari*, *Latomus*, t. 46, 1987, z. 1, s. 200-203.
- 763 E. Horváth, *A nyugati gót történetírás emlékei (Isidorus Hispalensis és Johannes Biclarenensis történeti művei)*, *Aetas*, t. 1, 1993, s. 14-27.
- 764 J. Ferré, C. Prats, *El ignoto monasterio de Biclari*, *Historia y vida*, t. 331, 1995, s. 45-53.
- 765 S. Bodelón, *Martin of Braga and John of Biclari in recent scholarship*, *Mittellateinisches Jahrbuch*, t. 31, 1996, z. 2, s. 199-204.

Izydor z Sewilli, dzieła historiograficzne:

- 766 J. Pérez de Urbel, *San Isidoro de Sevilla. Su vida, su obra y su tiempo*, Barcelona 1940.
- 767 *Isidoriana. Colección de estudios sobre Isidoro de Sevilla publ. con ocasión del 14 centenario de su nacimiento* por M. C. Diaz y Diaz, León 1961.
- 768 J. Pérez de Urbel, *Isidor. Sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, Köln 1962 (przekład pracy z 1940, zob. poz. 766).
- 769 F. Delbono, *Osservazioni sull'Isidoro in antico altotedesco*, *Studi Medievali*, t. 9, 1968, z. 1, s. 277-319.

- 770 M. Reydellet, *Les intentions idéologiques et politiques dans la Chronique d'Isidore de Séville*, École Française de Rome. Mélanges d'Archéologie et d'Histoire, t. 82, 1970, s. 363-400.
- 771 H.-J. Diesner, *Isidor und seine Zeit*, Stuttgart 1973.
- 772 H.-J. Diesner, *Zeitgeschichte und Gegenwartsbezug bei Isidor von Sevilla*, Philologus, t. 119, 1975, z. 1, s. 92-97.
- 773 L. Robles, *Isidoro de Sevilla, escritor monástico*, w: *Homenaje a Fray Justo Pérez de Urbel O.S.B.*, t. 2, Abadía de Silos 1977, s. 39-72.
- 774 T. González Rolan, *San Isidoro de Sevilla como fuente de Alfonso X El Sabio. Un nuevo texto de las Etimologías (l. XIV) en la General Estoria (4.a parte)*, Revista de filología española, t. 61, 1981, z. 1-4, s. 225-233.
- 775 J. Fontaine, *Tradition et actualité chez Isidore de Séville*, London 1988.
- 776 M. Hermann, *Zwischen heidnischer und christlicher Kosmologie. Isidor von Sevilla und seine Weltanschauung*, Analecta Cracoviensia, t. 34, 2002, s. 311-328.
- 777 W. Drews, *Goten und Römer als Gegenstand der Historiographie bei Isidor von Sevilla*, Saeculum, t. 53, 2002, z. 1, s. 1-20.
- 778 H. Wolfram, *Auf der Suche nach den Ursprüngen*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 11-22.
- 779 A. H. Merrills, *History and Geography in Late Antiquity*, New York 2005.

Grzegorz Wielki, listy:

- 780 M. Borromeo Dunn, *The Style of the Letters of St. Gregory*, Washington 1931 (Dissertations of the Catholic University of America).
- 781 E. H. Fischer, *Gregor der Große und Byzanz. Ein Beitrag zur Geschichte der päpstlichen Politik*, Zeitschrift der Savigny-

- Stiftung für Rechtsgeschichte. Kanonistische Abteilung, t. 67, 1950, s. 15-144.
- 782 Ch. Chazottes, *Sacerdoce et ministère pastoral d'après la correspondance de St. Gregoire de Grosse*, Lyon 1955.
- 783 Ch. Chazottes, *St. Gregoire le Grosse*, Paris 1958.
- 784 O. Redon, *Les monastères italiens à la fin du VIe siècle d'après les lettres de Gregoire le Grosse*, Paris 1958 (Diplôme d'études supérieures).
- 785 R. Manselli, *Gregorio Magno*, Torino 1967.
- 786 C. Dagens, *La fin des temps et l'église selon saint Grégoire le Grand*, Recherches de Science Religieuse, t. 58, 1970, z. 2, s. 273-288.
- 787 R. A. Markus, *Gregory the Great and a Papal Missionary Strategy*, w: *The Mission of the Church and the Propagation of the Faith. Papers read at the Seventh Summer Meeting and the Eighth Winter Meeting of the Ecclesiastical History Society*, wyd. G. J. Cuming, Cambridge 1970 (Studies in Church History, t. 6), s. 29-38.
- 788 P. A. B. Llewellyn, *The Roman church in the seventh century. The legacy of Gregory I*, Journal of Ecclesiastical History, t. 25, 1974, z. 4, s. 363-380.
- 789 J. Richards, *Consul of God. The Life and Times of Gregory the Great*, London 1980, przekład niem.: J. Richards, *Gregor der Grosse. Sein Leben - seine Zeit*, Graz-Wien-Köln 1983.
- 790 D. Norberg, *Critical and Exegetical Notes on the Letters of St. Gregory the Great*, Stockholm 1982 (Filologiskt arkiv, t. 27).
- 791 G. R. Evans, *The Thought of Gregory the Great*, Cambridge 1986.
- 792 C. Straw, *Gregory the Great. Perfection in Imperfection*, [Los Angeles] 1988.
- 793 J. Modesto, *Gregor der Grosse. Nachfolger Petri und Universalprimat*, München 1989.
- 794 C. Azzara, *Gregorio Magno, i Longobardi e l'Occidente barbarico. Costanti e peculiarità di un rapporto*, Bullettino

- dell'Istituto Italiano per il Medio Evo e Archivio Muratoriano, t. 97, 1991, s. 1-74.
- 795 M. Chuchra, *Papież Grzegorz Wielki obrońcą pokoju*, Roczniki Teologiczne, t. 43, 1995, z. 4, s. 5-24.
- 796 *Gregory the Great. A Symposium*, ed. J. C. Cavadini, London 1995.
- 797 S. Acerbi, *La società ecclesiastica nell'Italia del VI secolo. Clericalis ordo e scrinia apostolica attraverso l'Epistolario di papa Gregorio Magno*, Hispania Sacra, t. 48 (98), 1996, s. 541-560.
- 798 *Authors of the Middle Ages. Historical and Religious Writers of the Latin West*, ed. P. J. Geary, t. 4: *Gregory the Great, Fredegar*, Aldershot 1996 (cz. 12: *Gregory the Great*, oprac. C. Straw).
- 799 M. Doucet, *Modernité de Grégoire le Grand. Son travail de vérification des documents*, Bulletin de littérature ecclésiastique, t. 97, 1996, z. 2, s. 119-135.
- 800 P. Fetková, *Srovnání vybraných míst ze dvou církevněslovanšských překladů 40 homilií na Evangelia Řehoře Velikého*, Slavia, t. 65, 1996, z. 3, s. 305-311.
- 801 R. A. Markus, *Gregory the Great and His World*, Cambridge 1997; przekład wł.: R. A. Markus, *Gregorio Magno e il suo mondo*, Milano 2001; przekład pol.: R. A. Markus, *Grzegorz Wielki*, przeł. P. Nehring, Warszawa 2003; przekład węg.: R. A. Markus, *Nagy Szent Gergély és kora*, ford. M. Sággy, Bp. 2004.
- 802 R. Weigand, *Mittelalterliche Texte. Gregor I., Burchard und Gratian*, Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Kanonistische Abteilung, t. 115, 1998, z. 128, s. 330-344.
- 803 T. Wolińska, *Stosunki papieża Grzegorza Wielkiego z dworem cesarskim i administracją bizantyńską*, Piotrków Trybunalski 1998.
- 804 N. Wagner, *Zu einigen Germanennamen bei Papst Gregor dem Großen*, Beiträge zur Namenforschung, N. F., t. 34, 1999, z. 3, s. 255-267.

- 805 D. V. Ribeiro, *O Oriente e o Ocidente na correspondência de Gregório Magno*, Signum. Revista da Associação Brasileira de Estudos Medievais, t. 4, 2002, s. 153-179.
- 806 J. R. C. Martyn, *Six Notes on Gregory the Great*, Medievalia et Humanistica. Studies in Medieval and Renaissance Culture, N. S., t. 29, 2003, s. 1-25.
- 807 P. Magdalino, *Church, Empire and Christendom in circa 600 and circa 1075. The View from the Registers of Popes Gregory I and Gregory VII*, w: *Cristianità d'Occidente e cristianità d'Oriente (secoli VI-XI)* Spoleto 2004 (Settimane di studio della Fondazione Centro italiano di studi sull'alto medioevo, t. 51), 1-30.
- 808 A. Niespolo, *Authority and Service in Gregory the Great*, Downside Review, t. 122, 2004, s. 113-128.
- 809 J. Moorhead, *Gregory the Great*, London 2005.

Fredegar:

- 810 W. Goffart, *The Fredegar Problem Reconsidered*, Speculum, t. 38, 1963, s. 206-241.
- 811 F. L. Ganshof, *Een historicus uit de VIIe eeuw Fredegarius*, Brussel 1970.
- 812 J. Kejř, *Wogastisburg – burgum?*, Československý časopis historický, t. 21, 1973, z. 3, s. 399-410.
- 813 C. Cahen, *Frédégaire et les Turcs*, w: *Economies et sociétés au Moyen Âge. Mélanges offerts à Édouard Perroy*, Paris 1973 (Publications de la Sorbonne, Serie "Études", t. 5), s. 24-27.
- 814 P. Beneš, *Remarques sur quelques noms propres dans la chronique de Frédégaire*, w: *Classica atque mediaevalia Jaroslao Ludvíkovský octogenario oblata*, Brno 1975 (Opera Universitatis Purkynianae Brunensis, Facultas Philosophica, t. 200), s. 125-127.
- 815 P. Beneš, *Evropský jihovýchod v kronice Fredegarově*, Studia Balcanica Bohemoslovaca, t. 2, 1976, s. 106-112.
- 816 K. Gardiner, *Notes on the chronology of Fredegar Book IV*, Parergon. Bulletin of the Australian and New Zealand As-

- sociation for Medieval and Renaissance Studies, t. 20, 1978, s. 40-44.
- 817 H. Kunstmann, *Samo, Dervanus und der Slovenenfürst Wallucus*, *Welt der Slaven*, t. 25, 1980, z. 1, s. 171-177.
- 818 H. Kunstmann, *Über die Herkunft Samos*, *Welt der Slaven*, t. 25, 1980, z. 2, s. 293-313.
- 819 M. Bláhová, *Terminologie sídlišť v pramenech doby merovejské*, *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica*, z. 5 za 1980, wyd. 1982, s. 7-47.
- 820 H. Kunstmann, *Noch einmal Samo und Wogastisburc*, *Welt der Slaven*, t. 28, 1983, z. 2, s. 354-363.
- 821 N. Wagner, *Die Torci bei Fredegar*, *Beiträge zur Namenforschung*, N. F., t. 19, 1984, s. 402-410.
- 822 G. Scheibelreiter, *Justinian und Belisar in fränkischer Sicht. Zur Interpretation von Fredegar, Chronicon II 62, w: Byzantios. Festschrift für Herbert Hunger zum 70. Geburtstag*, wyd. W. Hörander i in., Wien 1984, s. 267-280.
- 823 H. Brachmann, *Als aber die Austrasier das castrum Wogastisburc belagerten ... (Fredegar IV 68)*, *Onomastica Slavogermanica*, t. 19. *Hans Walther zum 70. Geburtstag*, wyd. E. Eichler, Berlin 1990 (*Abhandlungen der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig, Philologisch-historische Klasse*, t. 73, cz. 2), s. 17-33.
- 824 J. Schütz, *Fredegar über Wenden und Slawen. Chronicon lib. IV cap. 48 et 68*, w: *Festschrift Alfred Wendehorst*, t. 1, *Jahrbuch für fränkische Landesforschung*, t. 52, 1992, s. 45-59.
- 825 J. N. Wood, *Fredegar's Fables*, w: *Historiographie im frühen Mittelalter*, hsgb. v. A. Scharer, Wien 1994, s. 359-366.
- 826 I. Wood, *Defining the Franks. Frankish origins in early medieval historiography*, w: *Concepts of National Identity in the Middle Ages*, wyd. S. Forde, L. Johnson, A. V. Murray, Leeds 1995 (*Leeds Texts and Monographs*, n. s., t. 14), s. 47-57.
- 827 *Authors of the Middle Ages. Historical and Religious Writers of the Latin West*, ed. P. J. Geary, t. 4: *Gregory the Great, Fredegar*, Aldershot 1996 (cz. 13: *Fredegar*, oprac. R. Collins).

- 828 F. Curta, *Slavs in Fredegar. Medieval gens or narrative strategy?*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominata, Acta Historica, t. 103, 1996, s. 3-20.
- 829 J. Strzelczyk, *Połabszczyzna zapomniana, cz. 2.: Derwan książę serbski, czyli początki Połabszczyzny*, Przegląd Zachodniopomorski, t. 11, 1996, z. 2, s. 9-44.
- 830 F. Curta, *Slavs in Fredegar and Paul the Deacon. Medieval 'gens' or Scourge of God?*, w: Early Medieval Europe, t. 6, 1997, s. 141-167.
- 831 S. Kiss, *Cohérence, rupture de continuité et structure textuelle dans les chroniques latines du haut Moyen-Âge*, w: *Latin vulgaire, Latin tardif*, t. 4: Actes du 4e colloque international sur le Latin vulgaire et tardif, Caen, 2-5 septembre 1994, wyd. L. Callebaut, wyd. 2., Hildesheim 1998, s. 505-511.
- 832 A. C. Murray, *Post vocantur Merovingii. Fredegar, Merovech and "Sacral Kingship"*, w: *After Rome's Fall*, ed. A. C. Murray, Toronto 1998, s. 121-152.
- 833 A. Giardina, *Le origini troiane dall'impero alla nazione*, w: *Morfologie sociali e culturali in Europa fra Tarda Antiquità e Alto Medioevo*, Spoleto 1998 (Settimane di studio del Centro italiano di studi sull'alto medioevo, t. 45), s. 177-209.
- 834 E. Ewig, *Trojamythos und fränkische Frühgeschichte*, w: *Die Franken und die Alemannen bis zur „Schlacht bei Zülpich“ (496-497)*, wyd. D. Geuenich, Berlin 1998 (Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde, t. 19), s. 1-30.
- 835 G. Scheibelreiter, *Fredegar – Chronist einer Epoche*, w: *The Medieval Chronicle*, wyd. E. Kooper, t. 1, Amsterdam 1999, s. 251-259.
- 836 H.-W. Goetz, *Concepts of Realm and Frontiers from Late Antiquity to the Early Middle Ages. Some Preliminary Remarks*, w: *The Transformation of Frontiers. From Late Antiquity to the Carolingians*, wyd. W. Pohl, I. Wood, H. Reimitz, Leiden 2001 (The Transformation of the Roman World, t. 10), s. 73-82.

- 837 G. Scheibelreiter, *Gegenwart und Vergangenheit in der Sicht Fredegars*, w: *The Medieval Chronicle*, wyd. E. Kooper, t. 2, Amsterdam 2002, s. 212-222.
- 838 H.-W. Goetz, *Zur Wandlung des Frankennamens im Frühmittelalter*, w: *Integration und Herrschaft. Ethnische Identitäten und soziale Organisation im Frühmittelalter*, wyd. W. Pohl, M. Diesenberger, Wien 2002 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 301; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 3), s. 133-150.
- 839 H.-W. Goetz, *Gens. Terminology and Perception of the "Germanic" Peoples from Late Antiquity to the Early Middle Ages*, w: *The Construction of Communities in the Early Middle Ages. Texts, Resources and Artefacts*, wyd. R. Corradini, M. Diesenberger, H. Reimitz, Leiden 2003 (The Transformation of the Roman World, t. 12), s. 39-64.

Kosmograf Raweński:

- 840 J. Schnetz, *Untersuchungen über die Quellen der Kosmographie des anonymen Geographen von Ravenna*, München 1942.
- 841 G. A. Mansuelli, *I geografi ravennati*, w: *Corsi di cultura sull'arte ravennate e bizantina Ravenna – 11-24 marzo 1973*, Ravenna 1973 (Università degli studi di Bologna; Istituto di Antichità Ravennate e Bizantine, Ravenna), s. 331-346.
- 842 F. Staab, *Ostrogothic Geographers at the Court of Theodoric the Great. A Study of Some Sources of the Anonymous Cosmographer of Ravenna*, Viator, t. 7, 1976, s. 27-64.
- 843 N. Wagner, *BAC, CORCAC und LINAC. Zur Graphie c beim Geographus Ravennas*, Beiträge zur Namenforschung, N. F., t. 15, 1980, z. 1, s. 9-24.
- 844 I. Whitaker, *Late classical and early medieval accounts of the Lapps (Sami)*, *Classica et Mediaevalia*, t. 34, 1983, s. 283-303.
- 845 N. Wagner, *Cassangita beim Geographus Ravennas*, Beiträge zur Namenforschung, N. F., t. 19, 1984, z. 4, s. 397-401.

- 846 P. Jacob, *Cetraria. A propos d'une station du Ravennate*, Mélanges de la Casa de Velázquez, t. 21, 1985, s. 57-59.
- 847 L. Dillemann, *La cosmographie du Ravennate*, ed. Y. Janvier, Bruxelles 1997.
- 848 M. Springer, *Riparii, Ribuarier, Rheinfranken nebst einigen Bemerkungen zum Geographen von Ravenna*, w: *Die Franken und die Alemannen bis zur „Schlacht bei Zülpich“ (496-497)*, wyd. D. Geuenich, Berlin 1998 (Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde, t. 19), s. 200-269.
- 849 N. Wagner, *Zu Rizinis und Turigoberga beim Geographus Ravennas*, Beiträge zur Namenforschung, N. F., t. 38, 2003, z. 3, s. 281-286.

Paweł Diakon:

- 850 L. Bethmann, *Paulus Diaconus. Leben und Schriften*, Archiv für Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, t. 10, 1851, s. 247-334.
- 851 L. Bethmann, *Die Geschichtsschreibung der Langobarden*, Archiv für Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, t. 10, 1851, s. 335-348.
- 852 F. Dahn, *Paulus Diaconus, cz. 1: Des Pauls Diaconus Leben und Schriften*, Leipzig 1876 (Lombardische Studien, t. 1).
- 853 G. Waitz, *Über die handschriftliche Überlieferung und die Sprache der Historia Langobardorum des Paulus*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde zur Beförderung einer Gesamtausgabe der Quellenschriften deutscher Geschichte des Mittelalters, t. 1, 1876, s. 533-566.
- 854 P. del Giudice, *Lo storico dei Longobardi e la critica odierina (a. 1880)*, w: tegoż, *Studi di storia e diritto*, Milano 1889, s. 1-43.
- 855 J. Baudouin de Courtenay, *Wspomnienia z międzynarodowego kongresu historycznego odbytego na początku września r. 1899 w Cividale na pamiątkę 1100-ej rocznicy śmierci Pawła Dyakona, historyka Longobardów*, Ateneum, t. 1, z. 2, 1900, s. 262-268.

- 856 *11 centenario di Paolo Diacono. Atti e memorie del congresso storico tenuto in Cividale nei giorni 3, 4, 5 settembre 1899, Cividale 1900, przedruk Monfalcone 1990.*
- 857 Th. Mommsen, *Die Quellen der Langobardengeschichte des Pauls Diakons*, w: tegoż, *Gesammelte Schriften*, t. 6, Berlin 1910 (pierwodruk 1880), s. 484-539.
- 858 O. Dobiaš-Roždestvenskaia, *Itinéraire de Paul fils de Warnefride en 787-788 et les premiers pas de la minuscule de Cividale en Frioul*, *Memorie storiche forogiuliansi*, t. 27-29, 1933, s. 55-72.
- 859 G. Pontoni, *Introduzione alla Historia Langobardorum di Paolo Diacono*, Milano 1940.
- 860 G. Pontoni, *Introduzione agli studi su Paolo Diacono storico dei Longobardi*, Napoli 1946.
- 861 *Atti del 2° congresso internazionale di studi sull'alto medioevo*, Spoleto 1953.
- 862 L. J. Engels, *Observations sur le vocabulaire de Paul Diacre*, Nijmegen 1961 (*Latinitas Christianorum primaeva*, t. 16).
- 863 R. Morghen, *La civiltà dei Longobardi nella "Historia Langobardorum" di Paolo Diacono*, w: *Atti del Convegno Internazionale sul tema: la civiltà dei Longobardi in Europa*. Roma, 24-26 maggio 1971; *Cividale del Friuli*, 27-28 maggio 1971, Roma 1974 (*Problemi attuali di scienza e di cultura*, t. 189), s. 9-24; przedruk w: tegoż, *Tradizioni religiose nella civiltà dell'Occidente Cristiano. Saggi di storia e di storiografia*, Roma 1979 (*Studi Storici*, t. 112-114), s. 56-68.
- 864 G. Barni, *La conquête de l'Italie par les Lombards. Vue d'ensemble*, trad. du italien avec *Textes* par P. Diacre et Mgr Duchesne, Paris 1975.
- 865 C. Corbato, *Paolo Diacono*, *Antichità altoadriatiche*, t. 7, 1975, s. 7-22.
- 866 J. N. Sutherland, *The Idea of Revenge in Lombard Society in the Eighth and Tenth Centuries. The Cases of Paul the Deacon and Liudprand of Cremona*, *Speculum*, t. 50, 1975, z. 3, s. 391-410.

- 867 L. Alfonsi, *Romani e barbari nella Historia Langobardorum di Paolo Diacono*, Romanobarbarica, t. 1, 1976, s. 7-23.
- 868 K. H. J. Gardiner, *On Translating of the Paul the Deacon*, Pargercon, t. 21, 1978, s. 43-51.
- 869 F. van der Rhee, *Die germanischen Wörter in der Historia Langobardorum des Paulus Diaconus*, Romanobarbarica, t. 5, 1980, s. 271-296.
- 870 K. H. Krüger, *Zur „beneventanischen“ Konzeption der Langobardengeschichte des Paulus Diaconus*, Frühmittelalterliche Studien, t. 15, 1981, (wyd. 1982), s. 18-35.
- 871 K. Gardiner, *Paul the Deacon and Secundus of Trento*, w: *History and Historians in Late Antiquity*, wyd. B. Croke, A. M. Emmett, Sydney 1983, s. 147-153.
- 872 I. Whitaker, *Late classical and early medieval accounts of the Lapps (Sami)*, *Classica et Mediaevalia*, t. 34, 1983, s. 283-303.
- 873 C. Brühl, *Storia dei Longobardi*, w: *Magistra Barbaritas. I Barbari in Italia*, wst. G. P. Carratelli, wyd. M. G. Arcamone i in., Milano 1984, s. 97-126; przedruk w: tegoż, *Aus Mittelalter und Diplomatie*, t. 3: *Gesammelte Aufsätze. Studien zur Verfassungsgeschichte und Diplomatie (1984, 1988-1996)*, Hildesheim 1997, s. 3-32.
- 874 M. G. Arcamone, *Paolo Diacono H. L. VI. 24 Avgait ab arga nomen deductum e Giordane Getica VI, 91 Argaitus*, w: *Studi linguistici e filologici per Carlo Alberto Mastrelli*, Pisa 1985, s. 31-59.
- 875 D. A. Bullough, *Ethnic History and the Carolingians. An Alternative Reading of Paul the Deacon's Historia Langobardorum*, w: *The Inheritance of Historiography 350-900*, ed. Ch. Holdsworth, T. P. Wiseman, Exeter 1986 (Exeter Studies in History), s. 85-105.
- 876 W. Goffart, *The Narrators of Barbarian History (A.D. 550-880). Jordanes, Gregory of Tours, Bede and Paul the Deacon*, Princeton, N. J., 1988.
- 877 A. Vigevani, *Paolo Diacono cronista longobardo*, Udine 1989.

- 878 M. Chesnutt, *Nordic variants of the Guntram legend*, Arv. Scandinavian Yearbook of Folklore, t. 47, 1991 (wyd. 1992), s. 153-165.
- 879 P. Cammarosano, *Gli antenati di Paolo Diacono. Una nota sulla memoria genealogica nel medioevo italiano*, w: *Nobiltà e chiese nel medioevo e altri saggi. Scritti in onore di Gerd G. Tellenbach*, wyd. C. Violante, Roma 1993 (Pubblicazione del Dipartimento di Medievistica dell'Università di Pisa, t. 3), s. 37-45.
- 880 W. Goffart, *Storytelling and fraud in some early medieval historians*, Southern African Journal of Medieval and Renaissance Studies. Suider-Afrikaanse Tydskrif vir Middeleeuse en Renaissance Studies, t. 4, 1994, z. 1, s. 21-49.
- 881 M. Meulder, *Le motif du "guerrier impie" dans la littérature européenne*, Études classiques, t. 63, 1995, z. 1, s. 39-54.
- 882 F. Curta, *Slavs in Fredegar and Paul the Deacon. Medieval 'gens' or Scourge of God?*, w: *Early Medieval Europe*, t. 6, 1997, z. 2, s. 141-167.
- 883 E. Lung, *L'image de l'espace dans l'Antiquité tardive*, Analele Universității București - Istorie, t. 46, 1997, s. 3-12.
- 884 W. Pohl, *The Empire and the Lombards. Treaties and Negotiations in the Sixth Century*, w: *Kingdoms of the Empire. The Integration of Barbarians in Late Antiquity*, wyd. W. Pohl, Leiden 1997 (The Transformation of the Roman World, t. 1), s. 75-133.
- 885 F. Viellard, *En marge de l'histoire ancienne jusqu'à César. Deux traductions françaises d'Eutrope*, w: *Entre fiction et histoire. Troie et Rome au Moyen Âge*, wyd. E. Baumgartner, L. Harf-Lancner, Paris 1997, s. 207-235.
- 886 P. Bourgain, *L'assimilation de nouveaux peuples à la culture chrétienne d'après leurs historiographes*, Annuaire-bulletin de la Société de l'histoire de France, t. 516, 1996 (wyd. 1998), s. 29-50.
- 887 S. Kiss, *Cohérence, rupture de continuité et structure textuelle dans les chroniques latines du haut Moyen-Âge*, w: *Latin vul-*

- gaire, *Latin tardif*, t. 4: *Actes du 4e colloque international sur le Latin vulgaire et tardif*, Caen, 2-5 septembre 1994, wyd. L. Callebaut, wyd. 2., Hildesheim 1998, s. 505-511.
- 888 W. Pohl, *Telling the Difference. Signs of Ethnic Identity*, w: *Strategies of Distinction. The Construction of Ethnic Communities*, 300-800, wyd. W. Pohl, H. Reimitz, Leiden 1998 (The Transformation of the Roman World, t. 2), s. 17-69.
- 889 В. В. Яковлев, *Знамения варварских Истории и процесс смыслообразования в раннесредневековых исторических произведениях*, w: *Историческая антропология. Место в системе социальных наук, источники и методы интерпретации. Доклады и сообщения научной конференции*, wyd. О. М. Медушевская, Москва 1998, s. 237-238.
- 890 R. McKitterick, *Paul the Deacon and the Franks*, *Early Medieval Europe*, t. 8, 1999, z. 3, s. 319-339.
- 891 M. Dalle Carbonare, *Paolo Diacono e il Friuli altomedievale (secc. VI-X)*, *Rivista di storia della Chiesa in Italia*, t. 53, 1999, z. 2, s. 583-593.
- 892 J. Banaszkiwicz, *Rudolf, król Herulów, który grał (Paweł Diacon, Hist. Long., I, 20)*, w: *E scientia et amicitia. Studia poświęcone profesorowi Edwardowi Potkowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*, red. M. Drzewiecki i in., Warszawa 1999, s. 23-31.
- 893 R. Balzaretto, *Theodelinda, "most glorious queen"*, *Gender and Power in Lombard Italy*, *Medieval History Journal*, t. 2, 1999, z. 2, s. 183-207.
- 894 L. B. Mortensen, *The Diffusion of Roman Histories in the Middle Ages. A List of Orosius, Eutropius, Paulus Diaconus, and Landolfus Sagax Manuscripts*, *Filologia Mediolatina*, t. 6-7, 1999-2000, s. 101-200.
- 895 *Paolo Diacono. Uno scrittore fra tradizione longobarda e rinnovamento carolingio. Atti del Congresso Internazionale di Studi, Cividale del Friuli – Udine, 6-9 maggio 1999*, a cura di P. Chiesa, Udine 2000.

- 896 W. Pohl, *Memory, identity and power in Lombard Italy*, w: *The Uses of the Past in the Early Middle Ages*, wyd. Y. Hen and M. Innes, Cambridge 2000, s. 9-28.
- 897 H. Hoffmann, *Autographa des früheren Mittelalters*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 57, 2001, z. 1, s. 1-62.
- 898 W. Goffart, *Conspicuously Absent. Martial Heroism in the Histories of Gregory of Tours and Its Likes*, w: *The World of Gregory of Tours*, wyd. K. Mitchell, I. Wood, Leiden 2002 (Cultures, Beliefs and Traditions. Medieval and Early Modern People, t. 8), s. 365-393.
- 899 W. Pohl, *Gregory of Tours and contemporary perceptions of Lombard Italy*, w: *The World of Gregory of Tours*, wyd. K. Mitchell, I. Wood, Leiden 2002 (Cultures, Beliefs and Traditions. Medieval and Early Modern People, t. 8), s. 131-143.
- 900 H. Reimitz, *Social Networks and Identities in Frankish Historiography. New Aspects of the Textual History of Gregory of Tours' Historiae*, w: *The Construction of Communities in the Early Middle Ages. Texts, Resources and Artefacts*, wyd. R. Corradini, M. Diesenberger, H. Reimitz, Leiden 2003 (The Transformation of the Roman World, t. 12), s. 229-268.
- 901 H. Reimitz, *Die Konkurrenz der Ursprünge in der fränkischen Historiographie*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 191-209.
- 902 S. Müller, *Als die Bilder laufen lernten. Über die Erzählung vom Untergang der Heruler bei Paulus Diaconus und den Möglichkeiten literarischer Rede in der höfischen Kultur des Mittelalters*, w: *Kunst der Bewegung. Kinästhetische Wahrnehmung und Probandeln in virtuellen Welten*, wyd. Ch. Lechtermann, C. Morsch, Bern 2004 (Publikationen zur Zeitschrift für Germanistik, t. 8), s. 91-101.

- 903 J. L. Nelson, *Charlemagne the Man*, w: *Charlemagne. Empire and Society*, wyd. J. Story, Manchester 2005, s. 22-37.

Chronicon Moissiacense:

- 904 *Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Départements*, t. 13, Paris 1891; przedruk Vaduz 1979.
- 905 J. Dufour, *La bibliothèque et le scriptorium de Moissiac*, Genève 1972.
- 906 P. J. Geary, *Un fragment récemment découvert du Chronicon Moissiacense*, Bibliothèque de l'École des Chartes, t. 136, 1978, z. 1, s. 69-73.
- 907 Ph. Buc, *Ritual and Interpretation. The Early Medieval Case*, *Early Medieval Europe*, t. 9, 2000, z. 2, s. 183-210.

Chronicon Vedastinum:

- 908 *Enluminures arrageoises. Le Scriptorium de l'abbaye Saint-Vaast d'Arras des origines au XIIe siècle. 20 septembre – 20 octobre 2002*, commissaire de l'exposition L. Wiart, Paris 2002.
- 909 R. Steinacher, *Wenden, Slawen, Vandalen. Eine frühmittelalterliche pseudologische Gleichsetzung und ihre Nachwirkungen*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; *Forschungen zur Geschichte des Mittelalters*, t. 8), s. 329-353.

Einhard:

- 910 G. Waitz, *Einhard und die Annales Fuldenses*, *Forschungen zur deutschen Geschichte*, t. 18, 1878, s. 354-361.
- 911 H. Wibel, *Beiträge zur Kritik der Annales regni Francorum und der Annales qui dicitur Einhardi*, Straßburg 1902.
- 912 L. Halphen, *Éginhard, historien de Charlemagne*, w: tegoż, *Études critiques sur l'histoire de Charlemagne*, Paris 1921.

- 913 M. Wevers, *Einhard's Vita Karoli Magni in der mittelalterlichen Geschichtsschreibung und Heldensage*, Marburg 1929.
- 914 H. Beumann, *Topos und Gedankengefüge bei Einhard*, Archiv für Kulturgeschichte, t. 33, 1950, s. 339-350.
- 915 F. L. Ganshof, *Éginhard, biographe de Charlemagne*, w: *Bibliothèque d'humanisme et renaissance. Travaux et documents*, t. 11, Geneva 1951, s. 217 nn.
- 916 H. Beumann, *Ideengeschichtliche Studien zu Einhard und anderen Geschichtsschreibern des frühen Mittelalters*, Darmstadt 1962, wyd. 2, Darmstadt 1969.
- 917 E. S. Duckett, *Carolingian Portraits. A Study in the Ninth Century*, Ann Arbor 1962.
- 918 R. Büchler, *Eginhard, maître d'oeuvre carolingien*, Archeologia (Paris), t. 40, 1971, s. 32-38.
- 919 H. Löwe, *Religio Christiana, Rom und das Kaisertum in Einhard's Vita Karoli Magni*, w: *Storiografia e storia. Studi in onore di Eugenio Duprè Theseider*, t. 1, Roma 1974, s. 1-20.
- 920 W. S. M. Nicoll, *Some Passages in Einhard's Vita Karoli in Relation to Suetonius*, Medium Ævum, t. 44, 1975, z. 2, s. 117-120.
- 921 H. Mordek, *Livius und Einhard – Gedanken über das Verhältnis der Karolinger zur antiken Literatur*. w: *Livius – Werk und Rezeption. Festschrift für Erich Burck zum 80. Geburtstag*, wyd. E. Lefèvre, E. Olshausen, München 1983, s. 337-346.
- 922 H. Löwe, *Die Entstehungszeit der Vita Karoli Einhard's*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 39, 1983, z. 1, s. 85-103; Nachtrag zu: *Die Entstehungszeit der Vita Karoli Einhard's*, ib., t. 39, 1983, z. 2, s. 734.
- 923 H.-J. Reischmann, *Die Trivialisierung des Karlsbildes der Einhard – Vita in Notkers "Gesta Karoli Magni"*. *Rezeptions-theoretische Studien zum Abbau der kritischen Distanz in der spätkarolingischen Epoche*, Konstanz 1984. Rec.: H. Löwe, *Mittellateinische Jahrbücher*, t. 21, 1986, s. 326-331.

- 924 F. Lošek, *Ethnische und politische Terminologie bei Iordanes und Einhard*, w: *Typen der Ethnogenese unter besonderer Berücksichtigung der Bayern*, cz. 1.: *Berichte des Symposions für Frühmittelalterforschung*, 27. bis 30. Oktober 1986, Stift Zwettl, Niederösterreich, wyd. H. Wolfram, W. Pohl, Wien 1990 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 201; Veröffentlichungen der Kommission für Frühmittelalterforschung, t. 12), s. 147-152.
- 925 J. Semmler, *Der vorbildliche Herrscher in seinem Jahrhundert. Karl der Große*, w: *Der Herrscher. Leitbild und Abbild in Mittelalter und Renaissance*, wyd. H. Hecker, Düsseldorf 1990 (Studia humaniora, t. 13), s. 43-58.
- 926 K. Leyser, *Von sächsischen Freiheiten zur Freiheit Sachsens. Die Krise des 11. Jahrhunderts*, w: *Die abendländische Freiheit vom 10. zum 14. Jahrhundert*, wyd. J. Fried, Sigmaringen 1991, s. 67-83; przedruk: K. Leyser, *From Saxon Freedoms to the Freedom of Saxony. The Crisis of the Eleventh Century*, w: tegoż, *Communications and Power in Medieval Europe. The Gregorian Revolution and Beyond*, wyd. T. Reuter, London 1994, s. 51-67.
- 927 H. Schefers, *Einhard – ein Lebensbild aus karolingischer Zeit*, *Geschichtsblätter Kreis Bergstraße*, t. 26, 1993, s. 25-92.
- 928 G. Binding, *Multis arte fuit utilis. Einhard als Organisator am Aachener Hof und als Bauherr in Steinbach und Seligenstadt*, *Mittellateinisches Jahrbuch*, t. 30, 1995, z. 2, s. 29-46.
- 929 M. S. Kempshall, *Some Ciceronian Models for Einhard's Life of Charlemagne*, *Viator*, t. 26, 1995, s. 11-37.
- 930 M. Meulder, *Le motif du guerrier impie dans la littérature européenne*, *Études classiques*, t. 63, 1995, z. 1, s. 39-54.
- 931 M. Richter, *Die Sprachpolitik Karls des Grossen*, w: tegoż, *Studies in Medieval Language and Culture*, Dublin 1995, s. 86-108.
- 932 M. Richter, *Latein als Schlüssel zur Welt des früheren Mittelalters?*, w: tegoż, *Studies in Medieval Language and Culture*, Dublin 1995, s. 205-217.

- 933 *Einhard. Studien zu Leben und Werk*, wyd. H. Schefers in Zusammenarbeit der Verwaltung der Staatlichen Schlösser und Gärten Hessens, Darmstadt 1997 (Arbeiten der Hessischen Historischen Kommission, N. F., t. 12).
- 934 W. Heilmann, *Das Gewicht der Macht. Zum Fortwirken römischer Traditionen in Einhards Vita Karoli Magni*, Antike und Abendland, t. 43, 1997, s. 145-157.
- 935 K. H. Krüger, *Neue Beobachtungen zur Datierung von Einhards Karlsvita*, Frühmittelalterliche Studien, t. 32, 1998, s. 124-145.
- 936 T. Adamik, *Einhard Vita Karoli Magni című művének viszonya Suetonius Divus Augustus című életrajzához*, w: *A Középkor szeretete. Történeti tanulmányok Sz. Jónás Ilona tiszteletére*, wyd. G. Klaniczay, B. Nagy, Budapest 1999, s. 69-76.
- 937 M. Becher, *Karl der Große*, München 2000. Rec.: R. Grosse, *Charlemagne et ses biographes au Moyen Âge et aujourd'hui*, Revue d'histoire de l'église de France, t. 89 (222), 2003, s. 113-120.
- 938 D. Hägermann, *Karl der Große, Herrscher des Abendlandes. Biographie*, Berlin 2000. Rec.: R. Grosse, *Charlemagne et ses biographes au Moyen Âge et aujourd'hui*, Revue d'histoire de l'église de France, t. 89 (222), 2003, s. 113-120.
- 939 M. Innes, *Teutons or Trojans? The Carolingians and the Germanic Past*, w: *The Uses of the Past in the Early Middle Ages*, wyd. Y. Hen and M. Innes, Cambridge 2000, s. 227-249.
- 940 M. Kerner, *Karl der Große. Entschleierung eines Mythos*, Köln 2000. Rec.: R. Grosse, *Charlemagne et ses biographes au Moyen Âge et aujourd'hui*, Revue d'histoire de l'église de France, t. 89 (222), 2003, s. 113-120.
- 941 J. L. Nelson, *Nobility in the Ninth Century*, w: *Nobles and Nobility in Medieval Europe. Concepts, Origins, Transformations*, wyd. A. J. Duggan, Woodbridge, Suffolk 2000, s. 43-51.
- 942 J. L. Nelson, *Writing early medieval biography*, History Workshop Journal, t. 50, 2000, s. 129-136.

- 943 R. Schieffer, *Charlemagne and Rome*, w: *Early Medieval Rome and the Christian West. Essays in Honour of Donald A. Bullough*, wyd. J. M. H. Smith, Leiden 2000 (The Medieval Mediterranean. Peoples, Economies and Cultures, 400-1453, t. 28), s. 279-295.
- 944 H.-W. Goetz, *Concepts of Realm and Frontiers from Late Antiquity to the Early Middle Ages. Some Preliminary Remarks*, w: *The Transformation of Frontiers. From Late Antiquity to the Carolingians*, wyd. W. Pohl, I. Wood, H. Reimitz, Leiden 2001 (The Transformation of the Roman World, t. 10), s. 73-82.
- 945 D. Klein, T. Ehlert, *Geschichte als Text. Die Kaiserkrönung Karls des Großen in lateinischen und deutschen Darstellungen*, w: *Zwischenzeiten – Zwischenwelten. Festschrift für Kozo Hirao*, wyd. J. Fürnkäs, M. Izumi, R. Schnell, Frankfurt am Main, 2001, s. 13-48.
- 946 M. de Jong, *Monastic Prisoners or Opting Out? Political Coercion and Honour in the Frankish Kingdoms*, w: *Topographies of Power in the Early Middle Ages*, wyd. M. de Jong, F. Theuws, Leiden 2001 (The Transformation of the Roman World, t. 6), s. 291-328.
- 947 M. Hageman, *Contrast en continuïteit. Merovingen en rituelen in Karolingische bronnen*, Utrechtse historische cahiers, t. 22, 2001, z. 2-3, s. 106-113.
- 948 M. M. Tischler, *Einharts Vita Karoli. Studien zur Entstehung, Überlieferung und Rezeption*, Hannover 2001. Rec.: R. Grosse, *Charlemagne et ses biographes au Moyen Âge et aujourd'hui*, *Revue d'histoire de l'église de France*, t. 89 (222), 2003, s. 113-120.
- 949 W. Goffart, *Conspicuously Absent. Martial Heroism in the Histories of Gregory of Tours and Its Likes*, w: *The World of Gregory of Tours*, wyd. K. Mitchell, I. Wood, Leiden 2002 (Cultures, Beliefs and Traditions. Medieval and Early Modern People, t. 8), s. 365-393.

- 950 D. A. Bullough, *Was there a Carolingian anti-war movement?*, *Early Medieval Europe*, t. 12, 2003, z. 4, s. 365-376.
- 951 *Jakobus und Karl der Grosse. Von Einhard's Karlsvita zum Pseudo-Turpin*, wyd. K. Herbers, Tübingen 2003.
- 952 J. M. H. Smith, *Einhard, The Sinner and the Saints*, *Transactions of the Royal Historical Society*, 6. Series, t. 13, 2003, s. 55-77.
- 953 M. M. Tischler, *Hombre de acción y apóstol de los paganos. Las imágenes de Carlomagno en Eginhardo y el Pseudo-Turpín*, w: *El Pseudo-Turpín lazo entre el culto jacobeo y el culto de Carlomagno. Actas del VI Congreso Internacional de Estudios Jacobeos*, wyd. K. Herbers, Santiago de Compostela 2003, s. 177-199.
- 954 M. Kerner, *Mythos Karl der Große*, w: *Karl der Große und Europa. Symposium*, Frankfurt am Main, 2004, s. 87-100.
- 955 D. Ganz, *Einhard's Charlemagne. The Characterisation of Greatness*, w: *Charlemagne. Empire and Society*, wyd. J. Story, Manchester 2005, s. 38-51.
- 956 M. Innes, *Charlemagne's government*, w: *Charlemagne. Empire and Society*, wyd. J. Story, Manchester 2005, s. 71-89.
- 957 J. L. Nelson, *Charlemagne the Man*, w: *Charlemagne. Empire and Society*, wyd. J. Story, Manchester 2005, s. 22-37.

Poeta Saxo:

- 958 M. E. McKinney, *The Latinity of Poetae Saxonis Annales de Gestis Caroli Magni Imperatoris and Monachus Sangallensis de Carolo Magno*, Chicago, Ill. 1931.
- 959 M. Lintzel, *Der Poeta Saxo als Quelle Widukinds von Korvey*, *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde*, t. 49, 1932, s. 183-188.
- 960 M. E. McKinney, *The Lexicography of Poetae Saxonis Annales de Gestis Caroli Magni Imperatoris and Monachus Sangallensis de Carolo Magno*, Chicago, Ill. 1933.
- 961 B. Bischoff, *Das Thema des Poeta Saxo*, w: *Speculum historiae. Geschichte im Spiegel von Geschichtsschreibung und Ge-*

- schichtsdeutung. Johannes Spörl aus Anlass seines 60. Geburtstages dargebracht von Weggenossen, Freunden und Schülern*, wyd. C. Bauer, L. Boehm, M. Müller, Freiburg-München 1965, s. 198-203.
- 962 J. Bohne, *Der Poeta Saxo in der historiographischen Tradition des 8. – 10. Jahrhunderts*, Frankfurt am Main 1965.
- 963 H. E. Stiene, *Agius von Corvey und der Poeta Saxo*, *Mittellateinisches Jahrbuch*, t. 22, 1987, wyd. 1989, s. 80-100.
- 964 K. Leyser, *Von sächsischen Freiheiten zur Freiheit Sachsens. Die Krise des 11. Jahrhunderts*, w: *Die abendländische Freiheit vom 10. zum 14. Jahrhundert*, wyd. J. Fried, Sigmaringen 1991, s. 67-83; przedruk: K. Leyser, *From Saxon Freedoms to the Freedom of Saxony. The Crisis of the Eleventh Century*, w: tegoż, *Communications and Power in Medieval Europe. The Gregorian Revolution and Beyond*, wyd. T. Reuter, London 1994, s. 51-67.
- 965 M. Becher, „*Non enim habent regem idem Antiqui Saxones...*“ *Verfassung und Ethnogenese in Sachsen während des 8. Jahrhunderts*, w: *Sachsen und Franken in Westfalen. Zur Komplexität der ethnischen Deutung und Abgrenzung zweier frühmittelalterlichen Stämme. Ergebnisse eines vom 22.-25. April 1997 in Paderborn durchgeführten Kolloquiums zur Vorbereitung der Ausstellung: 799 Kunst und Kultur in der Karolingerzeit. Karl der Große und Papst Leo III. in Paderborn*, wyd. H.-J. Hässler et al., Oldenburg 1999 (Studien zur Sachsenforschung, t. 12), s. 1-31.

Kapitularze ogólnie:

- 966 P. W. Finsterwalder, *Quellenkritische Untersuchungen zu den Capitularien Karls des Großen*, *Historisches Jahrbuch*, t. 58, 1938, s. 419-434.
- 967 F.-L. Ganshof, *Wat waren de Capitularia?*, Brussel 1955 (przekład niem.: F.-L. Ganshof, *Was waren die Kapitularien?*, Weimar 1961).

- 968 A. Büchler, *Capitularia Relecta. Studien zur Entstehung und Überlieferung der Kapitularien Karls des Großen und Ludwigs des Frommen*, Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde, t. 32, 1986, s. 305-501.
- 969 H. Mordek, *Studien zur fränkischen Herrschergesetzgebung. Aufsätze über Kapitularien und Kapitulariensammlungen ausgewählt zum 60. Geburtstag*, Frankfurt am Main 2000.
- 970 M. Innes, *Charlemagne's government*, w: *Charlemagne. Empire and Society*, wyd. J. Story, Manchester 2005, s. 71-89.

Kapitularz z Diedenhofen:

- 971 E. Herrmann, *Das Diedenhofer Capitulare Karls des Großen. Eine karolingische Quelle zur Frühgeschichte der Oberpfalz*, Oberpfälzer Heimat, t. 6, 1961, s. 15-22.
- 972 F. Timme, *Scheeßel an der Wümmew und das Diedenhofener Capitulare von Jahre 805. Zur Frage nach Lage und Aufgaben der karolingischen Grenzkontrollorte von der Elbe bis zur Donau*, Blätter für deutsche Landesgeschichte, t. 100, 1964, s. 122-144.
- 973 W. Hübener, *Die Orte des Diedenhofener Capitulars von 805 in archäologischer Sicht*, Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte, t. 72, 1989, s. 251-266.
- 974 H. Brachmann, *Der Markt als Keimform der mittelalterlichen Stadt -- Überlegungen zu ihrer Genese im ostfränkischen Reich*, w: *Frühgeschichte der europäischen Stadt. Voraussetzungen und Grundlagen*, wyd. H. Brachmann, J. Herrmann, Berlin 1991 (Schriften zur Ur- und Frühgeschichte, t. 44), s. 117-130.
- 975 A. Höhn, *Eine Altstraße von Erfurt nach Halberstadt*, Coburger Geschichtsblätter, t. 2, 1994, s. 111-116.

Taryfa celna z Raffelstetten:

- 976 E. Zöllner, *Rugier oder Russen in der Raffelstettener Zollurkunde?*, Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, t. 60, 1952, s. 108-119.

- 977 M. Mitterauer, *Wirtschaft und Verfassung in der Zollordnung von Raffelstetten*, w: Beiträge zur Rechts-, Landes- und Wirtschaftsgeschichte, Graz-Köln 1964, s. 344-373.
- 978 H. Tatzreiter, *Das Namengut der Raffelstettener Zollurkunde*, w: *Baiern* [!], *Ungarn und Slawen im Donauraum*, wyd. W. Katzinger, G. Marckhgott, Linz 1991, s. 195-210.
- 979 P. Johaneck, *Die Raffelstettener Zollordnung und das Urkundenwesen der Karolingerzeit*, w: *Baiern* [!], *Ungarn und Slawen im Donauraum*, wyd. W. Katzinger, G. Marckhgott, Linz 1991, s. 211-229.
- 980 H. Koller, *Die Raffelstetter Zollordnung und die mährischen Zentren*, w: *Burg, Burgstadt, Stadt*, wyd. H. Brachmann, Berlin 1995, s. 283-295.

Geograf Bawarski:

- 981 S. Zakrzewski, *Opis grodów i terytoriów z północnej strony Dunaju czyli tzw. Geograf Bawarski*, Lwów 1917.
- 982 H. Łowmiański, *O pochodzeniu Geografa Bawarskiego*, *Roczniki Historyczne*, t. 20, 1951-1952, wyd. 1955, s. 9-58; przedruk w: tegoż, *Studia nad dziejami Słowiańszczyzny, Polski i Rusi w wiekach średnich*, Poznań 1986, s. 104-150.
- 983 H. Łowmiański, *O identyfikacji nazw Geografa bawarskiego*, *Studia Źródłoznawcze*, t. 3, 1958, s. 1-22; przedruk w: tegoż, *Studia nad dziejami Słowiańszczyzny, Polski i Rusi w wiekach średnich*, Poznań 1986, s. 151-181.
- 984 J. Tyszkiewicz, *Badania nad wczesnośredniowiecznym osadnictwem górnego dorzecza Odry. Brzmienie pierwotne i umiejscowienie Lupiglaa i Golenzizi tzw. Geografa Bawarskiego*, w: *Studia z dziejów osadnictwa*, red. A. Rutkowska-Płachcińska, Wrocław 1963, s. 7-72.
- 985 G. Billig, *Zur Rekonstruktion der älteren slawischen Burgbezirke im obersächsisch-meißnischen Raum auf der Grundlage des Bayerischen Geographen*, *Neues Archiv für sächsische Geschichte*, t. 66, 1995, s. 27-67.

- 986 L. Veszprémy, *Nyugati források a 9. századi Pannoniáról*, w: *A honfoglaláskor írott forrásai*, szerk. L. Kovács, L. Veszprémy, Budapest 1996, s. 153-162.
- 987 J. Nalepa, *O nowszym ujęciu problematyki plemion słowiańskich u Geografa Bawarskiego. Uwagi krytyczne*, *Slavia Occidentalis*, t. 60, 2003, s. 9-63.

Anonimowy Żywot cesarza Ludwika (tzw. Astronoma):

- 988 W. Nickel, *Untersuchungen über die Quellen, den Wert und den Verfasser der Vita Hludowici des „Astronomus“*, Potsdam 1919.
- 989 E. Tresp, *Thegan und Astronomus, die beiden Geschichtsschreiber Ludwigs des Frommen*, w: *Charlemagne's Heir. New Perspectives on the Reign of Louis the Pious (814-840)*, wyd. P. Godman, Oxford 1990, s. 691-700.
- 990 E. Tresp, *Die Überlieferung der Vita Hludowici imperatoris des Astronomus*, Hannover 1991 (MGH, Studien und Texte, t. 1).
- 991 E. Tresp, *Die letzten Worte des frommen Kaisers Ludwig. Von Sinn und Unsinn heutiger Textedition*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, t. 48, 1992, z. 1, s. 17-36.

Gotschalk Sas:

- 992 L. Katić, *Saksonac Gottschalk na dvoru kneza Trpimira*, Zagreb 1932.
- 993 W. Kagerah, *Gottschalk des Sachse*, Bordesholm im Holstein 1936.
- 994 I. Schöbler, *Glossen eines Germanisten zu Gottschalk von Orbais*, w: *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*, t. 77, 1955, s. 89-111.
- 995 K. Vielhaber, *Gottschalk der Sachse*, Bonn 1956.
- 996 J. Jolivet, *Godescalc d'Orbais et la Trinité. La méthode de la théologie à l'époque carolingienne*, Paris 1958 (*Études de philosophie médiévale*, t. 47).

- 997 P. von Moos, *Gottschalks Gedicht „Orni custos“ – eine confessio I.*, Frühmittelalterliche Studien, t. 4, 1970, s. 201-230.
- 998 N. Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, Zagreb 1971, s. 45.
- 999 J. H. A. Engelbregt, *Godescalc de Saks en het Utrechts Psalterium. Een hypothese*, w: *Uit bibliotheektuin en informatieveld. Opstellen aangeboden aan Dr. D. Grosheide bij zijn afscheid als bibliothecaris van de Rijksuniversiteit te Utrecht*, wyd W.R.H. Koops i in., Utrecht 1978, s. 111-119.
- 1000 M. Banniard, *Vrais aveux et fausses confessions du IXe au XIe siècle. Vers une écriture autobiographique?*, w: *L'Aveu. Antiquité et Moyen Âge. Actes de la Table ronde organisée par l'École française de Rome avec le concours du CNRS et de l'Université de Trieste – Rome, 28-30 mars 1984*, Roma 1986 (Collections de l'École française de Rome, t. 88), s. 215-241.
- 1001 E. Bertola, *Libertà umana e predestinazione nel secolo IX. Godescalco d'Orbais, Rabano Mauro, Floro di Lione e Incmaro di Reims*, Archivio di filosofia, t. 54, 1986, z. 1-3, s. 779-797.
- 1002 G. Schrimpf, *Die ethischen Implikationen der Auseinandersetzung zwischen Hraban und Gottschalk um die Prädestinationslehre*, Archiv für Geschichte der Philosophie, t. 68, 1986, z. 2, s. 153-173.
- 1003 H. Alders, *Waarom vraag je me te zingen? Een levensgeschiedenis*, Schoorl 1988. Rec.: M. de Jong, *Waarom vraag je me te zingen? Een karolingische monnik geportretteerd*, Madoc. Tijdschrift voor Mediëvistiek, t. 6, 1992, z. 3, s. 137-151.
- 1004 D. E. Nineham, *Gottschalk of Orbais. Reactionary or Precursor of the Reformations?*, The Journal of Ecclesiastical History, t. 40, 1989, s. 1-19.
- 1005 G. L. Potestà, *Ordine ed eresia nella controversia sulla predestinazione*, w: *Giovanni Scoto nel suo tempo. L'organizzazione del sapere in età carolingia. Atti del XXIV Convegno internazionale (Todi, 11-14 ottobre 1987)*, wyd. C. Leonardi, E. Menestò, Spoleto 1989 (Atti dei Convegni dell'Accademia Tudertina

- e del Centro di studi sulla spiritualità medievale, nuova serie, t. 1), s. 383-411.
- 1006 J. Weitzel, *Die Normalität als Frage an das Schicksal des Gottschalk von Orbais, w: Religiöse Devianz. Untersuchungen zu sozialen, rechtlichen und theologischen Reaktionen auf religiöse Abweichung im westlichen und östlichen Mittelalter*, wyd. D. Simon, Frankfurt am Main 1990, s. 211-229.
- 1007 A. Diem, *Een verstoorder van de ordo. Gottschalk van Orbais en zijn leer van de dubbele predestinatie, w: Macht en Gesag in de Negende Eeuw*, red. M. De Jong, M. T. Bos, C. van Rhijn, Hilversum 1995, s. 115-131 (Utrechtse historische cahiers, t. 16).
- 1008 *Il Verso europeo. Atti del seminario di metrica comparata (4 maggio 1994)*, wyd. F. Stella, Firenze 1995 (Fondazione Ezio Franceschini. Opuscoli, t. 9), s. 159-165.

Papież Mikołaj I:

- 1009 E. Perels, *Nikolaus I. und Anastasius Bibliothecarius*, Berlin 1920.
- 1010 F. Dvornik, *Les Slaves, Byzance et Rome*, Paris 1926.
- 1011 J. Haller, *Nikolaus I und Pseudoisidor*, Stuttgart 1936.
- 1012 I. Dujčev, *Medioevo Bizantino-Slavo*, t. 1, Roma 1965.
- 1013 Y. M.-J. Congar, *S. Nicolas Ier († 867). Ses positions ecclésiologiques*, Rivista di storia della Chiesa in Italia, t. 21, 1967, s. 393-410.
- 1014 I. Dujčev, *Responsa di papa Nicoló I ai Bulgari neoconvertiti*, Aevum, t. 42, 1968, z. 1-2, s. 403-428.
- 1015 F. Dvornik, *Photius, Nicholas I and Hadrian II*, Byzantinoslavica, t. 34, z. 1, s. 33-50; przedruk w: tegoż, *Photian and Byzantine Ecclesiastical Studies*, London 1974, Essay IX, s. 33-50.
- 1016 P. Leisching, *Der Inhalt der Responsa Nikolaus I. ad consulta Bulgarorum im Lichte westkirchlicher Quellen*, Kanonistisches Jahrbuch der Gesellschaft für das Recht der Ostkirchen, t. 3, 1977, s. 240-248.

- 1017 L. Heiser, *Die Responsa ad consulta Bulgarorum des Papstes Nikolaus I. (858-867). Ein Zeugnis päpstlicher Hirtensorge und ein Dokument unterschiedlicher Entwicklungen in den Kirchen von Rom und Konstantinopel*, Trier 1979 (Trierer theologische Studien, t. 36).
- 1018 R. J. Belletzkie, *Pope Nicholas I and John of Ravenna. The Struggle for Ecclesiastical Rights in the Ninth Century*, Church History, t. 49, 1980, z. 3, s. 262-272.
- 1019 J. C. Bishop, *Pope Nicholas I and the First Age of Papal Independence*, Ann Arbor – London 1981.
- 1020 P. A. Holmes, *Nicholas I's "Reply to the Bulgarians" Revisited*, Ecclesia Orans, t. 7, 1990, s. 131-143.
- 1021 K. Herbers, *Der Konflikt Papst Nikolaus' mit Erzbischof Johannes VII. von Ravenna (861)*, w: *Diplomatische und chronologische Studien aus der Arbeit an den Regesta Imperii*, wyd. P.-J. Heinig, Köln 1991 (Forschungen zur Kaiser- und Papstgeschichte des Mittelalters. Beihefte zu J.F. Böhmer, Regesta Imperii, t. 8), s. 51-66.
- 1022 M. M. Sheehan, *The Bishop of Rome to a Barbarian King on the Rituals of Marriage*, w: *In iure veritas. Studies in Canon Law in Memory of Schafer Williams*, wyd. S. B. Bowman, B. E. Cody, Cincinnati 1991, s. 187-199; przedruk w: *Marriage, Family, and Law in Medieval Europe. Collected Studies*, wyd. J. K. Farge, Cardiff 1996, s. 278-291.
- 1023 K. Herbers, *Papst Nikolaus I. und Patriarch Photios. Das Bild des byzantinischen Gegners in lateinischen Quellen*, w: *Die Begegnung des Westens mit dem Osten. Kongressakten des 4. Symposions des Mediävistenverbandes in Köln 1991 aus Anlaß des 1000. Todesjahres der Kaiserin Theophanu*, wyd. O. Engels, P. Schreiner, Sigmaringen 1993, s. 51-74.
- 1024 S. Nikolov, *The Latin Bishops and the Balkan Bishops*, Annual of Medieval Studies at the CEU, 1994-1995, wyd. 1996, s. 200-217.
- 1025 I. Weber, *Consensus facit nuptias! Überlegungen zum ehelichen Konsens in normativen Texten des Frühmittelalters*,

Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Kanonistische Abteilung, t. 118, 2001, s. 31-66.

- 1026 И. Петкова, *Християнският закон в концепцията на България и Рим според Отговорите на папа Николай I по допитванията на българите*, *Balkanistic Forum/ Balkanistisches Forum*, t. 11, 2003, z. 1-3, s. 229-234.
- 1027 Ch. Hannick, *Les enjeux de Constantinople et de Rome dans la conversion des Slaves méridionaux et orientaux*, w: *Cristianità d'Occidente e cristianità d'Oriente (secoli VI-XI)*, Spoleto 2004 (Settimane di studio della Fondazione Centro italiano di studi sull'alto medioevo, t. 51) s. 171-204.

De conversione Bagoariorum et Carantanorum:

- 1028 J. F. Schütz, *Zur Stoffbibliographie der Steirischen Reimchronik des Ottokar. Die Herzogseinsetzung in Kärnten. Synoptische Aufgliederung des Stoffes auf Grund der Reimchronik und nach der Conversio Bagoariorum, dem Sermo ad religiosos des Berthold von Regensburg, dem Schwabenspiegel-Einschub, dem Liber certarum historiarum des Johannes Victoriensis und der Österreichischen Chronik von den 95 Herrschaften*, Graz 1954.
- 1029 Th. von Bogyay, *Die Kirchenorte der Conversio Bagoariorum et Carantanorum. Methoden und Möglichkeiten ihrer Lokalisierung*, *Südost-Forschungen*, t. 19, 1960, s. 52-70.
- 1030 M. Hellmann, *Der Begriff „populus“ in der Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, *Cyrillo-Methodiana za rok 1964*, s. 162-167.
- 1031 F. Lošek, *Conversio Bagoariorum et Carantanorum, kritische Edition und deskriptive Grammatik*, Wien 1982.
- 1032 T. Bogyay, *A Karoling-kori Veszprém problémája*, w: *Veszprém kora középkori emlékei. Felolvasóülések az Árpád-korból*, wyd. Zs. V. Fodor, Veszprém 1994 (Veszprémi múzeumi Konferenciák, t. 5), s. 6-15.
- 1033 H. Dopsch, *... in sedem Karinthani ducatus intronizavi ... Zum ältesten gesicherten Nachweis der Herzogseinsetzung in Kärn-*

- ten, w: *Regensburg, Bayern und Europa. Festschrift für Kurt Reindel zu seinem 70. Geburtstag*, wyd. L. Kolmer, P. Segl, Regensburg 1995, s. 103-136.
- 1034 H. Koller, *Wo lebte und missionierte Bischof Theoderich?*, w: *Regensburg, Bayern und Europa. Festschrift für Kurt Reindel zu seinem 70. Geburtstag*, wyd. L. Kolmer, P. Segl, Regensburg 1995, s. 91-102.
- 1035 F. Lošek, *A pannoniai népek megtérése. A Conversio Bagoariorum et Carantanorum című munka és Theotmar salzburgi érsek IX. János pápának szóló levele 900-ból*, ford. L. Veszprémy, w: *A honfoglaláskor írott forrásai*, szerk. L. Kovács, L. Veszprémy, Budapest 1996, s. 143-152.
- 1036 H. Wolfram, *Salzburg, Bayern, Österreich. Die Conversio Bagoariorum et Carantanorum und die Quellen ihrer Zeit*, Wien 1995. Rec.: *M. Innes, Franks and Slavs circa 700-1000. The Problem of European Expansion Before the Millennium*, *Early Medieval Europe*, t. 6, 1997, z. 2, s. 201-216.
- 1037 F. Lošek, *Die Conversio Bagoariorum et Carantanorum und der Brief Erzbischofs Theotmar von Salzburg*, Hannover 1997 (MGH, Studien und Texte, t. 15).
- 1038 S. Airlie, *True Teachers and Pious Kings. Salzburg, Louis the German, and Christian Order*, w: *Belief and Culture in the Middle Ages. Studies presented to Henry Mayr-Harting*, wyd. R. Gameson, H. Leyser, Oxford 2001, s. 89-105.
- 1039 G. Kiss, *A pécsi püspökség megszervezése és területi kiterjedése*, w: *Pécs szerepe a Mohács előtti Magyarországon*, wyd. M. Font, Pécs 2001 (Tanulmányok Pécs történetéből, t. 9), s. 53-68.
- 1040 P. Kiss, *Egy forrás a 9. századi Pannoniáról, a Conversio Bagoariorum et Carantanorum 1997-es edíciója*, w: *Források a korai magyar történelem ismeretéhez*, wyd. i wst. A. Róna-Tas, Budapest 2001, s. 69-88.
- 1041 T. Nótári, *Megjegyzések a Conversio Bagoariorum et Carantanorum avar vonatkozású fejezeteihez*, w: *Tanulmányok a középkorról. A II. Medievisztikai PhD-Konferencia, Szeged*

2001. *április 3. előadásai*, wyd. B. Weisz, L. Balogh, J. Szarka, Szeged 2001, s. 67-84.
- 1042 T. Olajos, *Annales Alamannici a. 863: gens Hunorum. Etelközi magyarok vagy avarok avagy bolgárok?*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominata, Acta Historica, t. 113, 2001, s. 5-9.
- 1043 K. Amon, *Die Kirche in Dupleipin*, Zeitschrift des historischen Vereins für Steiermark, t. 93, 2002, s. 15-56.
- 1044 M. Diesenberger, *Sammeln und Gestalten – Erinnern und Vergessen. Erzbischof Arn von Salzburg und die Ursprünge des Salzburger Episkopats*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 171-189.

Anastazy Bibliotekarz:

- 1045 A. Lapôte, *De Anastasio Bibliothecario Sedis Apostolicae*, Lutetiae Parisiorum 1885; przedruk w: tegoż, *Études sur la papauté au XIe siècle*, t. 1, Torino 1978, s. 121-466.
- 1046 E. Perels, *Nikolaus I. und Anastasius Bibliothecarius*, Berlin 1920.
- 1047 F. Dvornik, *Les Slaves, Byzance et Rome*, Paris 1926.
- 1048 I. Dujčev, *Medioevo Bizantino-Slavo*, t. 1, Roma 1965.
- 1049 C. Leonardi, *Anastasio Bibliothecario e l'ottavo concilio ecumenico*, Studi medievali, seria 3, t. 8, 1967, z. 1, s. 59-192.
- 1050 H. Wolter, *Anastasius Bibliothecarius*, Lexikon des Mittelalters, t. 1, Zürich-München 1978, szp. 573.
- 1051 C. Leonardi, *Anastasio Bibliothecario e le traduzioni dal greco nella Roma altomedievale*, w: *The Sacred Nectar of the Greeks. The Study of Greek in the West in the Early Middle Ages*, wyd. M. W. Herren, London 1988 (King's College London Medieval Studies, t. 2), s. 277-296.
- 1052 G. Arnaldi, *Anastasio Bibliothecario, Carlo il Calvo e la fortuna di Dionigi l'Areopagita nel secolo IX*, w: *Giovanni Scoto*

- nel suo tempo. L'organizzazione del sapere in età carolingia. Atti del XXIV Convegno internazionale (Todi, 11-14 ottobre 1987)*, wyd. C. Leonardi, E. Menestò, Spoleto 1989 (Atti dei Convegni dell'Accademia Tudertina e del Centro di studi sulla spiritualità medievale, nuova serie, t. 1), s. 513-536.
- 1053 B. Neil, *The Lives of Pope Martin I and Maximus the Confessor. Some Reconsiderations of Dating and Provenance*, *Byzantion*, t. 68, 1998, z. 1, s. 91-109.
- 1054 H. C. Faußner, *Anastasius Bibliothecarius und die Konstantinische und Pippinische Schenkung*, w: *Grundlagen des Rechts*, wyd. R. H. Helmholz u. a., Paderborn 2000, s. 25-41.
- 1055 P. Chiesa, *Traduzioni e traduttori a Roma nell'alto medioevo*, w: *Roma fra Oriente e Occidente*, Spoleto 2002 (Settimane di studio del Centro italiano di studi sull'alto medioevo, t. 49), s. 455-492.
- 1056 Г. Стоянова, *Преводът на Църковното сказание и контактите между Константин-Кирил Филозоф и Анастасий Библиотекар*, w: *Изследвания в памет на професор Иван Гълъбов*, wyd. Т. Тотев, София 2004 (Преславска книжевна школа, t. 7), s. 301-307.

Legenda włoska:

- 1057 E. Georgiev, *Die italienische Legende. Verfasser, Entstehungszeit, Quellen, Bedeutung für die Kyrill- und Method-Frage. Entstehungszeit der Pannonischen Legende des Heiligen Kyrill*, Sofia 1939.

Ewangeliarz z Cividale:

- 1058 R. Bergmann, *Die germanischen Namen im Evangeliar von Cividale. Möglichkeiten und Probleme ihrer Auswertung*, Beiträge zur Namenforschung, t. 6, 1971, z. 2, s. 111-129.
- 1059 M. Hellmann, *Bemerkungen zum Evangeliar von Cividale*, w: *Siedlung, Macht und Wirtschaft. Festschrift Fritz Posch zum 70. Geburtstag*, wyd. G. Pferschy, Graz 1981 (Veröffentlichungen des Steiermärkischen Landesarchives, t. 12), s. 305-311.

- 1060 U. Ludwig, K. Schmid, *L'Evangelario di Cividale dopo il restauro*, Forum Iulii. Annuario del Museo Nazionale di Cividale del Friuli, t. 10-11, 1986-1987, s. 15-29.
- 1061 U. Ludwig, *Hunfried, Witagowo und Heimo in einem neuentdeckten Eintrag des Evangeliars von Cividale*, w: *Geschichte und ihre Quellen. Festschrift für Friedrich Hausmann zum 70 Geburtstag*, wyd. R. Härtel, Graz 1987, s. 85-92.
- 1062 K. Schmid, *Nameneinträge im Codex Foroiuliensis. Bemerkungen zum Fälschungsproblem in der Gedenküberlieferung*, w: *Fälschungen im Mittelalter. Internationaler Kongreß der Monumenta Germaniae Historica, München, 16.-19. September 1986*, wyd. W. Setz, t. 1, Hannover 1988 (Schriften der Monumenta Germaniae Historica, t. 33, cz. I-V), s. 551-585.
- 1063 U. Ludwig, *Studien zu den transalpinen Beziehungen der Karolingerzeit im Spiegel der Memorialüberlieferung. Prosopographische und sozialgeschichtliche Untersuchungen unter besonderer Berücksichtigung des Liber vitae von San Salvatore in Brescia und des Evangeliars von Cividale, mit einer Wiedergabe der Memorialeinträge im Evangeliar von Cividale*, [Freiburg in Br.], 1990.
- 1064 *Cividale Evangelary. Das Evangeliarum von Cividale. Cividalsky Evanĵeliár. Prastará pramen k dejinám Slovákov*, texty D. Rusnák, faksimile I. Galamboš, Bratislava [sine anno – po 1990].
- 1065 *I Codici della Bibliotheca Capitolare di Cividale del Friuli*, a cura di C. Scalon e L. Pani, Firenze 1998 (Biblioteche e archivi, t. 1).
- 1066 U. Ludwig, *Transalpine Beziehungen der Karolingerzeit im Spiegel der Memorialüberlieferung. Prosopographische und sozialgeschichtliche Untersuchungen unter besonderer Berücksichtigung des Liber vitae von San Salvatore in Brescia und des Evangeliars von Cividale*, Hannover 1999 (MGH, Studien und Texte, t. 25).

Regino z Prüm:

- 1067 F. Kurze, *Handschriftliche Überlieferung und Quellen der Chronik Reginos und seines Fortsetzers*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtsforschung, t. 15, 1890, s. 293-330.
- 1068 P. Schulz, *Zur Glaubwürdigkeit der Chronik des Abtes Regino von Prüm*, Hamburg 1897.
- 1069 M. Manitius, *Regino und Justin*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtsforschung, t. 25, 1900, s. 192-201.
- 1070 F. Kern, *Quellen zur Geschichte der mittelalterlichen Geschichtsschreibung*, t. 1: *Geschichtsschreiber des frühen Mittelalters (von Eusebius bis zu Regino von Prüm)*, Leipzig-Berlin 1915.
- 1071 B. Hóman, *A szent-László-kori Gesta Hungarorum*, Budapest 1925.
- 1072 H. Löwe, *Regino von Prüm und das historische Weltbild der Karolingerzeit*, Rheinische Vierteljahrsblätter, t. 17, 1952, s. 151-179.
- 1073 K. F. Werner, *Zur Arbeitsweise des Regino von Prüm*, *Die Welt als Geschichte*, t. 19, 1959, s. 96-116; przedruk w: K. F. Werner, *Einheit der Geschichte*, wyd. W. Paravicini, Sigmaringen 1998, s. 136-156.
- 1074 D. Třeštík, *Kosmas a Regino*, *Československý časopis historický*, t. 8, 1960, s. 564-587.
- 1075 H. Löwe, *Regino von Prüm und das historische Weltbild der Karolingerzeit*, w: *Geschichtsdenken und Geschichtsbild im Mittelalter*, wyd. W. Lammers, Darmstadt 1961, s. 91-134.
- 1076 Gy. Kristó, *Az Exordia Scythica, Regino és a magyar krónikák*, *Filológiai közlöny*, 1970, s. 106-115.
- 1077 O. Prinz, *Die Überarbeitung der Chronik Reginos aus sprachlicher Sicht*, w: *Literatur und Sprache im europäischen Mittelalter. Festschrift für Karl Langosch zum 70.*

- Geburtstag*, wyd. A. Önnerfors, J. Rathofer, F. Wagner, Darmstadt 1973, s. 122-141.
- 1078 E. Hlawitschka, *Regino von Prüm*, Rheinische Lebensbilder, t. 6, 1975, s. 7-27.
- 1079 W.-R. Schleidgen, *Die Überlieferungsgeschichte der Chronik des Regino von Prüm*, Mainz 1977.
- 1080 J. M. van Winter, L. Breure, *Regino van Prüm met de computer bekeken*, w: *Tussentijds. Bundel studies aangeboden aan W.P. Gerritsen ter gelegenheid van zijn vijftigste verjaardag*, wyd. A. M. J. van Buuren, Utrecht 1985, s. 297-325, 370-374.
- 1081 R. Sonntag, *Studien zur Bewertung von Zahlenangaben in der Geschichtsschreibung des früheren Mittelalters. Die Decem Libri Historiarum Gregors von Tours und die Chronica Reginos von Prüm*, Kallmünz 1987.
- 1082 S. Szádeczky-Kardoss, *Még egyszer Regino és a korabeli magyarság*, w: *Az Alföld a 9. században az 1992. november 30 – december 1-én elhangzott előadások írott változatai*, szerk. G. Lőrinczy, Szeged 1993, s. 227-236.
- 1083 D. Walters, *From Benedict to Gratian. The Code in Medieval Ecclesiastic Authors*, w: *The Theodosian Code. Studies in the Late Imperial Law of Late Antiquity*, wyd. J. Harries, I. Wood, London 1993, s. 200-216.
- 1084 H.-H. Kortüm, *Weltgeschichte am Ausgang der Karolingerzeit. Regino von Prüm*, w: *Historiographie im frühen Mittelalter*, wyd. A. Scharer, Wien 1994, s. 499-513.
- 1085 H. Göckenjan, *A német évkönyvek híradásai a magyar honfoglalásról*, w: *A honfoglaláskor írott forrásai*, red. L. Kovács, L. Veszprémy, Budapest 1996, s. 131-141.
- 1086 M. G. Kellner, *Die Ungarneinfälle im Bild der Quellen bis 1150. Von der "Gens detestanda" zur "Gens ad fidem Christi conversa"*, München 1997 (*Studia Hungarica*, t. 46).
- 1087 Z. Terplán, *Regino prümi apát Chronicon című művének magyar vonatkozásai*, w: *Fuga temporum. Ünnepi kötet Eperjessy Géza 70. születésnapjára*, wyd. G. Závodszy, Budapest 1997, s. 31-38.

- 1088 Gy. Kristó, *Regino és a magyar honfoglalás*, w: *Studia varia*, szerk. F. Makk, I. Tar, Gy. Wojtilla, Szeged 1998, s. 89-97.
- 1089 Gy. Kristó, *Konstantinos Porphyrogenetos über die Landnahme der Ungarn*, w: *Byzanz und Ostmitteleuropa 950-1453. Beiträge zu einer table-ronde des XIX International Congress of Byzantine Studies, Copenhagen 1996*, wyd. G. Prinzing, M. Salamon, Wiesbaden 1999 (Mainzer Veröffentlichungen zur Byzantinistik, t. 3), s. 13-22.
- 1090 L. Spychała, *Capillum usque ad cutem ferro caedunt. W kwestii źródeł i wiarygodności przekazu Kroniki Reginona o Węgrach*, w: *Viae historicae. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Lechowi A. Tyszkiewiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, wyd. M. Goliński, S. Rosik, Wrocław 2001 (Acta Universitatis Wratislaviensis, Historia, t. 42), s. 23-40.
- 1091 С. Баталова, С. Бърлиева, *Покръстването на българите в хронографията на западното Средновековие*, w: *Средновековна християнска Европа. Исток и Запад. Ценности, традиции, общуване. Medieval Christian Europe. East and West. Traditions, Values, Communications*, wyd. В. Гюзелев, А. Милтенова, София 2002, s. 418-432.
- 1092 H.-W. Goetz, *Zur Wandlung des Frankennamens im Frühmittelalter*, w: *Integration und Herrschaft. Ethnische Identitäten und soziale Organisation im Frühmittelalter*, wyd. W. Pohl, M. Diesenberger, Wien 2002 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 301; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 3), s. 133-150.
- 1093 И. Г. Илиев, *Управлението на княз Расате. Един неуспешен опит за европейска преориентация във външната политика на България*, w: *Средновековна християнска Европа. Исток и Запад. Ценности, традиции, общуване. Medieval Christian Europe. East and West. Traditions, Values, Communications*, wyd. В. Гюзелев, А. Милтенова, София 2002, s. 407-410.

- 1094 H.-D. Kahl, *Die Kärntner Pfalzgrafschaft und ihre Verbindung zur alten Moosburg. Ein Blick auf die verfassungsgeschichtlichen Auswirkungen mündlicher Traditionen im Mittelalter mit einem Anhang: Reginos Mosaburh*, Carinthia I, t. 192, 2002, s. 185-235.
- 1095 A. Sager, *Hungarians as «vremde» in medieval Germany*, w: *Meeting the Foreign in the Middle Ages*, wyd. A. Classen, New York 2002, s. 27-44.
- 1096 H.-W. Goetz, *Gens. Terminology and Perception of the “Germanic” Peoples from Late Antiquity to the Early Middle Ages*, w: *The Construction of Communities in the Early Middle Ages. Texts, Resources and Artefacts*, wyd. R. Corradini, M. Diesenberger, H. Reimitz, Leiden 2003 (The Transformation of the Roman World, t. 12), s. 39-64.
- 1097 A. Joris, *Retour aux sources (X^e-XVe siècles)*, Le Moyen Âge, t. 111, 2005, z. 1, s. 121-131.

Adalbert z Trewiru

(Kontynuator Kroniki Reginona z Prüm):

- 1098 F. Kurze, *Handschriftliche Überlieferung und Quellen der Chronik Reginos und seines Fortsetzers*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtsforschung, t. 15, 1890, s. 293-330.
- 1099 F. Kurze, *Die Jahrbücher von Reichenau und der Fortsetzer Regino's*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtsforschung, t. 24, 1899, s. 425-456.
- 1100 W. Erben, *Zu der Fortsetzung des Regino von Prüm*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtsforschung, t. 16, 1891, s. 613-622.
- 1101 M. Lintzel, *Erzbischof Adalbert von Magdeburg als Geschichtsschreiber*, w: tegoż, *Ausgewählte Schriften*, t. 2, Berlin 1961, s. 399-406 (pierwodruk 1939).
- 1102 S. K. Langenbahn, *Adalbert von Trier. Für die Russen ordnierter Bischof*, Kurtrierisches Jahrbuch, t. 29, 1989, s. 49-64.

- 1103 H. Frin, *Die Herkunft Adalberts, des ersten Erzbischofs von Magdeburg*, Jahrbuch für fränkische Landesforschung, t. 54, 1994, s. 339-345.
- 1104 T. Kölzer, *Adalbert von St. Maximin, Erzbischof von Magdeburg (968-981)*, Rheinische Lebensbilder, t. 17, 1997, s. 7-18.

Liudprand z Kremony:

- 1105 F. Koehler, *Beiträge zur Textkritik Liudprands von Cremona*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtsforschung, t. 8, 1883, s. 47-89.
- 1106 J. Becker, *Textgeschichte Liudprands von Cremona*, München 1908.
- 1107 J. Becker, *Zur handschriftlichen Ueberlieferung Liudprands von Cremona*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtsforschung, t. 36, 1911, s. 209-211.
- 1108 H. Jessen, *Die Wirkungen der augustinischen Geschichtsphilosophie auf die Weltanschauung und die Geschichtsschreibung Liudprands von Cremona*, Greifswald 1921.
- 1109 M. Lintzel, *Studien über Liudprand von Cremona*, Berlin 1933, wyd. 2, Vaduz 1965.
- 1110 W. Baum, *Die politischen Anschauungen Liudprands von Cremona. Seine Stellung zum Kaisertum*, Würzburg 1936.
- 1111 W. von Stetten, *Der Niederschlag liudolfingischer Hausüberlieferung in der ersten Werken der ottonischen Geschichtsschreibung*, Bamberg 1954.
- 1112 C. Giardina, *Sul cap. 5 della Relatio de legatione Constantinopolitana di Liutprando da Cremona (Ottone I e il diritto romano)*, w: *Byzantino-Sicula II. Miscellanea di scritti in memoria di Giuseppe Rossi Taibbi*, Palermo 1975 (Quaderni dell'Istituto Siciliano di studi bizantini e neoellenici, t. 8) s. 261-271.
- 1113 O. Kresten, *Pallida mors Sarracenorum. Zur Wanderung eines literarischen Topos von Liudprand von Cremona bis Otto von Freising und zu seiner byzantinischen Vorlage*, Römische historische Mitteilungen, t. 17, 1975, s. 23-75.

- 1114 J. N. Sutherland, *The Mission to Constantinople in 968 and Liudprand of Cremona*, *Traditio*, t. 31, 1975, s. 55-81.
- 1115 J. Koder, *Liudprand von Cremona in Konstantinopel. Untersuchungen zum griechischen Satz und zu realienkundlichen Aussagen in seinen Werken*, Wien 1980.
- 1116 M. Rentschler, *Liudprand von Cremona. Eine Studie zum ost-westlichen Kulturgefälle im Mittelalter*, Frankfurt am Main 1981.
- 1117 R. Morris, *O Michaelis, Michaelis ... A Problem of Identification in Liutprand's Legatio*, *Byzantion*, t. 51, 1981, z. 1, s. 248-254.
- 1118 E. Colonna, *Figure femminili in Liutprando da Cremona*, *Quaderni medievali*, t. 14, 1982, s. 29-60.
- 1119 E. Karpf, *Herrscherlegitimation und Reichsbegriff in der ottonischen Geschichtsschreibung des 10. Jahrhunderts*, Stuttgart 1985.
- 1120 K. Leyser, *Liudprand of Cremona. Preacher and Homilist*, w: *The Bible in the Medieval World*, wyd. K. Walsh, D. Wood, Oxford 1985 (*Studies in Church History, Subsidia*, t. 4), s. 43-60; przedruk w: tegoż, *Communications and Power in Medieval Europe*, wyd. T. Reuter, t. 1: *The Carolingian and Ottonian Centuries*, London 1994, s. 111-124.
- 1121 W. Berschin, *Liudprands Griechisch und das Problem einer überlieferungsgeschichtlichen Edition*, *Mittellateinisches Jahrbuch*, t. 20, 1985, wyd. 1986, s. 112-115.
- 1122 H. Vynckier, *Liudprandi passio. Martyrdom and Satire in Liudprand of Cremona's Legatio ad imperatorem Constantinopolitanum Nicephorum Phocam*, *Medieval Perspectives*, t. 1, 1986 (wyd. 1987), z. 1, s. 54-64; tekst dostępny w internecie: <http://www.bu.edu/english/levine/liud.htm> .
- 1123 K. Leyser, *Ends and Means in Liudprand of Cremona*, *Byzantinische Forschungen*, 13, 1988, s. 119-143; przedruk w: tegoż, *Communications and Power in Medieval Europe*, wyd. T. Reuter, t. 1: *The Carolingian and Ottonian Centuries*, London 1994, s. 125-142.

- 1124 J. N. Sutherland, *Liudprand of Cremona. Bishop, Diplomat, Historian. Studies of the Man and His Age*, Spoleto 1988.
- 1125 N. Staubach, *Historia oder Satira? Zur literarischen Stellung der Antapodosis Liudprands von Cremona*, *Mittellateinisches Jahrbuch*, t. 24/25, 1989/1990, wyd. 1991, s. 461-487.
- 1126 R. Levine, *Liudprand of Cremona. History and Debasement in the Tenth Century*, *Mittellateinisches Jahrbuch*, t. 26, 1991 (wyd. 1992), s. 70-84.
- 1127 C. M. F. Schummer, *Liudprand of Cremona – a Diplomat?*, w: *Byzantine Diplomacy. Papers from the Twenty-Fourth Spring Symposium of Byzantine Studies, Cambridge, March 1990*, wyd. J. Shepard, S. Franklin, Aldershot 1992 (Society for the Promotion of Byzantine Studies, Publications, t. 1), s. 197-201.
- 1128 F. Tinnefeld, *Ceremonies for Foreign Ambassadors at the Court of Byzantium and Their Political Background*, *Byzantinische Forschungen*, t. 19, 1993, s. 193-213.
- 1129 H. E. Stiene, *Ein Kaiser bei der Küchenarbeit. Zu einer mißverstandenen Stelle bei Liudprand von Cremona (Antapodosis V 25)*, *Eranos*, t. 91, 1993, z. 1, s. 63-64.
- 1130 J. Koder, *Die Sicht des „Anderen“ in Gesandtenberichten*, w: *Die Begegnung des Westens mit dem Osten. Kongreßakten des 4. Symposions des Mediävistenverbandes in Köln 1991 aus Anlaß des 1000. Todesjahres der Kaiserin Theophanu*, wyd. O. Engels, P. Schreiner, Sigmaringen 1993, s. 113-129.
- 1131 P. Chiesa, *Testi provvisori, varianti d'autore, copie individuali. Il caso dell' Antapodosis di Liutprando*, w: *La critica del testo mediolatino. Atti del convegno (Firenze, 6-8 dicembre 1990)*, wyd. C. Leonardi, Spoleto 1994 (Biblioteca di Medioevo Latino, t. 5), s. 323-337.
- 1132 P. van der Eerden, *Liudprand van Cremona. Onwill en onvermogen*, w: *Middeleeuwse cultuur. Verscheidenheid, spanning en verandering*, red. M. Mostert, R. E. Künzel, A. Demyttenaere, Hilversum 1994, s. 45-58.
- 1133 P. Bange, *The Image of Women of the Nobility in the German Chronicles of the Tenth and Eleventh Centuries*, w: *The*

- Empress Theophano. Byzantium and the West at the Turn of the First Millennium*, wyd. A. Davids, Cambridge 1995, s. 150-168.
- 1134 Ph. Buc, *Italian Hussies and German Matrons. Liutprand of Cremona on Dynastic Legitimacy*, Frühmittelalterliche Studien, t. 29, 1995, s. 207-225.
- 1135 G. Gandino, *Il vocabulario politico e sociale di Liudprando di Cremona*, Roma 1995.
- 1136 Ph. Buc, *Writing Ottonian Hegemony. Good Rituals and Bad Rituals in Liutprand of Cremona*, Majestas, t. 4, 1996, s. 3-38.
- 1137 L. G. G. Ricci, *Problemi sintattici nelle opere di Liutprando da Cremona*, Spoleto 1996.
- 1138 K. Szovák, *Az itáliai kútfők, w: A honfoglaláskor írott forrásai*, szerk. L. Kovács, L. Veszprémy, Budapest 1996, s. 163-172.
- 1139 Th. Weber, *Speisen mit dem Kaiser von Byzanz. Antike Gaumenfreuden aus Küche und Keller -- verkostet von Liutprand von Cremona*, Antike Welt, t. 27, 1996, z. 6, s. 495-505.
- 1140 P. A. Ubierna, *La hegemonia sajona en Italia y la apocalíptica bizantina. Notas sobre Liutprando de Cremona (Primera parte)*, Temas medievales, t. 6, 1996, s. 321-343; tegoż, *La hegemonía sajona en Italia y la apocalíptica bizantina. Notas sobre Liutprando de Cremona (Conclusión)*, ib., t. 7, 1997, s. 203-216.
- 1141 M. Balard, *Temps et espace du voyage chez Liutprand de Crémone*, Cahiers de recherches médiévales (XIIIe-XVe siècles), t. 3, 1997, s. 51-56.
- 1142 H. Hunger, *Liudprand von Cremona und die byzantinische Trivalliteratur*, w: *Byzanz und das Abendland im 10. und 11. Jahrhundert*, wyd. E. Konstantinou, Köln 1997, s. 197-206.
- 1143 P. Chiesa, *Discussioni e proposte testuali sulle opere di Liutprando di Cremona*, Filologia mediolatina, t. 5, 1998, s. 233-277.
- 1144 M. Giovini, *La faunesca inconsistenza della puppa Niceforo Foca nella Relatio de legatione Constantinopolitana di Liutprando*, Studi italiani di filologia classica, seria 3, t. 16, 1998, z. 2, s. 233-250.

- 1145 D. Zimpel, *Zur Bedeutung des Essens in der Relatio de legatione Constantinopolitana des Liutprand von Cremona*, *Historische Zeitschrift*, t. 269, 1999, z. 1, s. 1-18.
- 1146 M. Balard, *Voyageurs italiens à Byzance (VIe-XIe siècles)*, w: *Voyages et voyageurs à Byzance et en Occident du VI au XIe siècle. Actes du colloque international organisé par la Section d'Histoire de l'Université Libre de Bruxelles en collaboration avec le Département des Sciences Historiques de l'Université de Liège (5-7 mai 1994)*, wyd. A. Dierkens, J.-M. Sansterre, Genève 2000 (Bibliothèque de la Faculté de Philosophie et Lettres de l'Université de Liège, t. 278), s. 255-272.
- 1147 W. Brandes, *Liudprand von Cremona (Legatio Cap. 39-41) und eine bisher unbeachtete west-östliche Korrespondenz über die Bedeutung des Jahres 1000 A. D.*, *Byzantinische Zeitschrift*, t. 93, 2000, z. 2, s. 435-463.
- 1148 Ph. Buc, *Ritual and Interpretation. The Early Medieval Case*, *Early Medieval Europe*, t. 9, 2000, z. 2, s. 183-210.
- 1149 E. Ladányi, J. Gerics, *A magyarországi keresztény egyházszervezés forráskritikájához*, w: *Magyaroknak eleiről. Ünnepi tanulmányok a hatvan esztendőös Makk Ferenc tiszteletére*, wyd. F. Piti, Gy. Szabados, Szeged 2000, s. 187-196.
- 1150 E. Malamut, *Des voyages et de la littérature voyageuse à Byzance. Un autre espace, une autre société (IVe-XIIe siècles)*, w: *Voyages et voyageurs à Byzance et en Occident du VI au XIe siècle. Actes du colloque international organisé par la Section d'Histoire de l'Université Libre de Bruxelles en collaboration avec le Département des Sciences Historiques de l'Université de Liège (5-7 mai 1994)*, wyd. A. Dierkens, J.-M. Sansterre, Genève 2000 (Bibliothèque de la Faculté de Philosophie et Lettres de l'Université de Liège, t. 278), s. 189-213.
- 1151 H. Mayr-Harting, *Liudprand of Cremona's Account of His Legation to Constantinople (968) and Ottonian Imperial Strategy*, *The English Historical Review*, t. 116, 2001, s. 539-556.
- 1152 M. M. Tischler, *Handschriftenfunde zu den Werken Liudprands von Cremona in bayerischen und österreichischen Bi-*

- bibliotheken*, Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte, t. 64, 2001, s. 59-82.
- 1153 J. Shephard, *Europe and the Wider World, w: The Early Middle Ages. Europe 400-1000*, wyd. R. McKitterick, Oxford 2001, s. 201-242.
- 1154 H. Hoffmann, *Autographa des früheren Mittelalters*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 57, 2001, z. 1, s. 1-62.
- 1155 Y. Otsuki, *Riutopurando 968 nen misshson no mokuteki to sogo. 10 seiki kirisuto-kyou sekai ni okeru "roma kotei" mondai ni mukete* [The Aims of Liutprand's Mission in 968 and Conflicts between the Byzantine and Western Courts. A preliminary essay on the problem of the Roman imperial title in the 10th century], *Seiyōshi-Kenkyū*, t. 31, 2002, s. 74-104, 239-240.
- 1156 S. Kolditz, *Leon von Synada und Liudprand von Cremona. Untersuchungen zu den Ost-West-Kontakten des 10. Jahrhunderts*, *Byzantinische Zeitschrift*, t. 95, 2002, z. 2, s. 509-583.
- 1157 R. Balzaretto, *Liutprand of Cremona's Sense of Humour, w: Humour, History and Politics in Late Antiquity and the Early Middle Ages*, wyd. G. Halsall, Cambridge 2002, s. 114-128.
- 1158 P. Schreiner, *Zur griechischen Schrift im hochmittelalterlichen Westen. Der Kreis um Liudprand von Cremona*, *Römische historische Mitteilungen*, t. 45, 2003, s. 305-317.
- 1159 R. Morris, *Beyond the De ceremoniis, w: Court Culture in the Early Middle Ages. The Proceedings of the First Alcuin Conference*, wyd. C. Cubitt, Turnhout 2003 (Studies in the Early Middle Ages, t. 3), s. 235-254.

Widukind:

- 1160 R. Köpke, *Widukind von Korvei. Ein Beitrag zur Kritik des Geschichtschreiber des 10. Jahrhunderts*, Berlin 1887.
- 1161 B. von Simson, *Zur Kritik des Widukind*, *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde*, t. 12, 1887, s. 597-598.

- 1162 A. Nürnberger, *Die Glaubwürdigkeit der bei Widukind überlieferten Briefe*, Quellen-Studien aus dem Historischen Seminar der Universität Innsbruck, t. 5, cz. 2, 1913, s. 57-85.
- 1163 H. M. Gamer, *A Lexicographical Study of Widukindi Res gestae Saxonicae*, Chicago 1932.
- 1164 M. Lintzel, *Der Poeta Saxo als Quelle Widukinds von Korvey*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, t. 49, 1932, s. 183-188.
- 1165 L. Koczy, *Thietmar i Widukind. Z powodu nowych wydań kronik obu pisarzy*, Kwartalnik Historyczny, t. 50, 1936, z. 4, s. 656-676; wersja niem.: L. Koczy, *Thietmar und Widukind. Aus Anlass der neuen Ausgaben der beiden Schriftsteller*, Dienstliche Übersetzung der Publikationsstelle des Preussischen Geheimen Staatsarchivs in Berlin-Dahlem, ausgeführt v. G. Sappok, [Berlin] 1937.
- 1166 K. Tymieniecki, *Widukind i Thietmar o wypadkach z roku 963*, Roczniki Historyczne, t. 12, 1936, s. 95-106; wersja niem.: K. Tymieniecki, *Widukind und Thietmar über die Ereignisse des Jahres 963*, Dienstliche Übersetzung der Publikationsstelle des Preussischen Geheimen Staatsarchivs in Berlin-Dahlem, Berlin, bd.
- 1167 H. Beumann, *Widukind von Corvey. Untersuchungen zur Geschichtsschreibung und Ideengeschichten des 10. Jahrhunderts*, Weimar 1950 (Abhandlungen zur Corveyer Geschichtsschreibung, t. 3).
- 1168 W. von Stetten, *Der Niederschlag liudolfingischer Hausüberlieferung in der ersten Werken der ottonischen Geschichtsschreibung*, Bamberg 1954.
- 1169 G. Wolf, „Designation“ und „designare“ bei Widukind von Corvey, Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Germanistische Abteilung, t. 73, 1956, s. 372-375.
- 1170 J. A. Brundage, *Widukind of Corvey and the 'Non-Roman' Imperial Idea*, Medieval Studies, t. 22, 1960, s. 15-26.
- 1171 H. Beumann, *Widukind von Korvei als Geschichtsschreiber und seine politische Gedankenwelt*, in: *Geschichtsdenken*

- und Geschichtsbild im Mittelalter. Ausgewählte Aufsätze und Arbeiten aus den Jahren 1933 bis 1959*, wyd. W. Lammers, Darmstadt 1961 (Wege der Forschung, t. 21), s. 135-164.
- 1172 H. Beumann, *Ideengeschichtliche Studien zu Einhard und anderen Geschichtsschreibern des frühen Mittelalters*, Darmstadt 1962, wyd. 2, Darmstadt 1969.
- 1173 K. Maleczyński, *Najstarsza zachodnia granica Polski na podstawie źródeł X wieku*, w: *Początki państwa polskiego. Księga Tysiąclecia*, red. K. Tymieniecki, Poznań 1962 (przedruk: Poznań 2002), t. 1, s. 213-231.
- 1174 K. Tymieniecki, *Państwo polskie w stosunku do Niemiec i cesarstwa średniowiecznego w X wieku*, w: *Początki państwa polskiego. Księga Tysiąclecia*, red. K. Tymieniecki, Poznań 1962 (przedruk: Poznań 2002), t. 1, s. 261-296.
- 1175 H. Beumann, *Historiographische Konzeption und politische Ziele Widukinds von Corvey*, w: *La storiografia altomedievale*, Spoleto 1970, s. 857-894.
- 1176 K. Hauck, *Goldbrakteaten aus Sievern. Spätantike Amulett – Bilder der Dania – Saxonica und die Sachsen – ‚origo‘ bei Widukind von Corvey*, mit Beiträgen von K. Düvel, H. Tiefenbach und H. Vierck, München 1970.
- 1177 K. Hauck, *Das Wissen Widukinds von Corvey von der Neubildung des sächsischen Stammes im 6. Jahrhundert*, w: *Kunst und Kultur im Weserraum 800-1600. Ausstellung des Landes Nordrhein-Westfalen, Corvey 1966*; cz. 3: *Ostwestfälisch-weserländische Forschungen zur geschichtlichen Landeskunde*, wyd. H. Stoob, Münster 1970 (Veröffentlichungen des Provinzialinstituts für westfälische Landes- und Volkskunde, Reihe 1, t. 15), s. 1-16.
- 1178 F. J. Schröder, *Völker und Herrscher des östlichen Europas im Weltbild Widukinds von Korvei und Thietmars vom Merseburg*, Münster 1974.
- 1179 L. A. Tyszkiewicz, *Sasi i inne ludy w Dziejach saskich Widukinda z Korwei*, *Historia. Acta Universitatis Wratislaviensia*, t. 23, 1974, z. 195, s. 3-37.

- 1180 K. H. Krüger, *Dionysius und Vitus als frühottonische Königsheilige (Zu Widukind 1,33)*, Frühmittelalterliche Studien, t. 8, 1974, s. 131-154.
- 1181 N. Wagner, *Irmin in der Sachsen-Origo. Zur Arbeitsweise des Widukind von Corvey*, Germanisch-Romanische Monatschrift, N. F., t. 28, 1978, z. 4, s. 385-397.
- 1182 H.-W. Goetz, „Vorstellungsgeschichte“. *Menschliche Vorstellungen und Meinungen als Dimension der Vergangenheit. Bemerkungen zu einem jüngeren Arbeitsfeld der Geschichtswissenschaft als Beitrag zu einer Methodik der Quellenauswertung*, Archiv für Kulturgeschichte, t. 61, 1979 (wyd. 1982), z. 2, s. 253-271.
- 1183 И. Добрев, *Още една дата по моравско-панонското летоброение на Константин Философ-Кирил (Св. Вацлав Чески е убит на 2 VII 936 г.)*, Годишник на Софийския Университет „Климент Охридски“. Факултет по славянски филологии, t. 74, 1980 (wyd. 1984), z. 1, s. 3-30.
- 1184 H. Beumann, *Imperator Romanorum, rex gentium. Zu Widukind III 76, w: Tradition als historische Kraft. Interdisziplinäre Forschungen zur Geschichte des frühen Mittelalters*, unter Mitwirkung von M. Balzer, K. H. Krüger und L. von Padberg wyd. N. Kamp und J. Wollasch, Berlin – New York 1982, s. 214-230.
- 1185 E. Karpf, *Herrscherlegitimation und Reichsbegriff in der ottonischen Geschichtsschreibung des 10. Jahrhunderts*, Stuttgart 1985.
- 1186 E. Karpf, *Von Widukinds Sachsengeschichte bis zu Thietmars Chronicon. Zu den literarischen Folgen des politischen Aufschwungs im ottonischen Sachsen*, w: *Angli e sassoni al di quà e al di là del mare. 26 aprile – 1 maggio 1984*, Spoleto 1986 (Settimane di Studio del Centro italiano di studi sull'alto medioevo, t. 32), t. 2, s. 547-580.
- 1187 G. W. Weber, *Intellegere historiam. Typological Perspectives of Nordic Prehistory (in Snorri, Saxo, Widukind and Others)*, Acta Jutlandica, t. 63, 1987, z. 2, s. 95-141.

- 1188 R. Turek, *Widukind Korvejský a starší české dějiny*, Sborník Kruhu přátel Muzea hlavního města Prahy, t. 1, 1988, s. 57-63.
- 1189 K. Liman, *Metatextuelles in der Chronik des Widukind*, *Mittellateinisches Jahrbuch*, t. 24/25, 1989/1990, wyd. 1991, s. 267-276.
- 1190 K. Leyser, *Von sächsischen Freiheiten zur Freiheit Sachsens. Die Krise des 11. Jahrhunderts*, w: *Die abendländische Freiheit vom 10. zum 14. Jahrhundert*, wyd. J. Fried, Sigmaringen 1991, s. 67-83; przedruk: K. Leyser, *From Saxon Freedoms to the Freedom of Saxony. The Crisis of the Eleventh Century*, w: tegoż, *Communications and Power in Medieval Europe. The Gregorian Revolution and Beyond*, wyd. T. Reuter, London 1994, s. 51-67.
- 1191 A. A. Lund, *Zur Herstellung von Widukind Res Gestae Saxonicae III 65*, *Classica et mediaevalia*, t. 42, 1991, s. 277-278.
- 1192 G. Althof, *Widukind von Corvey. Kronzeuge und Herausforderung*, *Frühmittelalterliche Studien*, t. 27, 1993, s. 253-272.
- 1193 G. Althoff, *Verformungen durch mündliche Tradition. Geschichten über Erzbischof Hatto von Mainz*, w: *Iconologia Sacra. Mythos, Bildkunst und Dichtung in der Religions- und Sozialgeschichte Alteuropas. Festschrift für Karl Hauck zum 75. Geburtstag*, wyd. H. Keller, N. Staubach, Berlin 1994 (Arbeiten zur Frühmittelalterforschung, t. 23), s. 438-450.
- 1194 W. Eggert, „*Franken und Sachsen*“ bei Notker, *Widukind und anderen. Zu einem Aufsatz von Josef Semmler*, w: *Historiographie im frühen Mittelalter*, wyd. A. Scharer, G. Scheibelreiter, Wien 1994, s. 514-530.
- 1195 H. Keller, *Machabaeorum pugnae. Zum Stellenwert eines biblischen Vorbilds in Widukinds Deutung der ottonischen Königsherrschaft*, w: *Iconologia Sacra. Mythos, Bildkunst und Dichtung in der Religions- und Sozialgeschichte Alteuropas. Festschrift für Karl Hauck zum 75. Geburtstag*, wyd. H. Keller, N. Staubach, Berlin 1994 (Arbeiten zur Frühmittelalterforschung, t. 23), s. 417-437.

- 1196 B. Schneidmüller, *Widukind von Corvey, Richer von Reims und der Wandel politischen Bewußtseins im 10. Jahrhundert*, w: *Beiträge zur mittelalterlichen Reichs- und Nationsbildung in Deutschland und Frankreich*, wyd. C. Brühl, München 1994, s. 83-102.
- 1197 M. Springer, *Agrarii milites*, *Niedersächsisches Jahrbuch für Landesgeschichte*, t. 66, 1994, s. 129-166.
- 1198 P. Bange, *The Image of Women of the Nobility in the German Chronicles of the Tenth and Eleventh Centuries*, w: *The Empress Theophano. Byzantium and the West at the Turn of the First Millennium*, wyd. A. Davids, Cambridge 1995, s. 150-168.
- 1199 J. Fried, *Die Königserhebung Heinrichs I. Erinnerung, Mündlichkeit und Traditionsbildung im 10. Jahrhundert*, w: *Mittelalterforschung nach der Wende 1989*, wyd. M. Borgolte, München 1995 (*Historische Zeitschrift, Beiheft 20*), s. 267-318.
- 1200 H. Keller, *Widukinds Bericht über die Aachener Wahl und Krönung Ottos I*, *Frühmittelalterliche Studien*, t. 29, 1995, s. 390-453.
- 1201 J. Šedivý, *Das Bild der Ungarn und Slawen bei Widukind, Thietmar und Wipo*, Wien 1995.
- 1202 J. Šedivý, *Chápanie etník v nemeckých kronikách a obraz starých Maďarov na prelome 1.-2. tisícročia*, *Historický časopis*, t. 44, 1996, z. 3, s. 353-382.
- 1203 S. Bagge, *Det politiske menneske i middelalderens og renessansens historieskrivning*, w: *Det Europeiske menneske. Individoppfatninger fra middelalderen til i dag*, wyd. S. Bagge, Oslo 1998, s. 36-77, 241-244.
- 1204 H.-J. Behr, *Duo cum idem faciunt, non est idem. Die Unterwerfung als Element von Personen- und Herrschaftskennzeichnung in mittelalterlicher Epik und Historiographie*, *Jahrbuch der Oswald von Wolkenstein-Gesellschaft*, t. 10, 1998, s. 17-38.
- 1205 K. F. Morrison, *Widukind's Mirror for a Princess. An Exercise in Self-Knowledge*, w: *Forschungen zur Reichs-, Papst- und*

- Landesgeschichte. Peter Herde zum 65. Geburtstag von Freunden, Schülern und Kollegen dargebracht*, wyd. K. Borchardt, E. Bünz, t. 1, Stuttgart 1998, s. 49-71.
- 1206 M. Becher, *Non enim habent regem idem Antiqui Saxones... Verfassung und Ethnogenese in Sachsen während des 8. Jahrhunderts, w: Sachsen und Franken in Westfalen. Zur Komplexität der ethnischen Deutung und Abgrenzung zweier frühmittelalterlichen Stämme. Ergebnisse eines vom 22.-25. April 1997 in Paderborn durchgeführten Kolloquiums zur Vorbereitung der Ausstellung: 799. Kunst und Kultur in der Karolingerzeit. Karl der Große und Papst Leo III. in Paderborn*, wyd. H.-J. Hässler i in., Oldenburg 1999 (Studien zur Sachsenforschung, t. 12), s. 1-31.
- 1207 J. Ehlers, „Burgen“ bei Widukind von Korvey und Thietmar von Merseburg, w: *Architektur – Struktur – Symbol. Streifzüge durch die Architekturgeschichte von der Antike bis zur Gegenwart. Festschrift für Cord Meckseper zum 65. Geburtstag*, wyd. M. Kozok, Petersberg 1999, s. 27-32.
- 1208 L. Körntgen, *Königsherrschaft und Gottes Gnade. Zu Kontext und Funktion sakraler Vorstellungen in Historiographie und Bildzeugnissen der ottonisch-frühsalischen Zeit*, Berlin 2001. Rec.: R. Schieffer, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, t. 58, 2002, s. 724-725; M. Chazan, *Cahiers de civilisation médiévale*, t. 47, 2004, s. 401-402.
- 1209 G. Althoff, *Symbolische Kommunikation zwischen Piasten und Ottonen, w: Polen und Deutschland vor 1000 Jahren. Die Berliner Tagung über den «Akt von Gnesen»*, wyd. M. Borgolte, Berlin 2002 (Europa im Mittelalter. Abhandlungen und Beiträge zur historischen Komparatistik, t. 5), s. 293-308.
- 1210 S. Bagge, *Kings, Politics, and the Right Order of the World in German Historiography c. 950-1150*, Leyden 2002.
- 1211 M. Brömel, *Widukind von Corvey – Kronzeuge und Herausforderung, w: Protokoll des Kolloquiums am 22. Juni 2001 in Walbeck/Hettstedt*, wyd. R. Jendrychik, Halle 2002 (Auf den Spuren der Ottonen. Landesheimatbund Sachsen-Anhalt

- e. V., t. 3. Beiträge zur Regional- und Landeskultur Sachsen-Anhalt, t. 23), s. 17-25.
- 1212 H. Keller, *Ottonische Königsherrschaft. Organisation und Legitimation Königlicher Macht*, Darmstadt 2002.
- 1213 J. Laudage, *Widukind von Corvey und die deutsche Geschichtswissenschaft, w: Von Fakten und Fiktionen. Mittelalterliche Geschichtsdarstellungen und ihre kritische Aufarbeitung*, wyd. J. Laudage, Köln 2003 (Europäische Geschichtsdarstellungen, t. 1), s. 193-224.
- 1214 I. Wood, *Beyond Satraps and Ostriches. Political and Social Structures of the Saxons in the Early Carolingian Period*, w: *The Continental Saxons from the Migration Period to the Tenth Century. An Ethnographic Perspective*, wyd. D. H. Green, F. Siegmund, Woodbridge, Suffolk 2003 (Studies in Historical Archaeoethnology), s. 271-297.
- 1215 J. Banaszkiewicz, *Widukind o saskich początkach: Saxo, Tur yng i Landkaufszene (Res gestae Saxonicae, I, 5). Naśladownictwo antycznych wzorów, stara saga plemienna czy wytwór uczoności saskich intelektualistów IX-X wieku?*, *Studia Źródłoznawcze*, t. 42, 2004, s. 19-35.

Jan Diakon:

- 1216 G. Monticolo, *La cronaca del diacono Giovanni e la storia politicada Venezia sino al mille nove. Appunti*, Pistoia 1882.
- 1217 G. Monticolo, *I manuscritti e le fonti della cronaca del Diacono Giovanni*, *Bollettino dell'Istituto storico italiano per il medio evo e Archivio Muratoriano*, t. 9, 1890, s. 37-328.
- 1218 B. Rosada, *Il Chronicon Venetum di Giovanni Diacono*, *Ateneo Veneto*, t. 177, 1990, s. 79-94.
- 1219 K. Szovák, *Az itáliai kútfők*, w: *A honfoglaláskor írott forrásai*, szerk. L. Kovács, L. Veszprémy, Budapest 1996, s. 163-172.
- 1220 E. Lauzi, *Occidentali e Saraceni nel Medioevo latino. Tracce di un incontro*, cz. II, *Rendiconti dell'Istituto lombardo. Classe di lettere e scienze morali e storiche*, t. 132, 1999 (wyd. 2000), z. 2, s. 485-502.

- 1221 L. A. Berto, *Pietro IV Candiano, un doge deposto perché era troppo virtuoso o perché era troppo autoritario?*, Studi veneziani, n.s., t. 40, 2000, s. 163-168.
- 1222 L. A. Berto, *Il vocabolario politico e sociale della „Istoria Veneticorum“ di Giovanni Diacono*, Padova 2001.
- 1223 P. Štih, *Der ostadriatische Raum um das Jahr 1000*, Europe around the Year 1000, 2001, s. 205-219.
- 1224 M. Niederkorn-Bruck, *Papst Gregor I. in liturgischen und liturgiethoretischen Quellen des Hochmittelalters*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 317-328.

Żywoty św. Wojciecha:

- 1225 H. G. Voigt, *Der Verfasser der Römischen Vita des Heiligen Adalbert. Eine Untersuchung mit Anmerkungen über die anderen ältesten Schriften über Adalbert sowie einige strittige Punkte seiner Geschichte*, Prag 1904.
- 1226 J. Fijałek, *Żywoty, pasje i cuda św. Wojciecha*, w: *IV Zjazd Historyków Polskich w Poznaniu 1925 roku*, t. 1, Sekcja IV, Lwów 1925.
- 1227 J. Huyben, *De geschiedkundige waarde van de vita I Sancti Adalberti*, w: *Sacris erudiri*, t. 2, 1949, s. 225-266.
- 1228 R. Wenskus, *Studien zur historisch-politischen Gedankenwelt Bruns von Querfurt*, Münster-Köln 1956.
- 1229 J. Karwasińska, *Studia krytyczne nad żywotami św. Wojciecha, biskupa praskiego*, cz. 1, 2, *Studia Źródłoznawcze*, t. 2, 1958, s. 41-79; cz. 3, *Studia Źródłoznawcze*, t. 4, 1959, s. 9-32; cz. 4, *Studia Źródłoznawcze*, t. 9, 1964, s. 15-45; cz. 5, *Studia Źródłoznawcze*, t. 11, 1966, s. 67-78; cz. 6, *Studia Źródłoznawcze*, t. 18, 1973, s. 37-44.
- 1230 J. Karwasińska, *Państwo polskie w przekazach hagiograficznych XI i XII wieku*, w: *Początki państwa polskiego. Księga Ty-*

- sięclecia*, red. K. Tymieniecki, Poznań 1962 (przedruk 2002), t. 2, s. 233-243.
- 1231 D. Třeštík, *Radim, Kristian, Vojtěšské legendy a textologie*, Československý časopis historický, t. 15, 1967, s. 691-704.
- 1232 O Králík, *Dvě redakce vojtěšské legendy Bruna z Querfurtu*, Listy filologické, t. 93, 1970, z. 4, s. 249-261.
- 1233 O. Králík, *Filiace vojtěšských legend*, Praha 1971.
- 1234 W. Danielski, *Legendy o św. Wojciechu w brewiarzach polskich XIV-XVI w.*, Acta Mediaevalia, t. 1, 1973, s. 25-63.
- 1235 J. Wojtkowski, *Credo św. Wojciecha († 997) i Brunona († 1009) w świetle „Żywota drugiego”*, Studia Warmińskie, t. 19, 1982, s. 55-60.
- 1236 H. Fros, *Les Vies de St-Adalbert-Vojtech, attribuées à Sylvestre II*, w: Gerberto. *Scienza, storia e mito. Atti del Gerberti Symposium, Bobbio, 25-27 luglio 1983*, Bobbio 1985 (Archivum Bobiense, Studia, t. 2), s. 567-576.
- 1237 J. Fried, *Brunos Dedikationsgedicht*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 43, 1987, z. 2, s. 574-583.
- 1238 G. Gromadzki, *Legenda de sancto Adalberto episcopo oraz Miracula sancti Adalberti*, Roczniki Humanistyczne, t. 37, 1989, z. 2, s. 5-76.
- 1239 J. Swastek, *Prawdopodobna trasa podróży św. Wojciecha, biskupa praskiego, z Rzymu do Prus*, Colloquium Salutis, t. 20, 1990, s. 121-134.
- 1240 *Święty Wojciech w tradycji i kulturze europejskiej*, wyd. K. Śmigiel, Gniezno 1992.
- 1241 B. Mohnhaupt, *Typologisch strukturierte Heiligenzyklen. Die Adalbertsvita der Gnesener Bronzetür*, w: *Hagiographie und Kunst. Der Heiligenkult in Schrift, Bild und Architektur*, wyd. G. Kerscher, Berlin 1993, s. 357-368.
- 1242 K. Nass, *Wolfenbütteler Funde*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 49, 1993, z. 1, s. 165-169.
- 1243 E. Petiška, *The Lives of St. Wenceslas, St. Ludmila and St. Adalbert*, Prague 1994, wersja niem.: E. Petiška, *Leben des heiligen Wenzeslaus und seiner Grossmutter, heilige Ludmila sowie des heiligen Adalbert*, übersetzt von G. Just, Prag 1994.

- 1244 *Kelet – Közép – Európa szentje: Adalbert (Vojtech-Wojciech-Béla)*, wyd. Á. Somorjai, Budapest 1994.
- 1245 M. Banaszak, *Kronikarski i hagiograficzny wizerunek biskupa we wczesnym średniowieczu polskim. Materiały do teologii duchowości w Polsce*, Saeculum Christianum, t. 3, 1996, z. 1, s. 9-18.
- 1246 P.-D. Belisle, *Primitive Romualdian/Camaldolese spirituality*, Cistercian Studies Quarterly, t. 31, 1996, z. 4, s. 413-429.
- 1247 W. Danielski, *Kult św. Wojciecha na ziemiach polskich w świetle przedtrydenckich ksiąg liturgicznych*, do druku przygotował i wst. poprzedził J. J. Kopeć CP, Lublin 1997.
- 1248 H. Fros, *Adalbertina Polonica*, Analecta Bollandiana, t. 115, 1997, s. 268-270.
- 1249 R. Grzesik, *Tempore illo – dwunastowieczny polski żywot św. Wojciecha*, Rocznik Gdański, t. 57, 1997, z. 1, s. 57-74.
- 1250 *Święty Wojciech w polskiej tradycji historiograficznej. Antologia tekstów*, wybór i oprac. G. Labuda, Warszawa 1997.
- 1251 *Dziedzictwo kultu świętego Wojciecha. Ogólnopolska sesja z okazji jubileuszu 1000-lecia męczeństwa św. Wojciecha*, KUL – 22.IX.1997, wyd. R. Knapiński, Lublin 1998.
- 1252 *Środkowoeuropejskie dziedzictwo świętego Wojciecha*, wyd. A. Barciak, Katowice 1998.
- 1253 J. Tyszkiewicz, *Brunon z Querfurtu i jego misje*, Fasciculi Historici Novi, t. 2, 1998, s. 35-48.
- 1254 I. Leonavičiūtė, *Trys ar keturios Šv. Brunono misijų šaltinių versijos?*, w: *Tarp istorijos ir būtovės. Studijos prof. Edvardo Gudavičiaus 70-mečiui*, wyd. A. Bumblauskas, R. Petrauskas, Vilnius 1999, s. 19-25.
- 1255 B. Savukynas, *Nomina propria in causa martyrii S. Brunonis Querfordensis. Etninio identifikavimo provizorinis bandymas*, w: *Tarp istorijos ir būtovės. Studijos prof. Edvardo Gudavičiaus 70-mečiui*, wyd. A. Bumblauskas, R. Petrauskas, Vilnius 1999, s. 13-18.
- 1256 *Svatý Vojtěch v české a polské literatuře a v umění*, Opava 1999 (Slezský sborník, t. 140).

- 1257 Gy. Székely, *Szent Adalbert életírói és a krónikaszerzők Közép-Európa első ezredfordulójáról*, w: *A Középkor szeretete. Történeti tanulmányok Sz. Jónás Ilona tiszteletére*, wyd. G. Klaniczay, B. Nagy, Budapest 1999, s. 197-205.
- 1258 *Tropami Świętego Wojciecha*, wyd. Z. Kurnatowska, Poznań 1999.
- 1259 J. Tyszkiewicz, *Brunon z Querfurtu na Rusi*, w: *E scientia et amicitia. Studia poświęcone profesorowi Edwardowi Potkowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*, Warszawa 1999, s. 219-227.
- 1260 L. Veszprémy, *Der heilige Adalbert im wissenschaftlichen Gespräch ungarischer Historiker*, Bohemia, t. 40, 1999, z. 1, s. 87-102.
- 1261 *Ezer év Szent Adalbert oltalma alatt*, Strigonium antiquum, t. 4, wyd. A. Hegedűs, I. Bárdos, Esztergom 2000.
- 1262 Gy. Kristó, *A fekete magyarok és a pécsi püspökség alapítása*, w: tegoż, *Írások Szent Istvánról és koráról*, Szeged 2000, s. 79-87.
- 1263 B. Kürbis, *Purpureae passionis aureus finis. Brun von Querfurt und die fünf Märtyrerbrüder*, w: *Europas Mitte um 1000*, wyd. A. Wiczorek, H.-M. Hinz, Stuttgart 2000 (Beiträge zur Geschichte, Kunst und Archäologie, t. 1), t. 1, s. 519-526.
- 1264 G. Labuda, *Święty Wojciech, biskup – męczennik, patron Polski, Czech i Węgier*, Wrocław 2000 (z wyczerpującą bibliografią).
- 1265 M. Miladinov, *Hermits Murdered by Robbers. Construction of Martyrdom in Ottonian Hagiography*, *Annual of Medieval Studies at the CEU*, t. 6, 2000, s. 9-21.
- 1266 D. Wójcik, *Wątki biblijne w legendzie Tempore illo świętego Wojciecha*, *Nasza Przeszłość*, t. 94, 2000, s. 5-46.
- 1267 I. Wood, *Missionaries and the Christian frontier*, w: *The Transformation of Frontiers. From Late Antiquity to the Carolingians*, wyd. W. Pohl, I. Wood, H. Reimitz, Leiden 2001 (The Transformation of the Roman World, t. 10), s. 209-218.
- 1268 Б. Н. Флоря, *Христианство в древнепольском и древне-чешском государстве во 2-й половине X – 1-й половине XI в.*,

- w: *Христианство в странах Восточной, Юго-Восточной и Центральной Европы на пороге второго тысячелетия*, wyd. Б. Н. Флоря, Москва 2002, s. 190-266.
- 1269 J. Fried, *Gnesen-Aachen-Rom. Otto III. und der Kult des hl. Adalbert. Beobachtungen zum älteren Adalbertsleben*, w: *Polen und Deutschland vor 1000 Jahren*, wyd. M. Borgolte, Berlin 2002, s. 235-279.
- 1270 R. Grzesik, *Święty Wojciech w środkowoeuropejskiej tradycji hagiograficznej i historycznej*, *Studia Źródłoznawcze*, t. 40, 2002, ss. 43-56.
- 1271 А. М. Кузнецова, *Миссии латинской церкви. Опыт христианского Запада и Центральная и Юго-Восточная Европа на рубеже второго тысячелетия*, w: *Христианство в странах Восточной, Юго-Восточной и Центральной Европы на пороге второго тысячелетия*, wyd. Б. Н. Флоря, Москва 2002, s. 35-59.
- 1272 J. Strzelczyk, *Naukowe pokłosie milenium śmierci św. Wojciecha*, *Nasza Przeszłość*, t. 98, 2002, s. 5-97.
- 1273 A. Witkowska OSU, J. Nastalska, *Święty Wojciech. Życie i kult. Bibliografia do roku 1999*, Lublin 2002.
- 1274 *Męczennicy z Międzyrzecza, 1003-2003. Materiały z sympozjów, 9-10 11. 2001, 8-9 11. 2002*, wyd. R. Tomczak, Paradyż 2003.
- 1275 G. Labuda, *W sprawie autorstwa i miejsca napisania Żywotu pierwszego Świętego Wojciecha*, *Studia Źródłoznawcze*, t. 42, 2004, s. 115-130.
- 1276 J. Hoffmann, *Vita Adalberti. Früheste Textüberlieferungen der Lebensgeschichte Adalberts von Prag*, Essen 2005.

Thietmar z Merseburga:

- 1277 L. Schmidt, *Zur Geschichte der Dresdner Thietmarhandschrift*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, t. 1, 1937, s. 195-196.
- 1278 M. L. Bulst-Thiele, *Zu Thietmar und den Hildesheimer Annalen*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, t. 12, 1956, s. 517-518.

- 1279 K. Tymieniecki, *Państwo polskie w stosunku do Niemiec i cesarstwa średniowiecznego w X wieku*, w: *Początki państwa polskiego. Księga Tysiąclecia*, red. K. Tymieniecki, Poznań 1962 (przedruk: Poznań 2002), t. 1, s. 261-296.
- 1280 H. Wellmer, *Persönliches Memento im deutschen Mittelalter*, Freiburg (Br.) 1969.
- 1281 M. L. Colker, *The Earliest Manuscript Representing the Korvei Revision of Thietmar's Chronicle*, *Scriptorium*, t. 25, 1971, s. 62-67.
- 1282 K.-H. Kandler, *Kaiser Otto II. im Urteil Thietmars von Merseburg*, *Herbergen der Christenheit* za r. 1971, wyd. 1973, s. 9-22.
- 1283 H. Lippelt, *Thietmar von Merseburg. Reichsbischof und Chronist*, Köln – Wien 1973.
- 1284 H. Beumann, *Laurentius und Mauritius. Zu den missionspolitischen Folgen des Ungarnsieges Ottos des Großen*, w: *Festschrift für Walter Schlesinger*, wyd. H. Beumann, Köln-Wien 1974, s. 238-275.
- 1285 F. J. Schröder, *Völker und Herrscher des östlichen Europas im Weltbild Widukinds von Korvei und Thietmars vom Merseburg*, Münster 1974.
- 1286 R. Staats, *Politische Theologie in Thietmars Chronik II, 23*, *Theologische Zeitschrift*, t. 30, 1974, z. 1, s. 23-26.
- 1287 М. Свєрдлов, *Известия о Руси в Хронике Титмара Мерзебургского*, *Материалы и исследования* за r. 1975 (wyd. 1976), s. 102-112.
- 1288 S. Rospond, *Ausgewählte slavische Onomastica in der Chronik des Thietmar von Merseburg*, *Welt der Slaven*, t. 21, 1976 (wyd. 1979), z. 2, s. 144-149.
- 1289 E. Hlawitschka, „*Merkst du nicht, daß Dir das vierte Rad am Wagen fehlt?*“ *Zur Thronkandidaten Ekkehards von Meißen (1002) nach Thietmar, Chronicon IV c. 52*, w: *Geschichtsschreibung und geistiges Leben im Mittelalter*, wyd. K. Hauck, H. Mordek, Köln-Wien 1978, s. 281-311.

- 1290 Н. Г. Ткаченко, О. М. Рапов, *Русские известия Титмара Мерзебургского*, Вестник Московского Университета, Серия 8: История, т. 3, 1980, s. 57-67.
- 1291 G. Althoff, *Das Bett des Königs in Magdeburg. Zu Thietmar II*, 28, w: *Festschrift für Berent Schweinöper zu seinem 70. Geburtstag*, wyd. H. Maurer, H. Patze, Sigmaringen 1982, s. 141-153.
- 1292 P. Váczy, *Thietmar von Merseburg über die ungarische Königskronung*, w: *Studien zur Machtsymbolik des mittelalterlichen Ungarn*, wyd. F. Fülep, É. Kovács, Zs. Lovag, Budapest 1983, s. 29-53.
- 1293 E. Karpf, *Von Widukinds Sachsengeschichte bis zu Thietmars Chronicon. Zu den literarischen Folgen des politischen Aufschwungs im ottonischen Sachsen*, w: *Angli e sassoni al di quà e al di là del mare. 26 aprile - 1 maggio 1984*, Spoleto 1986 (Settimane di Studio del Centro italiano di studi sull'alto medioevo, t. 32), t. 2, s. 547-580.
- 1294 K. Guth, *Kulturkontakte zwischen Deutschland und Slawen nach Thietmar von Merseburg*, w: *Historiographia Mediaevalis. Studien zur Geschichtsschreibung und Quellenkunde des Mittelalters. Festschrift für Franz-Josef Schmale zum 65. Geburtstag*, wyd. D. Berg, H.-W. Goetz, Darmstadt 1988, s. 88-102.
- 1295 L. Weinrich, *Der Slawenaufstand von 983 in der Darstellung des Bischofs Thietmar von Merseburg*, w: *Historiographia Mediaevalis. Studien zur Geschichtsschreibung und Quellenkunde des Mittelalters. Festschrift für Franz-Josef Schmale zum 65. Geburtstag*, wyd. D. Berg, H.-W. Goetz, Darmstadt 1988, s. 77-87.
- 1296 E. Eichler, *Probleme namenkundlicher Etymologie in slawischen Ortsnamen, cz. 6: Wissepuig bei Thietmar*, w: *Onomastica Slavogermanica*, t. 19: *Hans Walther zum 70. Geburtstag*, wyd. E. Eichler, Berlin 1990 (Abhandlungen der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig, Philologisch-historische Klasse, t. 73, cz. 2), s. 197-199.

- 1297 E. Eichler, *Zur Bedeutung der Chronik Thietmars für die frühmittelalterliche Überlieferung slawischer Namen*, w: *Ortsname und Urkunde. Frühmittelalterliche Ortsnamenüberlieferung. Münchener Symposion 10. bis 12. Oktober 1988*, wyd. R. Schützeichel, Heidelberg 1990, s. 230-235.
- 1298 D. J. Faber, *Vreemdelingen in de staat Gods. De joden in historiografische teksten uit de elfde en twaalfde eeuw*, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, t. 103, 1990, z. 3, s. 395-411.
- 1299 K. Leyser, *Von sächsischen Freiheiten zur Freiheit Sachsens. Die Krise des 11. Jahrhunderts*, w: *Die abendländische Freiheit vom 10. zum 14. Jahrhundert*, wyd. J. Fried, Sigmaringen 1991, s. 67-83; przedruk: K. Leyser, *From Saxon Freedoms to the Freedom of Saxony. The Crisis of the Eleventh Century*, w: tegoż, *Communications and Power in Medieval Europe. The Gregorian Revolution and Beyond*, wyd. T. Reuter, London 1994, s. 51-67.
- 1300 H. Vollrath, *Oral Modes of Perception in Eleventh-Century Chronicles*, w: *Vox intexta. Orality and Textuality in the Middle Ages*, wyd. A. N. Doane, C. B. Pasternack, Madison (Wisc.) 1991, s. 102-111.
- 1301 K. Görich, *Otto III. Romanus Saxonicus et Italicus. Kaiserliche Rompolitik und sächsische Historiographie*, Sigmaringen 1993.
- 1302 L. E. von Padberg, *Geschichtsschreibung und kulturelles Gedächtnis. Formen der Vergangenheitswahrnehmung in der hochmittelalterlichen Historiographie am Beispiel von Thietmar von Merseburg, Adam von Bremen und Helmold von Bosau*, *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, t. 105, 1994, z. 2, s. 156-177.
- 1303 P. Bange, *The Image of Women of the Nobility in the German Chronicles of the Tenth and Eleventh Centuries*, w: *The Empress Theophano. Byzantium and the West at the Turn of the First Millennium*, wyd. A. Davids, Cambridge 1995, s. 150-168.
- 1304 J. Šedivý, *Das Bild der Ungarn und Slawen bei Widukind, Thietmar und Wipo*, Wien 1995.

- 1305 D. A. Warner, *Thietmar of Merseburg on Rituals of Kingship*, Viator, t. 26, 1995, s. 53-76.
- 1306 J. Chodor, *Queens in early medieval chronicles of East Central Europe*, East - Central Europe - L'Europe du Centre - Est, t. 20-23, 1993-1996 (wyd. 1996), z. 1, s. 9-50.
- 1307 G. Domański, *Problem plemienia (?) Nice*, w: *Słowiańszczyzna w Europie średniowiecznej. Księga pamiątkowa dla Lecha Leciejewicza*, wyd. Z. Kurnatowska, t. 1, Wrocław 1996, s. 61-65.
- 1308 M. Dulnicz, „*Urbs Liubusua*” z kroniki Thietmara w świetle źródeł pisanych i wykopaliskowych, w: *Słowiańszczyzna w Europie średniowiecznej. Księga pamiątkowa dla Lecha Leciejewicza*, wyd. Z. Kurnatowska, t. 1, Wrocław 1996, s. 207-214.
- 1309 D. Prucnal, *Władca chrześcijański w kronice Thietmara biskupa magdeburgskiego* [! – R. G.], *Roczniki Humanistyczne*, t. 44, 1996, z. 2, s. 5-36.
- 1310 J. Šedivý, *Chápanie etník v nemeckých kronikách a obraz starých Maďarov na prelome 1.-2. tisícročia*, *Historický časopis*, t. 44, 1996, z. 3, s. 353-382.
- 1311 A. L. Miś, *Przedchrześcijańska religia Rugian*, *Slavia Antiqua*, t. 38, 1997, s. 105-149.
- 1312 K. Myśliński, *Sprawa ziem połabskich w rozmowach Ottona III z Bolesławem Chrobrym w Gnieźnie w roku 1000*, *Studia Historica Slavo-Germanica*, t. 22, 1997 (wyd. 1999), s. 3-24.
- 1313 M. Krausová, *Die Ersterwähnungen von Cham und Pilsen in der Chronik des Thietmar von Merseburg*, *Jahrbuch der Oswald von Wolkenstein-Gesellschaft*, t. 10, 1998, s. 235-240.
- 1314 Z. Lec, *Wiadomości o pierwszych biskupach śląskich w świetle Kroniki Thietmara i niektórych wrocławskich katalogów biskupich*, *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka*, t. 53, 1998, z. 3-4, s. 481-486.
- 1315 S. Waldhoff, *Der Kaiser in der Krise? Zum Verständnis von Thietmar IV*, 48, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, t. 54, 1998, s. 23-54.
- 1316 J. Ehlers, „*Burgen*“ bei Widukind von Korvey und Thietmar von Merseburg, w: *Architektur – Struktur – Symbol. Streifzüge*

- durch die Architekturgeschichte von der Antike bis zur Gegenwart. Festschrift für Cord Meckseper zum 65. Geburtstag, wyd. M. Kozok, Petersberg 1999, s. 27-32.
- 1317 A. Pütz, *Zum Verhältnis von Reichsgewalt und Partikulargewalt. Herzog Heinrich II. von Bayern in der Chronik des Bischofs Thietmar von Merseburg*, w: *Aus Überrest und Tradition. Festschrift für Anna-Dorothee von den Brincken*, wyd. P. Engels, Lauf an der Pegnitz 1999, s. 10-53.
- 1318 Gy. Székely, *Szent Adalbert életírói és a krónikaszerzők Közép-Európa első ezredfordulójáról*, w: *A Középkor szeretete. Történeti tanulmányok Sz. Jónás Ilona tiszteletére*, wyd. G. Klaniczay, B. Nagy, Budapest 1999, s. 197-205.
- 1319 S. Bagge, *Det politiske middelaldermenneskets rasjonalitet*, w: *Holmgang. Om formoderne samfunn. Festschrift til Kåre Lunden*, wyd. A. Eidsfeldt i in., Oslo 2000, s. 227-241.
- 1320 J. Banaszkiwicz, *Dąbrówka christianissima i Mieszko poganin (Thietmar, IV, 55-56; Gall, I, 5-6)*, w: *Nihil superfluum esse. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, wyd. J. Strzelczyk, J. Dobosz, Poznań 2000, s. 85-93.
- 1321 E. Ladányi, J. Gerics, *A magyarországi keresztény egyházszerzés forráskritikájához*, w: *Magyaroknak eleiről. Ünnepi tanulmányok a hatvan esztendő Makk Ferenc tiszteletére*, wyd. F. Piti, Gy. Szabados, Szeged 2000, s. 187-196.
- 1322 L. Leciejewicz, *U źródle konfliktu Pomorza z państwem Piastów w X-XI wieku*, *Archaeologia Historica Polona*, t. 8, 2000, s. 39-50.
- 1323 R. Michałowski, *Początki arcybiskupstwa gnieźnieńskiego*, w: *1000 lat Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, wyd. J. Strzelczyk, J. Górny, Gniezno 2000, s. 27-48.
- 1324 S. Rosik, *Interpretacja chrześcijańska religii pogańskich Słowian w świetle kronik niemieckich XI-XII wieku (Thietmar, Adam z Bremy, Helmold)*, Wrocław 2000 (*Acta Universitatis Wratislaviensis*, t. 2235, *Historia*, t. 144).
- 1325 S. Trawkowski, *Eschatologiczny aspekt biskupiej służby królowi w ujęciu Thietmara*, w: *Nihil superfluum esse. Studia*

- z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej, wyd. J. Strzelczyk, J. Dobosz, Poznań 2000, s. 95-100.
- 1326 S. Bagge, *Medieval Societies and Historiography*, w: *Das europäische Mittelalter im Spannungsbogen des Vergleichs. Zwanzig internationale Beiträge zu Praxis, Problemen und Perspektiven der historischen Komparatistik*, wyd. M. Borgolte, Berlin 2001 (Europa im Mittelalter. Abhandlungen und Beiträge zur historischen Komparatistik, t. 1), s. 223-247.
- 1327 L. Körntgen, *Königsherrschaft und Gottes Gnade. Zu Kontext und Funktion sakraler Vorstellungen in Historiographie und Bildzeugnissen der ottonisch-frühsalischen Zeit*, Berlin 2001. Rec.: R. Schieffer, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, t. 58, 2002, s. 724-725; M. Chazan, *Cahiers de civilisation médiévale*, t. 47, 2004, s. 401-402.
- 1328 Ch. Lübke, *The Polabian Alternative. Paganism between Christian Kingdoms*, Europe Around the Year 1000, wyd. 2001, s. 379-389.
- 1329 *Viae historicae. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Lechowi A. Tyszkiewiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, wyd. M. Goliński, S. Rosik, Wrocław 2001 (Acta Universitatis Wratislaviensis, Historia, t. 42).
- 1330 G. Althoff, *Symbolische Kommunikation zwischen Piasten und Ottonen*, w: *Polen und Deutschland vor 1000 Jahren. Die Berliner Tagung über den «Akt von Gnesen»*, wyd. M. Borgolte, Berlin 2002 (Europa im Mittelalter: Abhandlungen und Beiträge zur historischen Komparatistik, t. 5), s. 293-308.
- 1331 S. Bagge, *Kings, Politics, and the Right Order of the World in German Historiography c. 950-1150*, Leyden 2002.
- 1332 P. Engelbert, *Das Papsttum in der Chronik Thietmars von Merseburg*, *Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte*, t. 97, 2002, s. 89-122.
- 1333 Б. Н. Флоря, *Христианство в древнепольском и древне-чешском государстве во 2-й половине X – 1-й половине XI в.*, w: *Христианство в странах Восточной, Юго-Восточной*

- и Центральной Европы на пороге второго тысячелетия*, wyd. Б. Н. Флоря, Москва 2002, s. 190-266.
- 1334 M. Gabriele, *Otto III, Charlemagne, and Pentecost A.D. 1000. A Reconsideration Using Diplomatic Evidence*, w: *The Year 1000. Religious and Social Response to the Turning of the Millennium*, wyd. M. Frassetto, New York 2002, s. 111-132.
- 1335 B. Heinzelmann, *Die Überlieferung der Chronik Thietmars von Merseburg*, w: *Geschichte und Geschichten*, t. 2: *Merseburger Geschichte und andere historische Streifzüge*, wyd. M. Nühlen, Merseburg 2002, s.7-46, wersja elektroniczna na stronach Biblioteki MGH: <http://www.mgh-bibliothek.de/bibliothek>.
- 1336 А. М. Кузнецова, *Миссии латинской церкви. Опыт христианского Запада и Центральная и Юго-Восточная Европа на рубеже второго тысячелетия*, w: *Христианство в странах Восточной, Юго-Восточной и Центральной Европы на пороге второго тысячелетия*, wyd. Б. Н. Флоря, Москва 2002, s. 35-59.
- 1337 T. Panfil, *Znak królestwa – rozważania nad istnieniem i formą najstarszej polskiej chorągwi w świetle źródeł numizmatycznych i narracyjnych*, *Biuletyn Numizmatyczny*, t. 3, 2002, s. 1-14.
- 1338 S. Rosik, *Der Christianisierungsprozeß von Schlesien am Anfang des 11. Jahrhunderts nach der Chronik des Thietmar von Merseburg*, w: *Geschichte des christlichen Lebens im schlesischen Raum*, wyd. J. Köhler, R. Bendel, t. 1, Münster 2002, s. 191-198.
- 1339 D. A. Warner, *Thietmar of Merseburg. The Image of the Ottonian Bishop*, w: *The Year 1000. Religious and Social Response to the Turning of the Millennium*, wyd. M. Frassetto, New York 2002, s. 85-110.
- 1340 B. Arnold, *Eschatological Imagination and the Program of Roman Imperial and Ecclesiastical Renewal at the End of the Tenth Century*, w: *The Apocalyptic Year 1000. Religious Expectation and Social Change, 950-1050*, wyd. R. Landes, A. Gow, D. C. van Meter, Oxford 2003, s. 271-287.

- 1341 А. Коптев, *Fornicator Immensus – О “зареме” киевского князя Владимира Святославича*, Russian History / Histoire Russe, t. 31, 2004, z. 1-2, s. 1-37.
- 1342 Ch. Lübke, *Qui sint vel unde huc venerint – Bemerkungen zur Herkunft der Namen von Polen und Liutizen*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 279-288.
- 1343 D. Fraesdorff, *Barbarische Norden. Vorstellungen und Fremdkategorien bei Rimbart, Thietmar von Merseburg, Adam von Bremen und Helmold von Bosau*, Berlin 2005.

Lupus Protospatarius:

- 1344 E. d'Angelo, *Prolegomena to a New Edition of Lupus Protospatharius' Annales*, w: *Latin Culture in the Eleventh Century. Proceedings of the Third International Conference on Medieval Latin Studies, Cambridge, September 9-12, 1998*, wyd. M. W. Herren, Ch. J. McDonough and R. G. Arthur, t. 1, Turnhout 2002, s. 167-185.

Wipo:

- 1345 R. Holtzmann, *Wipo und die Schwäbische Weltchronik*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, t. 35, 1910, s. 55-104.
- 1346 W. Bulst, *Zu Wipo's "Versus pro obitu Chuonradi imperatoris"*, w: *Festschrift Percy Ernst Schramm zu seinem siebenzigsten Geburtstag von Schülern und Freunden zugeeignet*, wyd. P. Classen, P. Scheibert, Wiesbaden 1964, t. 1, s. 433-445.
- 1347 K.-U. Jäschke, „*Tamen virilis probitas in femina vicit*“. Ein hochmittelalterlicher Hofkapellan und die Herrscherinnen. *Wipos Äußerungen über Kaiserinnen und Königinnen seiner Zeit*, w: *Ex ipsis rerum documentis. Beiträge zur Mediävistik. Festschrift für Harald Zimmermann zum 65. Geburtstag*, wyd.

- K. Herbers, H. H. Kortüm und C. Servatius, Sigmaringen 1991, s. 429-448.
- 1348 P. Bange, *The Image of Women of the Nobility in the German Chronicles of the Tenth and Eleventh Centuries, w: The Empress Theophano. Byzantium and the West at the Turn of the First Millennium*, wyd. A. Davids, Cambridge 1995, s. 150-168.
- 1349 J. Šedivý, *Das Bild der Ungarn und Slawen bei Widukind, Thietmar und Wipo*, Wien 1995.
- 1350 J. Šedivý, *Chápanie etník v nemeckých kronikách a obraz starých Madarov na prelome 1.-2. tisícročia*, Historický časopis, t. 44, 1996, z. 3, s. 353-382.

Adam Bremeński:

- 1351 S. Günther, *Adam von Bremen, der erste deutsche Geograph*, Prag 1894.
- 1352 M. Manitius, *Zu Adam von Bremen*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, t. 25, 1900, s. 202-204.
- 1353 Ph. W. Kohlmann, *Adam von Bremen. Ein Beitrag zur mittelalterlichen Textkritik und Kosmographie*, Leipzig 1908.
- 1354 B. Schmeidler, *Neue Literatur über Adam von Bremen*, Zeitschrift des Vereins für Lübeckische Geschichte und Altertumskunde, t. 6, 1914, s. 111-121.
- 1355 B. Schmeidler, *Hamburg-Bremen und Nordost-Europa vom 9. bis 11. Jahrhundert. Kritische Untersuchungen zur Hamburgischen Kirchengeschichte des Adam von Bremen, zu Hamburger Urkunden und zur nordischen und wendischen Geschichte*, Leipzig 1918.
- 1356 A. Otto, *Beitrage zur Textgeschichte des Adams von Bremen*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichte, t. 49, 1932, s. 10 nn.
- 1357 B. Schmeidler, *Adam von Bremen und das Chronicon breve Bremense*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 3, 1939, s. 499-512.

- 1358 M. Bünding, *Das Imperium Christianum und die deutsche Ostkriege vom 10. bis 12. Jahrhundert*, Gießen 1940.
- 1359 L. Arbusow, *Liturgie und Geschichtsschreibung im Mittelalter. In ihren Beziehungen erläutert an den Schriften Ottos von Freising, Heinrichs Livlandchronik und der anderen Missionsgeschichten der bremischen Erzsprengels: Rimberts, Adams von Bremen, Helmolds*, Bonn 1951.
- 1360 J. Svennung, *Belt und baltische ostseeische Namenstudien mit besonderer Rücksicht auf Adam von Bremen*, Uppsala 1953.
- 1361 G. Misch, *Studien zur Geschichte der Autobiographie*, t. 3: *Das Bild des Erzbischofs Adalbert in der Hamburgischen Kirchengeschichte des Domscholastes Adam von Bremen*, Göttingen 1956 (Nachrichten der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, Philologisch-Historische Klasse, t. 7).
- 1362 J. Nowak, *Untersuchungen zum Gebrauch der Begriffe populus, gens und natio bei Adam von Bremen und Helmold von Bosau*, Münster 1971.
- 1363 A. K. G. Kristensen, *Studien zur Adam von Bremen Überlieferung. Die Wiener Handschrift. Endredaktion oder später verkürzte Fassung? Eine Huitfeldt-Abschrift der Soröer Handschrift*, København 1975.
- 1364 B. Löfstedt, *Einige Notizen zur Sprache des Adam von Bremen*, Acta Classica (wyd. RPA), t. 22, 1979, s. 162-164; przedruk w: tegoż, *Ausgewählte Aufsätze zur lateinischen Sprachgeschichte und Philologie*, wyd. W. Berschin, Stuttgart 2000 (Quellen und Untersuchungen zur lateinischen Philologie des Mittelalters, t. 13), s. 261-263.
- 1365 C. F. Hallencreutz, *Adam Bremensis and Sueouia. A fresh look at Gesta Hammaburgensis Ecclesiae Pontificum*, Stockholm 1984.
- 1366 Å. Hyenstrand, *Mäster Adam i Bremen och Sveriges och Götar*, Fornvännen, t. 80, 1985, z. 4, s. 285-289.
- 1367 G. Theuerkauf, *Die Hamburgische Kirchengeschichte Adams von Bremen. Über Gesellschaftsformen und Weltbilder im 11. Jahrhundert*, w: *Historiographia Mediaevalis. Studien*

- zur Geschichtsschreibung und Quellenkunde des Mittelalters. Festschrift für Franz-Josef Schmale zum 65. Geburtstag, wyd. D. Berg, H.-W. Goetz, Darmstadt 1988, s. 118-137.
- 1368 N. Wagner, *Frickenhausen und Adams von Bremen Fricco*, Beiträge zur Namenforschung, N. F., t. 24, 1989, z. 3-4, s. 295-309.
- 1369 T. Nyberg, *Adam av Bremen och Florenslistan*, Scandia, t. 57, 1991, z. 2, s. 153-189.
- 1370 H. Fuhrmann, *Adalberts von Bremen Mahnung: Si non caste, tamen caute*, w: *Mare Balticum. Beiträge zur Geschichte des Ostseeraums in Mittelalter und Neuzeit. Festschrift zum 65. Geburtstag von Erich Hoffmann*, wyd. W. Paravicini, F. Lubowitz, H. Unverhau, Sigmaringen 1992 (Kieler Historische Studien, t. 36), s. 93-99.
- 1371 S. Körner, *Schweden in frühmittelalterlichen Quellen*, w: *Mare Balticum. Beiträge zur Geschichte des Ostseeraums in Mittelalter und Neuzeit. Festschrift zum 65. Geburtstag von Erich Hoffmann*, wyd. W. Paravicini, F. Lubowitz, H. Unverhau, Sigmaringen 1992 (Kieler Historische Studien, t. 36), s. 53-59.
- 1372 B. and P. Sawyer, *Adam and the Eve of Scandinavian History*, w: *The Perception of the Past in Twelfth-Century Europe*, wyd. P. Magdalino, London-Rio Grande 1992, s. 37-51.
- 1373 H.-W. Goetz, *Geschichtsschreibung und Recht. Zur rechtlichen Legitimierung des Bremer Erzbistums in der Chronik Adams von Bremen*, w: *Recht und Alltag im Hanseraum. Gerhard Theuerkauf zum 60. Geburtstag*, wyd. S. Urbanski, Ch. Lamuschus, J. Ellermeyer, Lüneburg 1993, s. 191-205.
- 1374 B. Østergaard, *Sven Estridsens danmarkshistorie. Danmarks politiske historie ca. 800-965*, Historie, t. 21, 1994, s. 220-248.
- 1375 L. E. von Padberg, *Geschichtsschreibung und kulturelles Gedächtnis. Formen der Vergangenheitswahrnehmung in der hochmittelalterlichen Historiographie am Beispiel von Thietmar von Merseburg, Adam von Bremen und Helmold von Bosau*, Zeitschrift für Kirchengeschichte, t. 105, 1994, z. 2, s. 156-177.

- 1376 *Tra testo e contesto. Studi di scandinavistica medievale*, a cura di C. Santini, Roma 1994.
- 1377 H.-W. Goetz, *Die Zeit als Ordnungsfaktor in der hochmittelalterlichen Geschichtsschreibung*, w: *Rhythmus und Saisonalität. Kongreßakten des 5. Symposions des Mediävistenverbandes in Göttingen 1993*, wyd. P. Dilg, G. Keil, D.-R. Moser, Sigmaringen 1995, s. 63-74.
- 1378 H.-J. Schulze, *Geschichte der Geschichtsschreibung zwischen Elbe und Weser vom Mittelalter bis zum Ende des 18. Jahrhunderts*, w: *Geschichte des Landes zwischen Elbe und Weser, t. 2: Mittelalter*, wyd. H.-E. Dannenberg, H.-J. Schulze, Stade 1995 (Schriftenreihe des Landschaftsverbandes der ehemaligen Herzogtümer Bremen und Verden, t. 8), s. 1-21.
- 1379 G. Witkowski, *Opis wysp Północy Adama Bremeńskiego jako dzieło etnogeografii wczesnośredniowiecznej*, w: *Studia z dziejów Europy Zachodniej i Śląska*, wyd. R. Żerelik, Wrocław 1995 (Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii, Prace Historyczne, t. 16), s. 9-43.
- 1380 S. Bagge, *Decline and Fall. Deterioration of Character as Described by Adam of Bremen and Sturla Þóðarson*, w: *Individuum und Individualität im Mittelalter*, wyd. J. A. Aertsen, A. Speer, Berlin 1996, s. 530-548.
- 1381 C. F. Hallencreutz, *De berättande källorna, påvebrevet och tidiga prov på inhemsk historieskrivning*, w: *Kristnandet i Sverige. Gamla källor och nya perspektiv*, wyd. B. Nilsson, Uppsala 1996 (Projektet Sveriges kristnande. Publikationer, t. 5), s. 115-140.
- 1382 C. F. Hallencreutz, *Riksidentitet, stiftsidentitet och den vidare Europagemenskapen*, w: *Kristnandet i Sverige. Gamla källor och nya perspektiv*, wyd. B. Nilsson, Uppsala 1996 (Projektet Sveriges kristnande. Publikationer, t. 5), s. 243-268.
- 1383 L. Hrabová, *Koncepcja dziejów arcybiskupstwa bremeńsko-hamburskiego w dziełach Adama Bremeńskiego i Alberta Krantza*, w: *Uniwersalizm i regionalizm w kronikarstwie Europy Środkowo-Wschodniej. Średniowiecze – początek*

- czasów nowożytnych, red. U. Borkowska OSU, Lublin 1996, s. 141-147.
- 1384 C. F. Hallencreutz, *What do the Runic Stones and Adam Tell Us About Byzantine Influences?*, in: *Rom und Byzanz im Norden. Mission und Glaubenswechsel im Ostseeraum während des 8.-14. Jahrhundert. Internationale Fachkonferenz der Deutschen Forschungsgemeinschaft in Verbindung mit der Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Mainz – Kiel 18.-25. September 1994*, t. 1, wyd. M. Müller-Wille, Stuttgart 1997, s. 331-340.
- 1385 *Uppsala och Adam av Bremen*, red. A. Hultgård, Nora 1997.
- 1386 H. Brall, *Vom Reiz der Ferne. Wandlungen eines Vorstellungsschemas in Geschichtsschreibung und Dichtung des Mittelalters*, *Das Mittelalter*, t. 3, 1998, z. 2, s. 45-61.
- 1387 H. Janson, *Templum nobilissimum. Adam av Bremen, Uppsalatempel och konfliktlinjerna i Europa kring år 1075*, Göteborg 1998.
- 1388 C. O. Nordling, *The Location of the “Birca” – The Missionary Station of Bishop Ansgar*, *Scandinavian Journal of History*, t. 23, 1998, z. 1-2, s. 89-106.
- 1389 S. Rafnsson, *Olaf Tryggvason och Olaf Haraldsson i den äldsta historieskrivningen*, w: *Kongemøte på Stiklestad. Foredrag fra seminar om kongedømmet i vikingetid og tidlig middelalder*, wyd. O. Skevik, Verdal 1999, s. 105-117.
- 1390 А. Белы, *Хроника Белай Русі. Chronikon Russiae Albae. Нарыс гісторыі адной геаграфічнай назвы*, Мінск 2000.
- 1391 H. Janson, *Adam of Bremen and the Conversion of Scandinavia*, w: *Christianizing Peoples and Converting Individuals*, wyd. G. Armstrong and I. N. Wood, Turnhout 2000, s. 83-88.
- 1392 S. Rosik, *Interpretacja chrześcijańska religii pogańskich Słowian w świetle kronik niemieckich XI-XII wieku (Thietmar, Adam z Bremy, Helmold)*, Wrocław 2000 (*Acta Universitatis Wratislaviensis*, t. 2235, Historia, t. 144).

- 1393 S. Rosik, *Wineta – utopia szlachetnych pogan (Znaczenie legendy w Helmolda „Kronice Słowian”)*, *Slavia Antiqua*, t. 42, 2001, s. 113-121.
- 1394 L. Søndergaard, *At the Edge of the World. Early Medieval Ideas of the Nordic Countries*, w: *Medieval Spirituality in Scandinavia and Europe. A Collection of Essays in Honour of Tore Nyberg*, wyd. L. Bisgaard i in., Odense 2001, s. 51-71.
- 1395 V. Scior, *Das Eigene und das Fremde. Identität und Fremdheit in den Chroniken Adams von Bremen, Helmolds von Bosau und Arnolds von Lübeck*, Berlin 2002.
- 1396 R. Steinacher, *Wenden, Slawen, Vandalen. Eine frühmittelalterliche pseudologische Gleichsetzung und ihre Nachwirkungen*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 329-353.
- 1397 Ch. Lübke, *Qui sint vel unde huc venerint – Bemerkungen zur Herkunft der Namen von Polen und Liutizen*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 279-288.
- 1398 D. Fraesdorff, *Barbarische Norden. Vorstellungen und Fremdkategorie bei Rimbert, Thietmar von Merseburg, Adam von Bremen und Helmold von Bosau*, Berlin 2005.

Frutolf z Michelsbergu:

- 1399 F.-J. Schmale, *Zur Abfassungszeit von Frutolfs Weltchronik*, *Bericht des Historischen Vereins Bamberg*, t. 102, 1966, s. 81-87.
- 1400 A. J. Stoclet, *Zur politisch-religiösen Tendenz der Chronik Frutolfs von Michelsberg*, *Latomus*, t. 40, 1984, z. 1, s. 200-209.

- 1401 K. Schmid, *Frutolfs Bericht zum Jahr 1077 oder Rückzug Rudolfs von Schwaben*, w: *Historiographia Mediaevalis. Studien zur Geschichtsschreibung und Quellenkunde des Mittelalters. Festschrift für Franz-Josef Schmale zum 65. Geburtstag*, wyd. D. Berg, H.-W. Goetz, Darmstadt 1988, s. 181-198.
- 1402 W. Gawłowska, *Frutolfa z Michelsbergu „Chronicon Universale“*. *Wątki dziejopisarskie i literackie*, Łódź 1989.
- 1403 H. Vollrath, *Oral Modes of Perception in Eleventh-Century Chronicles*, w: *Vox intexta. Orality and Textuality in the Middle Ages*, wyd. A. N. Doane, C. B. Pasternack, Madison (Wisc.) 1991, s. 102-111.
- 1404 K. Schmid, *Die Salier als Kaiserdynastie. Zugleich ein Beitrag zur Bildausstattung der Chroniken Frutolfs und Ekkehardts*, w: *Iconologia sacra. Mythos, Bildkunst und Dichtung in der Religion- und Sozialgeschichte Alteuropas. Festschrift für Karl Hauck zum 75. Geburtstag*, wyd. H. Keller, N. Staubach, Berlin 1994 (Arbeiten zur Frühmittelalterforschung, t. 23), s. 461-495.
- 1405 P. Bange, *The Image of Women of the Nobility in the German Chronicles of the Tenth and Eleventh Centuries*, w: *The Empress Theophano. Byzantium and the West at the Turn of the First Millennium*, wyd. A. Davids, Cambridge 1995, s. 150-168.
- 1406 Ch. Lohmer, *150 Jahre Edition der Chronik des Frutolf von Michelsberg*, w: *Zur Geschichte und Arbeit der Monumenta Germaniae Historica*, red. A. Gawlik, München 1996, s. 44-58.
- 1407 B. Jussen, *The Concept of Time in the Historiography of the Eleventh and the Twelfth Centuries*, w: *Medieval Concepts of the Past. Ritual, Memory, Historiography*, wyd. G. Althoff, J. Fried, P. J. Geary, Washington, D.C 2002, s. 139-165.
- 1408 E. Rotter, *Mohammed in Bamberg. Die Wahrnehmung der muslimischen Welt im deutschen Reich des 11. Jahrhunderts*, w: *Aufbruch in zweite Jahrtausend*, Ostfildern 2004, s. 283-344.

- 1409 K. Heyden, *Der Jenauer Autograph der Chronik des Frutolf von Bamberg mit der Fortsetzung des Ekkehard von Aura*, w: *Welt – Zeit. Christliche Weltchronistik aus zwei Jahrtausende in Beständen der Thüringer Universitäts- und Landesbibliothek Jena*, Berlin 2005, s. 81-89.

Ekkehard von Aura:

- 1410 G. Buchholz, *Ekkehard von Aura. Untersuchungen zur deutschen Reichsgeschichte unter Heinrich IV. und Heinrich V*, Leipzig 1888.
- 1411 K. Gold, *Einheitliche Anschauung und Abfassung der Chronik Ekkehards von Aura nachgewiesen auf Grund der Zeitanschauungen*, Anklam 1916.
- 1412 I. Schmale-Ott, *Die Rezension C der Weltchronik Ekkehards*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, t. 12, 1956, s. 363-387.
- 1413 F.-J. Schmale, *Überlieferungskritik und Editionsprinzipien der Chronik Ekkehards von Aura*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, t. 27, 1971, s. 110-134.
- 1414 I. Schmale-Ott, *Untersuchungen zu Ekkehard von Aura und zur Kaiserchronik*, *Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte*, t. 34, 1971, s. 403-461, dostępny w Internecie: http://mdz.bib-bvb.de/digbib/bayern/zblg/zblg34/@Generic_BookText-View/2127.cs=default.ts=default.pt=2132.lang=pl oraz ze strony biblioteki MGH: <http://www.mgh-bibliothek.de/bibliothek>.
- 1415 M. Bláhová, *Terminologie sídliť ve vyprávěcích pramenech první čtvrtiny 12. století*, *Československý časopis historický*, t. 26, 1978, z. 2, s. 249-278.
- 1416 Th. Frenz, *Ekkehard von Aura (†1126)*, *Veröffentlichungen der Gesellschaft für Fränkische Geschichte*, t. 11, 1984, s. 1-10.
- 1417 K. Schmid, *Die Salier als Kaiserdynastie. Zugleich ein Beitrag zur Bildausstattung der Chroniken Frutolfs und Ekkehards*, w: *Iconologia sacra. Mythos, Bildkunst und Dichtung in der Religion- und Sozialgeschichte Alteuropas. Festschrift für*

- Karl Hauck zum 75. Geburtstag*, wyd. H. Keller, N. Staubach, Berlin 1994 (Arbeiten zur Frühmittelalterforschung, t. 23), s. 461-495.
- 1418 D. Schlochtermeyer, *Heiligenviten als Exponenten eines „zeitlosen“ Geschichtsbewußtseins?*, w: *Hochmittelalterliches Geschichtsbewußtsein im Spiegel nichthistoriographischer Quellen*, wyd. H.-W. Goetz, Berlin 1998, 161-177.
- 1419 B. Schneidmüller, *Ordnung der Anfänge. Die Entstehung Deutschlands und Frankreichs in historischen Konstruktionen des Hoch- und Spätmittelalters*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 291-306.
- 1420 K. Heyden, *Der Jenauer Autograph der Chronik des Frutolf von Bamberg mit der Fortsetzung des Ekkehard von Aura*, w: *Welt – Zeit. Christliche Weltchronistik aus zwei Jahrtausende in Beständen der Thüringer Universitäts- und Landesbibliothek Jena*, Berlin 2005, s. 81-89.
- 1421 F. Schwarzbauer, *Geschichtszeit. Über Zeitvorstellungen in den Universalchroniken Frutolfs von Michelsberg, Honorius’ Augustodunensis und Ottos von Freising*, Berlin 2005 (Orbis Mediaevalis, t. 6).

Sigebert z Gembloux, Chronographia:

- 1422 P. Kath, *Sigeberti Continuatio Aquicinctina. Eine quellenkritische Untersuchung*, Bulletin de la Commission Royale d’Histoire de Belgique, t. 83, 1914, s. 1-222.
- 1423 J. Beneyto Pérez, *El códice Matritense de la crónica Sigebertiana*, Studia Gregoriana, t. 2, 1947, s. 335-339.
- 1424 A. Boutemy, *Une page des notes de lectures de Sigebert de Gembloux*, Scriptorium, t. 3, 1949, s. 183-189.
- 1425 P. Gorissen, *Sigeberti Gemblacensis Chronographiae Auctarium Affligernense*, Brüssel 1952.

- 1426 J. Beumann, *Sigebert von Gembloux und der Traktat de investitura episcoporum*, Sigmaringen 1976.
- 1427 M. de Waha, *Sigebert de Gembloux faussaire? Le chroniqueur et les „sources anciennes“ de son abbaye*, *Revue belge de philologie et d'histoire*. *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, t. 55, 1977, z. 4, s. 989-1036.
- 1428 J. Ziese, *Bischofsamt und Königtum*, *Historisches Jahrbuch*, t. 97-98, 1978, s. 108-130.
- 1429 A. Vernet, *Langue et littérature latine du Moyen-Âge*, *Annuaire de l'École pratique des hautes-études – IVe Section*, t. 1978/1979, s. 529-537.
- 1430 M. de Waha, *Quelques rapprochements entre les „Annales Sancti Jacobi“ et l'œuvre de Sigebert de Gembloux*, *Sacris erudiri*, t. 24, 1980, s. 41-66.
- 1431 A. J. Stoclet, *Le sacre de Pépin le Bref dans la Chronique Universelle de Sigebert de Gembloux et dans le Tractatus de Investitura Episcoporum. Le problème des sources*, *Latomus*, t. 40, 1981, s. 618-623.
- 1432 L. Genicot, *Some Elementary Remarks on the Utility of Computers in Medieval History*, *Studies in Medieval Culture*, t. 27, 1984, s. 45-50.
- 1433 R. G. Babcock, *Sigebert of Gembloux and the Waltharius*, *Mittelateinisches Jahrbuch*, t. 21, 1986, wyd. 1987, s. 101-105.
- 1434 A.-D. von den Brincken, „*Contemporalitas regnorum*“. *Beobachtungen zum Versuch des Sigebert von Gembloux, die Chronik des Hieronymus fortzusetzen*, w: *Historiographia Mediaevalis. Studien zur Geschichtsschreibung und Quellenkunde des Mittelalters. Festschrift für Franz-Josef Schmale zum 65. Geburtstag*, wyd. D. Berg, H.-W. Goetz, Darmstadt 1988, s. 199-211.
- 1435 D. J. Faber, *Vreemdelingen in de staat Gods. De joden in historiografische teksten uit de elfde en twaalfde eeuw*, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, t. 103, 1990, z. 3, s. 395-411.
- 1436 M. Schmidt-Chazan, *La chronique de Sigebert de Gembloux. Succès français d'une oeuvre lotharingienne. A propos d'un exemplaire de l'édition princeps conservé à la Bibliothèque municipale de Metz*, *Cahiers lorrains*, t. 1, 1990, s. 1-26.

- 1437 M. Schmidt-Chazan, *Sigebert de Gembloux, le Lotharingien*, Publications de la section historique de l'Institut Grand-Ducal de Luxembourg, t. 106, 1991, s. 21-48.
- 1438 *Échanges religieux et intellectuelles du Xe au XIIIe siècles en Haute et en Basse-Lotharingie. Actes des 5. Journées Lotharingiennes, 21 et 22 octobre 1998*, Luxembourg 1991.
- 1439 H.-W. Goetz, *On the Universality of Universal History, w: L'Historiographie médiévale en Europe. Actes du colloque organisé par la Fondation Européenne de la Science au Centre de Recherches Historiques et Juridiques de l'Université Paris I du 29 mars au 1er avril 1989*, wyd. J.-Ph. Genet, Paris 1991, s. 247-261.
- 1440 H.-W. Goetz, *Die Zeit als Ordnungsfaktor in der hochmittelalterlichen Geschichtsschreibung, w: Rhythmus und Saisonalität. Kongreßakten des 5. Symposions des Mediävistenverbandes in Göttingen 1993*, wyd. P. Dilg, G. Keil, D.-R. Moser, Sigmaringen 1995, s. 63-74.
- 1441 H.-W. Goetz, *Zeitbewußtsein und Zeitkonzeptionen in der hochmittelalterlichen Geschichtsschreibung, w: Zeitkonzeptionen, Zeiterfahrung, Zeitmessung. Stationen ihres Wandels vom Mittelalter bis zur Moderne*, wyd. T. Ehlert, Paderborn 1997, s. 12-32.
- 1442 M. Chazan, *L'Empire et l'histoire universelle de Sigebert de Gembloux à Jean de Saint Victor XIIe-XIVe siècle*, Paris 1999.
- 1443 M. Chazan, *La nécessité de l'Empire de Sigebert de Gembloux à Jean de Saint Victor XIIe-XIVe siècle*, Le Moyen Âge, t. 106, 2000, s. 9-36.
- 1444 T. Licht, *Sigebert von Gembloux und das Kloster Limburg an der Hardt, w: Scripturus vitam. Lateinische Biographie von der Antike bis in die Gegenwart. Festgabe für Walter Berschin zum 65. Geburtstag*, wyd. D. Walz, Heidelberg 2002, s. 949-956.
- 1445 M. Niederkorn-Bruck, *Papst Gregor I. in liturgischen und liturgiethoretischen Quellen des Hochmittelalters, w: Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Aka-

demie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 317-328.

Annalista Saxo (Arnold z Berge / Nienburga):

- 1446 R. Siebert, *Untersuchungen über die Nienburger Annalistik und die Autorschaft des Annalista Saxo. Ein Beitrag zur Kritik der deutschen Geschichtsquellen des Mittelalters*, Rostock 1896.
- 1447 H. Bresslau, *Zum Annalista Saxo*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, t. 27, 1902, s. 755-757.
- 1448 H.-E. Lohmann, *Über die Entstehungszeit des Geschichtswerkes des Annalista Saxo*, w: *Kritische Beiträge zur Geschichte des Mittelalters. Festschrift für Robert Holtzmann zum sechzigsten Geburtstag*, wyd. W. Möllenberg i in., Berlin 1933, s. 160-166.
- 1449 B. Schmeidler, *Abt Arnold von Kloster Berge und Reichskloster Nienburg (1119-1166) und die Nienburg – Magdeburgische Geschichtsschreibung des 12. Jahrhunderts*, Sachsen und Anhalt, t. 15, 1939, s. 88-167.
- 1450 C. Lecouteux, *Arnoldus Saxo. Unveröffentlichte Texte, transkribiert und kommentiert*, Euphorion, t. 76, 1982, z. 3-4, s. 389-400.
- 1451 G. Althoff, *Heinrich der Löwe und das Stadterbe. Zum Problem der Beurteilung des Annalista Saxo*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 4, 1985, z. 1, s. 66-100.
- 1452 K. Naß, *Die Reichschronik des Annalista Saxo und die sächsische Geschichtsschreibung im 12. Jahrhundert*, Hannover 1996.
- 1453 I. Draelants, *Introduction à l'étude d'Arnoldus Saxo aux sources du "De floribus rerum naturalium"*, w: *Die Enzyklopädie im Wandel vom Hochmittelalter bis zur frühen Neuzeit. Akten des Kolloquiums des Projekts D im Sonderforschungsbereich 231 (29. 11. – 1. 12. 1996)*, wyd. Ch. Meier, red. St. Schuler, M. Heckenkamp, München 2002, s. 85-121.

- 1454 B. Schneidmüller, *Ordnung der Anfänge. Die Entstehung Deutschlands und Frankreichs in historischen Konstruktionen des Hoch- und Spätmittelalters*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 291-306.

Orderyk Witalis:

- 1455 A. Jägerschmidt, *Mönch und Geschichtsschreiber. Ordericus Vitalis und seine Kirchengeschichte*, Benediktinische Monatschrift, t. 10, 1928, s. 304-318, 395-405, 442-456.
- 1456 H. Richter, *Englische Geschichtsschreiber des 12. Jahrhunderts: Eadmer, Wilhelm von Malmesbury, Ordericus Vitalis*, Berlin 1938.
- 1457 H. Wolter S. J., *Ordericus Vitalis. Ein Beitrag zur kluniazensischen Geschichtsschreibung*, Wiesbaden 1955.
- 1458 R. D. Ray, *The Monastic Historiography of Ordericus Vitalis*, Durham, N. C., 1967.
- 1459 P. Rousset, *La description du monde chevaleresque chez Orderic Vital*, Le Moyen Âge, t. 75, 1969, s. 427-444.
- 1460 P. Rousset, *La femme et la famille dans „L’histoire ecclésiastique“ d’Orderic Vital*, Zeitschrift für schweizerische Kirchengeschichte, t. 63, 1969, s. 58-66.
- 1461 R. D. Ray, *Orderic Vitalis and his Readers*, Studia Monastica, t. 14, 1972, s. 17-33.
- 1462 R. D. Ray, *Orderic Vitalis and William of Poitiers. A Monastic Reinterpretation of William the Conqueror*, Revue belge de philologie et d’histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, t. 50, 1972, z. 4, s. 1116-1127.
- 1463 A. Grandsen, *Historical Writing in England ca. 550 to ca. 1307*, London 1974, s. 151-165.
- 1464 H. Pellerin, *L’oeuvre d’Ordéric Vital. Ses différentes éditions et traductions*, Le Pays d’Auge, t. 24, 1974, z. 11, s. 13-20.

- 1465 H. Pellerin, *Ordéric Vital, moine de Saint-Evroult et historien normand*, *Lingua e stile*, t. 24, 1974, z. 8, s. 5-13.
- 1466 L. Musset, *L'image de la Scandinavie dans les œuvres normandes de la période ducale (911-1204)*, w: *Les Relations littéraires franco-scandinaves au Moyen Âge*, Paris 1975, 193-213; przedruk w: tegoż, *Nordica et Normannica. Recueil d'études sur la Scandinavie ancienne et médiévale, les expéditions des Vikings et la fondation de la Normandie*, Paris 1997, s. 213-231.
- 1467 M. Chibnall, *Charter and Chronicle. The Use of Archive Sources by Norman Historians*, w: *Church and Government in the Middle Ages. Essays Presented to C.R. Cheney*, wyd. C.N.L. Brooke i in., Cambridge, 1976, s. 1-17; przedruk w: tejże, *Piety, Power and History in Medieval England and Normandy*, Aldershot 2000 (Variorum Collected Studies Series, t. 683), esej 19.
- 1468 K. Schnith, *Normannentum und Mönchtum bei Ordericus Vitalis*, w: *Secundum regulam vivere. Festschrift für P[ater] N. Backmund O Praem.*, wyd. G. Melville, Windberg 1978, s. 105-119.
- 1469 M. M. Chibnall, *Feudal Society in Orderic Vitalis*, w: *Proceedings of the Battle Conference on Anglo-Norman Studies*, t. 1, wyd. R. A. Brown, Woodbridge, Suffolk 1979, s. 35-48, 199-202.
- 1470 A. M. J. Roux, *Du nouveau en Normandie au temps du Conquerant*, Caen 1980.
- 1471 B. Schnitzler, *Ordericus Vitalis – ein Sympathisant der normanischen Kirchenreform in England?*, w: *Reformatio Ecclesiae. Beiträge zur kirchlichen Reformbemühungen von der Alten Kirche bis zur Neuzeit. Festgabe für Erwin Iserloh*, wyd. R. Bäumer, Paderborn 1980, s. 77-88.
- 1472 M. Chibnall, *The World of Orderic Vitalis*, Oxford 1984.
- 1473 L. Musset, *L'horizon géographique, moral et intellectuel d'Ordéric Vital, historien anglo-normand*, w: *La Chronique et l'histoire au Moyen Âge. Colloque des 24 et 25 mai 1982*, wyd.

- D. Poirion, Paris 1984 (Cultures et civilisations médiévales, t. 2), s. 101-122.
- 1474 N. Lettinck, *Comment les historiens de la première moitié du XIIe siècle jugeaient-ils leur temps?*, *Journal des savants*, t. 1-2, 1984 (wyd. 1985), s. 51-77.
- 1475 Ch. J. Holdsworth, *Orderic, Traditional Monk and the New Monasticism*, w: *Tradition and Change. Essays in Honour of Marjorie Chibnall Presented by Her Friends on the Occasion of Her Seventieth Birthday*, wyd. D. Greenway, Ch. Holdsworth, J. Sayers, Cambridge 1985, s. 21-34.
- 1476 D. Escudier, *L'oeuvre entre les lignes d'Orderic Vital*, w: *Le Livre au Moyen Âge*, wyd. J. Glenisson, Paris 1988, s. 193-195.
- 1477 P. Bouët, *Orderic Vital, lecteur critique de Guillaume de Poitiers*, w: *Mediaevalia christiana XIe-XIIe siècle. Hommage à Raymonde Foreville de ses amis, ses collègues et ses anciens élèves*, éd. par C. E. Viola, Tournai 1989, s. 25-50.
- 1478 M. M. Chibnall, *Anglo-French Relations in the Work of Orderic Vitalis*, w: *Documenting the Past. Essays in the Medieval History Presented to George Peddy Cuttino*, wyd. J. S. Hamilton, P. J. Bradley, Woodbridge 1989, s. 5-19; przedruk w: *teżże, Piety, Power and History in Medieval England and Normandy*, Aldershot 2000 (Variorum Collected Studies Series, t. 683), esej 15.
- 1479 M. Chibnall, *Orderic Vitalis on Castles*, w: *Studies in Medieval History Presented to R. A. Brown*, wyd. Ch. Harper-Bill, Ch. J. Holdsworth, J. L. Nelson, Woodbridge 1989, s. 43-56; przedruk w: *teżże, Piety, Power and History in Medieval England and Normandy*, Aldershot 2000 (Variorum Collected Studies Series, t. 683), esej 16; *Anglo-Norman Castles*, wyd. R. Liddiard, Woodbridge, Suffolk 2003, s. 119-132.
- 1480 M. M. Chibnall, *Women in Orderic Vitalis*, *Haskins Society Journal. Studies in Medieval History*, t. 2, 1990, s. 105-121; przedruk w: *teżże, Piety, Power and History in Medieval*

- England and Normandy*, Aldershot 2000 (Variorum Collected Studies Series, t. 683), esej 6.
- 1481 G. A. Loud, *La "gens normannorum" nascita di un mito letterario*, w: *I normanni. Popolo d'Europa 1030-1200*, wyd. M. d'Onofrio, Venezia 1994, s. 161-163.
- 1482 K. Thompson, *Orderic Vitalis and Robert of Belleme*, *Journal of Medieval History*, t. 20, 1994, s. 133-141.
- 1483 H. Yamashiro, *Anguro-noruman ki no rekishika tachi* [Historycy anglo-normańscy], *Shigaku Kenkyū*. *The Review of Historical Studies*, t. 205, 1994, s. 45-62.
- 1484 P. Bouët, *L'image des évêques normands dans l'Œuvre d'Orderic Vital*, w: *Colloque de Cerisy-la-Salle (30 septembre - 3 octobre 1993): Les évêques normands du XIe siècles*. Actes publiés sous la direction de P. Bouët, F. Neveux, Caen 1995, s. 253-275.
- 1485 F. Lifshitz, *The Migration of Neustrian Relics in the Viking Age. The Myth of Voluntary Exodus, the Reality of Coercion and Theft*, *Early Medieval Europe*, t. 4, 1995, z. 2, s. 175-192.
- 1486 M. Chibnall, *The World of Orderic Vitalis. Norman Monks and Norman Knights*, new ed. [książki z 1984, zob. poz. 1472], Woodbridge 1996.
- 1487 M. Chibnall, *A Twelfth-Century View of the Historical Church. Orderic Vitalis*, w: *The Church Retrospective. Papers Read at the 1995 Summer Meeting and the 1996 Winter Meeting of the Ecclesiastical History Society*, wyd. R. N. Swanson, Woodbridge 1997 (*Studies in Church History*, t. 33, 1997), s. 115-134; przedruk w: tejże, *Piety, Power and History in Medieval England and Normandy*, Aldershot 2000 (Variorum Collected Studies Series, t. 683), esej 1.
- 1488 E. Mégier, *Fortuna als Kategorie der Geschichtsdeutung im 12. Jahrhundert am Beispiel Ordericus' Vitalis und Ottos von Freising*, *Mittellateinisches Jahrbuch*, t. 32, 1997, z. 1, s. 49-70.
- 1489 E. Mégier, *Cotidie operatur. Christus und die Geschichte in der Historia ecclesiastica des Ordericus Vitalis*, *Revue Mabillon*, nouvelle série, t. 10, 1999, s. 169-204.

- 1490 E. Mégier, *Divina pagina and the narration of history in Orderic Vitalis' Historia ecclesiastica*, *Revue Bénédictine*, t. 110, 2000, s. 106-124.
- 1491 K. Keats-Rohan S.B., *Le rôle des élites dans la colonisation de l'Angleterre (vers 1066-1135)*, w: *La Normandie et l'Angleterre au Moyen Âge. Colloque de Cerisy-la-Salle (4-7 octobre 2001)*. Actes, wyd. P. Bouët, V. Gazeau, Caen 2003, s. 39-60.
- 1492 E. van Houts, *Historical Writing*, w: *A Companion to the Anglo-Norman World*, wyd. Ch. Harper-Bill, E. van Houts, Woodbridge, Suffolk 2003, s. 103-121.

Piotr Tudebode:

- 1493 S. Runciman, *Dzieje wypraw krzyżowych*, t. 1: *Pierwsza krucjata i założenie Królestwa Jerozolimskiego*, przeł. J. Schwakopf, Posłowiem opatrzył B. Zientara, Warszawa 1987 (oryginał: *A History of the Crusades. The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem*, Cambridge 1950), s. 317.
- 1494 R. G. Arthur, *The Baligant Episode in the Chanson de Roland and the Historia of Peter Tudebode*, *Olifant. A Publication of the Société Rencesvals, American-Canadian Branch*, t. 13, 1988, z. 3-4, s. 177-180.
- 1495 J. France, *The Anonymous Gesta Francorum and the Historia Francorum qui ceperunt Iherusalem of Raymond of Aguilers and the Historia de Hierosolymitano itinere of Peter Tudebode. An Analysis of the Textual Relationship Between Primary Sources for the First Crusade*, w: *The Crusades and Their Sources. Essays Presented to Bernard Hamilton*, wyd. J. France, W. G. Zajac, Aldershot 1998, s. 39-69.

Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum:

- 1496 J. J. Gavigan, *The Syntax of the Gesta Francorum*, Philadelphia 1943.
- 1497 H. Oehler, *Studien zu den Gesta Francorum*, *Mittellateinisches Jahrbuch*, t. 6, 1970, s. 58-97.

- 1498 R. Hill, *Crusading Warfare. A Camp-Follower's View 1097-1120*, w: *Proceedings of the Battle Conference on Anglo-Norman Studies*, t. 1, wyd. R. A. Brown, Woodbridge, Suffolk 1979, s. 75-83, 209-211.
- 1499 B. Skoulatos, *L'auteur anonyme des Gesta Francorum et aliorum Hierosolimitanorum et le monde byzantin*, *Byzantion*, 50, 1980, z. 2, s. 504-532.
- 1500 A. H. van Erp, *Gesta Francorum, gesta Dei? Motivering en rechtvaardiging van de eerste krustochten door tijdgenoten en moslimse reactie*, Amsterdam 1982.
- 1501 S. Runciman, *Dzieje wypraw krzyżowych*, t. 1: *Pierwsza krucjata i założenie Królestwa Jerozolimskiego*, przeł. J. Schwakopf, Posłowiem opatrzył B. Zientara, Warszawa 1987 (oryginał: *A History of the Crusades. The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem*, Cambridge 1950), s. 317.
- 1502 K. B. Wolf, *Crusade and Narrative. Bohemond and the Gesta Francorum*, *Journal of Medieval History*, t. 17, 1991, z. 3, s. 207-216.
- 1503 M. de Combarieu du Grès, *La terre de repromission*, w: *Terres médiévales*, wyd. B. Ribémont, Paris 1993, s. 71-100.
- 1504 C. Morris, *The Gesta Francorum as Narrative History*, *Reading Medieval Studies*, t. 19, 1993, s. 55-71.
- 1505 K. Leyser, *Money and Supplies on the First Crusade*, w: tegoż, *Communications and Power in Medieval Europe. The Gregorian Revolution and Beyond*, wyd. T. Reuter, London 1994, s. 77-95.
- 1506 L. B. Mortensen, *Change of Style and Content as an Aspect of the Copying Process. A Recent Trend in the Study of Medieval Latin Historiography*, w: *Bilan et perspectives des études médiévales en Europe. Actes du premier Congrès européen d'études médiévales (Spoleto, 27-29 mai 1993)*, wyd. J. Hamesse, Louvain-la-Neuve 1995 (*Textes et études du Moyen Âge*, t. 3), s. 265-276.

- 1507 M. Balard, *Gesta Dei per Francos. L'usage du mot "Francs" dans les chroniques de la première Croisade*, w: Clovis – histoire et mémoire. Le baptême de Clovis, son écho à travers l'histoire. Actes du Colloque international d'histoire de Reims, wyd. M. Rouche, Paris 1997, s. 473-484.
- 1508 J. France, *The Anonymous Gesta Francorum and the Historia Francorum qui ceperunt Iherusalem of Raymond of Aguilers and the Historia de Hierosolymitano itinere of Peter Tudebode. An Analysis of the Textual Relationship Between Primary Sources for the First Crusade*, w: *The Crusades and Their Sources. Essays Presented to Bernard Hamilton*, wyd. J. France, W. G. Zajac, Aldershot 1998, s. 39-69.
- 1509 J. France, *The Use of the Anonymous Gesta Francorum in the Early Twelfth-Century Sources for the First Crusade*, w: *From Clermont to Jerusalem. The Crusades and Crusader Societies, 1095-1500*, wyd. A. V. Murray, Turnhout 1998 (International Medieval Research, t. 3), s. 29-42.
- 1510 E.-D. Hehl, *Kreuzzug – Pilgerfahrt – Imitatio Christi*, w: *Pilger und Wallfahrtsstätten in Mittelalter und Neuzeit*, wyd. M. Matheus, Stuttgart 1999 (Mainzer Vorträge, t. 4), s. 35-51.
- 1511 J. Flori, *Quelques aspects de la propagande anti-byzantine dans les sources occidentales de la première croisade*, w: *Chemins d'Outre-Mer. Études d'histoire sur la Méditerranée médiévale offertes à Michel Balard*, wyd. D. Coulon i in., t. 1, Paris 2004 (Byzantina Sorbonensia, t. 20), s. 333-344.

Fulcher z Chartres:

- 1512 N. Iorga, *Les narrateurs de la première croisade*, Paris 1928.
- 1513 J. E. Cronin, "And the Reapers are Angels". *A Study of the Crusade Motivation as Described in the "Historia Iherosolimitana" of Robert the Monk*, New York 1973.
- 1514 W. Giese, *Untersuchungen zur Historia Hierosolymitana des Fulcher von Chartres*, Archiv für Kulturgeschichte, t. 69, 1987, z. 1, s. 62-115.

- 1515 S. Runciman, *Dzieje wypraw krzyżowych, t. 1: Pierwsza krucjata i założenie Królestwa Jerozolimskiego*, przeł. J. Schwankopf, Posłowiem opatrzył B. Zientara, Warszawa 1987 (oryginał: *A History of the Crusades. The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem*, Cambridge 1950), s. 317.
- 1516 V. Epp, *Die Entstehung eines „Nationalbewußtseins“ in der Kreuzfahrerstaaten*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 45, 1989, z. 2, s. 596-604.
- 1517 V. Epp, *Fulcher von Chartres. Studien zur Geschichtsschreibung des ersten Kreuzzuges*, Düsseldorf 1990.
- 1518 V. Epp, 'Miles' und 'militia' bei Fulcher von Chartres und seinen Bearbeitern, w: *Militia Christi e Crociata nei secoli XI-XIII. Atti della undecima Settimana internazionale di studi, Mendola, 28 agosto – 1 settembre 1989*, Milano 1992, s. 769-784.
- 1519 P. J. Cole, "O God, the heathen have come into your inheritance" (Ps. 78.1). *The Theme of Religious Pollution in crusade Documents, 1095-1188*, w: *Crusaders and Muslims in Twelfth-Century Syria*, wyd. M. Schatzmiller, Leiden 1993 (*The Medieval Mediterranean. Peoples, Economies and Cultures, 400-1453*, t. 1), s. 84-111.
- 1520 A. W. Lewis, *Towards the identification of Fulcher (ob. 1171), Abbot of Pontlevoy and of Saint-Père at Chartres*, *Revue Bénédictine*, t. 105, 1995, s. 417-432.
- 1521 A. V. Murray, *Ethnic Identity in the Crusader States. The Frankish Race and the Settlement of Outremer*, w: *Concepts of National Identity in the Middle Ages*, wyd. S. Forde, L. Johnson, A. V. Murray, Leeds 1995 (*Leeds Texts and Monographs*, n.s., t. 14), s. 59-73.
- 1522 M. Balard, *Gesta Dei per Francos. L'usage du mot "Francs" dans les chroniques de la première Croisade*, w: *Clovis – histoire et mémoire. Le baptême de Clovis, son écho à travers l'histoire. Actes du Colloque international d'histoire de Reims*, wyd. M. Rouche, Paris 1997, s. 473-484.

- 1523 P. J. Cole, *Christians, Muslims, and the "Liberation" of the Holy Land*, *Catholic Historical Review*, t. 84, 1998, z. 1, s. 1-10.
- 1524 E. Lauzi, *Occidentali e Saraceni nel Medioevo latino. Tracce di un incontro*, cz. II, *Rendiconti dell'Istituto lombardo. Classe di lettere e scienze morali e storiche*, t. 132, 1999 (wyd. 2000), z. 2, s. 485-502.
- 1525 J. Oberste, *Rittertum der Kreuzzugszeit in religiösen Deutungen. Zur Konstruktion von Gesellschaftsbildern im 12. Jahrhundert*, Francia (Paris), t. 27, 2000 (wyd. 2001), z. 1, s. 53-87.
- 1526 Ch. T. Maier, *Konflikt und Kommunikation. Neues zum Kreuzzugsaufruf Urbans II, w: Jerusalem im Hoch- und Spätmittelalter. Konflikte und Konfliktbewältigung -- Vorstellungen und Vergegenwärtigungen*, wyd. D. Bauer, K. Herbers, N. Jaspert, Frankfurt/Main 2001 (Campus Historische Studien, t. 29), s. 13-30.
- 1527 R. J. Macrides, *Constantinople. The Crusaders' Gaze*, w: *Travel in the Byzantine World*, *Society for the Promotion of Byzantine Studies*, t. 10, 2002, s. 193-212.
- 1528 D. S. Bachrach, *Conforming with the Rhetorical Tradition of Plausibility. Clerical Representation of Battlefield Orations Against Muslims, 1080-1170*, *International History Review*, t. 26, 2004, z. 1, s. 1-19.
- 1529 J. Rubenstein, *Putting History to Use. Three Crusade Chronicles in Context*, *Viator*, t. 35, 2004, s. 131-168.

Balderyk, biskup Dol, Historia jerozolimska:

- 1530 K.-H. Bender, *La matière de la Croisade vers 1200 ou un récit en vers de la première croisade fondé sur Baudri de Bourgueil*, w: *La Chanson de Geste et le Mythe carolingien. Mélanges René Louis publiés par ses collègues, ses amis et ses élèves à l'occasion de son 75e anniversaire*, wyd. E. Baumgartner i in., Saint-Père-sous-Vézelay 1982, t. 2, s. 1079-1093.
- 1531 A. Petit, *Le camp chrétien devant Antioche dans le RPCBB [Récit en vers français de la Première Croisade fondé sur Baudri de Bourgueil]*, *Romania*, t. 108, 1987, z. 4, s. 503-519.

- 1532 S. Runciman, *Dzieje wypraw krzyżowych*, t. 1: *Pierwsza krucjata i założenie Królestwa Jerozolimskiego*, przeł. J. Schwakopf, Posłowiem opatrzył B. Zientara, Warszawa 1987 (oryginał: *A History of the Crusades. The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem*, Cambridge 1950), s. 317.
- 1533 L. Zurli, *Nota al testo di Baldrico*, *Giornale italiano di filologia*, t. 40, 1988, z. 2, s. 263-265.
- 1534 P. R. Grillo, *Vers une édition du texte français de l'Historia Jerosolimitana de Baudri de Dol*, w: *Autour de la Première Croisade. Actes du Colloque de la Society for the Study of the Crusades and the Latin East (Clermont-Ferrand, 22-25 juin 1995)*, wyd. M. Balard, Paris 1996 (*Byzantina Sorbonensia*, t. 14), s. 9-16.
- 1535 P. J. Cole, *Christians, Muslims, and the "Liberation" of the Holy Land*, *Catholic Historical Review*, t. 84, 1998, z. 1, s. 1-10.
- 1536 R. Levine, *The Pious Traitor. Rhetorical Reinventions of the Fall of Antioch*, *Mittelalterliches Jahrbuch*, t. 33, 1998, z. 1, s. 59-80.
- 1537 Ch. T. Maier, *Konflikt und Kommunikation. Neues zum Kreuzzugsaufruf Urbans II*, w: *Jerusalem im Hoch- und Spätmittelalter. Konflikte und Konfliktbewältigung – Vorstellungen und Vergegenwärtigungen*, wyd. D. Bauer, K. Herbers, N. Jaspert, Frankfurt/Main 2001 (*Campus Historische Studien*, t. 29), s. 13-30.

Guibert de Nogent:

- 1538 B. Monod, *Le moine Guibert et son temps 1053-1124*, Paris 1905.
- 1539 L. Boehm, „*Gesta Dei per Francos*” – oder „*Gesta Francorum*”? *Die Kreuzzüge als historiographisches Problem*, *Saeculum*, t. 8, 1957, s. 43-81.
- 1540 J. Chaurand, *La conception de l'histoire de Guibert de Nogent (1053-1124)*, *Cahiers de civilisation médiévale X^e-XIIe siècles*, t. 8, 1965, s. 381-395.

- 1541 J. F. Benton, *Self and Society in Medieval France. The Memoirs of Abbot Guibert of Nogent (1064?-c. 1125)*, New York – Evanston 1970.
- 1542 J. F. Benton, *The Personality of Guibert of Nogent*, *The Psychoanalytic Review*, t. 57, 1970-1971, z. 4, s. 563-586.
- 1543 K. Guth, *Guibert von Nogent und die hochmittelalterliche Kritik an der Reliquienverehrung*, Ottobeuren 1970.
- 1544 E.-R. Labande, *L'art de Guibert de Nogent*, w: *Economies et sociétés au Moyen Âge*, Paris 1973, s. 608-625.
- 1545 M.-C. Garand, F. Etcheverry, *Analyse d'écritures et macrophotographie. Les manuscrits originaux de Guibert de Nogent*, *Codices Manuscripti*, t. 1, 1975, z. 4, s. 112-122.
- 1546 A. Vernet, *No Title. Aspects of Medieval Literary History. Were Guibert de Nogent and Opicinus de Canistris Psychopaths?*, *Annuaire-bulletin de la Société de l'histoire de France* za r. 1974-1975 (wyd. 1976), s. 54-58.
- 1547 J. Kantor, *A Psychohistorical Source. The Memoirs of Abbot Guibert of Nogent*, *Journal of Medieval History*, t. 2, 1976, z. 4, s. 281-303.
- 1548 R. Hill, *Pure Air and Portentous Heresy*, *Studies in Church History*, t. 13, 1976, s. 135-140.
- 1549 M.-C. Garand, *Le scriptorium de Guibert de Nogent*, *Scriptorium*, t. 31, 1977, s. 3-29.
- 1550 E. Burstein, *Quelques remarques sur le vocabulaire de Guibert de Nogent*, *Cahiers de civilisation médiévale X^e-XIIe siècles*, t. 21, 1978, s. 247-263.
- 1551 J. Pelikan, *A First-Generation Anselmian, Guibert of Nogent*, w: *Continuity and Discontinuity in Church History. Essays Presented to George Huntston Williams on the Occasion of his 65th Birthday*, wyd. F. F. Church, T. George, Leiden 1979 (*Studies in the History of Christian Thought*, t. 19), s. 71-82.
- 1552 A. H. van Erp, *Gesta Francorum Gesta Dei? Motivering en rechtvaardiging van de eerste kruistochten door tijdgenoten en moslimse reactie*, Amsterdam 1982.
- 1553 M. D. Coupe, *The personality of Guibert de Nogent reconsidered*, *Journal of Medieval History*, t. 9, 1983, s. 317-329.

- 1554 F. Dolbeau, *Une séquence inédite de Guibert de Nogent*, *Revue bénédictine*, t. 93, 1983, z. 3-4, s. 323-326.
- 1555 Ch. D. Ferguson, *Autobiography as Therapy. Guibert de Nogent, Peter Abelard and the Making of Medieval Autobiography*, *The Journal of Medieval and Renaissance Studies*, t. 13, 1983, s. 187-212.
- 1556 W. M. Grauwen, *Guibert van Nogent en Norbert van Gennepe*, *Analecta Praemonstratensia*, t. 59, 1983, z. 3-4, s. 206-220.
- 1557 E.-R. Labande, *Guibert de Nogent, disciple et témoin de Saint Anselme au Bec*, w: *Le mutations socio-culturelles au tournant des XIe-XIIe siècles. Études anselmiennes (IVe section). Colloque organisé par le CNRS sous la présidence de Monsieur Jean Pouilloux, membre de l'Institut. Abbaye Notre Dame du Bec, Le Bec-Hellouin 11-16 juillet 1982*, Paris 1984 (*Spicilegium Beccense*, t. 2), s. 229-236, 255-256.
- 1558 N. Lettinck, *Comment les historiens de la première moitié du XIIe siècle jugeaient-ils leur temps?*, *Journal des savants*, t. 1-2, 1984 (wyd. 1985), s. 51-77.
- 1559 R. I. Moore, *Guibert of Nogent and His World*, w: *Studies in Medieval History presented to R.H.C. Davis*, wyd. H. Mayr-Harting, R. I. Moore, London 1985, s. 107-117.
- 1560 M. D. Coupe, *The Gesta Dei per Francos of Abbot Guibert of Nogent*, Southampton 1986.
- 1561 E. Nortier, *Guibert de Nogent face à la société chrétienne de son temps (v. 1055 – v. 1125)*, w: *Christianisation et déchristianisation. Actes de la IXe Rencontre d'histoire religieuse, Fontevraud, 3-5 octobre 1985*, Angers 1986, s. 63-77.
- 1562 S. Runciman, *Dzieje wypraw krzyżowych*, t. 1: *Pierwsza krucjata i założenie Królestwa Jerozolimskiego*, przeł. J. Schwankopf, Posłowiem opatrzył B. Zientara, Warszawa 1987 (oryginał: *A History of the Crusades. The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem*, Cambridge 1950), s. 317.
- 1563 H. Hofmann, *Autobiografisch schrijven in de middeleeuwse Latijnse literatuur*, w: *Over de autobiografie*, wyd. E. Jongeneel, Utrecht 1989, s. 104-122.

- 1564 R. Levine, *Satiric Vulgarity in Guibert of Nogent's Gesta Dei per Francos*, *Rhetorica*, t. 7, 1989, z. 3, s. 261-273.
- 1565 D. J. Faber, *Vreemdelingen in de staat Gods. De joden in historiografische teksten uit de elfde en twaalfde eeuw*, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, t. 103, 1990, z. 3, s. 395-411.
- 1566 H. Hofmann, *Guibert van Nogent op de schouders van de Heilige Augustinus, w: Dwergen op de schouders van reuzen. Studies over de receptie van de Oudheid in de Middeleeuwen*, ed. H. van Dijk, E. R. Smits, Groningen 1990, s. 43-56.
- 1567 R. B. C. Huygens, *La tradition manuscrite de Guibert de Nogent*, Steenbrugge 1991.
- 1568 A. S. Abulafia, *Theology and the Commercial Revolution. Guibert of Nogent, St. Anselm and the Jews of Northern France*, w: *Church and City 1000-1500. Essays in Honour of Christopher Brooke*, wyd. D. Abulafia, M. Franklin, M. Rubin, Cambridge – New York 1992, s. 23-40; przedruk w: *tejze, Christians and Jews in Dispute. Disputational Literature and the Rise of Anti-Judaism in the West (c. 1000-1150)*, Aldershot 1998, esej 11.
- 1569 P. Cammarosano, *Gli antenati di Paolo Diacono. Una nota sulla memoria genealogica nel medioevo italiano*, w: *Nobiltà e chiese nel medioevo e altri saggi. Scritti in onore di Gerd G. Tellenbach*, wyd. C. Violante, Roma 1993 (Pubblicazioni del Dipartimento di Medievistica dell'Università di Pisa, t. 3), 37-45.
- 1570 P. J. Cole, "O God, the heathen have come into your inheritance" (Ps. 78.1). *The Theme of Religious Pollution in crusade Documents, 1095-1188*, w: *Crusaders and Muslims in Twelfth-Century Syria*, wyd. M. Schatzmiller, Leiden 1993 (The Medieval Mediterranean: Peoples, Economies and Cultures, 400-1453, t. 1), s. 84-111.
- 1571 B. Stock, *The Self and Literary Experience in Late Antiquity and the Middle Ages*, *New Literary History. A Journal of Theory and Interpretation*, t. 25, 1994, z. 4, s. 839-852.
- 1572 M.-C. Garand, *Guibert de Nogent et ses secrétaires, cura et studio*, Turnhout 1995.

- 1573 L. B. Mortensen, *Change of Style and Content as an Aspect of the Copying Process. A Recent Trend in the Study of Medieval Latin Historiography*, w: *Bilan et perspectives des études médiévales en Europe. Actes du premier Congrès européen d'études médiévales (Spoleto, 27-29 mai 1993)*, wyd. J. Hamesse, Louvain-la-Neuve 1995 (Textes et études du Moyen Âge, t. 3), s. 265-276.
- 1574 J. Strzelczyk, *Guibert z Nogent i kult relikwii. Z dziejów racjonalizmu w średniowieczu*, w: *Vetustatis amore et studio. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Kazimierzowi Limanowi*, wyd. I. Lewandowski, A. Wójcik, Poznań 1995 (UAM, seria Filologia Klasyczna, t. 19), s. 31-40.
- 1575 A. S. Abulafia, *Twelfth-Century Humanism and the Jews*, w: *Contra Iudaeos. Ancient and Medieval Polemics between Christians and Jews*, wyd. O. Limor, G. G. Strousma, Tübingen 1996 (Texts and Studies in Medieval and Early Modern Judaism, t. 10), s. 161-175; przedruk w: tejże, *Christians and Jews in Dispute. Disputational Literature and the Rise of Anti-Judaism in the West (c. 1000-1150)*, Aldershot 1998, esej 14.
- 1576 M.-C. Garand, *Pratique de l'écriture et autographes au Moyen Âge (nouvelles observations)*, *Scrittura e civiltà*, t. 20, 1996, s. 137-152.
- 1577 J. Rubinstein, *St. Anselm's Influence on Guibert of Nogent*, w: *Anselm, Aosta, Bec and Canterbury. Papers in Commemoration of the Nine-Hundredth Anniversary of Anselm's Enthronement as Archbishop, 25 September 1093*, wyd. D. E. Luscombe, and G. R. Evans, Sheffield 1996, s. 296-309.
- 1578 M. Balard, *Gesta Dei per Francos. L'usage du mot "Francs" dans les chroniques de la première Croisade*, w: *Clovis – histoire et mémoire. Le baptême de Clovis, son écho à travers l'histoire. Actes du Colloque international d'histoire de Reims*, wyd. M. Rouche, Paris 1997, s. 473-484.
- 1579 J. Strzelczyk, *Guibert z Nogent, czyli rodzinno-społeczne uwarunkowania zaburzeń osobowości człowieka średniowiecznego*, w: *Człowiek w społeczeństwie średniowiecznym*, wyd. R. Michałowski i in., Warszawa 1997, s. 237-252.

- 1580 P. J. Cole, *Christians, Muslims, and the "Liberation" of the Holy Land*, *Catholic Historical Review*, t. 84, 1998, z. 1, s. 1-10.
- 1581 R. Levine, *The Pious Traitor. Rhetorical Reinventions of the Fall of Antioch*, *Mittelateinisches Jahrbuch*, t. 33, 1998, z. 1, s. 59-80.
- 1582 J. Oberste, *Rittertum der Kreuzzugszeit in religiösen Deutungen. Zur Konstruktion von Gesellschaftsbildern im 12. Jahrhundert*, *Francia* (Paris), t. 27, 2000 (wyd. 2001), z. 1, s. 53-87.
- 1583 M. L. Arduini, *Autobiografia e storia. Guiberto de Nogent*, *Aevum*, t. 75, 2001, z. 2, s. 303-326.
- 1584 *Dei gesta per Francos. Études sur les croisades dédiées à Jean Richard. Crusade studies in honour of Jean Richard*, wyd. M. Balard, B. Z. Kedar, J. Riley-Smith, Aldershot 2001.
- 1585 Ch. T. Maier, *Konflikt und Kommunikation. Neues zum Kreuzzugsaufruf Urbans II, w: Jerusalem im Hoch- und Spätmittelalter. Konflikte und Konfliktbewältigung – Vorstellungen und Vergegenwärtigungen*, wyd. D. Bauer, K. Herbers, N. Jaspert, Frankfurt/Main 2001 (Campus Historische Studien, t. 29), s. 13-30.
- 1586 J. Rubinstein, *Principled Passion or Heroic Detachment? The Gregorian Reform as Experienced by Guibert of Nogent*, *The Haskins Society Journal. Studies in Medieval History*, t. 10, 2001, s. 127-141.
- 1587 J. M. Ziolkowski, *Put in No-Man's-Land. Guibert of Nogent's Accusations Against a Judaizing and Jew-Supporting Christian*, w: *Jews and Christians in Twelfth-Century Europe*, wyd. M. A. Signer, J. van Engen, Notre Dame, Ind. 2001 (Notre Dame Conferences in Medieval Studies, t. 10), s. 110-122.
- 1588 S. Hotz, *Mohammed und seine Lehre in der Darstellung abendländischer Autoren von späten 11. bis zur Mitte des 12. Jahrhunderts. Aspekte, Quellen und Tendenzen in Kontinuität und Wandel*, Berlin – Brüssel – Frankfurt am Main 2002.
- 1589 M. L. Arduini, "*Historiae spiritualis auctoritas*" (*Dei gesta per Francos, Praefatio*) e "*Retrovaga Vestigia*" (*De vita sua II, 4*).

- Storia e memoria autobiografica in Guiberto di Nogent*, Aevum, t. 76, 2002, z. 2, s. 271-307.
- 1590 H. F. Blurton, *Guibert of Nogent and the Subject of History*, Exemplaria. A Journal of Theory in Medieval and Renaissance Studies, t. 15, 2003, z. 1, s. 111-131.
- 1591 M. L. Arduini, *Il problema christianitas in Guiberto di Nogent*, Aevum, t. 79, 2004, z. 2, s. 379-410.
- 1592 N. Partner, *The Hidden Self. Psychoanalysis and the Textual Unconscious*, w: *Writing Medieval History*, wyd. N. Partner, London 2005, s. 42-64.

Robert Mnich (Robert z Reims):

- 1593 G. Marquardt, *Die Historia Hierosolymitana des Robertus Monachus. Ein quellenkritischer Beitrag zur Geschichte des 1. Kreuzzugs*, Königsberg in Pr. 1892.
- 1594 P. Ch. Jacobsen, *Die Admonter Versifikation der Kreuzzugsgeschichte Roberts von St-Remi*, w: *Literatur und Sprache im europäischen Mittelalter. Festschrift für Karl Langosch zum 70. Geburtstag*, wyd. A. Önnerfors, J. Rathofer, F. Wagner, Darmstadt 1973, s. 142-172.
- 1595 J. E. Cronin, "And the Reapers are Angels". *A Study of the Crusade Motivation as Described in the "Historia Iherosolimitana" of Robert the Monk*, New York 1973.
- 1596 S. Runciman, *Dzieje wypraw krzyżowych*, t. 1: *Pierwsza krucjata i założenie Królestwa Jerozolimskiego*, przeł. J. Schwakopf, Posłowiem opatrzył B. Zientara, Warszawa 1987 (oryginał: *A History of the Crusades. The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem*, Cambridge 1950), s. 317.
- 1597 P. J. Cole, *Christians, Muslims, and the "Liberation" of the Holy Land*, Catholic Historical Review, t. 84, 1998, z. 1, s. 1-10.
- 1598 Ch. T. Maier, *Konflikt und Kommunikation. Neues zum Kreuzzugsaufruf Urbans II*, w: *Jerusalem im Hoch- und Spätmittelalter. Konflikte und Konfliktbewältigung – Vorstellungen*

gen und Vergegenwärtigungen, wyd. D. Bauer, K. Herbers, N. Jaspert, Frankfurt/Main 2001 (Campus Historische Studien, t. 29), s. 13-30.

- 1599 Th. M. Buck, *Von der Kreuzzugsgeschichte zum Reisebuch. Zur Historia Hierosolymitana des Robertus Monachus*, Deutsche Vierteljahresschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte, t. 76, 2002, s. 321-355.
- 1600 L. Russo, *Ricerche sull'Historia Iherosolimitana di Roberto di Reims*, Studi medievali, seria 3, t. 43, 2002, z. 2, s. 651-691.
- 1601 D. S. Bachrach, *Conforming with the Rhetorical Tradition of Plausibility. Clerical Representation of Battlefield Orations Against Muslims, 1080-1170*, International History Review, t. 26, 2004, z. 1, s. 1-19.

Kronika montekasyńska:

- 1602 E. Caspar, *Petrus Diaconus und die Monte Cassinenser Fälschungen. Ein Beitrag zur Geschichte des italienischen Geisteslebens im Mittelalter*, Berlin 1909.
- 1603 W. Smidt, *Über den Verfasser der drei letzten Redaktionen der Chronik Leos von Monte Cassino*, München 1925.
- 1604 W. Smidt, *Guido von Monte Cassino und die Fortsetzung der Chronik Leos durch Petrus diaconus*, w: *Festschrift Albert Brackmann*, wyd. L. Santifaller, Weimar 1931, s. 293-323.
- 1605 H.-W. Klewitz, *Petrus Diakon und die Montecassineser Klosterchronik des Leo von Ostia*, Archiv für Urkundenforschung, t. 14, 1936, s. 414-453.
- 1606 W. Smidt, *Die vermeintliche und die wirkliche Urgestalt der Chronik Leos von Montecassino*, Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken, t. 28, 1937/1938, s. 286-297.
- 1607 P. Meyvaert, *A Treatise by Leo of Ostia Lost?*, Revue Bénédictine, t. 70, 1960, s. 418-425.
- 1608 H. Hoffmann, *Der Kalender des Leo Marsicanus*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 21, 1965, s. 82-149.

- 1609 H. Hoffmann, *Petrus Diaconus, die Herren von Tusculum und der Sturz Oderisius' II. von Montecassino*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 27, 1971, s. 1-109.
- 1610 B. Löfstedt, *Notizen zu Petrus Diaconus, Ortus et vita iustorum cenobii casinensis*, Acta Classica (wyd. RPA), t. 17, 1974, s. 139-141.
- 1611 G. Mazzoli, *Da Pietro diacono al Catalogo Becker 119. Seneca a Montecassino nel secolo XII (e oltre)*, Atti della Accademia nazionale dei Lincei. Rendiconti – Classe di scienze morali, storiche e filologiche, t. 31, 1976, z. 3-4, s. 297-328.
- 1612 F. Newton, *Leo Marsicanus and the Dedicatory Text and Drawing in Monte Cassino 99*, Scriptorium, t. 33, 1979, s. 181-205.
- 1613 T. Pikus, *Próba rekonstrukcji Itinerarium Egerii w oparciu o dzieło De locis sanctis Piotra Diakona*, Meander, t. 36, 1981, z. 10, s. 495-507.
- 1614 H. Bloch, *Monte Cassino in the Middle Ages*, Roma 1986. Rec.: I. S. Robinson, *Monte Cassino in the Central Middle Ages*, Journal of Ecclesiastical History, t. 42, 1991, z. 2, s. 259-282.
- 1615 A. Köstler, *Topik als Beschreibung. Zum Quellenwert verschiedener Textsorten am Beispiel Montecassinus*, w: *Hagiographie und Kunst. Der Heiligenkult in Schrift, Bild und Architektur*, wyd. G. Kerscher, Berlin 1993, s. 50-64.
- 1616 R. Godding, "Saint" *Vigilantius d'Atina dans un page inédite des Acta Sanctorum*, Analecta Bollandiana, t. 114, 1996, z. 1-2, s. 35-40.
- 1617 W. D. McCready, *Leo of Ostia, the Montecassino Chronicle and the Dialogues of Abbot Desiderius*, Medieval Studies, t. 62, 2000, s. 125-160.
- 1618 W. Treseler, *Lothar III. und die Privilegien des Klosters Montecassino. Symbolische Kommunikation während des Konfliktes zwischen Kaiser und Papst im Jahr 1137*, Frühmittelalterliche Studien, t. 35, 2001, s. 313-328.
- 1619 H. Hoffmann, *Die „Translationes et Miracula s. Mennatis“ des Leo Marsicanus*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 60, 2004, s. 441-481.

Manifest Bernarda z Clairvaux z przełomu 1146/1147 r.

Sermo mihi est ad vos de negotio Christi:

- 1620 H. Fechner, *Die politischen Theorien des Abtes Bernhard von Clairvaux in seinen Briefen*, Bonn-Köln 1933.
- 1621 S. Runciman, *Dzieje wypraw krzyżowych*, t. 1: *Królestwo Jerozolimskie i frankijski Wschód 1100-1187*, przeł. J. Schwakopf, Posłowiem opatrzył B. Zientara, Warszawa 1987 (oryginał: *A History of the Crusades. The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East 1100-1187*, Cambridge 1950), s. 231 i przyp. 17, s. 465.
- 1622 M. Diers, *Bernhard von Clairvaux. Elitäre Frömmigkeit und begnadetes Wirken*, Münster 1991.
- 1623 Bernard de Clairvaux, *Histoire, mentalités, spiritualité. Colloque de Lyon-Cîteaux-Dijon*, Paris 1992 (Sources chrétiennes, t. 380).
- 1624 *Bernardus Magister. Papers Presented at the Nonacentenary Celebration of the Birth of Saint Bernard of Clairvaux, Kalamazoo, Michigan, 10-13 May 1990*, wyd. J. R. Sommerfeldt, Kalamazoo, Michigan, 1992.
- 1625 A. H. Bredero, *Bernardus van Clairvaux (1091-1153) tussen cultus en historie. De ontoegankelijkheid an een hagiografisch levensverhaal*, Kampen 1993.
- 1626 *Bernhard von Clairvaux – Rezeption und Wirkung im Mittelalter und in der Neuzeit*, wyd. K. Elm, Wiesbaden 1994 (Wolfenbütteler Mittelalter-Studien, t. 6).
- 1627 S. Bagge, *Ideas and Narrative in Otto of Freising's Gesta Frederici*, *Journal of Medieval History*, t. 22, 1996, z. 4, s. 345-377.
- 1628 B. P. McGuire, *Bernard of Clairvaux, w: A Companion to Philosophy in the Middle Ages*, wyd. J. J. E. Gracia, T. B. Noone, Oxford 2003 (Blackwell Companions to Philosophy, t. 24), s. 209-214.
- 1629 J. S. C. Riley-Smith, *The Crusades, 1095-1198*, w: *The New Cambridge Medieval History, c. 1024 - c. 1198*, wyd. D. Lus-

combe, J. Riley-Smith, t. 4, cz. 1, Cambridge 2004, s. 534-563.

Żywoty św. Ottona biskupa bamberskiego:

- 1630 M. Wehrmann, *Bischof Otto von Bamberg in Pommern*, Greifswald 1924.
- 1631 D. Andernacht, *Die Biographien Ottos von Bamberg*, sine loco 1950.
- 1632 K. Liman, *Studia historyczno-literackie nad Żywotami biskupa Ottona z Bambergu*, cz. 1, *Vita Prieflingensis*, Poznań 1966.
- 1633 J. Petersohn, *Überlieferung und ursprüngliche Gestalt der Kurzfassung von Herbords Otto-Vita*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, t. 23, 1967, s. 93-115.
- 1634 E. Demm, *Reformmönchtum und Slawenmission im 12. Jahrhundert. Wertsoziologisch-geistesgeschichtliche Untersuchungen zu den Viten Bischof Ottos von Bamberg*, Lübeck 1970.
- 1635 A. Gieysztor, *Bamberg i Polska w XI i XII wieku*, *Studia Źródłoznawcze*, t. 15, 1971, s. 71-83.
- 1636 J. Petersohn, *Bemerkungen zu einer neuen Ausgabe der Viten Ottos von Bamberg*, cz. 1: *Prüfeninger Vita und Ebo*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, t. 27, 1971, z. 1, s. 175-194.
- 1637 J. Petersohn, *Probleme der Otto-Viten und ihrer Interpretation. Bemerkungen in Anschluß an eine Neuerscheinung*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, t. 27, 1971, z. 2, s. 314-372.
- 1638 E. Demm, *A Program for Revolution in a Medieval Monastery. Herbord's Vita of Bishop Otto of Bamberg*, *Studia monastica*, t. 14, 1972, z. 1, s. 49-74.
- 1639 K. Liman, *Dialog Herborda. Ze studiów historyczno-literackich nad biografią łacińską XII wieku*, Poznań 1975.
- 1640 E. Demm, *Zur Interpretation und Datierung der Ottoviten*, *Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte*, t. 39, 1976, z. 2, s. 565-605.

- 1641 K. F. Morrison, *The Structure of Holiness in Othloh's Vita Bonifatii and Ebo's Vita Ottonis*, w: *Law, Church and Society. Essays in Honor of Stephan Kuttner*, wyd. K. Pennington, R. Somerville, Philadelphia 1977, s. 131-156.
- 1642 J. Petersohn, *Bemerkungen zu einer neuen Ausgabe der Viten Ottos von Bamberg*, cz. 2.: *Herbords Dialog*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 33, 1977, z. 2, s. 546-559.
- 1643 *Bischof Otto I. von Bamberg. Beginn der Christianisierung des Peenegebietes*, wyd. N. Buske, współpraca G. Ott, J. Wächter, Greifswald 1978.
- 1644 J. Petersohn, *Otto von Bamberg und seine Biographen. Grundformen und Entwicklung des Ottobildes im hohen und späten Mittelalter*, Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte, t. 43, 1980, s. 3-27.
- 1645 F. Geldner, *Bischof Otto I. der Heilige von Bamberg, mütterlicherseits ein Staufer*, Bericht des historischen Vereins für die Pflege der Geschichte des ehemaligen Fürstbistums Bamberg, t. 119, 1983, s. 59-60.
- 1646 R. J. Bartlett, *The Conversion of a Pagan Society in the Middle Ages*, History, t. 70, 1985, z. 229, s. 185-201.
- 1647 A. Albrecht, *Der heilige Otto. Bischof von Bamberg und Apostel der Pommern. 1102-1139. Ein Bilder- und Lesebuch*, Bamberg 1989.
- 1648 *Bischof Otto I. vom Bamberg. Reformier, Apostel der Pommern, Heiliger. Gedenkschrift zum Otto-Jubiläum 1989*, wyd. L. Bauer u. a., Bamberg 1989 (Bericht der Historischer Verein für die Pflege der Geschichte des ehemaligen Fürstbistums Bamberg, t. 125, 1989, s. 1-595).
- 1649 E. L. Grasmück, *Cura animarum. Zur Praxis der Seelsorge in der Zeit Bischof Ottos von Bamberg*, Bericht des historischen Vereins für die Pflege der Geschichte des ehemaligen Fürstbistums Bamberg, t. 125, 1989, s. 115-146.
- 1650 K. Guth, *Kreuzzug, Heidenfahrt, Missionsreise. Die Pommern-Mission Bischof Ottos I. von Bamberg*, Bericht des historischen Vereins für die Pflege der Geschichte des ehemaligen Fürstbistums Bamberg, t. 125, 1989, s. 147-158.

- 1651 J. Petersohn, *Jubiläum, Heiligsprechung und Reliquienerhebung Bischof Ottos von Bamberg im Jahre 1189*, Bericht des historischen Vereins für die Pflege der Geschichte des ehemaligen Fürstbistums Bamberg, t. 125, 1989, s. 35-57.
- 1652 J. Schmitt, *Bischof Otto der Heilige und seine Beziehungen zu Ungarn*, w: *Festgabe Gerd Zimmermann zum 65. Geburtstag*, wyd. H. Bielmeier, K. Rupprecht, Bamberg 1989, s. 25-38.
- 1653 E. L. Grasmück, *Cura animarum. Zur Praxis der Seelsorge in der Zeit der Reform, mit besonderer Berücksichtigung Bischof Ottos von Bamberg*, w: *Papsttum und Kirchenreform. Historische Beiträge. Festschrift für Georg Schwaiger zum 65. Geburtstag*, wyd. M. Weitlauff, K. Hausberger, St. Ottilien 1990, s. 57-96.
- 1654 J. Banaszekiewicz, *Otto z Bambergu i „pontifex idolorum“*. *O urzędzeniu i obyczaju miejsca wiekowego pogańskiego Szczecina*, w: *Biedni i bogaci. Studia z dziejów społeczeństwa i kultury ofiarowane Bronisławowi Geremekowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa 1992, s. 275-283.
- 1655 K. Guth, *The Pomeranian Missionary Journeys of Otto I of Bamberg and the Crusade Movement of the Eleventh to Twelfth Centuries*, w: *The Second Crusade and the Cistercians*, wyd. M. Gervers, New York 1992, s. 13-23.
- 1656 J. Petersohn, *Kaisertum und Kultakt in der Stauferzeit*, w: *Politik und Heiligenverehrung im Hochmittelalter*, wyd. J. Petersohn, Sigmaringen 1994 (Vorträge und Forschungen, t. 42), s. 101-146.
- 1657 M. Cetwiński, *Per totam civitatem ludos scenicos agi. Teatr na Pomorzu w XII wieku?*, w: *Pomerania Mediaevalis. Pomorze słowiańskie i jego sąsiedzi, X-XV w.*, wyd. J. Hauziński, Gdańsk 1995, s. 19-24.
- 1658 L. P. Słupecki, *Pielgrzymka Hermana, towarzysza św. Ottona, do posągu Trzygłowa*, w: *Peregrinationes. Pielgrzymki w kulturze dawnej Europy*, wyd. H. Manikowska, H. Zaremska, Warszawa 1995 (Colloquia Mediaevalia Varsoviensia, t. 2), s. 51-54.

- 1659 J. Petersohn, *Legasthenie als Ursache von Textvarianten? Beobachtungen an der Überlieferung der Prüfeninger Otto-Vita*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 52, 1996 (wyd. 1997), z. 2, s. 585-597.
- 1660 Z. Krzymuska-Fafius, *Kult św. Wojciecha w misji św. Ottona z Bambergu na Pomorzu*, w: *Tropami Świętego Wojciecha*, wyd. Z. Kurnatowska, Poznań 1999, s. 285-292.
- 1661 A. Fink, *Romanische Klosterkirchen des Heiligen Bischofs Otto von Bamberg (1102-1139)*, Petersberg 2001.
- 1662 D. Wybranowski, *Recepcja idei wypraw krzyżowych i echa „misji pruskiej” na Pomorzu Zachodnim w XII-XIII wieku*, Przegląd Zachodniopomorski, t. 16, 2001, z. 4, s. 7-36.
- 1663 A. Albrecht, N. Buske, *Bischof Otto von Bamberg. Sein Wirken für Pommern*, Schwerin 2003.
- 1664 P. Fenrych, *Święty Otton – biskup, misjonarz, Europejczyk*, Szczecin 2004.
- 1665 W. Łosiński, *Topografia wczesnośredniowiecznego Szczecina w dobie misji Ottona z Bambergu*, w: *Archaeologia et historia urbana*, red. R. Czaja i in., Elbląg 2004, s. 133-138.
- 1666 *Święty Otton z Bambergu – ewangelizator Pomorza. Jego kult do czasów współczesnych*, red. G. Wejman, Szczecin 2004.

Helmold:

- 1667 P. Regel, *Helmold und seine Quellen*, Jena 1883.
- 1668 B. Schmeidler, *Zur Sprache Helmolds*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, t. 36, 1911, s. 538-542.
- 1669 B. Schmeidler, *Über die Glaubwürdigkeit Helmolds und die Interpretation und Beurteilung mittelalterlicher Geschichtsschreiber*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, t. 50, 1935, s. 320-387.
- 1670 L. Arbusow, *Liturgie und Geschichtsschreibung im Mittelalter. In ihren Beziehungen erläutert an den Schriften Ottos von Freising, Heinrichs Livlandchronik und der anderen Missionsgeschichten der bremischen Erzsprengels: Rimberts, Adams von Bremen, Helmolds*, Bonn 1951.

- 1671 J. Nowak, *Untersuchungen zum Gebrauch der Begriffe populus, gens und natio bei Adam von Bremen und Helmold von Bosau*, Münster 1971.
- 1672 Ch. Degn, *Geschichtsschreibung in Schleswig-Holstein, Ausdruck ihrer Zeit*, Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte, t. 109, 1984, s. 11-34.
- 1673 I. Opelt, *Slavenbeschimpfungen in Helmonds Chronik*, Mittel-lateinisches Jahrbuch, t. 19, 1984, s. 162-169.
- 1674 J. Strzelczyk, *Helmold – świadek zmierzchu Słowiańszczyzny węgryjskiej i jego kronika*, w: *Drugie sympozjum historyczno-archeologiczne*, wyd. A. Żaki, Londyn 1991 (Polski Uniwersytet na Obczyźnie. Zeszyty Naukowe, Nowa Seria, t. 4. Wydział Humanistyczny), s. 63-76.
- 1675 S. Körner, *Schweden in frühmittelalterlichen Quellen*, w: *Mare Balticum. Beiträge zur Geschichte des Ostseeraums in Mittelalter und Neuzeit. Festschrift zum 65. Geburtstag von Erich Hoffmann*, wyd. W. Paravicini, F. Lubowitz, H. Unverhau, Sigmaringen 1992 (Kieler Historische Studien, t. 36), s. 53-59.
- 1676 L. E. von Padberg, *Geschichtsschreibung und kulturelles Gedächtnis. Formen der Vergangenheitswahrnehmung in der hochmittelalterlichen Historiographie am Beispiel von Thietmar von Merseburg, Adam von Bremen und Helmold von Bosau*, Zeitschrift für Kirchengeschichte, t. 105, 1994, z. 2, s. 156-177.
- 1677 K. Modzelewski, *Omni secunda feria. Księżycowe roki i nieporozumienia wokół Helmolda*, w: *Słowiańszczyzna w Europie średniowiecznej. Księga pamiątkowa dla Lecha Leciejewicza*, wyd. Z. Kurnatowska, t. 1, Wrocław 1996, s. 83-88.
- 1678 A. L. Miś, *Przedchrześcijańska religia Rugian*, Slavia Antiqua, t. 38, 1997, s. 105-149.
- 1679 I. Skovgaard-Petersen, *Wendenzüge – Kreuzzüge*, Akademie der Wissenschaften und der Literatur (Mainz). Abhandlungen der geistes- und sozialwissenschaftlichen Klasse, t. 3, 1997, z. 1, s. 279-289.

- 1680 K. Modzelewski, *Culte et justice. Lieux d'assemblée des tribus germaniques et slaves*, Annales – Histoire, Sciences Sociales, t. 54, 1999, z. 3, s. 615-636.
- 1681 S. Rosik, *Interpretacja chrześcijańska religii pogańskich Słowian w świetle kronik niemieckich XI-XII wieku (Thietmar, Adam z Bremy, Helmold)*, Wrocław 2000 (Acta Universitatis Wratislaviensis, t. 2235, Historia, t. 144).
- 1682 S. Rosik, *Wineta -- utopia szlachejnych pogan (Znaczenie legendy w Helmolda „Kronice Slowian”)*, Slavia Antiqua, t. 42, 2001, s. 113-121.
- 1683 D. Wybranowski, *Recepcja idei wypraw krzyżowych i echa „misji pruskiej” na Pomorzu Zachodnim w XII-XIII wieku*, Przegląd Zachodniopomorski, t. 16, 2001, z. 4, s. 7-36.
- 1684 P. Johanek, *Die Wahrheit der mittelalterlichen Historiographen*, w: *Historisches und fiktionales Erzählen im Mittelalter*, wyd. F. P. Knapp, M. Niesner, Berlin 2002 (Schriften zur Literaturwissenschaft, t. 19), s. 9-25.
- 1685 V. Scior, *Das Eigene und das Fremde. Identität und Fremdheit in den Chroniken Adams von Bremen, Helmolds von Bosau und Arnolds von Lübeck*, Berlin 2002.
- 1686 R. Steinacher, *Wenden, Slawen, Vandalen. Eine frühmittelalterliche pseudologische Gleichsetzung und ihre Nachwirkungen*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 329-353.
- 1687 D. Fraesdorff, *Barbarische Norden. Vorstellungen und Fremdeheitskategorien bei Rimbart, Thietmar von Merseburg, Adam von Bremen und Helmold von Bosau*, Berlin 2005.

Fragment nienburski:

- 1688 Th. Vogtherr, *Das Kloster Nienburg zwischen Magdeburg und Anhalt*, Mitteilungen des Vereins für anhaltische Landeskunde, t. 10, 2001, s. 11-38.

Saxo Gramatyk:

- 1689 O. Holder-Egger, *Zur Textkritik des Saxo und Sueno Aggeson*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, t. 14, 1889, s. 135-162.
- 1690 P. Herrmann, *Erläuterungen zu den ersten neun Büchern der dänischen Geschichte des Saxo Grammaticus*, Leipzig, t. 1: Übersetzung, 1901; t. 2: Kommentar. *Die Heldensagen des Saxo Grammaticus*, 1922.
- 1691 L. Pineau, *Saxo Grammaticus. Quid et quo modo ad Gesta Danorum conficienda ex carminibus patrio sermone traditis hauserit*, Turonibus 1901.
- 1692 C. Knabe, *Einleitung zu einer neuen Ausgabe der Dänischen Geschichte des Saxo*, Torgau 1912.
- 1693 H. Ræder, *Om fastsættelsen af Saxo's tekst*, Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie, za r. 1935, s. 89-108.
- 1694 B. Axelson, *Satsrjitm hos Saxo*, Scandia, t. 9, 1936, s. 204-227.
- 1695 J. Olrik, H. Ræder, *Om den nye Udgave af Saxo's Danmarks Historie*, København 1936.
- 1696 H.-D. Schroeder, *Die Gesta Danorum des Saxo Grammaticus*, Das Altertum, t. 14, 1968, s. 103-115.
- 1697 I. Skovgaard-Petersen, *Saxo, historian of the Patria*, Medieval Scandinavia, t. 2, 1969, s. 54-77.
- 1698 G. Dumézil, *Du mythe au roman. Le saga de Hardingus (Saxo Grammaticus, I, V-VIII) et autres essais*, Paris 1970 (4e éd., Paris 1997); przekład ang.: G. Dumézil, *From Myth to Fiction. The Saga of Hardingus*, transl. by D. Coltman, Chicago – London 1973; hiszp.: G. Dumézil, *Del mito a la novela. La saga de Hardingus (Saxo Gramático, V-VIII) y otros ensayos*, Madrid 1993.
- 1699 H.-D. Kahl, Schwerin, *Svarinshaug und die Sclauorum Ciuitas des Prudentius von Troyes. Spuren mecklenburgischer Frühgeschichte in der sog. Lieder-Edda, bei Saxo und in den Annalen von St-Bertin?*, w: *Beiträge zur Stadt- und Regionalgeschichte Ost- und Nordeuropas. Herbert Ludat zum 60. Geburtstag*,

- wyd. K. Zernack, Wiesbaden 1971 (Giessener Abhandlungen zur Agrar- und Wirtschaftsforschung des europäischen Ostens, t. 55), s. 49-133.
- 1700 *Saxostudier. Saxo-Kollokvierne ved Københavns Universitet*, red. I. Boserup, København 1975 (Opuscula Graecolatina, t. 2).
- 1701 S. M. Szacherska, *Mistrz Wincenty a Sakso Gramatyk*, *Studia Źródłoznawcze*, t. 20, 1976, s. 46-55.
- 1702 J. Fechter, *Zur historisch-politischen Ideenwelt des Saxo Grammaticus*, w: *Geschichtsschreibung und geistiges Leben im Mittelalter*, wyd. K. Hauck, H. Mordek, Köln-Wien 1978, s. 416-426.
- 1703 K. Johannesson, *Saxo Grammaticus. Komposition och världsbild i Gesta Danorum*, Stockholm 1978.
- 1704 C. Weibull, *Vem var Saxo? Ett diskussionsinlägg*, *Historisk tidsskrift* (København), t. 78, 1978, s. 87-96.
- 1705 *Danish Medieval History and Saxo Grammaticus. A Symposium Held in Celebration of the 500th Anniversary of the University of Copenhagen*, t. 1: *Danish Medieval History. New Currents*, wyd. N. Skyum-Nielsen, N. Lund; t. 2: *Saxo Grammaticus. A Medieval Author Between Norse and Latin Culture*, ed. K. Friis-Jensen, Copenhagen 1981.
- 1706 J. Sollie, *Saxo Grammaticus, historikeren og hans verk*, *Medievalforum. Forum mediaevale*, t. 1, 1982, s. 13-21.
- 1707 B. Sawyer, *Valdemar, Absalon and Saxo. Historiography and Politics in Medieval Denmark*, *Revue belge de philologie et d'histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, t. 63, 1985, z. 4, s. 685-705.
- 1708 L. Boje Mortensen, *Saxo Grammaticus' View of the Origin of the Danes and His Historiographical Models*, *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge grec et latin* (Københavns Universitet), t. 55, 1987, s. 169-183.
- 1709 K. Friis-Jensen, *Saxo Grammaticus as Latin Poet. Studies in the Verse Passages of the Gesta Danorum*, Roma 1987.
- 1710 I. Skovgaard-Petersen, *Da Tidernes Herre van nær... Studier i Saxos historiesyn*, København 1987.

- 1711 G. W. Weber, *Intellegere historiam. Typological Perspectives of Nordic Prehistory (in Snorri, Saxo, Widukind and Others)*, Acta Jutlandica, t. 63, 1987, z. 2, s. 95-141.
- 1712 I. Skovgaard-Petersen, *Saxo's History of the Danes. An Interpretation*, Scandinavian Journal of History, t. 13, 1988, z. 2, s. 87-93.
- 1713 A. L. Knudsen, *Another Look at the So-Called Third Hand in the Angers Fragment of Saxo Grammaticus*, Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge grec et latin (Københavns Universitet), t. 59, 1989, s. 359-365.
- 1714 K. Friis-Jensen, *Was Saxo Grammaticus a Canon of Lund?*, Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge grec et latin (Københavns Universitet), t. 59, 1989, s. 331-357.
- 1715 K. Friis-Jensen, *Maximus pontifex in Saxo Grammaticus. The Textual Fidelity of the Editio Princeps*, Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge grec et latin (Københavns Universitet), t. 59, 1989, s. 323-330.
- 1716 I. Skovgaard-Petersen, *Saxo som samtidshistoriker. Der skånske oprør*, Scandia, t. 56, 1990, z. 1, s. 31-45.
- 1717 T. Damgaard-Sørensen, *Danes and Wends. A Study of the Danish Attitude Towards the Wends, w: People and Places in Northern Europe 500-1600. Essays in Honour of Peter Hayes Sawyer*, wyd. I. Wood, N. Lund, Woodbridge 1991, s. 171-186.
- 1718 J. Öberg, *Saxo Grammaticus – Patriot und Europäer*, Mittellateinisches Jahrbuch, t. 23, 1988, wyd. 1991, s. 106-118.
- 1719 I. Skovgaard-Petersen, *Saxo Grammaticus. A National Chronicler Making Use of the Genre Chronica Universalis, w: L'Historiographie médiévale en Europe. Actes du colloque organisé par la Fondation Européenne de la Science au Centre de Recherches Historiques et Juridiques de l'Université Paris I du 29 mars au 1er avril 1989*, wyd. J.-Ph. Genet, Paris 1991, s. 331-340.
- 1720 R. Boyer, *Le voyage chez Utgara-Loki. Selon les sources noroises et Saxo Grammaticus, w: Diesseits- und Jenseitsreisen im*

- Mittelalter. *Voyages dans l'ici-bas et dans l'au-delà au moyen âge*, wyd. W.-D. Lange, Bonn 1992, s. 25-39.
- 1721 Saxo Grammaticus. *Tra storiografia e letteratura. Bevagna 27-29 settembre 1990*, a cura di C. Santini, Roma 1992. Rec.: H. Kuhn, *Saxo Grammaticus*, Scandinavian Studies, t. 68, 1996, z. 2, s. 242-250.
- 1722 A. Leegaard Knudsen, *Saxostudier og rigshistorie på Valdemar Atterdags tid*, København 1994.
- 1723 M. B. Sawyer, *Saxo Grammaticus and Gesta Danorum*, w: *Historiographie im frühen Mittelalter*, wyd. A. Scharer, G. Scheibelreiter, Wien 1994, s. 531-538.
- 1724 J. Banaszkiwicz, *Pan Rugii – Rugiewit i jego towarzysze z Gardźca, Porewit i Porenut (Saxo Gramatyk, Gesta Danorum, XIV, 39, 38-41)*, w: *Słowiańszczyzna w Europie średniowiecznej. Księga pamiątkowa dla Lecha Leciejewicza*, wyd. Z. Kurnatowska, t. 1, Wrocław 1996, s. 75-82.
- 1725 F.-X. Dillmann, *Chronique des études nordiques*, Proxima Thulé, t. 2, 1996, s. 133-149.
- 1726 N. H. Holmqvist-Larsen, *Saxo Grammaticus in Danish Historical Writing and Literature*, w: *The Birth of Identities. Denmark and Europe in the Middle Ages*, wyd. B. P. McGuire, København 1996, s. 161-188.
- 1727 A. L. Knudsen, *The Use of Saxo Grammaticus in the Later Middle Ages*, w: *The Birth of Identities. Denmark and Europe in the Middle Ages*, wyd. B. P. McGuire, København 1996, s. 147-160.
- 1728 I. Skovgaard-Petersen, *Wendenzüge – Kreuzzüge*, Akademie der Wissenschaften und der Literatur (Mainz). *Abhandlungen der geistes- und sozialwissenschaftlichen Klasse*, t. 3, 1997, z. 1, s. 279-289.
- 1729 K. V. Jensen, *Saxos grænser. Dehumaniseringen af Venderne*, w: *Venderne og Danmark. Et tværfagligt seminar*, wyd. C. S. Jensen, K. V. Jensen, J. Lind, Odense 2000 (*Mindre Skrifter udgivet af Center for Middelalderstudier, Syddansk Universitet, Odense, t. 20*), s. 6-12.

- 1730 K. V. Jensen, *Danmark som en korsfarerstat*, Den jyske Historiker, t. 89, 2000, s. 48-67.
- 1731 A. L. Knudsen, *Interessen for den danske fortid – middelalderlig dansk nationalisme*, Historisk tidsskrift (København), t. 100, 2000, z. 1, s. 1-32.
- 1732 J. Skaarup, *Borrebjerg og Guldborg – arkæologisk vidnesbyrd om Saxo's Venderplage*, w: *Venderne og Danmark. Et tværfagligt seminar*, wyd. C. S. Jensen, K. V. Jensen, J. Lind, Odense 2000 (Mindre Skrifter udgivet af Center for Middelalderstudier, Syddansk Universitet, Odense, t. 20), s. 58-72.
- 1733 L. P. Grindler-Hansen, *Die Slawen bei Saxo Grammaticus. Bemerkungen zu den Gesta Danorum*, w: *Zwischen Reric und Bernhöved. Die Beziehungen zwischen den Dänen und ihren slawischen Nachbarn vom 9. bis ins 13. Jahrhundert. Beiträge einer internationalen Konferenz, Leipzig 4-6 Dezember 1997*, wyd. O. Harck und Ch. Lübke, Stuttgart 2001, s. 179-186.
- 1734 K. V. Jensen, *The Blue Baltic Border of Denmark in the High Middle Ages. Danes, Wends and Saxo Grammaticus*, w: *Medieval Frontiers. Concepts and Practices*, wyd. D. Abulafia, N. Berend, Aldershot 2002, s. 173-193.
- 1735 L. Hermanson, *Vänskap som politisk ideologi i Saxo Grammaticus Gesta Danorum*, Historisk tidsskrift, t. 123, 2003, s. 527-548.
- 1736 J. M. Jensen, *Denmark and the Holy War. A Redefinition of a Traditional Pattern of Conflict 1147-1169*, w: *Scandinavia and Europe 800-1350. Contact, Conflict, and Coexistence*, wyd. J. Adams, K. Holman, Turnhout 2004 (Medieval Texts and Cultures of Northern Europe, t. 4), s. 219-236.
- 1737 R. Steinacher, *Roland Wenden, Slawen, Vandalen. Eine frühmittelalterliche pseudologische Gleichsetzung und ihre Nachwirkungen*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 329-353.

Arnold z Lübecki:

- 1738 R. Damus, *Die Slavenchronik Arnold's von Lübeck*, Lübeck 1872.
- 1739 B. U. Hucker, *Die Chronik Arnolds von Lübeck als Historia Regum*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 44, 1988, z. 1, s. 98-119.
- 1740 A.-Th. Grabkowsky, *Abt Arnold von Lübeck, w: Recht und Alltag im Hanseraum. Gerhard Theuerkauf zum 60. Geburtstag*, wyd. S. Urbanski, Ch. Lamschus, J. Ellermeyer, Lüneburg 1993, s. 207-231.
- 1741 G. Althoff, *Die Historiographie bewältigt. Der Sturz Heinrichs des Löwen in der Darstellung Arnolds von Lübeck*, w: *Die Welfen und ihr Braunschweiger Hof im hohen Mittelalter. Vorträge gehalten anlässlich des 33. Wolfenbütteler Symposions vom 16. bis 19. Februar 1993 in der Herzog August Bibliothek*, wyd. B. Schneidmüller, Wiesbaden 1995 (Wolfenbütteler Mittelalter-Studien, t. 7), s. 163-182.
- 1742 H. G. Walther, *Zur Verschriftlichung nordelbischen Selbstbewußtseins um 1200 in der Chronik Abt Arnolds von Lübeck*, w: *Schriftkultur und Landesgeschichte. Studien zum südlichen Ostseeraum vom 12. bis zum 16. Jahrhundert*, wyd. M. Thumser, Köln 1997 (Mitteldeutsche Forschungen, t. 115), s. 1-21.
- 1743 F. P. Knapp, *Und noch einmal – die Heiden als Kinder Gottes*, Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur, t. 129, 2000, z. 3, s. 296-302.
- 1744 V. Scior, *Das Eigene und das Fremde. Identität und Fremdheit in den Chroniken Adams von Bremen, Helmolds von Bosau und Arnolds von Lübeck*, Berlin 2002.

Roczniki (wybrana literatura):

- 1745 H.-D. Kahl, *Schwerin, Svarinshaug und die Sclauorum Ciuitas des Prudentius von Troyes. Spuren mecklenburgischer Frühgeschichte in der sog. Lieder-Edda, bei Saxo und in den Annalen von St-Bertin?*, w: *Beiträge zur Stadt- und Regionalgeschich-*

- te Ost- und Nordeuropas Herbert Ludat zum 60. Geburtstag*, wyd. K. Zernack, Wiesbaden 1971 (Giessener Abhandlungen zur Agrar- und Wirtschaftsforschung des europäischen Ostens, t. 55), s. 49-133.
- 1746 M. Hellmann, *Bemerkungen zum Aussagewert der Fuldaer Annalen und anderer Quellen über slavische Verfassungszustände*, w: *Festschrift für Walter Schlesinger*, wyd. H. Beumann, Köln-Wien 1973 (Mitteldeutsche Forschungen, hsgb. von R. Olesch, W. Schlesinger, L. E. Schmitt, t. 74, cz. 1), s. 50-62.
- 1747 W. J. Churchill, *Per una edizione critica degli Annales Barensis e degli Annales Lupi Protospatharii*, Bollettino del Comitato per la preparazione dell'edizione nazionale dei classici greci e latini, n. s., t. 27, 1979, s. 113-137.
- 1748 C. Viricillo Franklin, *Eine unbekannte Fassung der Annales Casinenses*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 43, 1987, z. 1, s. 81-109.
- 1749 W. Haubrichs, *Heldensage und Heldengeschichte. Das Konzept der Vorzeit in den Quedlinburger Annalen*, w: *Festschrift für Herbert Kolb zu seinem 65. Geburtstag*, wyd. K. Matzel, H.-G. Roloff, Bern 1989, s. 171-201.
- 1750 U. Ludwig, *Spätkarolingische Königshöfe in Friaul. Cordonons, nicht Duino als Itinerarort Karls III. (D100) und die Lokalisierung der „curtes Navum et Sagum“ (Annales Fuldenses ad 888)*, Frühmittelalterliche Studien, t. 24, 1990, s. 369-379.
- 1751 H. Hoffmann, *Ottonische Fragen*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 51, 1995, z. 1, s. 53-82.
- 1752 J. Shepard, *The Rhos Guests of Louis the Pious. Whence and Wherefore*, Early Medieval Europe, t. 4, 1995, z. 1, s. 41-60.
- 1753 H. Göckenjan, *A német évkönyvek híradásai a magyar honfoglalásról*, w: *A honfoglaláskor írott forrásai*, szerk. L. Kovács, L. Veszprémy, Budapest 1996, s. 131-141.
- 1754 R. McKitterick, *Constructing the Past in the Early Middle Ages. The Case of the Royal Frankish Annals*, Transactions of the Royal Historical Society, seria 6, t. 7, 1997, s. 101-129.

- 1755 R. Collins, *The "Reviser" Revisited. Another Look at the Alternative Version of the Annales regni Francorum*, w: *After Rome's Fall. Narrators and Sources of Early Medieval History*, wyd. A. C. Murray, Toronto 1998, s. 191-213.
- 1756 M. de Jong, *Karolingische annalen. Tussen hofkroniek en heilshistorie*, w: *Koningen in kronieken*, wyd. R. E. V. Stuip, C. Vellekoop, Hilversum 1998 (Utrechtse bijdragen tot de mediëvistiek, t. 16), s. 21-41.
- 1757 F. Makk, *A magyarok Ungri nevéről*, w: *tegoz, A Turulmadártól a kettős keresztig. Tanulmányok a magyarság régebbi történelméről*, Szeged 1998, s. 45-58.
- 1758 T. Olajos, *Egy felhasználatlan forráscsoport a 11. századi magyar-bizánci kapcsolatok történetéhez*, *Századok*, t. 132, 1998, z. 1, s. 215-222.
- 1759 R. Schieffer, *Das älteste Zeugnis für Juden in Mainz*, w: *Forschungen zur Reichs-, Papst- und Landesgeschichte. Peter Herde zum 65. Geburtstag von Freunden, Schülern und Kollegen dargebracht*, wyd. K. Borchardt, E. Bünz, t. 1, Stuttgart 1998, s. 73-80.
- 1760 F. Staab, *Klassische Bildung und regionale Perspektive in den Mainzer Reichsannalen (sog. Annales Fuldenses) als Instrumente der geographischen Darstellung, der Bewertung der Regierungstätigkeit und der Lebensverhältnisse im Frankenreich*, w: *Gli Umanesimi medievali. Atti del II Congresso dell' "Internationale Mittellateinerkomitee"*, Firenze, Certosa del Galluzzo, 11-15 settembre 1993, wyd. C. Leonardi, Firenze 1998 (Millennio Medievale, t. 4; Atti di Convegni, t. 1), s. 637-668.
- 1761 L. A. Berto, *Le „Venetia“ tra Franchi e Bizantini. Considerazioni sulle fonti*, *Studi veneziani*, n.s., t. 38, 1999, s. 189-202.
- 1762 Ph. Buc, *Ritual and Interpretation. The Early Medieval Case*, *Early Medieval Europe*, t. 9, 2000, z. 2, s. 183-210.
- 1763 J. W. J. Burgers, *Geschiedschrijving in Holland tot omstreeks 1300*, *Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis*, t. 3, 2000, s. 92-130.

- 1764 R. Deutinger, *Zur Entstehung der Marbacher Annalen*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 56, 2000, z. 2, s. 505-523.
- 1765 Y. Hen, *The Annals of Metz and the Merovingian Past*, w: *The Uses of the Past in the Early Middle Ages*, wyd. Y. Hen, M. Innes, Cambridge 2000, s. 175-190.
- 1766 R. McKitterick, *Political Ideology in Carolingian Historiography*, w: *The Uses of the Past in the Early Middle Ages*, wyd. Y. Hen, M. Innes, Cambridge 2000, s. 162-174.
- 1767 H.-W. Goetz, *Concepts of Realm and Frontiers from Late Antiquity to the Early Middle Ages. Some Preliminary Remarks*, w: *The Transformation of Frontiers. From Late Antiquity to the Carolingians*, wyd. W. Pohl, I. Wood, H. Reimitz, Leiden 2001 (The Transformation of the Roman World, t. 10), s. 73-82.
- 1768 M. Hageman, *Contrast en continuïteit. Merovingen en rituelen in Karolingische bronnen*, Utrechtse historische cahiers, t. 22, 2001, z. 2-3, s. 106-113 (*Annales Mettenses; Ann. Bertiniani*).
- 1769 F. Makk, *Etelközi magyarok francia forrásban*, w: *Professoribus salutem. Találkozások neves történészekkel*, wyd. A. Döbör i in., Szeged 2001, s. 29-37.
- 1770 T. Olajos, *Annales Alamannici a. 863: gens Hunorum. Etelközi magyarok vagy avarok avagy bolgárok?*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominata, Acta Historica, t. 113, 2001, s. 5-9.
- 1771 R. Pokorny, *Das Chronicon Wirziburgense, seine neu aufgefundenen Vorlage und die Textstufen der Reichenauer Chronistik des 11. Jahrhunderts*, Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 57, 2001, z. 2, s. 451-499.
- 1772 S. L. Tóth, *A honfoglalás szakaszai*, w: *Professoribus salutem. Találkozások neves történészekkel*, wyd. A. Döbör i in., Szeged 2001, s. 39-49.
- 1773 G. Althoff, *Symbolische Kommunikation zwischen Piasten und Ottonen*, w: *Polen und Deutschland vor 1000 Jahren*.

- Die Berliner Tagung über den «Akt von Gnesen»*, wyd. M. Bor-
golte, Berlin 2002 (Europa im Mittelalter. Abhandlungen und
Beiträge zur historischen Komparatistik, t. 5), s. 293-308.
- 1774 С. Баталова, С. Бърлиева, *Покръстването на бълга-
рите в хронографията на западното Средновековие*,
w: *Средновековна християнска Европа. Исток и Запад.
Ценности, традиции, общуване. Medieval Christian Euro-
pe. East and West. Traditions, Values, Communications*, wyd.
В. Гюзелев, А. Милтенова, София 2002, s. 418-432.
- 1775 R. Corradini, *Zeiträume – Schrifträume. Überlegungen zur
Komputistik und Marginalchronographie am Beispiel der An-
nales Fuldenses antiquissimi*, w: *Vom Nutzen des Schreibens.
Soziales Gedächtnis, Herrschaft und Besitz im Mittelalter*,
wyd. W. Pohl, P. Herold, Wien 2002 (Österreichische Akade-
mie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse,
Denkschriften, t. 306; Forschungen zur Geschichte des Mit-
telalters, t. 5), s. 113-166.
- 1776 M. Giese, *Die sogenannten Annales Ottenburani*, Deutsches
Archiv für Erforschung des Mittelalters, t. 58, 2002, z. 1,
s. 69-121.
- 1777 H.-W. Goetz, *Zur Wandlung des Frankennamens im Frühmit-
telalter*, w: *Integration und Herrschaft. Ethnische Identitäten
und soziale Organisation im Frühmittelalter*, wyd. W. Pohl,
M. Diesenberger, Wien 2002 (Österreichische Akademie der
Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denk-
schriften, t. 301; Forschungen zur Geschichte des Mittelal-
ters, t. 3), s. 133-150.
- 1778 R. McKitterick, *Die Anfänge des karolingischen Königtums
und die Annales regni Francorum*, w: *Integration und Herr-
schaft. Ethnische Identitäten und soziale Organisation im
Frühmittelalter*, wyd. W. Pohl, M. Diesenberger, Wien 2002
(Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philoso-
phisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 301; Forschun-
gen zur Geschichte des Mittelalters, t. 3), s. 151-168.

- 1779 R. Corradini, *Überlegungen zur sächsischen Ethnogenese anhand der Annales Fuldenses und deren sächsisch-ottonischer Rezeption*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 211-231.
- 1780 B. Schütte, *Karl der Große in der Geschichtsschreibung des hohen Mittelalters*, w: *Karl der Große in den europäischen Literaturen des Mittelalters. Konstruktion eines Mythos*, wyd. B. Bastert, Tübingen 2004, s. 223-245.
- 1781 R. Steinacher, *Wenden, Slawen, Vandalen. Eine frühmittelalterliche pseudologische Gleichsetzung und ihre Nachwirkungen*, w: *Die Suche nach den Ursprüngen. Von der Bedeutung des frühen Mittelalters*, wyd. W. Pohl, Wien 2004 (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, t. 322; Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, t. 8), s. 329-353.
- 1782 A. Joris, *Retour aux sources (X^e-XVe siècles)*, *Le Moyen Âge*, t. 111, 2005, z. 1, s. 121-131.

SKOROWIDZE

SKOROWIDZ ŹRÓDEŁ I ICH AUTORÓW

- Adalbert z Trewiru 161-163, 498-499, 1098-1104
- Adam Bremeński 221-227, 333, 374, 412-413, 422-423,
..... 450, 515-516, 540-541, 577, 607,
..... 1351-1398
- Adelgor zob. List arcybiskupa Adelgora
- Anastazy Bibliotekarz 137-152, 322, 473, 569, 1045-1056
- Annalista Saxo 234, 377, 416, 519, 1446-1454
- Anonimowy Źywot cesarza Ludwika
(tzw. Astronoma) 120-123, 320, 363, 401, 443, 493-495,
..... 988-991
- Arnold z Berge (z Nienburga) zob.
Annalista Saxo
- Arnold z Lubeki 294-295, 432, 534, 1738-1744
- Astronom zob. Anonimowy Źywot
cesarza Ludwika (tzw. Astronoma)
- Balderyk, biskup Dol 253-254, 383, 1530-1537
- Bernard z Clairvaux 266-274, 344-345, 425, 458-459,
..... 522-524, 610, 1620-1629
- Bruno z Kwerfurtu zob. Źywoty
św. Wojciecha
- Capitulare de causis diversis zob.
Kapitularz o różnych sprawach
- Chronicon zob. Kronika
- Conversio Bagoariorum et Carantanorum zob. De conversione Bagoariorum
et Carantanorum
- De conversione Bagoariorum
et Carantanorum 133-136, 367, 403, 584, 1028-1044

Einhard	95-108, 313-317, 362, 395-396, 420, 442,
.....	465, 472, 488-491, 539, 546-547, 576,
.....	599-600, 910-957
Ekkehard von Aura zob. Frutolf z Michelsbergu	
Ewangeliarz z Cividale	156-156a, 405, 1058-1066
Fragment nienburski	289-290, 557, 1688
Fredegar	80-83, 310, 357, 391, 439-440, 485-486,
.....	566, 810-839
Frutolf z Michelsbergu	228-230, 375, 414, 517-518, 1399-1421
Fulcher z Chartres	248-251, 339-341, 381, 455, 1512-1529
Geograf Bawarski	115-119, 400, 981-987
Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum	244-247, 336-338, 351, 380, 452-454,
.....	520, 554, 586, 608, 1496-1511
Gesta Francorum Jherusalem expugnantium	252, 382
Gotschalk (Gotszalk) Sas	126-127, 992-1008
Grzegorz Wielki (listy)	73-79, 309, 356, 387, 438, 484, 544, 565,
.....	592-593, 780-809
Guibert de Nogent	255-258, 342, 384, 456-457, 1538-1592
Helmold	286-288, 347, 417-418, 426, 528-530,
.....	556, 571, 1667-1687
Izydor z Sewilli	71-72, 308, 355, 470, 483, 564, 766-779
Jan Diakon	180-185, 371, 604-606, 1216-1224
Jan z Bicularum	67-70, 354, 558, 563, 760-765
Jordanes	61-66, 307, 353, 437, 469, 482, 537, 543,
.....	561-562, 572, 574, 581-582, 590-591,
.....	703-759
Kapitularze Karola Wielkiego	966-970
Kapitularz o różnych sprawach	113, 398
Kapitularz z Diedenhofen	111-112, 319, 971-975
Kontynuator Reginona z Prüm zob. Adalbert z Trewiru	
Kosmograf Raweński.....	84-86, 358, 392, 567, 840-849
Kronika klasztoru St. Vaast (Chronicon Vedastinum).....	94, 361, 394, 908-909
Kronika montekasyńska	260-263, 386, 608, 1602-1619
Kronika z Moissiac (Chronicon Moissiacense)	93, 360, 393, 904-907
Legenda włoska	153-155, 368, 404, 1057

List arcybiskupa Adelgora	264-265
List cesarza bizantyjskiego Michała II do cesarza frankijskiego Ludwika Pobożnego	124-125, 364
Liudprand z Kremony	164-172, 323-328, 370, 407, 444-446, 461, 466, 500-501, 585, 602-603, 1105-1159
Lupus Protospatarius	213-215, 373, 1344
Mikołaj I, papież	128-132, 321, 365-366, 402, 1009-1027
Orderyk Witalis	235-239, 334, 378, 424, 1455-1492
Otto z Bambergu zob. Żywyoty św. Ottona biskupa bamberskiego	
Otto z Fryzyngi zob. Bernard z Clairvaux	
Paweł Diakon	87-92, 311-312, 359, 419, 441, 471, 487, 538, 545, 568, 575, 583, 594-598, 850-903
Piotr Tudebode	240-243, 335, 379, 451, 1493-1495
Pliniusz Starszy	30-35, 298-300, 388, 434, 464, 468, 476, 559, 578-579, 587-588, 647-657
Poeta Saxo	109-110, 318, 397, 601, 958-965
Pomponiusz Mela	24-29, 296-297, 433, 462-463, 474-475, 640-646
Regino z Prüm	157-160, 369, 406, 496-497, 1067-1097
Robert Mnich (Robert z Reims)	259, 343, 385, 521, 1593-1601
Roczniki	1745-1782
Saxo Gramatyk	291-293, 348-350, 427-431, 460, 467, 531-533, 611, 1689-1737
Sigebert z Gembloux	231-233, 376, 415, 1422-1445
Św. Wojciech zob. Żywyoty św. Wojciecha	
Tabula Peutingeriana	57-60, 352, 687-702
Tacyt	36-52, 301-306, 389-390, 435, 477-481, 535-536, 542, 560, 573, 580, 658-686
Taryfa celna z Raffelstetten	114, 399, 492, 976-980
Thietmar z Merseburga	207-212, 331, 372, 411, 448, 510-512, 551-552, 1277-1343
Translatio S. Clementis zob. Legenda włoska	
Wibiusz Sekwester	53-56, 436, 589
Widukind	173-179, 329-330, 408, 421, 447, 502-504, 570, 1160-1215
Wipo	216-220, 332, 449, 513-514, 553,

.....	1345-1350
Żywoty św. Ottona biskupa bamberskiego	275-285, 346, 525-527, 555, 1630-1666
Żywoty św. Wojciecha	186-206, 409-410, 505-509, 548-550,
.....	1225-1276

SKOROWIDZ AUTORÓW I WYDAWCÓW NOWOŻYTNYCH

A

Abel, Otto	99, 121, 485, 487-489, 494
Abgarowicz, Kazimierz	548
Abulafia, Anna Sapir	1568, 1575
Abulafia, David	1568, 1734
Acerbi, Silvia	797
Aceto, Francesco	263, 609
Adamik, Tamás	936
Adams, Jonathan	1736
Aertsen, Jan A.	645, 1380
Ahlbäck, Tore	670, 732
Airlie, Stuart	1038
Albrecht, Alois	1647, 1663
Alders, H.	1003
Aleksidzé, Zaza	653
Alfonsi, Luigi	867
Allen, Pauline	150
Allen, Walter, Jr.	664
Alonso-Núñez, José Miguel	726
Altermatt, Alberich	268, 523
Althoff, Gerd	680, 1192-1193, 1209, 1291, 1330, 1407,
.....	1451, 1741, 1773
Alvarado Planas, Javier	672
Amici, Angela	752
Amon, Karl	1043
Andernacht, Dietrich	1631
Andresen, Georg	43
Annibaldi, Cesare	38
Arbusow, Leonid	1359, 1670
Arcamone, Maria Giovanna	725, 873-874
Arduini, Maria Lodovica	1583, 1589, 1591

Ariatta, Pierangelo	603
Arkenberg, Jerome S.	319
Armstrong, Guyda	1391
Arnaldi, Girolamo	1052
Arnaud, Pascal	694
Arnold, Benjamin	1340
Arthur, Ross G.	1344, 1494
Askedal, John Ole	737
Audne, K.	540
Austin, Greta	654
Axelson, Bertil	1694
Azzara, Claudio	794

B

Babcock, Robert Gary	1433
Bachmann, Heinrich	98
Bachrach, David S.	1528, 1601
Bagge, Sverre	1203, 1210, 1319, 1326, 1331, 1380, 1627
Bak, János Mihály	6
Balard, Michel	1141, 1146, 1507, 1522, 1534, 1578, 1584
Baldwin, Barry	718, 720
Balogh, L.	1041
Balzaretti, Ross	893, 1157
Balzer, Manfred	1184
Banaszak, Marian	1245
Banaszkiewicz, Jacek	892, 1215, 1320, 1654, 1724
Bang, Gustav	419
Bange, Petronella ..	1133, 1198, 1303, 1348, 1405
Banniard, Michel	1000
Baran, Volodymyr	741
Barciak, Antoni	1252
Bárdos, István	1261
Bärlicva, Slaviya (Бърлиева, Славия)	1091, 1774
Barni Gianluigi	595, 864
Barradas de Carvalho, Joaquim	462
Bartlett, Robert J.	1646
Bartolini, Elio	591
Bartoňková, Dagmar	19
Bastert, Bernard	1780

Batalova, Stilyana (Баталова, Стиляна)	1091, 1774
Baudouin de Courtenay, Jan	855
Bauer, Albert	163, 168, 177, 499, 501, 503
Bauer, Clemens	961
Bauer, Dieter	1526, 1537, 1585, 1598
Bauer, Lothar	1648
Baum, Walter	1110
Bäumer, Remigius	1471
Baumgartner, Emmanuèle	885, 1530
Bautz, Friedrich Wilhelm	628
Bautz, Traugott	628
Beaujeau, Jean	33, 434
Becher, Matthias	937, 965, 1206
Becker, Josef (Joseph)	167, 1106-1107
Behr, Hans-Joachim	1204
Belletzkie, Robert Joseph	1018
Belisle, Peter-Damien	1246
Benario, Herbert W.	51, 304
Benassai, Lucia	648
Bendel, Reiner	1338
Bender, Karl-Heinz	1530
Beneš, Pavel	814-815
Beneyto Pérez, Juan	1423
Benton, John F.	1541-1542
Berend, Nora	1734
Berg, Dieter	1294-1295, 1367, 1401, 1434
Bergh, Birger	106, 576
Bergmann, Rolf	1058
Berry, Paul	29, 296
Berschin, Walter	1121, 1364
Berto, Luigi Andrea	184-185, 605-606, 1221-1222, 1761
Bertola, Ermenegildo	1001
Beševliev, Veselin (Бешевлиев, Веселин)	353
Bethmann, Ludwig	87, 156, 231, 850-851
Beumann, Helmut	914, 916, 1167, 1171-1172, 1175, 1184, 1284, 1746
Beumann, Jutta	1426
Bianchi, Giovanni	600
Biasi, Mario de	604

Bielmeier, Horst	1652
Bielowski, August	195
Bieły, Alies' (Белы, Алесь)	1390
Billig, Gerhard	985
Binding, Günther	928
Bischoff, Bernhard	961
Bisgaard, Lars	1394
Bishop, Jane Carol	1019
Bjorvand, Harald	737
Bláhová, Marie	631, 819, 1415
Blatt, Franz	293
Bloch, Herbert	1614
Blurton, Heather F.	1590
Bodelón, Serafín	765
Boehm, Laetitia	961, 1539
Bogyay, Thomas von (Tamás)	1029, 1032
Bohne, Jürgen	962
Boisen, Mogens	429
Boje Mortensen, Lars	1708
Bokor, János	581
Bongi, Vincenzo	42
Bońkowski, Hieronim Napoleon	15, 115
Booker, Courtney M.	317
Boor, Carolus de (Karl von)	139
Borchardt, Karl	1205, 1759
Boretius, Alfred	112-114
Borgolte, Michael	1199, 1209, 1269, 1326, 1330, 1773
Borkowska, Urszula, OSU	1383
Borromeo Dunn, Mary	780
Borst, Arno	649
Borzák, István	580, 659-660
Bos, Marie-Thérèse	1007
Boserup, Ivan	293, 1700
Bosio, Luciano	688, 691
Bostock, John	298
Bouët, Pierre	1477, 1484, 1491
Bougard, François	441
Bourgain, Pascale	886
Boutemy, André	1424
Boyer, Régis	1720
Bowman, Steven B.	1022

Brachmann, Hansjürgen	823, 974, 980
Bradley, Dennis R.	734
Bradley, Patricia J.	1478
Braet, Herman	674
Brall, Helmut	1386
Brandes, Wolfram	1147
Bredero, Adriaan Hendrik	1625
Bréhier, Louis	245, 452
Bresslau, Harry	217-218, 225, 514, 516, 1447
Breure, Leen	1080
Brincken, Anne-Dorothea von den.....	618, 645, 1434
Brodersen, Kai	28, 475, 700
Brodribb, William Jackson	301
Brömel, M.	1211
Brooke, C.N.L.	1467
Brown, R. Allen	1469, 1498
Bruckmüller, Ernst	693
Brühl, Carlrichard	873, 1196
Brundage, James Arthur	1170
Brunet-Jailly, Jean-Baptiste	227, 450
Brunhölzl, Franz	665
Buc, Philippe	907, 1134, 1136, 1148, 1762
Buchholz, Gustav	1410
Buchholz, Peter	670
Büchler, Arnold	968
Büchler, Roswitha	918
Buchner, Rudolf	218, 225, 514, 516
Buck, Thomas Martin	1599
Budanova, Vera P. (Буданова, Вера П.)	735-736
Büdinge, Max	163, 168, 177, 498-499, 501, 503
Bullough, Donald Auberon	875, 950
Bulst, Walter	1346
Bulst-Thiele, Marie Luise	1278
Bumblauskas, Alfredas	1254-1255
Bünding, Margret	1358
Bünz, Enno	1205, 1759
Burgers, J. W. J.	1763
Burstein, Eitan	1550
Buske, Norbert	1643, 1663
Buuren, A. M. J. van	1080

C

Cabaniss, Allen	320
Cahen, Claude	813
Callebat, Louis.....	744, 831, 887
Cammarosano, Paolo.....	879, 1569
Campos, Julio	68
Sankova-Petkova, Genoveva (Цанкова-Петкова, Геновева).....	353, 367, 374, 385-386
Čaplovič, Dušan	635
Capo, Lidia	91, 597
Cardelle de Hartmann, Carmen	69-70, 558
Carratelli, Giovanni Pugliese	873
Caspar, Erich	1602
Cassanelli, Roberto	89, 594
Cavadini, John C.	796
Cave, Roy Clinton	319
Cazzaniga, Ignazio	703
Čermaková, Markéta	413
Cessi, Roberto	183
Cetwiński, Marek	1657
Chair, Somerset de	337
Chaurand, Jacques	1540
Chazan, Mireille	1208, 1327, 1436-1437, 1442-1443
Chazottes, Charles	782-783
Chesnutt, Michael	878
Chevalier, Cyr-Ulisse-Joseph	3
Chibnall, Marjorie M.	239, 334, 1467, 1469, 1472, 1478-1480, 1486-1487
Chiesa, Paolo	170-172, 895, 1055, 1131, 1143
Chodor, Joanna	1306
Christensen, Arne Søby	753
Christensen, Carl Andreas	224
Christiansen, Eric	350
Chuchra, Maria	795
Church, Alfred John	301
Church, F. Forrester	1551
Churchill, William J.	1747
Cioffari, Gerardo	215
Cipolla, Maria Adele	611
Classen, Albrecht	1095

Classen, Peter	1346
Cody, Blanche E.	1022
Cole, Penny J.	1519, 1523, 1535, 1570, 1580, 1597
Colker, Marvin L.	1281
Collins, John Francis	103, 316
Collins, Roger	69-70, 558, 827, 1755
Colonna, Enza	1118
Coltman, D.	1698
Combarieu du Grès, Micheline de	1503
Congar, Yves M-J.	1013
Conte, Gian Biagio	588
Corbato, Carlo	865
Corradini, Richard	839, 900, 1096, 1775, 1779
Corti, Gaetano	76, 592
Coste, David	483
Coulon, Damien	1511
Coulson, Herbert H.	319
Coupe, Michael David	1553, 1560
Croke, Brian	871
Cronin, James E.	1513, 1595
Cubitt, C.	1159
Cuming, G. J.	787
Curta, Florin.....	748, 828, 830, 882
Cutolo, Alessandro	602
Czaja, Roman	1665
Czigány, Lóránt	747
Czuj, Jan	544

D

D'Achery, Luca	255
d'Angelo, Edoardo	1344
Dagens, Claude	786
Dagron, Gilbert	712
Dahn, Felix	852
Daim, Falko	719
Dalle Carbonare, Mario	891
Damgaard-Sørensen, Tinna	1717
Damus, Rudolf	1738
Danielsen Tosterud, Bjørg zob. Tosterud (Danielsen), Bjørg	

Danielski, Wojciech	1234, 1247
Daniš, Petr	396
Dannenberg, Hans-Eckhard	1378
Davids, Adelbert	1133, 1198, 1303, 1348, 1405
Davidson, Hilda Ellis	349
Dąbrowski, Jan	621
Dečev Dimităr (Дечев ДИМИТЪР)	130-131, 365-366
Degn, Christian	1672
Delbono, Francesco	769
Deleolanes, Demetres (Δεληολανης, Δημητρης)	461
Demm, Eberhard	1634, 1638, 1640
Demyttenaere, Albert	1132
Dequin, Horst F.E.	742
Detlefsen, Detlef	30
Deutinger, Roman	1764
Devillers, Olivier	83, 437, 439
Devos, Paul	153
Diaz y Diaz, Manuel Cecilio	760, 767
Diem, Albrecht	1007
Dierkens, Alain	1146, 1150
Diers, Michaela	1622
Diesenberger, Maximilian	755, 838-839, 900, 1044, 1092, 1096, 1777-1778
Diesner, Hans –Joachim	771-772
Dijk, H. van	1566
Dilg, Peter	1377, 1440
Dillemann, L.	847
Dillman, François-Xavier	460, 1725
Doane, A. N.	1300, 1403
Dobiaš-Roždestvenskaia, Ol'ga Antonovna	858
Döbör, András	1769, 1772
Dobosz, Józef	1320, 1325
Dobrev, Ivan (Добрев, Иван)	1183
Dolbeau, François	1554
Dolukhanov, Pavel M.	633
Domański, Grzegorz	1307
Donini, Guido	308
d'Onofrio, Mario	1481
Dopsch, Heinz	1033

Doruła, Ján	635
Doucet, Marc	799
Draelants, Isabelle	1453
Drăgan, Josif Constantin	63, 572
Drews, Wolfram	777
Drzewiecki, Marcin	892
Duchesne, Louis	148, 595
Duchet-Suchaux, Monique.....	269, 459
Duckett, Eleanor Shipley	917
Dudley Foulke, William	311-312
Dufour, Jean	905
Duggan, Anne J.	941
Dujčev, Ivan (Дуйчев, Иван)	18, 58, 125, 131, 154, 352-365, 367-386, 1012, 1014, 1048
Dulinicz, Marek	1308
Dumézil, Georges	1698
Dümmler, Ernst	166, 496
Dutton, Paul Edward	317
Düvel, Klaus	1176
Dvorník, František	1010, 1015, 1047

E

Edel, Doris	650
Eerden, Peter van der	1132
Eggert, Wolfgang	1194
Ehlers, Joachim	1207, 1316
Ehlert, Trude	945, 1441
Eichholz, David Edward	32, 300
Eichler, Ernst	823, 1296-1297
Eidsfeldt, Anne	1319
Ellermeyer, Jürgen	1373, 1740
Ellot, Charles W.	302
Elm, Kaspar	1626
Elton, Oliver.....	348
Emery, Pierre-Yves	458
Emery, Richard	344
Emler, Josef	199
Emmett, Alanna M.	871
Engelbert, Pius	1332
Engelbrecht, Hermann	174

Engelbregt, J. H. A.	999
Engels, Lodewijk Jozef	862
Engels, Odilo	1023, 1130
Engels, Peter.....	1317
Engen, John van	1587
Epes Turner, Samuel	313
Epp, Verena.....	1516-1518
Erben, Wilhelm.....	1100
Erikson, Alvar	575
Erp, Antonius Hendrikus van	1500, 1552
Escudier, Denis	1476
Estreicher, Karol.....	554
Etcheverry, François	1545
Evans, Gillian Rosemary	791, 1577
Ewald, Paul	74
Ewig, Eugen	834

F

Faber, D.J.	1298, 1435, 1565
Faras, Joan.....	462
Farge, James K.	1022
Farkasfalvy, Denis	268, 523
Faußner, Hans Constantin	1054
Fechner, Hilde	1620
Fechter, Johannes	1702
Fedalto, Giorgio	185, 606
Fehrle, Eugen	47
Felföldi, Szabolcs	751
Felisatti, Massimo	89, 594
Fenrych, Przemysław	1664
Ferguson, Chris D.	1555
Ferré, Josep	764
Ferreiro, Alberto	762
Fetková, Petra	800
Feyerabend, Maurus	484
Fijałek, Jan	1226
Fink, Alexandra	1661
Fink, Harold S.	251, 340
Finsterwalder, Paul Willem	966
Fischer, Eugen Heinrich	781

Fischer, Peter	349
Flegal, Heidi	753
Flori, Jean	1511
Florja, Boris Nikolajevicz (Флоря, Борис Николаевич)	1268, 1271, 1333, 1336
Fodor, Zsuzsa V.	1032
Folz, Robert	445, 447- 449
Font, Márta	1039
Fontaine, Jacques	775
Fontán, Antonio.....	464
Ford, Gordon B.	308
Forde, Simon	826, 1521
Fougère, Romain	440, 443
Fowkes, Robert A.	666
Fraesdorff, David	1343, 1398, 1687
France, John	1495, 1508-1509
Franklin, Michael	1568
Franklin, Simon	1127
Frassetto, Michael	1334, 1339
Frenz, Thomas	1416
Freudenberg, Bele	163, 168, 177, 499, 501, 503
Frich, S.	540
Frick, Carolus (Karl)	24
Fried, Johannes	926, 964, 1190, 1199, 1237, 1269, 1299, 1407
Friedrich, Gustav	143, 274
Frihagen, Anne-Katrine	538, 541
Friis-Jensen, Karsten	1705, 1709, 1714-1715
Frin, Herjo	1103
Fros, Henryk.....	1236, 1248
Fuhrmann, Horst	1370
Fuhrmann, Manfred	50, 52, 481
Fülep, Ferenc.....	1292
Fürnkäs, Josef	945

G

Gaál, Lajos	585
Gábli, Cecília	579
Gabriele, Matthew	1334
Galamboš, Ivan	1064

Gamer, Helena Margaret	1163
Gameson, Richard	1038
Gandino, Germana	1135
Ganshof, François Louis	811, 915, 967
Ganz, David	955
Garand, Monique Cécile	457, 1545, 1549, 1572, 1576
Gardiner, Kenneth Henry James	816, 868, 871
Gasparri, Stefano	92, 598
Gastaldelli, Ferruccio	267, 610
Gautier Dalché, Patrick	644, 646, 656
Gavigan, John Joseph	1496
Gawlik, Alfred	1406
Gawłowska, Wanda	1402
Gazeau, Véronique	1491
Geary, Patric J.	798, 827, 906, 1407
Gelder, Joost van	468
Geldner, Ferdinand	1645
Gelsomino, Remus	56, 436
Genet, Jean-Philippe	1439, 1719
Genicot, Léopold	1432
George, Timothy	1551
Georgiev, Emil.....	1057
Gerics, József	1149, 1321
Gervers, Michael	1655
Geuenich, Dieter	834, 848
Giardina, Andrea	833
Giardina, Camillo	1112
Giarratano, Cesare	42
Giese, Martina	1776
Giese, Wolfgang	1514
Gieysztor, Aleksander	547, 1635
Gillett, Andrew	682-683
Gindin, Leonid A. (Гиндин, Леонид А.) ..	22, 559-560, 562-563, 695
Giordano, Oronzo	62, 590, 713
Giovini, Marco	1144
Giudice, Pasquale del	854
Giunta, Francesco	64, 727
Gjuzelev, Vasil (Гюзелев, Васил)	1091, 1093, 1774
Glenisson, Jean	1476
Gloning, Thomas	68
Göckenjan, Hansgerd	1085, 1753

Godding, Robert	1616
Godman, Peter	989
Goetz, Hans-Werner	836, 838-839, 944, 1092, 1096, 1182,
.....	1294-1295, 1367, 1373, 1377, 1401, 1418,
.....	1434, 1439-1441, 1767, 1777
Goffart, Walter	627, 683, 728, 758, 810, 876, 880, 898,
.....	949
Gold, Karl	1411
Goliński, Mateusz	1090, 1329
Gombos, Albin F.	583, 585
González Rolan, Tomás	774
Gordon, Thomas	302
Görich, Knut	1301
Gorissen, Pieter.....	1425
Görman, Marianne	732
Gormley, Catherine M.	642
Gow, Andrew	1340
Goy, Stéphan de	451
Gozalbes Cravioto, Enrique	699
Górny, Janusz	1323
Grabkowsky, Anna-Therese	1740
Grabowski, Stefan.....	761
Gracia, Jorge J. E.	1628
Grandsen, Antonia	1463
Grasmück, Ernst Ludwig	1649, 1653
Grauwen, Wilfried M.	1556
Gravier, Jean	85
Green, Dennis H.	1214
Greenway, Diana	1475
Grillo, Peter R.	1534
Grillone, Antonino	64, 754, 756
Grinder-Hansen, Laut Poul.....	1733
Gromadzki, Grzegorz	1238
Grønvik, Ottar	737
Gross, Guido	697
Gross, Hans	690
Grosse, Rolf	937-938, 940, 948
Grundtvig, Nicolai Frederik Severin	427
Grzesik, Ryszard	6, 1249, 1270
Gschwantler, Otto	719
Guerra, Giorgio del.....	54, 589

Guizot, François	440, 456
Guizot, Maurice Guillaume	443
Günther, Siegmund	1351
Guth, Klaus	1294, 1543, 1650, 1655
Gutkas, Karl.....	693
Gutnova, Jevgenija (Гутнова, Евгения) ...	736
Guzmán Arias, Carmen	463, 643

H

Habaši, Hasan	351
Hagberg, Ulf Erik	710
Hageman, Mariëlle	947, 1768
Hagemeyer, Heinrich.....	244, 250, 520
Hägermann, Dieter	938
Hallencreutz, Carl Fredrik.....	577, 1365, 1381-1382, 1384
Haller, Johannes	1011
Halm, Carolus (Karl)	43
Halphen, Louis	97, 442, 912
Halsall, Guy	1157
Halsall, Paul	14, 39, 301-302, 313, 319, 321- 323
Hamesse, Jacqueline	1506, 1573
Hamilton, Jeffrey S.	1478
Hammer, Seweryn	542
Handford, Stanley Alexander	306
Hannick, Christian	1027
Harck, Ole	1733
Harf-Lancner, Laurence	885
Harper-Bill, Christopher	1479, 1492
Harries, Jill	1083
Harrington, L. Michael.....	140, 322
Harsch, Ulrich	35, 50, 108, 175, 219
Härtel, Reinhard	1061
Hartmann, Ludo Moritz.....	74
Hässler, Hans-Jürgen	965, 1206
Haubrachs, Wolfgang	1749
Hauck, Karl	1176-1177, 1289, 1702
Haupt Barbara	521
Haupt, Herbert	82, 486
Hausberger, Karl	1653
Hauziński, Jerzy	1657

Havlík, Lubomír	19, 118, 132, 135, 155, 391-395, 397-408, 411-412, 414-416
Heckenkamp, Marcus	1453
Hecker, Hans	925
Hedeager, Lotte	749
Hegedűs, András	1261
Hehl, Ernst-Dieter	1510
Heilmann, Willibald	934
Heine, Alexander	482, 485, 487, 491, 528
Heinemann, Otto von	289
Heinig, Paul-Joachim	1021
Heinzelmann, Bernhard	1335
Heiser, Lothar	1017
Hellmann, Manfred	1030, 1059, 1746
Helmholz, R. H.	1054
Hen, Yitzhak	896, 939, 1765-1766
Henderson, Ernest Flagg	323, 328
Henrichsen, Carsten L.	422
Herbermann, Charles G.	612
Herbers, Klaus	731, 951, 953, 1021, 1023, 1347, 1526, 1537, 1585, 1598
Hermann, Marek	776
Hermanson, Lars	1735
Herold, Paul	1775
Herren, Michael W.	1051, 1344
Herrmann, Erwin	971
Herrmann, Joachim	974
Herrmann, Paul	293, 532-533, 1690
Heyden, Katharina	1409, 1420
Hill, Boyd Howard	329
Hill, John Hugh	242-243, 335
Hill, Laurita L.	242-243, 335
Hill, Rosalind	246, 338, 1498, 1548
Hinz, Hans-Martin	1263
Hirsch, Paul	163, 168, 175, 177, 499, 501, 503
Hirsch, Theodor	194
Hlawitschka, Eduard	1078, 1289
Hoffmann, Hartmut	262, 897, 1154, 1608-1609, 1619, 1751
Hoffmann, Jürgen	1276
Hofmann, Heinz	1563, 1566
Hofmeister, Adolf	278, 526

Höhn, Alfred	975
Holder, Alfred	291, 477
Holder-Egger, Oswald	96, 1689
Holdsworth, Christopher J.	875, 1475, 1479
Holman, Katherine	1736
Holmes, P. A.	1020
Holmqvist-Larsen, Niels Henrik	1726
Holtzmann, Adolf	477
Holtzmann, Robert	209, 211-212, 511, 615, 1345
Hóman, Bálint	1071
Horák, Bohuslav	117
Hörander, Wolfram	822
Horváth, Emöke	763
Hotz, Stephan	1588
Houts, Elisabeth van	1492
Hrabová, Libuše	413, 1383
Hübener, Wolfgang	973
Hucker, Bernd Ulrich	1739
Huf, Franz	512
Hüffer, Hermann	506
Hultgård, Anders	1385
Hunger, Herbert.....	1142
Huyben, Jac.....	1227
Huygens, Robert Burchard Constantijn	257-258, 1567
Hyenstrand, Åke	1366

I

Ibáñez Lluch, Santiago	467
Pliescu, Vladimir	711
Pliev, Iliya G. (Илиев, Илия Г.)	1093
Innes, Matthew	896, 939, 956, 970, 1036, 1765-1766
Iorga, Nicolae	1512
Isola, Antonino	601
Israël, Friedrich	265
Ivanov, Sergej A. (Иванов, Сергей А.).....	22, 559-560, 562-568, 695
Izumi, Masato	945

J

Jacob, Pierre	846
Jacobs, Edward H.....	750
Jacobsen, Jens Peter	421
Jacobsen, Peter Christian	1594
Jaffé, Philipp	284
Jägerschmidt, A.....	1455
Jagić, Vatroslav (Ягич Ватрослав)	142, 569
Jakovlev, V.V. (Яковлев, В. В.)	889
James, Bruno Scott	345
Janakiev, Kalin (Янакиев, Калин)	366
Jankuhn, Herbert.....	662, 669
Janson, Henrik	1387, 1391
Jantzen, Hermann	531
Janvier, Yves.....	847
Jarnut, Jörg	685
Jäschke, Kurt-Ulrich	1347
Jasmund, Julius von	99, 121, 489, 493-494
Jaspert, Nikolas	1526, 1537, 1585, 1598
Jedlicki, Marian Zygmunt	210, 551-552
Jendrychik, Roswitha	1211
Jensen, Carsten Selch	1729, 1732
Jensen, Janus Møller	1736
Jensen, Kurt Villads	1729-1730, 1732, 1734
Jessen, Hans	1108
Jex-Blake, Katherine.....	299
Jimenez, T.	643
Johanek, Peter.....	979, 1684
Johannesson, Kurt	1703
Johnson, Lesley.....	826, 1521
Jolivet, Jean	996
Jones, Timothy S.	654-655
Jones, William Henry Samuel	32, 300
Jong, Mayke de	946, 1003, 1007, 1756
Jongeneel, Els	1563
Joris, André	1097, 1782
Jurkovich, Emil	585
Jurković, Ivan	6
Jussen, Bernhard	680, 1407
Just, Gustav	1243

K

Kagerah, Walter	993
Kahl, Hans-Dietrich	1094, 1699, 1745
Kamp, Norbert	1184
Kandler, Karl-Hermann	1282
Kantor, Jonathan	1547
Karpf, Ernst	1119, 1185-1186, 1293
Karwasińska, Jadwiga	189, 192-193, 548, 1229-1230
Kath, Paul.....	1422
Katić, Lovre.....	992
Katzburg, Ilona	658
Katzinger, Willibald	978-979
Kazanski, Michel	743
Keats-Rohan, Katharine S.B.	1491
Kedar, Benjamin Z.	1584
Kehr, Karl Andreas	173
Keil, Gundolf	1377, 1440
Kejř, Jiří	812
Keller, Hagen	1193, 1195, 1200, 1212, 1404, 1417
Kellner, Maximilian Georg.....	1086
Kempshall, Matthew S.	929
Kern, Fritz	1070
Kerner, Max	940, 954
Kerscher, Gottfried.....	1241, 1615
Kersken, Norbert	632
Ketelhohn, Robert	179, 272
Kętrzyński, Wojciech	201, 206
Kierkegaard, P.	420, 424, 426, 432
Kiss, Gergely	1039
Kiss, Magdolna.....	582
Kiss, Péter	1040
Kiss, Sándor	744, 831, 887
Klaić, Nada	20, 387, 998
Klanczay, Gábor	936, 1257, 1318
Klein, Dorothea	945
Klewitz, Hans-Walter	1605
Knabe, Carl.....	293, 1692
Knapiński, Ryszard	1251
Knapp, Fritz Peter	1684, 1743
Knudsen, Anders Leegard	1713, 1727, 1731

Koch, Ludovica	611
Koczy, Leon	1165
Koder, Johannes	1115, 1130
Koehler, Franz	1105
Koestermann, Erich	43
Kohl, Horst	522
Köhler, Joachim	1338
Kohlmann, Philipp Wilhelm	1353
Koht, Halvdan	535, 540
Kolberg, Augustin	196, 200, 508-509
Kolditz, Sebastian	1156
Kolendo, Jerzy	724
Koller, Heinrich	980, 1034
Kolmer, Lothar	1033-1034
Kölzer, Theo	1104
König, Roderich	34, 476
Konstantinou, Evangelos.....	1142
Kooper, Erik	638, 835, 837
Koops, W.R.H.	999
Kopeć, Jerzy Józef CP	1247
Köpke, Rudolf	232, 277, 281, 283, 1160
Koptev, Aleksandr (Коптев, Александр)..	1341
Korkkanen, Irma	716
Körntgen, Ludger	1208, 1327
Koroljuk Vladimir D. (Королюк, Владимир Д.).....	570-571
Körner, Sten	1371, 1675
Kortüm, Hans-Henning	731, 1084, 1347
Kos, Franc	2, 16, 75, 156a
Kos, Milko	134-135
Köstler, Andreas	1615
Kovács, Éva	1292
Kovács, László	986, 1035, 1085, 1138, 1219, 1753
Kozok, Maike	1207, 1316
Kóčka-Krenz Hanna	636
Kraggerud, Egil.....	667
Králík, Otokar	1232-1233
Krause, Viktor	112, 114
Krausová, Milada	1313
Kreijns, Jan P. M.	698
Kresten, Otto	1113

Kristensen, Anne Katrine Gade	1363
Kristó, Gyula	1076, 1088-1089, 1262
Kritzius, Fridericus (Justus-Friedrich)	36
Krüger, Karl Heinrich	622, 870, 935, 1180, 1184
Krusch, Bruno	80
Krzymuska-Fafius, Zofia	1660
Kuhn, Hans	1721
Kunstmann, Heinrich	817-818, 820
Künzel, Rudi E.	1132
Kürbis, Brygida	1263
Kurnatowska, Zofia	634, 1258, 1307-1308, 1660, 1677, 1724
Kurtén-Lindberg, Birgitta	106, 576
Kurze, Friedrich	99, 159-160, 162-163, 168, 177, 489, 497, 499, 501, 503, 1067, 1098-1099
Kusternig, Andreas	82, 486
Kuzniecova, Anna M. (Кузнецова, Анна М.)	1271, 1336

L

Labande, Edmond René	1544, 1557
Labuda, Gerard	17, 23, 290, 557, 619, 625-626, 1250, 1264, 1275
Ladányi, Erzsébet	1149, 1321
Laehr, Gerhard	141
Lambot, Cyrille	127
Lammers, Walter	1075, 1171
Lamschus, Christian	1373, 1740
Landes, Richard	1340
Lange, Wolf-Dieter	1720
Langenbahn, Stefan Karl	1102
Lapôtre, Arthur	1045
Lappenberg, Iohannes Martinus (Johann Martin)	221, 286-287, 294-295, 515, 528
Laudage, Johannes	1213
Laurent, Johann Christian Moritz	510, 515, 528, 534
Lauzi, Egle	1220, 1524
Lec, Zdzisław	1314
Lechtermann, Christina	902
Leciejewicz, Lech	1322
Leclercq, Jean	266

Lecouteux, Claude	1450
Leegaard Knudsen, Anders	1722
Lees, Beatrice A.	336
Lefèvre, Eckard	921
Lefolii, Hans Henrik	420, 424, 432
Leisching, Peter	1016
Leonardi, Claudio	89, 594, 648, 1005, 1049, 1051-1052, 1131, 1760
Leonavičiūtė, Inga	1254
Lerou, Sandrine.....	446
Lettinck, Nico	1474, 1558
Levine, Robert	342, 1126, 1536, 1564, 1581
Levison, Wilhelm	614
Lewandowski, Ignacy.....	545, 1574
Lewaskiewicz, Tadeusz	15, 115
Lewis, Andrew W.	1520
Leyser, Henrietta	1038
Leyser, Karl	926, 964, 1120, 1123, 1190, 1299, 1505
Licht, Tino	1444
Liddiard, Robert	1479
Lieb, Hans	689
Lifshitz, Felice	1485
Liman, Kazimierz	279, 282, 285, 1189, 1632, 1639
Limor, Ora	1575
Lind, John	1729, 1732
Lintzel, Martin	959, 1101, 1109, 1164
Lionarons, Joyce Tally	655
Lippelt, Helmut	1283
Lišev, Strašimir (Лишев, Страшимир).....	154, 357, 359-363, 368-373, 378, 381-382
Litawrin, Gennadij G. (Литаврин, Геннадий Г.)	22, 559-560, 562-568, 695
Llewellyn, Peter A.B.	788
Löfstedt, Bengt	1364, 1610
Lohmann, Hans-Eberhard	1448
Lohmer, Christian	1406
Lőrinczy, Gábor	1082
Lošek, Fritz	730, 924, 1031, 1035, 1037
Loud, Graham A.	1481
Lovag, Zsuzsa	1292
Löwe, Heinz	614, 731, 919, 922-923, 1072, 1075
Lübke, Christian	21, 1328, 1342, 1397, 1733

Lubowitz, Frank	1370-1371, 1675
Lucherini, Vinni	263, 609
Ludwig, Uwe	1060-1061, 1063, 1066, 1750
Luiselli, Bruno	90, 596
Lund, Allan A.	48, 423, 479, 1191
Lund, Niels	1705, 1717
Lung, Ecaterina	740, 883
Lupoli Tateo, Rosa	215
Luscombe, D. E.	1577, 1629

Ł

Łosiński, Władysław	636, 1665
Łowmiański, Henryk	624, 982-983

M

Mabillon, Jean	270
Macartney, Carlile Aylmer	617, 747
Macrides, Ruth J.	1527
Madgearu, Alexandru	739
Magdalino, Paul	807, 1372
Mahé, Jean-Pierre	653
Maier, Christoph T.	1526, 1537, 1585, 1598
Makk, Ferenc	1088, 1757, 1769
Malamut, Élisabeth	1150
Maleczyński, Karol	1173
Manikowska, Halina	1658
Manitius, Max	613, 1069, 1352
Manselli, Raoul	785
Mansi, Giovanni Domenico	147
Mansuelli, Guido A.	841
Marckhgott, Gerhart	978-979
Marcotte, Didier	646
Marin, Louis	712
Markus, Robert Austin	787, 801
Marquardt, Georg	1593
Marsili, Aldo	54, 589
Martens, Wilhelm	482
Martin, Jose Carlos	72
Martin, Ronald H.	668

Martyn, John R. C.	309, 806
Matheus, Michael	1510
Matignon, Aude	453-454
Mattingly, Harold B.....	306
Matuszewski, Józef	556
Matzel, Klaus	1749
Mauersberger, Arno	45, 478
Maurer, Helmut.....	689, 1291
Mayhoff, Carl	31
Mayne Kienzle, Beverly	345
Mayr-Harting, Henry	330, 1151, 1559
Mazal, Otto	692
Mazzoli, Giancarlo	1611
McCready, William David	1617
McDonough, Christopher J.	1344
McGinty, Martha Evelyn	339
McGuire, Brian Patrick	1628, 1726-1727
McKinney, Mary E.	318, 958, 960
McKitterick, Rosamond	890, 1153, 1754, 1766, 1778
Meduševskaja, Ol'ga Michajłovna (Медушевская, Ольга Михайловна)	889
Mégier, Elisabeth	1488-1490
Meier, Christel	1453
Meijer, Fik	471
Meijer, Ted	471
Melville, Gert	1468
Menestò, Enrico	1005, 1052
Mentzel-Reuter, Arno	212
Merrills, Andrew H.	759, 779
Metelmann, Ernst	176, 530
Meter, David C. van	1340
Meulder, Marcel	881, 930
Meyers, Jean	83, 439
Meyvaert, Paul	153, 1607
Michałowski, Roman	1323, 1579
Mierow, Charles Christopher	307, 344
Migne, Jean-Paul	11, 73, 111, 126, 128, 137-138, 145-146, 151, 158, 165,180, 207, 214, 222, 229, 232, 235, 240, 248, 253, 255, 261, 264, 270, 275

Mikkelsen, Egil	538
Miladinov, Marina	1265
Milan, Karl	678
Milde, Wolfgang	104
Milev, Aleksandăr (Милев Александър) .	131, 365
Milham, Mary Ella	641
Milkamanowicz, Ewa	220, 553
Miller, Konrad	57, 687
Mil'skaja, Lidija (Мильская, Лидия)	736
Miltenova, Anisava (Милтенова, Анисава)	1091, 1093, 1774
Minard, Pierre	77, 438
Misch, Georg	1361
Miś, Andrzej Lambert	1311, 1678
Mitchell, Kathleen	898-899, 949
Mitterauer, Michael	977
Möcker, Hermann	693
Modesto, Johannes	793
Modzelewski, Karol	639, 681, 1677, 1680
Mohnhaupt, Bernd	1241
Möllenberg, Walter	265, 1448
Mommsen, Theodor	61, 67, 71, 857
Mommsen, Theodor Ernst	332
Monod, Bernard	1538
Monticolo, Giovanni Battista	182, 1216-1217
Moore, R. I.	1559
Moorhead, John	809
Moos, Peter von	997
Mordek, Hubert	921, 969, 1289, 1702
Morghen, Raffaello	863
Morris, Colin	1504
Morris, Rosemary	1117, 1159
Morrison, Karl Frederick	332, 1205, 1641
Morsch, Carsten	902
Mortensen, Lars Boje	894, 1506, 1573
Moser, Dietz-Rüdiger	1377, 1440
Mostert, Marco	1132
Much, Rudolf	40
Müller, Iwan von	37
Müller, Max	961
Müller, Stephan	902

Müller-Wille, Michael.....	1384
Murphy, Trevor M.	657
Murray, Alan V.....	826, 1509, 1521
Murray, Alexander Callander.....	677, 832, 1755
Musset, Lucien	1466, 1473
Myśliński, Kazimierz	1312

N

Nagy, Balázs	936, 1257, 1318
Nagy, T.	706
Najock, Dietmar	651
Nalepa, Jerzy	987
Naß (Nass), Klaus	1242, 1452
Nastalska, Joanna.....	1273
Nehring, Przemysław	801
Neil, Bronwen	150, 1053
Nelson, Janet L.	749, 903, 941-942, 957, 1479
Nelson, Lynn H.	325
Němeček, František	388
Neuhöfer, Rudolf	389
Neveux, François	1484
Newton, Francis	1612
Nickel, Walther	988
Nicoll, W.S.M.	920
Niederkorn-Bruck, Meta	1224, 1445
Niesner, Manuela	1684
Niespolo, Aelved	808
Nieuwenhuis, Mark	468
Nikolov, Stephan	1024
Nilsson, Bertil	1381-1382
Nineham, Dennis E.	1004
Noone, Timothy B.	1628
Norberg, Dag Ludvik	78, 790
Nordin, Andreas	65, 574
Nordling, Carl O.....	1388
North, William L.	321
Nortier, Elisabeth	1561
Norwich, John Julius	327
Nový, Rostislav	410
Nowak, Johannes	1362, 1671

Nótári, Tamás	584, 1041
Nühlen, Maria	1335
Nürnbergger, Anna	1162
Nyberg, Tore	577, 1369

O

O'Donnell, James J.	721
Öberg, Jan	1718
Oberste, Jörg	1525, 1582
Oehler, Hans	1497
Ogilvie, Robert M.	44
Olajos, Teréz	1042, 1758, 1770
Oldoni, Massimo	603
Olesch, Reinhold	1746
Olrik, Jørgen	293, 428, 1695
Olsen, Birger Munk	674
Olsen, Kåre.....	425
Olshausen, Eckart	921
Olszewski, Lechosław.....	696
Önnerfors Alf.....	46, 1077, 1594
Opelt, Ilona	1673
Oroz Reta, José	647
Osten-Sacken, Karl von der	500
Østergaard, Bent	1374
Otsuki, Yasuhiro	1155
Ott, Günther	1643
Otto, Alfred	1356
Ozóg, Krzysztof	552

P

Pacheco Pereira, Duarte	462
Padberg, Lutz E. von	1184, 1302, 1375, 1676
Pagni, Ileana	226, 607
Panfil, Tomasz	1337
Pani, Laura	1065
Papáček, Pavel	417
Parandowski, Jan	546-547
Paravicini, Werner	1073, 1370-1371, 1675
Parroni, Petrus Georgius (Piergiorgio)	26, 55

Parthey, Gustav	84
Partner, Nancy	1592
Pasternack, Carol Braun	1300, 1403
Patze, Hans	1291
Pauk, Marcin Rafał	681
Paulinyová, Mariana	573
Pelikan, Jaroslav	1551
Pellerin, Henri	1464-1465
Pennington, Kenneth	1641
Perels, Ernst	129, 141, 321, 1009, 1046
Pérez de Urbel, Justo	766, 768
Pérez González, Carlos	105, 465
Perez, Miguel E.	643
Perlbach. Max	202
Perret, Jacques	41, 435
Pertz, Georg Heinrich	93, 95-96, 109, 120, 157, 161, 164, 181, 187, 190, 203, 213, 216, 218, 225, 229, 237, 287, 294, 514, 516
Péter, László	747
Peters, Edward	312, 341
Peters, Ton	468
Petersohn, Jürgen	280, 1633, 1636-1637, 1642, 1644, 1651, 1656, 1659
Petiška, Eduard	1243
Petit, Aimé	1531
Petkova, Ilka (Петкова, Илка)	1026
Petrauskas, Rimvydas	1254-1255
Pez, Bernard	249
Pferschy, Gerhard	1059
Pflüger, Wilhelm	513, 517
Philipp, Hans	474
Pieniądz-Skrzypczak, Aneta	681
Pigeaud, Jackie	647
Pikus, Tadeusz	1613
Pinder, Moritz	84
Pineau, Léon	1691
Piti, Ferenc	1149, 1321
Plezia, Marian	549
Pleziowa, Janina	549
Pognon, Edmond	444

Pohl, Walter	676, 684-685, 730, 743, 755, 757, 778,
.....	836, 838, 884, 888, 896, 899, 901, 909,
.....	924, 944, 1044, 1092, 1224, 1267, 1342,
.....	1396-1397, 1419, 1445, 1454, 1686, 1737,
.....	1767, 1775, 1777- 1779, 1781
Poirion, Daniel	1473
Pokorny, Rudolf	1771
Pontoni, Gabriele	859-860
Popa-Lisseanu, Gheorghe.....	63, 572
Potestà, Gian Luca	1005
Potthast, August	1
Prach, Václav	390
Prats, Carlos	764
Prevost, Auguste Le	236
Primov, Borislav (Примов, Борислав)	379-381
Prinz, Otto	1077
Prinzing, Günter	1089
Procee, Bouke.....	469-470
Prontera, Francesco.....	60
Prucnal, Dariusz	1309
Prutz, Hans	525
Pütz, Alexandra	1317
Pysiak, Jerzy	681

R

Rackham, Harris	32, 300
Ræder, Hans Henning.....	293, 1693, 1695
Rafnsson, Sveinbjörn	1389
Ranstrand, Gunnar	25, 640
Rapisarda, Carmelo A.	100, 599
Rapov, Oleg M. (Рапов, Олег М.)	1290
Rathofer, Johannes	1077, 1594
Rau, Reinhold.....	99, 121, 160, 163, 168, 177, 489, 494, 497,
.....	499, 501, 503
Ray, Roger Dale	1458, 1461-1462
Razumovskaja, Ljubov' V. (Разумовская, Любовь В.)	571
Recchia, Vincenzo	79, 593
Redon, Odile.....	784
Regel, Paul.....	1667

Reimitz, Helmut.....	676, 743, 836, 839, 888, 900-901, 944, 1096, 1267, 1767
Reischmann, Hans-Joachim	923
Rentschler, Michael	1116
Reuter, Timothy.....	333, 926, 964, 1120, 1123, 1190, 1299, 1505
Reydellet, Marc	770
Reynolds, Leighton D.	5
Reynolds, Susan	677
Rhee, Florus van der	869
Rhijn, Carine van	1007
Ribeiro, Daniel Valle	805
Ribémont, Bernard	1503
Ricci, Luigi Giovanni Giuseppe	1137
Richard, Jean	243
Richards, Jeffrey.....	789
Richter, Heinz.....	1456
Richter, Michael	931-932
Riese, Alexander	53
Riley, Henry Thomas	298
Riley-Smith, Jonathan S. C.	1584, 1629
Ritthaler, Anton	176, 530
Rives, James B.	305
Robinson, Charles H.	346
Robinson, Ian Stuart	1614
Robles, Laureano	773
Rochais, Henri Marie	266
Rodriguez Molina, José	699
Roloff, Hans-Gert	1749
Romer, Frank E.	297
Ronin, Vladimir K. (Ронин Владимир К.).....	22, 564-568
Rosada, Bruno	1218
Rosik, Stanisław	1090, 1324, 1329, 1338, 1392-1393, 1681-1682
Rospond, Stanisław	1288
Rosumek, Peter	651
Rotter, Ekkehart	178, 504, 1408
Rouche, Michel	1507, 1522, 1578
Rouse, Mary A.	642
Rouse, Richard H.	642

Rousset, Paul	1459-1460
Roux, André M. J.	1470
Rovenská, Jana	573
Róna-Tas, András	1040
Rubenstein (Rubinstein), Jay	1529, 1577, 1586
Rubin, Miri	1568
Rubinstein, Jay zob. Rubenstein, Jay	
Runciman, Steven	1493, 1501, 1515, 1532, 1562, 1596, 1621
Rupprecht, Klaus	1652
Rusnák, Dárius	1064
Russo, Luigi	247, 608, 1600
Rutkowska-Płachcińska, Anna	198, 984
Ryan, Frances Rita	251, 340
Rynck, Patrick de	472

S

Sager, Alexander	1095
Sághy, Marianne	801
Salamon, Maciej	1089
Salmas, A.	643
Salmeri, Riccardo	723
Sančuk, G. E. (Санчук, Г. Е)	570
Sansterre, Jean-Marie	1146, 1150
Santifaller, Leo	1604
Santini, Carlo	1376, 1721
Sappok, Gerhard	1165
Savukynas, Bronys	1255
Sawyer, Birgit	1372, 1707
Sawyer, M. B.	1723
Sawyer, Peter Hayes	1372
Sayers, Jane	1475
Scalon, Cesare	1065
Schäfer, Tibor	751
Scharer, Anton	733, 825, 1084, 1194, 1723
Schatzmilller, Maya	1519, 1570
Schefers, Hermann	927, 933
Scheibelreiter Georg	822, 835, 837, 1194, 1723
Scheibert, Peter	1346
Scherabon-Firchow, Evelyn	101-102, 315, 490
Schich, Winfried	186, 505, 527

Schieffer, Rudolf	943, 1208, 1327, 1759
Schleidgen, Wolf-Rüdiger.....	1079
Schlesinger, Walter	1746
Schlochtermeyer, Dirk	1418
Schmale, Franz-Josef.....	230, 273, 518, 524, 615-616, 1399, 1413
Schmale-Ott, Irene	230, 518, 1412, 1414
Schmeidler, Bernd	218, 223, 225, 287-288, 514-516,
.....	528-529, 1354-1355, 1357, 1449,
.....	1668-1669
Schmid, Karl.....	1060, 1062, 1401, 1404, 1417
Schmidt, Adolf	273, 524
Schmidt, Ludwig	208, 1277
Schmidt-Chazan, Mireille zob. Chazan, Mireille	
Schmitt, Jürgen	1652
Schmitt, Ludwig Erich	1746
Schmitz, Gerhard	212
Schnapp, Joël	446
Schneidmüller, Bernd	178, 504, 1196, 1419, 1454, 1741
Schnell, Ralf	945
Schnetz, Joseph	86, 840
Schnith, Karl	1468
Schnitzler, Bernardette	1471
Schöbler, Ingeborg.....	994
Schottin, Reinholt.....	502
Schramm, Gottfried	714, 738
Schreiner, Peter	1023, 1130, 1158
Schrimpf, Gangolf	1002
Schröder, Franz Josef	1178, 1285
Schroeder, Horst-Diether	1696
Schuler, Stefan	1453
Schulz, Paul	1068
Schulze, Heinz-Joachim	1378
Schumann, Roland	679
Schummer, Constanze M.F.	1127
Schütte, Bernd	1780
Schütz, Joseph	824
Schütz, Julius Franz	1028
Schützeichel, Rudolf.....	1297
Schwakopf, Jerzy	1493, 1501, 1515, 1532, 1562, 1596, 1621
Schwarzbauer, Fabian	1421
Scior, Volker	1395, 1685, 1744

Scott, Brian	326
Šedivý, Juraj	1201-1202, 1304, 1310, 1349-1350
Segl, Peter	1033-1034
Sellers, Eugénie	299
Semmler, Josef	925, 1194
Serbat, Guy.....	464
Servatius, Carlo.....	731, 1347
Setz, Wolfram	1062
Sheehan, Michael M.	1022
Shepard, Jonathan	1127, 1153, 1752
Siebert, Richard	1446
Siegmund, Frank	1214
Signer, Michael A.	1587
Silberman, Alain.....	27, 433
Simeon, abp (СИМЕОН)	366
Simon, Dieter	1006
Simson, Bernhard de (von)	272, 1161
Sinkovics, Balázs	751
Skaarup, Jørgen	1732
Skånland, Vegard	705
Skard, Sigmund.....	537, 539
Skevik, Olav	1389
Skoulatos, B.	1499
Skovgaard-Petersen, Inge	1679, 1697, 1710, 1712, 1716, 1719, 1728
Skržinskaja, Elena Č. (СКРЖИНСКАЯ, Елена Ч.)	66, 561
Skyum-Nielsen, Niels	1705
Sláma, Jiří	410
Słupecki, Leszek P.	1658
Smart, Lez	702
Smidt, Wilhelm.....	1603-1604, 1606
Smith, Julia Mary Howard	943, 952
Smits, E. R.	1566
Smyth, Marina.....	650
Sochacki, Jarosław	220, 553
Sollie, John	1706
Somerville, Robert	1641
Sommerfeldt, John Robert.....	1624
Somorjai, Ádám	1244
Søndergaard, Leif	1394
Sonntag, Regine	1081

Speer, Andreas	645, 1380
Spież, Jan Andrzej OP	550
Springer, Matthias	848, 1197
Sprunger, David A.	654-655
Spychała, Lesław	1090
Staab, Franz	842, 1760
Staats, Reinhart	1286
Staccioli, Romolo Augusto	701
Stackelberg, Jürgen von.....	661
Städele, Alfons	49, 480
Staubach, Nikolaus	1125, 1193, 1195, 1404, 1417
Steinacher, Roland	909, 1396, 1686, 1737, 1781
Steinberg, Sigfrid	515
Stella, Francesco	1008
Stetten, Wolfgang von	1111, 1168
Stiene, Heinz Erich	963, 1129
Štih, Peter	1223
Stille, Per	577
Stock, Brian	1571
Stoclet, Alain J.	1400, 1431
Stojanova, Greta (Стоянова, Грета)	1056
Stok, Fabio.....	671
Stoob, Heinz	288, 529, 1177
Story, Joanna	903, 955-957, 970
Straw, Carole	792, 798
Strebitzki, Johannes	510
Strehlke, Ernst.....	194
Strousma, Guy G.	1575
Strzelczyk, Jerzy	15, 115, 556, 717, 829, 1272, 1320, 1323, 1325, 1574, 1579, 1674
Stuart, Duane Reed	39
Stuip, R. E. V.	1756
Sutherland, Jon Nicholas	866, 1114, 1124
Svanidze, Adelaida A. (Сванидзе Аделаида А.)	735
Svenberg, Emanuel	577
Svennung, Josef Gusten Algot	704-705, 708, 710, 1360
Sverdłov, Michaił (Свердлов, Михаил)	1287
Swanson, Robert Norman	1487
Swastek, Józef	1239
Sweetenham, Carol	343

Szabados, György	1149, 1321
Szacherska, Stella Maria	1701
Szádeczky-Kardoss, Samu	1082
Szafarzyk (Šafárik, Šafařík), Paweł Józef....	15, 115
Szarka, J.	1041
Székely, György	1257, 1318
Szlachtowski, Jan	232
Szovák Kornél	1138, 1219
Śmigiel, Kazimierz	1240

T

Tabaczyński, Stanisław	625
Talbot, Charles H.	266
Tangl, Michael	488
Tăpkova-Zaimova, Vasilka (Тъпкова-Займова, Василка)	58, 352, 356, 358
Tar, Ibolya	1088
Tatzreiter, Herbert	978
Tenberken, Wolfgang	122
Terplán, Zoltán.....	1087
Theuerkauf, Gerhard	1367
Theuws, Frans	749, 946
Thomson, Kathleen.....	1482
Thorpe, Lewis	314
Thumser, Matthias	1742
Tiefenbach, Heinrich	1176
Timme, Fritz.....	972
Timpe, Dieter	675
Tinnefeld, Franz	1128
Tischler, Matthias M.	948, 953, 1152
Tkačenko, N. G. (Ткаченко, Н. Г.)	1290
Tombeur, Paul	233
Tomczak, Ryszard	1274
Tönnies, Bernhard.....	729
Töppen, Max	194, 204
Toro Ceballos, Francisco	699
Tosterud (Danielsen), Bjørg	538, 541
Totev, Totju (Тотев, Тотю)	1056
Tóth, Sándor	578
Tóth, Sándor László	1772

Trávníček, Dušan	117
Trawkowski, Stanisław	1325
Tremp, Ernst	123, 495, 989-991
Treseler, Wilfried	1618
Třeštík, Dušan	1074, 1231
Trillmich, Walter	211, 218, 225, 511, 514, 516
Troadec, Jean-Pierre	460
Truhlár, Josef	188, 191
Tschan, Francis J.	333, 347
Turek, Rudolf	1188
Tymieniecki, Kazimierz	1166, 1173-1174, 1230, 1279
Tyszkiewicz, Jan	984, 1253, 1259
Tyszkiewicz, Lech A.	629-630, 1179

U

Ubierna, Pablo A.	1140
Unverhau, Dagmar	700
Unverhau, Henning	1370-1371, 1675
Urbańczyk, Przemysław	755
Urbanski, Silke	1373, 1740
Urlichs, Heinrich Ludwig	299

V

Váczy, Péter	1292
Vasegaard, Sigurd	428
Veenboer Shirk, Melanie	325
Velkov, Velizar (Велков, Велизар)	58, 352
Vellekoop, C.	1756
Verbeke, Werner.....	674
Vernet, André	1429, 1546
Veszprémy, László	586, 986, 1035, 1085, 1138, 1219, 1260,
.....	1753
Viansino, Giovanni	686
Vielhaber, Klaus	995
Vielliard, Françoise	885
Vierck, Hayo	1176
Vigevani, Alessandro	877
Viola, Coloman Etienne.....	1477
Violante, Cinzio	879, 1569

Vircillo Franklin, Carmela	1748
Vogtherr, Thomas	1688
Voigt, Heinrich Giesebrecht	507, 1225
Vojnov, Michail (Войнов, Михаил)	125, 354-355, 359, 364, 375-377, 383-384
Vollrath, Hanna	1300, 1403
Vrátný, Karel	418
Vynckier, Henk	1122

W

Wächter, Joachim	1643
Wagner, Fritz	1077, 1594
Wagner, Norbert	673, 705, 707, 715, 745-746, 804, 821, 843, 845, 849, 1181, 1368
Wagner, Robert	709
Waha, Michel de	1427, 1430
Waitz, Georg	87, 94, 96, 173, 197, 218, 225, 228, 234, 272, 514, 516, 853, 910
Waldhoff, Stephan	1315
Wallace-Hadrill, John Michael	81, 83, 310, 439
Walsh, Katherine	1120
Walter, Hermann	652
Walters, Dafydd	1083
Walther, Helmut G.	1742
Walz, Dorothea	1444
Warner, David Allen	331, 1305, 1339
Wattenbach, Wilhelm	133, 163, 168, 177, 260, 491, 496, 498-503, 506, 510, 513, 515, 517, 519, 528, 534, 614-616
Weber, Ekkehard	59, 693, 696
Weber, Gerd Wolfgang	1187, 1711
Weber, Ines	1025
Weber, Thomas	1139
Wehrmann, Martin	1630
Weibull, Curt	1704
Weigand, Rudolf	802
Weimarck, Helge.....	575
Weinrich, Lorenz	186, 276, 505, 527, 1295
Weißensteiner, Johann	733
Weisz, B.	1041

Weitlauff, Manfred	1653
Weitzel, Jürgen	1006
Wejman, Grzegorz	1666
Welkenhuysen, Andries.....	674
Wellesley, Kenneth	663
Wellmer, Hansjörg	1280
Wenskus, Reinhard	1228
Wenta, Jarosław	637
Werminghoff, Albert	124
Werner, Karl Ferdinand	1073
Westerbergh, Ulla	144
Westerbrink, Johannes Cornelis	152, 473
Wevers, Margarete	913
Whitaker, Ian	722, 844, 872
Wiert, Laurent	908
Wibel, Hans	911
Width, Trygve	536
Wieczorek, Alfried	1263
Wikarjak, Jan	279, 282, 285, 555
Wilmans, Roger	271
Wimmer, Karl	492
Winkel Horn, Frederik	429-430
Winkelmann, Eduard	519
Winkler, Gerhard B.	268, 523
Winter, Johanna Maria van	1080
Winterbottom, Michael	44
Winterfeld, Paul von	110
Wiseman, Timothy Peter	875
Witkowska, Aleksandra OSU	1273
Witkowski, Grzegorz	1379
Wojtilla, Gyula	1088
Wojtkowski, Julian	1235
Wolf, Gunter	1169
Wolf, Kenneth Baxter	1502
Wolfram, Herwig	82, 136, 486, 684, 719, 730, 757, 778,
.....	924, 1036
Wolińska, Teresa	803
Wollasch, Joachim	1184
Wolter, Hans SJ	1050, 1457
Wood, Diana	1120

Wood, Ian N.	825-826, 836, 898-899, 944, 949, 1083, 1214, 1267, 1391, 1717, 1767
Wójcik, Andrzej	1574
Wójcik, Dagmara	1266
Wright, Frederick Adam	324, 327
Wurzel, Thomas	104
Wybranowski, Dariusz	1662, 1683

Y

Yamashiro, Hiromichi	1483
York Powell, Frederick	348

Z

Zachová, Jana	410
Zajac, William G.	1495, 1508
Zakar, Polycarpe	268, 523
Zakrzewski, Stanisław	116, 981
Zanella, Antonio	90, 92, 596, 598
Zaremska, Hanna	1658
Závodszy, Géza	1087
Zeeberg, Peter	431
Zernack, Klaus	1699, 1745
Zeydel, Edwin H.	102, 315
Zientara, Benedykt	1493, 1501, 1515, 1532, 1562, 1596, 1621
Ziese, Jürgen	1428
Žigo, Ján	573
Zimmermann, Bernhard	693
Zimpel, Detlev	1145
Ziolkowski, Jan M.	1587
Zöllner, Erich	976
Zsolt, Angéla	580
Zurli, Lorianò	1533
Zwolski, Edward	543

Ž

Žaki, Andrzej	1674
Žerelik, Rościsław	1379

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	5
WYDANIA	19
Przegląd wydań	19
Serie	19
Wydania ekscerptów z kronik dotyczących Słowian	20
Wydania poszczególnych źródeł.....	21
Wydania łacińskie i dwujęzyczne	21
Pomponiusz Mela	21
Pliniusz Starszy	22
Tacyt	22
Wibiusz Sekwester	23
Tabula Peutingeriana	24
Jordanes	24
Jan z Bicularum	25
Izydor z Sewilli, dzieła historiograficzne	25
Grzegorz Wielki, listy	25
Fredegar	26
Kosmograf Raweński	26
Paweł Diakon	27
Chronicon Moissiacense	27
Chronicon Vedastinum	27
Einhard	27
Poeta Saxo	29
Kapitularz z Diedenhofen	29
Capitulare de causis diversis	29
Taryfa celna z Raffelstetten	30
Geograf Bawarski	30
Anonimowy Żywot cesarza Ludwika (tzw. Astronoma)	30

List cesarza bizantyjskiego Michała II do cesarza frankijskiego Ludwika Pobożnego	31
Gotschalk Sas	31
Papież Mikołaj I	31
De conversione Bagoariorum et Carantanorum	32
Dzieła Anastazego Bibliotekarza	32
Legenda włoska	35
Ewangeliarz z Cividale	35
Regino z Prüm	35
Adalbert z Trewiru	
(Kontynuator Kroniki Reginona zPrüm	36
Liudprand z Kremony	36
Widukind	38
Jan Diakon	39
Żywoty św. Wojciecha i twórczość	
Brunona z Kwerfurtu (wybór)	39
Thietmar z Merseburga	41
Lupus Protospatarius	42
Wipo	42
Adam Bremeński	43
Kronika Frutolfa z Michelsbergu (przerobiona przez	
Ekkeharda von Aura)	44
Sigebert z Gembloux, Chronographia	44
Annalista Saxo (Arnold z Berge/Nienburga)	44
Orderyk Witalis	45
Piotr Tudebode	45
Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum	46
Fulcher z Chartres	46
Gesta Francorum Jherusalem expugnantium	47
Balderyk, biskup Dol, Historia jerozolimska	47
Guibert de Nogent	47
Robert Mnich (Robert z Reims)	47
Kronika montekasyńska	48
List arcybiskupa Adelgora	48
Manifest Bernarda z Clairvaux z przełomu 1146/1147 r.	48
Żywoty św. Ottona biskupa bamberskiego	49
Helmold	51
Fragment nienburski	51
Saxo Gramatyk	51
Arnold z Lubeki	52

Przekłady na poszczególne języki (w tym wydawnictwa dwujęzyczne)	52
Język angielski	52
Język arabski	60
Język bułgarski	60
Język chorwacki	65
Język czeski	65
Język duński	69
Język francuski	71
Język grecki	74
Język hiszpański	74
Język niderlandzki	75
Język niemiecki	76
Język norweski	86
Język polski	87
Język portugalski	89
Język rosyjski	89
Język rumuński	92
Język słowacki	92
Język szwedzki	92
Język węgierski	93
Język włoski	94
LITERATURA	97
Dzieła ogólne	97
Monografie szczegółowe	99
Pomponiusz Mela	99
Pliniusz Starszy	100
Tacyt	101
Tabula Peutingeriana	104
Jordanes	106
Jan z Biclarum	112
Izydor z Sewilli, dzieła historiograficzne	112
Grzegorz Wielki, listy	113
Fredegar	116
Kosmograf Raweński	119
Paweł Diakon	120
Chronicon Moissiacense	126
Chronicon Vedastinum	126

Einhard	126
Poeta Saxo	131
Kapitularze ogólne.....	132
Kapitularz z Diedenhofen	133
Taryfa celna z Raffelstetten	133
Geograf Bawarski	134
Anonimowy Żywyot cesarza Ludwika (tzw. Astronoma)	135
Gotschalk Sas	135
Papież Mikołaj I	137
De conversione Bagoariorum et Carantanorum	139
Anastazy Bibliotekarz	141
Legenda włoska	142
Ewangeliarz z Cividale	142
Regino z Prüm	144
Adalbert z Trewiru (Kontynuator Kroniki Reginona z Prüm)	147
Liudprand z Kremony.....	148
Widukind	153
Jan Diakon	160
Żywyoty św. Wojciecha	161
Thietmar z Merseburga	165
Lupus Protospatarius	173
Wipo	173
Adam Bremeński	174
Frutolf z Michelsbergu	179
Ekkehard von Aura	181
Sigebert z Gembloux, Chronographia	182
Annalista Saxo (Arnold z Berge/Nienburga).....	185
Orderyk Witalis	186
Piotr Tudebode	190
Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum	190
Fulcher z Chartres	192
Balderyk, biskup Dol, Historia jerozolimaska	194
Guibert de Nogent	195
Robert Mnich (Robert z Reims)	201
Kronika montekasyńska	202
Manifest Bernarda z Clairvaux	204
Żywyoty św. Ottona biskupa bamberskiego	205
Helmold	208
Fragment nienburski	210
Saxo Gramatyk	211

216	Arnold z Lubeki	
	Roczniki (wybrana literatura)	216
	SKOROWIDZE	223
	Skorowidz źródeł i ich autorów	223
	Skorowidz autorów i wydawców nowożytnych	226

WYKAZ PUBLIKACJI
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO

1. **Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Rok XLVI 1983 – LXVI 2004**, pod red. Zdzisław Mikulski – Warszawa 1984 – 2004
2. **Normalizacja języka w krajach Zachodu** – materiały konferencji naukowej zorganizowanej przez Komisję Kultury Słowa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 14 grudnia 1992 roku, pod red. Andrzeja Markowskiego i Jadwigi Puzyrniny. – Warszawa 1994 (językoznawstwo); 10,- zł
3. **Polszczyzna a/i Polacy u schyłku XX wieku: zbiór studiów**, pod red. Kwiryny Handke i Hanny Dalewskiej-Greń. – Warszawa 1994 – 408 s. (językoznawstwo). 20,- zł
4. **Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok 1992**, pod red. Zofii Rudnik-Karwatowej. – Warszawa 1995 – 555 s. (językoznawstwo); 20,- zł
5. **Informatyzacja bibliografii sławistycznej. Materiały międzynarodowej konferencji naukowej**, Warszawa 6-7 grudnia 1994, pod red. Zofii Rudnik-Karwatowej. – Warszawa 1995. – 100s. (językoznawstwo); 5,- zł
6. **Tadeusz Dzierżykray-Rogalski, Spotkania z uczonymi** – Warszawa 1995 – 100 s. (historia); 5,- zł
7. **Tadeusz Lewaszkiewicz, Łużyckie przekłady Biblii. Przewodnik bibliograficzny** (Język na Pograniczach nr 14) – Warszawa 1995 – 181 s. (językoznawstwo); 8,- zł
8. **Testimonia najdawniejszych dziejów Słowian. Seria grecka, Z. 3: Pisarze z VII-X wieku**, wydali Alina Brzóstkowska i Wincenty Swoboda. – Warszawa 1995 (Prace Sławistyczne nr 103) – 573 s. (historia); 15,- zł
9. **Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok 1993 z uzupełnieniami za rok 1992** [cz. 1], pod red. Zofii Rudnik-Karwatowej; oprac. przez zespół w składzie: Małgorzata Kornacka, Zofia Rudnik-Karwatowa, Ilona Suchocka i Hanna Karpińska przy współudziale sławistów z krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych – Warszawa 1996 – 540 s. (językoznawstwo); 20,- zł
10. **Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok 1993 z uzupełnieniami za rok 1992** [cz. 2], pod red. Zofii Rudnik-Karwatowej; oprac. przez zespół w składzie: Małgorzata Kornacka, Zofia Rudnik-Karwatowa, Ilona Suchocka i Hanna Karpińska przy współudziale sławistów z krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych – Warszawa 1996 – 351 s. (językoznawstwo); 20,- zł
11. **Ekologiczne podstawy zagospodarowania dolin rzecznych** (na przykładzie Wisły pod Płockiem) : praca zbiorowa pod red. Zdzisława Mikulskiego i Elżbiety Bajkiewicz-Grabowskiej – Warszawa 1996 – 183 s. (ekologia); 10,- zł
12. **Kwiryna Handke, Hanna Popowska-Taborska, Irena Galsterowa, Nie dajmy zginąć słowom. Rzecz o odchodzącym słownictwie** – Warszawa 1996 – 369 s. (językoznawstwo); 13,- zł
13. **Hanna Popowska-Taborska, Wiesław Boryś, Leksyka kaszubska na tle słowiańskim** – Warszawa 1996 (Język na Pograniczach nr 15) – 434 s. (językoznawstwo); 12,- zł
14. **Ewa Rzetelska-Feleszko, Jerzy Duma, Językowa przeszłość Pomorza Zachodniego na podstawie nazw miejscowych** – Warszawa 1996 (Język na Pograniczach nr 16). – 343 s. + 37 map (językoznawstwo); 13,- zł

15. **Jadwiga Karwasińska, Wybór pism.** [cz. 1]: **Święty Wojciech**, pod red. Teresy Dunin-Wąsowicz i Aleksandra Gieysztor – Warszawa 1996 – 262 s. (historia); 15,- zł
16. **Leszek Zasztowt, Kresy 1832-1864** – Warszawa 1997 – 456 s. + 16 tablic (historia oświaty); 20,- zł
17. **Jadwiga Karwasińska, Wybór pism.** [cz. 2]: **Kujawy i Mazowsze**, pod red. Teresy Dunin-Wąsowicz – Warszawa 1997 – 301 s. (historia); 20,- zł
18. **Mózg**, pod red. Mirosława Mossakowskiego i Marka Kowalczyka – Warszawa 1997 – 152 s. (medycyna); 10,- zł
19. **Bibliografia językoznawstwa slawistycznego za rok 1994, z uzupełnieniami za lata 1992-1993**, pod red. Zofii Rudnik-Karwatowej; oprac. przez zespół w składzie: Hanna Karpińska, Małgorzata Kornacka, Zenon Mikos, Zofia Rudnik-Karwatowa i Vladan Stamenković, przy współudziale slawistów z krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych – Warszawa 1997 – 822 s. (językoznawstwo); 35,- zł
20. **Kresy – pojęcie i rzeczywistość**, pod red. Kwiryny Handke – Warszawa 1997 – 327 s. (językoznawstwo); 20,- zł
21. **Testimonia najdawniejszych dziejów Słowian. Seria grecka, Z. 4: Pisarze z VIII-XII wieku**, wydali Alina Brzostkowska i Wincenty Swoboda. – Warszawa 1997 (Prace Slawistyczne nr 106) – 409 s. (historia); 15,- zł
22. **Joanna Rapacka, Leksykon tradycji chorwackich** – Warszawa 1997 – 272 s. + 30 tablic (literaturoznawstwo); 25,- zł
23. **Zofia Kaleta, The Surname as a Cultural Value and an Ethnic Heritage. Tracing your Polish Roots** – Warszawa 1997 – 377 s. + mapa (językoznawstwo); 20,- zł
24. **Leksyka słowiańska na warsztacie językoznawcy**, pod red. Hanny Popowskiej-Taborskiej – Warszawa 1997 (Prace Slawistyczne nr 105) – 291 s. (językoznawstwo); 13,- zł
25. **Siew Dionizosa. Inspiracje Grecji Antycznej w teatrze i dramacie XX wieku w Europie Środkowo – Wschodniej.** Rekonosans, pod red. Jerzego Axera, Zbigniewa Osińskiego i Małgorzaty Borowskiej – Warszawa 1997 – 248 s. (teoria literatury); 10,- zł
26. **Zdzisław Mikulski, Systematyka i definicja nauk o wodzie (w ujęciu historycznym).** Zeszyty terminologiczne. Seria: Nauki o Ziemi – Warszawa 1997 – 49 s. (ekologia); 8,- zł
27. **Elżbieta Bajkiewicz-Grabowska, Zdzisław Mikulski, Hydrologiczna terminologia jeziorna.** Zeszyty Terminologiczne. Seria: Nauki o Ziemi – Warszawa 1997 – 36 s. (ekologia); 8,- zł
28. **Polskie nazwy własne** – Encyklopedia, pod red. Ewy Rzetelskiej-Feleszko – Warszawa – Kraków 1998 – 554 s. (językoznawstwo); 35,- zł
29. **Jadwiga Karwasińska, Wybór pism.** [Cz. 3]: **Źródła archiwalne**, pod red. Teresy Dunin-Wąsowicz – Warszawa 1998 – 220 s. (historia); 20,- zł
30. **Ewa Wolnicz-Pawłowska, Wanda Szulowska, Antroponimia polska na Kresach południowo-wschodnich** – Warszawa 1998 – 366 s. + mapa (językoznawstwo); 30,- zł
31. **Józef Piłatowicz, Feliks Kucharzewski (1849 – 1935) – historyk techniki** – Warszawa 1998 – 176 s. (historia nauki i techniki); 20,- zł
32. **Jan Łukasiewicz, Logika i metafizyka**, pod red. Jacka Juliusza Jadackiego – Warszawa 1998 – 574 s. (logika). 25,- zł
33. **Iryda Grek-Pabisowa, Kwiryna Handke, Małgorzata Ostrówka, Anna Zielińska, Bohatyrowicze sto lat później** – Warszawa 1998 – 338 s. (językoznawstwo); 15,- zł
34. **Jerzy Duma, Nazwy rzek lewobrzeżnego Mazowsza z całym dorzeczem Pilicy** – Warszawa 1999. – 204 s. (językoznawstwo); 15,- zł

35. Zuzanna Topolińska, **Język człowiek przestrzeń** – Warszawa 1999 – 218 s. (językoznawstwo); 15,- zł
36. Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok 1995, z uzupełnieniami za lata 1992 – 1993, pod red. Zofii Rudnik-Karwatowej, oprac. przez zespół w składzie: Hanna Karpińska, Zofia Rudnik-Karwatowa, Zenon Mikos, przy współudziale sławistów z krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych – Warszawa 1999 – 748 s. (językoznawstwo); 35,- zł
37. Stefan Swieżawski, **L'univers. La philosophie de la nature au XVIe siècle en Europe** – Warszawa 1999 – 482 s. (filozofia); 50,- zł
38. Zofia Rudnik-Karwatowa, Hanna Karpińska, **Słownik słów kluczowych językoznawstwa sławistycznego** – Warszawa 1999 – 105 s. (językoznawstwo); 10,- zł
39. Anna Czekanowska, **Pathways of Ethnomusicology** – Warszawa 2000 – 338 s. (muzykologia); 25,- zł
40. **Problemy i sytuacja lekarzy emerytów w Polsce**, pod red. Andrzeja Danysza – Warszawa 2000; 8,- zł
41. Sergiusz Rudnicki, **Gwara polska wsi Karczunek koło Żytomierza** – Warszawa 2000 – 209 s. (językoznawstwo); 10,- zł
42. Zbigniew Greń, **Śląsk Cieszyński. Dziedzictwo językowe** – Warszawa 2000 – 354 s. (językoznawstwo); 15,- zł
43. Helena Owsiany, **Polacy w Łagrach Rosyjskiej Północy** – Warszawa 2000 – 408 s. (piśmiennictwo dokumentalne); 15,- zł
44. Urszula Wójcik, **Nazwy miejscowe dawnego województwa rawskiego** – Warszawa 2001 – 296 s. (językoznawstwo); 15,- zł
45. Marta Piber, **Służew Średniowieczny** – Warszawa 2001 – 281 s. (historia); 25,- zł
46. **200-lecie Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk**, praca zbiorowa pod red. Zdzisława Mikulskiego – Warszawa 2001 – 116 s. (historia TNW)
47. Joanna Sujecka, **Ikona domu** – Warszawa 2001 – 226 s. (historia kultury); 15,- zł
48. Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok 1996, z uzupełnieniami za lata 1992 – 1995, pod red. Zofii Rudnik-Karwatowej, oprac. Hanna Karpińska, Zofia Rudnik-Karwatowa, Maria Malinowska, Zenon Mikos, przy współudziale sławistów krajowych i zagranicznych – Warszawa 2001 – 862 s. (językoznawstwo); 35,- zł
49. Anna Zielińska, **Polska mniejszość na Litwie Kowieńskiej. Studium Socjologiczne** – Warszawa 2002 – 198 s. (socjolingwistyka); 15,- zł
50. Bartłomiej Noszczak, **„Sacrum” czy „profanum”?** – Spór o istotę obchodów millenium polskiego (1949 – 1966) – Warszawa 2002 – 273 s. (historia); 30,- zł
51. Ewa Rzetelska-Feleszko, Aleksandra Cieślukowa, **przy współudziale Jerzego Dumy, Słowiańska onomastyka**, encyklopedia, t. I – Warszawa 2002 – 535 s. (językoznawstwo); 30,- zł
52. Janusz Rieger, **Studia nad słownictwem gwar ukraińskich w Polsce. Łemkowszczyzna i gwary Nadszańskie** – Warszawa 2002 – 436 s. (językoznawstwo); 45,- zł
53. Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok 1997, pod red. Zofii Rudnik-Karwatowa – Warszawa 2003 – 743 s. (językoznawstwo); 125,- zł
54. **Procesy innowacyjne w językach słowiańskich**, pod red. Zofii Rudnik-Karwatowej – Warszawa 2003 – 257 s. (językoznawstwo); 32,- zł
55. **Języki mniejszości i języki regionalne**, pod red. Elżbiety Wrocławskiej i Jadwigi Zieniukowej – Warszawa 2003 – 555 s. (językoznawstwo); 65,- zł
56. Piotr Dahlig, **Muzyka adwentu. O tradycji ligawek mazowiecko-podlaskich** – Warszawa 2003 – 300 s. (muzykologia); 15,- zł

57. Ewa Dziegiel, **Polszczyzna na Ukrainie. Sytuacja językowa w wybranych wsiach chłopskich i szlacheckich** – Warszawa 2003. – 187 s. (językoznawstwo); 20,- zł
58. Ewa Rzetelska-Feleszko, Aleksandra Cieślakowa, **przy współudziale Jerzego Dumy, Słowiańska onomastyka**, encyklopedia, t. II – Warszawa 2003 – 635 s. (językoznawstwo); 35,- zł
59. Stefan Swieżawski, **Zagadnienie historii filozofii** – Warszawa 2004 – 613 s. (filozofia); 50,- zł
60. Lila Moroz-Grzelak, Aleksander Wielki a Macedońska idea narodowa. **Słowiańskie losy postaci antycznej** – Warszawa 2004 – 168 s. (kulturoznawstwo); 10,- zł
61. Jerzy Kaliszuk, **Mędrzy ze wschodu. Legenda i kult Trzech Króli w średniowiecznej Polsce** – Warszawa 2004 – 332 s. (kulturoznawstwo); 30,- zł
62. Ewa Siatkowska, **Szkice z dziejów literackich języków słowiańskich** – Warszawa 2004 – 282 s. (literaturoznawstwo); 30,- zł
63. **Acta Baltico-Slavica**, t. 28, pod red. Irydy Grek-Pabisowej – Warszawa 2004. – 295 s. (archeologia, historia, etnografia, językoznawstwo); 20,- zł
64. **Jadwiga Bobrowska, Mikołaj Rej o muzyce ludowej w XVI-wiecznej Polsce**, Warszawa 2005 – 192 s. (historia); 22,- zł
65. Tomasz Nowak, **Tradycje muzyczne społeczności polskiej na Wileńszczyźnie** – Warszawa 2005 – 320 s. (opinie o zachowaniu); 25,- zł
66. Grażyna Rutkowska (oprac.), **Księga Metryki Koronnej podkanclerzego Andrzeja Oparowskiego z lat 1479-1483 i 1482-1484** – Warszawa 2005 – 200 s. (historia); 20,- zł
67. **Barbara Koc, Zenon Przesmycki – humanista przełomu XIX i XX wieku** – Warszawa 2005 – 213 s. (literaturoznawstwo); 15,- zł
68. **Maria Trawińska, Fonetyka wielkopolskich rot sądowych** – Warszawa 2005 – 220 s. (zjawiska staropolskiej fonetyki); 14,- zł
69. **Lucyna Jankowiak, Słownictwo medyczne Stefana Falimirza. Studium początków polskiej renesansowej terminologii medycznej, t. I** – Warszawa, 2005 – 500 s. (opis wstępnego rozwoju słownictwa medycznego); 25,- zł
70. **W. J. Burszta, J. Nowak i K. Jaskułowski (red.), Naród, kultura, tożsamość. Polska refleksja nad narodem w kontekście europejskim** – Warszawa 2005 – 520 s.; 64,- zł.
71. **Ewa Rzetelska-Feleszko, W świecie nazw własnych** – Warszawa, 2006 – 250 s.; 20,- zł.
72. **Helena Krasowska, Górale polscy na Bukowinie (studium socjologiczne i leksykalne)** – Warszawa 2006 – 335 s.; 20,- zł
73. **Ewa Golachowska, Język i kultura ludności wsi szlacheckich i chłopskich w dawnej ziemi drohickiej na Podlasiu. Studium socjolingwistyczne** – Warszawa 2006 – 350 s.; 14,- zł
74. **Beata Raszewska-Żurek, Kształtowanie się nazwisk równych imionom w Polsce (w. XIII – XVI)** – Warszawa 2006 – 270 s.; 16,- zł
75. **Lucyna A. Jankowiak, Słownictwo medyczne Stefana Falimirza. Studium początków polskiej renesansowej terminologii medycznej, t. II**, – Warszawa 2006 – 490 s.; 25,- zł
76. **Iryda Grek-Pabisowa. Acta Baltico – Slavica, t. XXIX** – Warszawa 2006 – 245 s.; 20,- zł
77. **Gustaw Juzala, Semiotyka folkloru muzycznego pograniczy polsko-litewskich** – Warszawa 2006 – 250 s.; 15,- zł

WYKAZ PUBLIKACJI
SLAWISTYCZNEGO OŚRODKA WYDAWNICZEGO (SOW)

PERIODYKI:

Acta Baltico-Slavica

t. 21, 1994; t. 22, 1996; t. 23, 1997; t. 24, 1999; t. 25, 2000; t. 26, 2001/2002; t. 27, 2003; t. 28, 2004; t. 29, 2005; t. 30, 2006; t. 31, 2007

Slavia Meridionalis

t. 1, 1994; t. 2, 1999; t. 3, 2000; t. 4, 2004; t. 5, 2005; t. 6, 2006; t. 7, 2007

Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej

t. 31, 1993; t. 32, 1995; t. 33, 1996; t. 34, 1998; t. 35, 1999; t. 36, 2000; t. 37, 2001; t. 38, 2003; t. 39, 2004; t. 40, 2005; t. 41, 2006

Studia Kognitywne

t. 1, 1996; t. 2, 1997; t. 3, 1999; t. 4, 2001; t. 5, 2003; t. 6, 2004; t. 7, 2006

Studia Litteraria Polono-Slavica

t. 1, 1993; t. 2, 1996; t. 3, 1999; t. 4, 1999; t. 5, 2000; t. 6, 2001; t. 7, 2002

Sprawy Narodowościowe. Seria Nowa

t. 24 i 25, 2004; t. 26 i 27, 2005; t. 28 i 29, 2006; t. 30, 2007

SERIE WYDAWNICZE:

Bibliografia językoznawstwa slawistycznego

... za rok 1992, 1995; ... za rok 1993, cz. 1, 1995; ... za rok 1993, cz. 2, 1996; ... za rok 1994, 1997;
... za rok 1995, 1999; ... za rok 1996, 2001; ... za rok 1997, 2003
(Wszystkie tomy pod redakcją Z. Rudnik-Karwatowej)

Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska

M. Korytkowska, t. 5, cz. 1, Typy pozycji predykatowo-argumentowych, 1992
V. Koseska-Toszewa, V. Maldżiewa, J. Penčev, t. 6, cz. 1, Modalność, problemy teoretyczne, 1996
M. Korytkowska, R. Roszko, t. 6, cz. 2, Modalność imperceptywna, 1997
V. Maldżiewa, t. 6, cz. 3, Modalność: hipotetyczność, irrealność, optatywność, imperatywność, warunkowość, 2003
M. Korytkowska, t. 6, cz. 4, Modalność interrogatywna, 2004

Język na pograniczach

- Słowiańskie pogranicza językowe*, red. K. Handke, (1) 1992
- Studies in the Phonetic Typology of the Slavic Languages*, red. I. Sawicka, A. Holvoet, (2) 1991
- E. Rzetelska-Feleszko, J. Duma, *Dawne słowiańskie nazwy miejscowe Pomorza Szczecińskiego*, (3) 1991
- Studia z dialektologii polskiej i słowiańskiej*, red. W. Boryś, W. Sędzik, (4) 1992
- W. Szulowska, *Imiennictwo dawnej ziemi halickiej i lwowskiej*, (5) 1992
- K. Handke, *Polskie nazewnictwo miejskie*, (6) 1992
- R. Roszko, *Wykładniki modalności imperceptywnej w języku polskim i litewskim*, (7) 1993
- J. Mindak, J. Sawicka, *Zarys gramatyki języka albańskiego*, (8) 1993
- E. Wolnicz-Pawłowska, *Antroponimia lemowska na tle polskim i słowackim (XVI–XIX wiek)*, (9) 1993
- Z. Greń, *Semantyka i składnia czasowników oznaczających akty mowy w języku polskim i czeskim*, (10) 1994
- Uwarunkowania i przyczyny zmian językowych*, red. E. Wrocławska, (11) 1994
- E. Kędelska, *Studia nad łacińsko-polską leksykografią drugiej połowy XVI wieku*, (12) 1995
- K. Handke, *Polski język rodzinny*, (13) 1995
- T. Lewaszkiewicz, *Łużyckie przekłady Biblii (Przewodnik bibliograficzny)*, (14) 1995
- H. Popowska-Taborska, W. Boryś, *Leksyka kaszubska na tle słowiańskim*, (15) 1996
- E. Rzetelska-Feleszko, J. Duma, *Językowa przeszłość Pomorza Zachodniego na podstawie nazw miejscowych*, (16) 1996
- A. Zielińska, *Wielojęzyczność staroobrędownców mieszkających w Polsce*, (17) 1996
- Z historii języków tużyckich*, red. H. Fałke i E. Wrocławska, (18) 1996
- Obraz językowy słowiańskiego Pomorza i Łużyc. Pogranicza i kontakty językowe*, red. J. Zieniukowa, (19) 1997
- L. A. Jankowiak, *Prasłowiańskie dziedzictwo leksykalne we współczesnej polszczyźnie ogólnej*, (20) 1997
- W. Boryś, *Czakawskie studia leksykalne*, (21) 1999
- A. Zielińska, *Mniejszość polska na Litwie Kowieńskiej. Studium socjolingwistyczne*, (22) 2002
- I. Grek-Pabisowa, *Współczesne gwary polskie na Litwie i Białorusi. Fonetyka*, (23) 2002
- Języki mniejszości i języki regionalne*, red. E. Wrocławska, J. Zieniukowa, (24), 2003
- R. Roszko, *Semantyczna kategoria określoności/nieokreśloności w języku litewskim*, (25), 2004
- Z. Greń, *Tradycja i współczesność w językowym i kulturowym obrazie świata na Śląsku Cieszyńskim*, (26), 2004
- L. A. Jankowiak, *Słownictwo medyczne Stefana Falimirza. Studium początków polskiej renesansowej terminologii medycznej*, t. 1, (27), 2005
- H. Krasowska, *Górale polscy na Bukowinie Karpackiej. Studium socjolingwistyczne i leksykalne* (28), 2006
- D. Roszko, *Funkcjonalne odpowiedniki litewskiego perfektem w litewskiej gwarze puńskiej i w języku polskim*, (29), 2006
- D. Rembiszewska, *Dynamika rozwoju gwary Knyszyna i okolic na Podlasiu w XX wieku*, (30), 2006
- L. A. Jankowiak, *Słownictwo medyczne Stefana Falimirza. Studium początków polskiej renesansowej terminologii medycznej*, t. 2, *Słownik*, (31), 2006

Literatura na pograniczach

- Literatura rosyjska XX wieku. Nowe czasy, nowe problemy*, red. G. Bobilewicz, A. Drawicz, (1) 1992
- Antologia wolnej literatury rosyjskiej*, red. A. Drawicz, (2) 1992
- J. Wierzbicki, *Pożegnanie z Jugosławią. Szkice i portrety literackie*, (3) 1992
- J. Rapacka, *Dawna literatura serbska i dawna literatura chorwacka*, (4) 1993
- G. Bobilewicz, *Wyobraźnia poetycka. Wiaczesław Iwanow w kręgu sztuk*, (5) 1995
- Włodzimierz Majakowski i jego czasy, red. W. Olbrych, J. Szokalski, (6) 1995
- J. Szokalski, *Czas w poezji Sergiusza Jesienina*, (7) 1995
- J. Sujecka, *Obraz wielkiej przemiany w poezji bułgarskiej 1918–1925*, (8) 1996
- Stepowa legenda. Antologia ukraińskiej małej formy prozatorskiej lat 1890–1930*, red. O. Hnatiuk, L. Szost, (9) 2001
- W kręgu Jesienina*, red. J. Szokalski, (10) 2002
- M. Stefański, *Czeska krytyka katolicka lat 1918–1938*, (11), 2007

Kultura na pograniczach

- Naród – Tożsamość – Kultura. Między koniecznością a wyborem.*, red. W. Burszta, K. Jaskułowski, J. Nowak, (1) 2005
- A. Gucka, *Obraz emigracji polskiej na łamach „Dziennika Poznańskiego” (1859–1939) i „Kuriera Poznańskiego” (1872–1932)*, (2) 2005

Polszczyzna regionalna Pomorza

- t. IV, 1991; t. V, 1993; t. VI, 1994; t. VII, 1996; t. VIII, 1998
- Wszystkie tomy pod redakcją K. Handke

Prace Sławistyczne „Slavica”

- Problemy teoretyczno-metodologiczne badań konfrontatywnych języków słowiańskich*, red. H. Běličova, G. Neščimenko, Z. Rudnik-Karwatowa, (89) 1991
- L. Moszyński, *Cerkiewnosłowiańskie tytuły ewangelijne*, (90) 1990
- Studia gramatyczne bułgarsko-polskie*, t. IV, *Modalność a inne kategorie językowe*, red. V. Koseska-Toszewa, M. Korytkowska, (91) 1991
- H. Dalewska-Greń, *Selektywna kategoria rodzaju w języku polskim i serbsko-chorwackim (analiza konfrontatywna)*, (92) 1991
- V. Koseska-Toszewa (with cooperation of G. Gargov), *The Semantic Category of Definiteness/Indefiniteness in Bulgarian and Polish*, (93) 1991
- W. Budziszewska, *Zapożyczenia słowiańskie w dialektach nowogreckich*, (94) 1991
- A. Holvoet, *Transitivity and Clause Structure in Polish, A Study in Case Marking*, (95) 1991
- M. Wojtyła-Świerzowska, *Prasłowiańskie abstractum. Słowotwórstwo. Semantyka. (Formacje tematyczne)*, (96) 1992
- Synchroniczne badania porównawcze systemów gramatycznych języków słowiańskich*, red. I. Grek-Pabisowa, L. N. Smirnow, (97) 1992
- G. Szwat-Gyłybow, *W kręgu bułgarskiej groteski. O twórczości Jordana Radiczkowa*, (98) 1991
- Procesy rozwojowe w językach słowiańskich*, red. J. Zieniukowa, (99) 1992

- Studia gramatyczne bułgarsko-polskie*, t. V-VI, *Konfrontacja językowa. Słowotwórstwo. Wybrane kategorie semantyczne*, red. V. Koseska-Toszeza, M. Korytkowska, (100) 1993
- Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, t. V, *Leksyka 1*, red. I. Maryniakowa, (102) 1995
- Testimonia najdawniejszych dziejów Słowian*, Zeszyt III, Seria grecka, red. A. Brzóstkowska, W. Swoboda, (103) 1995.
- Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, t. VI, *Leksyka 2*, red. I. Maryniakowa, (104) 1996
- Leksyka słowiańska na warsztacie językoznawcy*, red. H. Popowska-Taborska, (105) 1997
- Testimonia najdawniejszych dziejów Słowian*, Zeszyt 4, Seria grecka, red. A. Brzóstkowska, W. Swoboda, (106) 1997
- Z. Kaleta, *Nazwisko w kulturze polskiej*, (107) 1998
- Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, t. VII, *Leksyka 3*, red. I. Maryniakowa, (108) 1999
- J. Turonek, *Książka białoruska w II Rzeczypospolitej*, (109) 2000
- Słowiańskie słowniki gwarowe*, red. H. Popowska-Taborska, (110) 2000
- Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, t. VIII, *Leksyka 4*, red. I. Maryniakowa, (111) 2002
- M. Wojtyła-Świerżowska, *Prasłowiańskie abstractum. Sufiksalne nomina actionis*, (112) 2003
- Studia gramatyczne bułgarsko-polskie*, t. VII, *Przewodnik po akademickiej gramatyce konfrontatywnej bułgarsko-polskiej*, red. V. Koseska-Toszeza, M. Korytkowska, (113) 2003
- Procesy innowacyjne w językach słowiańskich*, red. Z. Rudnik-Karwatowa, (114) 2003
- Nazwy własne a kultura. Polska i inne kraje słowiańskie*, red. Z. Kaleta, (115) 2003
- M. Trawińska, *Fonetyka wielkopolskich rot sądowych*, (116), 2005
- K. Morita, *Przemiany socjolingwistyczne w polskich społecznościach na Litwie (region trocki) i Białorusi (region iwieniecki)*, (117), 2006
- K. Kotyńska, *Eseiści o Lwowie. Pamięć, sąsiedztwo, mity*, (118), 2006
- B. Raszevska-Żurek, *Kształtowanie się nazwisk równych imionom w Polsce (wiek XII-XVI)*, (119), 2006
- E. Golachowska, *Język i kultura wsi włościańskich i szlacheckich dawnej ziemi drohickiej na Podlasiu*, (120), 2006
- Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, t. IX, *Leksyka 5*, red. I. Maryniakowa, (121), 2007
- L. Bednarczuk, *Związki i paralele fonetyczne języków słowiańskich*, (122), 2007

Semantyka a konfrontacja językowa

- t. 1, red. V. Koseska-Toszeza, D. Rytel-Kuc, 1996
- t. 2, red. V. Koseska-Toszeza, Z. Greń, 1999
- t. 3, red. V. Koseska-Toszeza, R. Roszko, 2006

POZA SERIAMI:

monografie

- I. Dulewiczowa, *Gramatyka konfrontatywna rosyjsko-polska, Fonetyka i fonologia. Grafia i ortografia*, 1993

- I. Maryniakowa, *Gramatyka konfrontatywna rosyjsko-polska. Morfologia ze słowotwórstwem*, 1993
- V. Koseska-Toszewa, *Gramatyka konfrontatywna rosyjsko-polska, Składnia*, 1993
- H. Popowska-Taborska, *Wczesne dzieje Słowian w świetle ich języka*, 1993
- Skupiska staroobrzędowców w Europie, Azji i Ameryce, ich miejsce i tradycje we współczesnym świecie*, red. I. Grek-Pabisowa, I. Maryniakowa, R. A. Morris, 1994
- I. Maryniakowa, I. Grek-Pabisowa, A. Zielińska, *Polskie teksty gwarowe w obszarze dawnych kresów północno-wschodnich*, 1996
- K. Handke, H. Popowska-Taborska, I. Galsterowa, *Nie dajmy zginąć słowom*, 1996
- Z. Kaleta, *The surname as a cultural value and an ethnic heritage*, 1997
- K. Handke, *Rozważania i analizy językoznawcze*, 1997
- J. Rapacka, *Leksykon tradycji chorwackich*, 1997
- E. Wolnicz-Pawłowska, W. Szulowska, *Antroponimia polska na kresach płdn.-wsch.*, 1998
- I. Grek-Pabisowa, K. Handke, M. Ostrówka, A. Zielińska, *Bohatyrowicze sto lat później*, 1998
- I. Grek-Pabisowa, *Staroobrzędowcy. Szkice z historii, języka, obyczajów*, 1999
- I. Grek-Pabisowa, I. Maryniakowa, *Współczesne gwary polskie na dawnych kresach północno-wschodnich*, 1999
- S. Rudnicki, *Gwara polska wsi Korczunek koło Żytomierza. Fonetyka. Fleksja*, 2000
- Z. Greń, *Śląsk Cieszyński. Dziedzictwo językowe*, 2000
- H. Owsiany, *Polacy w łagrach rosyjskiej Północy. W świetle relacji, listów i dokumentów*, 2000
- S. Karolak, *Od semantyki do gramatyki*, 2001
- J. Sujecka, *Ikona domu*, 2001
- S. Karolak, *Podstawowe struktury składniowe języka polskiego*, 2002
- K. Feleszko, *Bukowina moja miłość. Język polski na Bukowinie Karpackiej do 1945 roku*, 2002
- L. Grzelak, P. Głogowski, M. Stefański, *Bibliografia słowianoznawstwa polskiego za lata 1996-2000*, 2002
- K. Feleszko, *Bukowina moja miłość. Słownik*, 2003
- R. Grzesik, *Polska Piastów i Węgry Arpadów we wzajemnej opinii (do 1320 r.)*, 2003
- I. Kwilecka, *Studia nad staropolskimi przekładami Biblii*, 2003
- K. Handke, *O języku dobrze i źle*, 2004
- H. Popowska-Taborska, *Z językowych dziejów Słowiańszczyzny*, 2004
- K. Niewiarowska-Bogucka, *Mecenat rodziny Ossolińskich w XVIII i XI wieku na Podlasiu*, 2004
- G. Szwat-Gyłybow, *Haeresis bulgarica w bułgarskiej świadomości kulturowej XIX I XX wieku*, 2005
- J. Zieniukowa, *Język mniejszości w komunikowaniu społecznym. Studia nad funkcjonowaniem języków łużyckich w XIX i XX wieku*, 2006
- Z. Kowalik-Kaleta, *Historia nazwisk polskich na tle społecznym i obyczajowym (XII-XV wiek)*, tom I, 2007
- Z. Kowalik-Kaleta, L. Dacewicz, B. Raszewska-Żurek, *Słownik najstarszych nazwisk polskich – pochodzenie językowe nazwisk omówionych w „Historii nazwisk polskich”*, tom I, 2007
- W. Boryś, *Etymologie słowiańskie i polskie*, 2007

prace zbiorowe

- Studia Polono-Slavica Orientalia. Acta Litteraria*, t. 13, 1992
- Region, regionalizm – pojęcia i rzeczywistość*, red. K. Handke, 1993
- Polszczyzna a/i Polacy u schyłku XX wieku*, red. K. Handke, H. Dalewska-Greń, 1994

- Frido Michałk, Studia o języku łużyckim*, red. H. Faska, E. Rzetelska-Feleszko, 1994
Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej, t. VI, red. M. Basaj, D. Rytel-Kuc, 1994
Symbolae Slavisticae, red. E. Rzetelska-Feleszko, 1996
Antroponimia słowiańska, red. E. Wolnicz-Pawłowska, J. Duma, 1996
Kresy – pojęcie i rzeczywistość, red. K. Handke, 1997
Onomastyka i dialektologia, red. H. Popowska-Taborska, J. Duma, 1997
Historia i współczesność języka polskiego na kresach wschodnich. red. I. Grek-Pabisowa, 1997
Myśl białoruska XX wieku. Antologia, red. J. Garbiński, 1998
Semantyka milczenia, red. K. Handke, 1999
Polacy w oczach Rosjan – Rosjanie w oczach Polaków, red. R. Bobryk, J. Faryno, 2000
The National Idea as a Research Problem, red. J. Sujecka, 2002
Słowianie, Słowiańszczyzna – pojęcia i rzeczywistość dawniej i dziś, red. K. Handke, 2002
Ukraińskie życie kulturalne na ziemiach II Rzeczypospolitej (płyta CD), red. O. Hnatiuk, K. Kotyńska, 2002
Semantyka milczenia 2, red. K. Handke, 2002
Prolog nie epilog... Poezja ukraińska w polskich przekładach (pierwsza połowa XX wieku), red. O. Hnatiuk, K. Kotyńska, 2002
Adam M-ski. Zofia Mańkowska, Dzisiaj i na wieki, red. J. Garbiński, W. Marchel, 2004
Polska refleksja nad Europą. Wybór tekstów, red. J. Nowak, R. Owadowska, K. Wrzesińska, 2007

SŁOWNIKI:

- W. Boryś, H. Popowska-Taborska, *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny*, t. 1, A-C, 1994; t. 2, D-J, 1997; t. 3, K-O, 1999; t. 4, P-S, 2002, t. 5, Š-Ž i Suplement, 2006
Z. Sobierajski, M. Trawińska, *Słownik gwarowy tzw. Słowińców kaszubskich*, t. 1, A-C, 1997
K. Handke, *Słownik nazewnictwa Warszawy*, 1998
E. Kędelska, I. Kwilecka, A. Łuczak, *Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy*, t. 1, A-G, 1999; t. 2, H-M, 2003, t. 3, N-Pleć, 2005
Z. Rudnik-Karwatowa, H. Karpińska, *Słownik słów kluczowych językoznawstwa slawistycznego*, 1999
A. Aksamitow, M. Czurak, *Słownik frazeologiczny białorusko-polski*, 2000
J. Garbiński, J. Turonek, *Białoruski ruch chrześcijański XX wieku. Słownik biograficzno-bibliograficzny*, 2003

Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy (SOW)
Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk
Pałac Staszica, pok. 311a
ul. Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa
tel. 0 22 827-17-41 lub 0 22 657 28 49
sow-ispaw@wp.pl, www.ispan.waw.pl
<http://rcin.org.pl>

ISBN 978-83-89191-64-9

<http://rcin.org.pl>